

การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ชาตินิยมสู่คนรุ่นใหม่
ผ่านละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิตมันต์

นายรังสิวุฒิ ทับทิมทอง

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

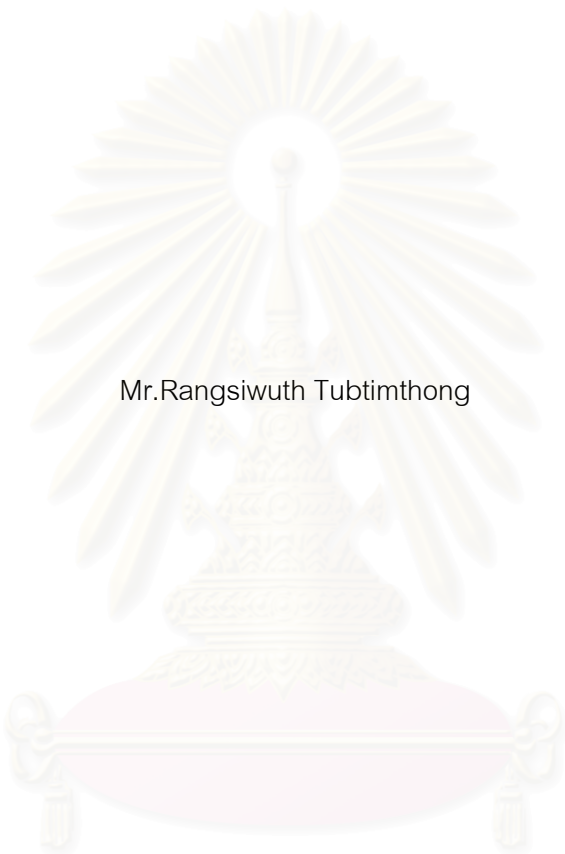
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

COMMUNICATION FOR KNOWLEDGE AND PATRIOTISM TRANSMISSION TO NEW GENERATIONS
THROUGH RUNGSIMUN'S RADIO HISTORICAL SOAP OPERA

Mr.Rangsiwuth Tubtimthong

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

นายรังสิวุฒิ ทับทิมทอง : การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ชาตินิยมสู่คนรุ่นใหม่ผ่านละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิมันต์. (COMMUNICATION FOR KNOWLEDGE AND PATRIOTISM TRANSMISSION TO NEW GENERATIONS THROUGH RUNGSIMUN'S RADIO HISTORICAL SOAP OPERA) อ. ที่ปรึกษา : รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ, 185 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดของผู้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์, ศึกษาเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารรุ่นใหม่ และศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของละครวิทยุ

ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดของการผลิตละครวิทยุ นี้ เริ่มต้นจากกองทัพบกที่มีแนวคิดที่จะเปลี่ยนรูปแบบรายการจากที่เคยเปิดเพลงแล้วแทรกด้วยการสนทนาหรือการอ่านบทความที่มีเนื้อหาปลุกจิตสำนึกรักชาติ มานำเสนอด้วยละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ จึงให้บริษัท รังสิมันต์เรดิโอ จำกัด ดำเนินการจัดทำละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ ออกอากาศทาง FM103 ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2548 เป็นต้นมา

บทละครวิทยุนี้มีการนำเสนอเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ วิถีกรรมและความกล้าหาญของบรรพบุรุษไทย, เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์, จารีตประเพณี และวัฒนธรรมไทย, วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบสังคมไทย, สภาพบ้านเมืองไทยสมัยก่อน, เกร็ดการศึกสงคราม

มีการนำเสนออุดมการณ์ชาตินิยมในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ การสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทย, ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์, การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ, ความเสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาติ, ความสามัคคีของคนในชาติ, การรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา

การสื่อสารของละครวิทยุนี้ มีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารระหว่างผู้ส่งสาร, กลยุทธ์การสื่อสารของผู้ส่งสารเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสาร, กลยุทธ์การนำเสนอเนื้อหาสาร และกลยุทธ์การสื่อสารผ่านสื่อวิทยุ

ภาควิชา.....การประชาสัมพันธ์.....ลายมือชื่อ..... รังสิวุฒิ ทับทิมทอง
สาขาวิชา.....นิเทศศาสตร์พัฒนาการ.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา...2549.....

4885234428 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD: HISTORY / PATRIOTISM / RADIO SOAP OPERA / NEW GENERATIONS

RANGSIWUTH TUBTIMTHONG: COMMUNICATION FOR KNOWLEDGE AND PATRIOTISM TRANSMISSION TO NEW GENERATIONS THROUGH RUNGSIMUN'S RADIO HISTORICAL SOAP OPERA. THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF, KANJANA KAEWTHEP, Ph.D. 185 pp.

This qualitative research aims to study the concept of Rungsimun's radio historical soap opera, the knowledge and patriotism transmission to new generations, and also communication strategies of this radio historical soap opera.

The result of the study reveals that the concept of the Rungsimun's radio historical soap opera program originated from the Army's initiative in altering the former program from mainly laying songs assorted with discussions or article readings about patriotism, to the presentation in the form of radio historical soap opera. Subsequently, the Army assigned Rungsimun Radio Co., Ltd. to produce radio historical soap opera on radio FM 103. The program has been broadcasted since 1st March 2005.

The screenplay of this radio historical soap opera presented a number of historical facts and knowledge as follows; historical fighting incidents and courage of Thai ancients, important historical moments, Thai customs, traditions and culture, way of Thai living, Thailand in the past days, bypaths of history wars.

In addition, the ideas of patriotism was also introduced as the following; gratuity towards the country and ancestry, loyalty to the country, the religion and the monarch, awareness of self-responsibility to the country, sacrifice for the benefit of the country, harmony of the nation members, and preservation of national heritages.

Communication strategies of this radio historical soap opera were found as follows; communication strategy between senders, communication strategy from senders to receivers, communication strategy of messages transmission, and communication strategy through radio channel.

Department.....Public Relations..... Student's signature..... *Rangsiwuth Tubtimthong*
Field of study.....Development Communication.... Advisor's signature..... *Kanjana Kaewthep*
Academic year...2006.....

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าทำงานชิ้นนี้ด้วยความกึ่งเหลือเชื่อ ด้วยไม่เคยคาดหวังมาก่อนว่าจะมีโอกาสได้ทำงานชิ้นใหญ่ที่เป็นของตนเองจริงๆ สักครั้ง ความวิตกกังวลในสิ่งที่ต้องรับผิดชอบทั้งหมดได้ก่อตัวขึ้น และคุณความดีของข้าพเจ้ามากขึ้นเรื่อยๆ ตามกำหนดเวลาที่ใกล้เข้ามา

เหนือสิ่งอื่นใด ก็คือความวิตกกังวลว่า จะไม่ผ่าน จะทำไม่ทัน และจะไม่จบ นั่นคือความกลัวอย่างสูงสุด...กลัวเรียนไม่จบ

ข้าพเจ้าไม่มีทางที่จะทำงานนี้สำเร็จลงไปได้ หากปราศจากบุคคลหลายๆ ฝ่าย

กราบขอบพระคุณและด้วยสำนึกในคุณค่าของสาขาวิชา และทั้งครูบาอาจารย์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะ รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งจากการสั่งสอนด้วยวาจา และ "ใจ" ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยวิญญานของความเป็นครู รวมทั้ง รศ.อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์ และ รศ.อวยพร พานิช ที่กรุณามาเป็นประธานฯ และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้

บริษัท โกรเซอร์ จำกัด ที่พร้อมอนุมัติให้ข้าพเจ้าลางานได้ทุกเมื่อ ...งาน Organizer ไม่ได้มีเวลาตอกบัตรเข้า-ออก เหมือนบริษัทอื่นๆ เสียหน่อย

เพื่อนๆ Dev. Comm. ภาคนอกฯ ทุกคน กับมิตรภาพที่ดีทั้งในและนอกห้องเรียนที่มีให้กันเสมอมา โดยเฉพาะ เยียร์ โอ ออม จอย แจน หนู มล แอม ที่เราต่างก็ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ตลอดระยะเวลาที่มรสุมได้พัดพาเอาตะกอนแห่งความเครียดมาทับถมจนเต็มหัวใจของเรา แต่มันก็ทำให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ว่า นั่นคือปุ๋ยชั้นดี ที่ทำให้ "ต้นมิตรภาพ" ของพวกเราเจริญเติบโตขึ้นอย่างงดงาม

joice...ขอบคุณที่ให้โอกาสหัวใจของเราได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ขอบคุณที่อยู่เคียงข้างกันมาตลอด โดยเฉพาะในเวลาที่คุณขุ่นหม่นหมองถึงที่สุด ในวันที่อ้างว้างสุดประมาณ แต่เราก็มียังมีกันและกันเสมอมา...ขอบคุณจริงๆ...love you till die

เพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง ผู้ให้พลังกาย พลังใจทั้งหมดแก่ข้าพเจ้า

หากงานชิ้นนี้จะพอมีคุณค่าอยู่บ้างแล้ว ข้าพเจ้าใคร่ขอขอบคุณคุณความดีนั้นให้แก่ทุกท่านดังกล่าวมา หากมีคำใดที่มีความหมายและมีค่ายิ่งไปกว่า "ขอบคุณ" แล้วไซ้ .. เช่นกัน .. ข้าพเจ้าขอเลือกใช้คำนั้นอย่างเต็มหัวใจ

และข้าพเจ้าขอขอบคุณความสำเร็จทั้งหมดในงานของข้าพเจ้าให้แก่ พ่อ .. และ .. แม่ .. ผู้ให้ "เลือด" ของความเป็นไทย แก่ข้าพเจ้ามาจนทุกวันนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหำนำการวิจัย.....	13
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	13
ขอบเขตของการวิจัย.....	13
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ.....	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	15
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
1. แนวคิดเกี่ยวกับละครวิทยุ.....	16
2. แนวคิดเรื่องการเล่าเรื่อง.....	26
3. แนวคิดเรื่องเอดูเทนเมนต์.....	30
4. แนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์.....	31
5. แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ชาตินิยม.....	36
6. แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารตามแบบจำลองของเบอร์โล.....	45
7. ทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงสังคม.....	48
8. แนวคิดในการใช้สื่อเป็นช่องทางในการถ่ายทอดอุดมการณ์.....	52
9. แนวคิดเรื่องกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ.....	54
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57

	หน้า
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	69
รูปแบบการวิจัย.....	69
แหล่งข้อมูล.....	69
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	70
เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	70
การนำเสนอข้อมูล.....	74
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	75
ข้อมูลเบื้องต้นของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิตมนต์ เรื่อง	
“มหาราชชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา”	76
แนวคิดของผู้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิตมนต์.....	77
เนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอด	
ไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่.....	85
กลยุทธ์การสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยม	
ไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่.....	111
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	130
สรุปผลการวิจัย.....	131
อภิปรายผลการวิจัย.....	147
ข้อเสนอแนะ.....	176
รายการอ้างอิง.....	178
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	185

สารบัญแผนภาพ

หน้า

ภาพที่ 4.1 แสดง 3 ปัจจัยในกรอบงานวิจัย.....	75
ภาพที่ 4.2 แสดงรูปแบบการสื่อสารแบบสองทาง.....	112

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กองทัพบกนั้น ถือได้ว่าเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งในสังคม โดยมีบทบาทหน้าที่ของการป้องกันประเทศ ซึ่งเรียกว่าเป็นบริการสาธารณะที่ให้กับสังคม ทั้งมวลประชาชนทุกหมู่เหล่าทุกสาขาอาชีพ ต่างได้รับประโยชน์จากความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง อันเนื่องมาจากความเข้มแข็ง พร้อมรบของกำลังทหารของชาติ ซึ่งในปัจจุบันความขัดแย้งทางลัทธิอุดมการณ์ทางการเมืองได้ลดลงอย่างมาก บทบาททางการทหารของกองทัพบกในปัจจุบันจึงเปลี่ยนแปลงไป ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่พระราชทานในพิธีสวนสนามของหน่วยทหารรักษาพระองค์ เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ.2532 ความตอนหนึ่งว่า

“...หน้าที่สำคัญของทหารดูกันอย่างผิวเผินก็คือการรบ หรือการทำสงครามต่อสู้กับศัตรูของชาติ แต่ถ้าจะดูกันให้ชัดตามความจริงแล้ว จะเห็นว่าหน้าที่รบเป็นส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะการป้องกันรักษาเอกราชอธิปไตยและความมั่นคงปลอดภัยของประเทศนั้น นอกจากจะต้องมีกำลังรบที่เข้มแข็งพร้อมมูลอยู่แล้ว จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาบ้านเมืองให้เกิดความเจริญมั่นคงขึ้นทุกๆ ด้านอยู่ตลอดเวลาด้วย ทหารจึงต้องรับภาระสำคัญอีกประการหนึ่งควบคู่กันไปกับการรบ ได้แก่ การพัฒนาซึ่งหมายถึงการพัฒนาทั้งด้านกิจการทหารโดยตรง และด้านอื่นๆ ทั้งหมด เท่าที่ทหารจะสามารถร่วมมือช่วยเหลือหรือสนับสนุนได้...”

ภาระหน้าที่ของกองทัพบกในการพัฒนาประเทศ ประเด็นจึงไม่ได้อยู่ที่ว่าจะก่อให้เกิดผลผลิตหรือไม่ แต่อยู่ที่ว่าบทบาททางอ้อมในการพัฒนาประเทศจะต้องตบวัดดูประสงค์ความมั่นคงของชาติได้เพียงพอ ทั้งยังต้องเป็นการใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า เพราะฉะนั้นกองทัพบกจึงต้องเข้ามามีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาประเทศ โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ จะพัฒนาอะไร และจะพัฒนาอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับสถานะของกองทัพ และสอดคล้องกับสถานการณ์ด้านความมั่นคง ขณะเดียวกันก็ก่อประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน และประเทศชาติ

การดำเนินงานในการพัฒนาประเทศของกองทัพบกตามพระบรมราโชวาทดังกล่าวข้างต้น ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะให้การพัฒนาประสบความสำเร็จนั้นอยู่ที่ “คน” จะต้องพัฒนาให้คนมีความพร้อมเสียก่อน ให้มีระเบียบวินัย ให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ให้มีความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชน ให้มีความรัก ความหวงแหนแผ่นดินเกิด ให้มีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวระหว่างประชาชนด้วยกันเอง และระหว่างทหารกับประชาชน จะต้องใช้มาตรการทางข่าว การปฏิบัติการจิตวิทยา และการประชาสัมพันธ์ควบคู่กันไปกับการปฏิบัติในทุกขั้นตอน หากสามารถดำเนินการให้ประชาชนมีความพร้อมแล้ว การพัฒนาก็มั่นใจได้ว่าจะบรรลุผลสำเร็จ และส่งผลให้เกิดความมั่นคง ความกินดีอยู่ดีแก่ประชาชน เปรียบเสมือนเป็นเกราะป้องกันภัยที่เข้มแข็ง ทำให้สามารถเผชิญกับภัยคุกคามทุกรูปแบบได้ตลอดเวลา

ในขณะที่สื่อมวลชนก็นับเป็นอีกหนึ่งสถาบันทางสังคมที่สำคัญเช่นกัน เพราะการแสดงบทบาทของสื่อมวลชนในเรื่องของการสื่อสารนั้น ก่อให้เกิดผลกระทบแก่สังคมส่วนรวมโดยทั่วไป และงานสื่อสารมวลชนนับว่ามีบทบาทยิ่งต่อมนุษย์และสังคมในโลกปัจจุบัน ทั้งภาพยนตร์ ละคร เพลง สื่อมวลชนจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทางสังคม โดยได้รับบทบาทในฐานะของเครื่องมืออย่างหนึ่งในการบันทึกเรื่องราวทางสังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนจนได้รับหน้าที่ในการเผยแพร่ ถ่ายทอดมรดกทางสังคมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม เพื่อให้วิทยาการ และวัฒนธรรมของสังคมสามารถคงอยู่ต่อไป ดังนั้น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนในแต่ละสังคมแต่ละยุคสมัย จึงปรากฏอยู่ในสื่อบันเทิงดังกล่าวมิใช่น้อย

รวมไปถึงอีกหนึ่งหน้าที่ที่สำคัญของสื่อมวลชนในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งได้แก่การทำหน้าที่ปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม โดยใช้วิธีการนำเสนอเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ผ่านช่องทางสื่อต่างๆ ไปยังประชาชนในสังคม เพื่อให้เป็นพื้นฐานของการทำความรู้จักประวัติความเป็นมาของชนชาติ เพราะอุดมการณ์ชาตินิยม นับเป็นกลไกรัฐที่สำคัญและจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้กับสมาชิกในสังคม ภายใต้สังคมแบบรัฐชาติ (Nation - state) เพื่อสร้างความสมัครสมานสามัคคี ความเป็นปึกแผ่น และความมั่นคงให้กับประเทศชาติ

สื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์, วิทยุกระจายเสียง, วิทยุโทรทัศน์, ภาพยนตร์ ล้วนแล้วแต่มีคุณลักษณะในการเป็นช่องทางการสื่อสารที่แตกต่างกันออกไป แต่สื่อที่มีอิทธิพลและ

สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็วและมากที่สุดก็คือ สื่อวิทยุ ด้วยเพราะลักษณะพิเศษหลายประการของวิทยุ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. วิทยุเป็นสื่อที่มีความเร็ว สามารถถ่ายทอดเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันไปให้ผู้ฟังซึ่งกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ได้รับทราบพร้อมกันทันที เพราะคลื่นวิทยุเป็นคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าเคลื่อนที่ด้วยความเร็ว
2. วิทยุเป็นสื่อที่มีพลังไปได้ทุกหนทุกแห่ง สามารถผ่านสิ่งกีดขวางต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นภูเขา พื้นน้ำ หรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ คลื่นวิทยุก็สามารถเดินทางผ่านไปได้ จึงสามารถส่งข้อมูลต่างๆ ไปยังผู้รับได้ครอบคลุมพื้นที่เป็นบริเวณกว้าง
3. วิทยุเป็นสื่อที่เข้าถึงผู้คนได้ทุกชนชั้นวรรณะ ผู้ฟังที่ไม่รู้หนังสือ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ก็สามารถเข้าใจรายการวิทยุได้ และสามารถเลือกฟังรายการต่างๆ ได้ตามความพอใจ โดยจูนเครื่องรับให้ตรงกับสถานีส่งต่างๆ ซึ่งมีอยู่มากมาย
4. วิทยุเป็นสื่อที่มีราคาถูก ประชาชนส่วนใหญ่มีเครื่องรับวิทยุไว้ในครอบครอง สามารถนำติดตัวไปเพื่อเปิดรับฟังได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ หรือขณะปฏิบัติภารกิจต่างๆ
5. การลงทุนผลิตรายการวิทยุ เมื่อเปรียบเทียบกับสื่ออื่นแล้ว ต้นทุนการผลิตต่อคนของวิทยุจะอยู่ในอัตราต่ำกว่าพอควร
6. การผลิตรายการวิทยุมีขั้นตอนที่ไม่ต้องใช้เวลามาก จึงสามารถใช้เสนอข่าวสารได้บ่อยครั้งในแต่ละวัน ซึ่งทำให้เนื้อหาของข่าวทันสมัยอยู่ตลอดเวลา
7. และสิ่งที่สำคัญและเป็นเสน่ห์ที่ไม่เหมือนใครของวิทยุก็คือ วิทยุทำให้ผู้ฟังสามารถคิดและจินตนาการตามได้อย่างอิสระ

โดยเหตุที่วิทยุกระจายเสียงมีอิทธิพลต่อสังคม ทำให้สถาบันและหน่วยงานต่างๆ ที่เป็นเจ้าของสื่อวิทยุมองเห็นความสำคัญของสื่อประเภทนี้ จึงได้พยายามกำหนดบทบาทหน้าที่ของสื่อวิทยุในความควบคุมของตนให้เป็นไปตามจุดประสงค์มุ่งหมายขององค์กรที่เป็นเจ้าของสื่อ ยกตัวอย่างเช่น รัฐบาลได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของวิทยุกระจายเสียงให้เป็นสื่อกลางในการเสนอความคิดเห็นของรัฐบาล และชี้แจงเหตุผลป้องกันและแก้ไขความเข้าใจผิด เพื่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีของคนในชาติ รวมทั้งเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างเสรีในขอบเขตอันสมควร สำหรับสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือกองทัพบก ก็มีบทบาทและหน้าที่ตามความมุ่งหมายและนโยบายของกองทัพบก นั่นคือเพื่อสนับสนุนภารกิจของกองทัพบกในการเตรียมกำลังและป้องกันราชอาณาจักร สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างทหารกับประชาชน และเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล

สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก (สทบ.) แปรสภาพมาจาก ส่วนผลิตรายการและข่าว ฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก แต่เดิมได้มีการจัดตั้งเป็นศูนย์ผลิตรายการและข่าว กองทัพบก (ศผข.ทบ.) จัดอัตราตามคำสั่งกองทัพบก เป็นหน่วยขึ้นตรงต่อศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก (ศปก.ทบ.) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบาย วางแผนการปฏิบัติ จัดและผลิตรายการ ตลอดจนควบคุมการจัดและผลิตรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงที่อยู่ในความรับผิดชอบของกองทัพบก ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกองทัพบกและความมั่นคงของประเทศ จนในปี พ.ศ.2530 กองทัพบก ได้ปรับปรุงโครงสร้างศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก โดยยกเลิกอัตราการจัดศูนย์ผลิตรายการและข่าว กองทัพบกเดิม และให้จัดตั้งเป็นส่วนผลิตรายการและข่าว ขึ้นตรงกับฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก

ต่อมาในปี พ.ศ.2547 กองทัพบกได้ปรับปรุงการจัด ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบกใหม่ ตามคำสั่งกองทัพบก โดยได้ปรับการจัดฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก จากเดิม ให้จัดตั้ง “สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก” ชื่อย่อ “สทบ.” เป็นหน่วยขึ้นตรงของฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก โดยแปรสภาพจากส่วนผลิตรายการและข่าว ฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก

ผู้บัญชาการทหารบก ได้กรุณาอนุมัติให้กรมกิจการพลเรือนทหารบก จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก โดยให้กรมการทหารสื่อสาร (สส.) ปรับสถานีวิทยุ จส.2 ระบบ FM ความถี่ 103 MHz เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก และให้ส่วนผลิตรายการและข่าว ฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก เป็นหน่วยหลักในการผลิตรายการออกอากาศไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง ต่อวัน รวมทั้งให้สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก (ททบ.5) ผลิตข่าวต้นชั่วโมง ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครื่องกองทัพบก ตั้งแต่เวลา 06.00 – 22.00 น. รวม 14 ครั้ง ต่อวัน (วันเสาร์และวันอาทิตย์ เหลือ 13 ครั้ง ต่อวัน) โดยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ทำให้กองทัพบกสามารถใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงในการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับสาธารณชน และสนับสนุนงานด้านการปฏิบัติการจิตวิทยาและการประชาสัมพันธ์ของกองทัพบกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง

การจัดทำรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นรายการภาคบังคับที่ได้จัดทำอยู่เดิม ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครื่องกองทัพบก พร้อมกันทั่วประเทศ โดยมีสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก จส.2 ระบบ FM ความถี่ 103 MHz เป็นแม่ข่าย ประกอบด้วย

1. รายการ **“สยามานุสติ”** ออกอากาศเป็นประจำทุกวันทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครื่องกองทัพบก ระหว่างเวลา 06.45 – 07.00 น. เป็นรายการที่นำเสนอในลักษณะของบทความที่เกี่ยวกับความมั่นคง และการแก้ปัญหาสำคัญของชาติ สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งในด้านการทหารและเหตุการณ์ทั่วไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา ฯลฯ การรณรงค์เพื่อให้เกิดความรักชาติ เสริมสร้างความรักความสามัคคีให้กับคนในชาติ การสร้างกระแสให้เกิดความร่วมมือต่างๆ การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นต้น

2. รายการ **“กองทัพบกเพื่อประชาชน”** ออกอากาศเป็นประจำทุกวันทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครื่องกองทัพบก ระหว่างเวลา 07.30 – 08.00 น. เป็นรายการที่ให้สาระความรู้กับผู้ฟังในทุกๆ ด้าน ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหาร วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี รวมทั้งปัญหาสังคมต่างๆ การประชาสัมพันธ์งานโครงการและกิจกรรมต่างๆ ของกองทัพบก รัฐบาล ส่วนรายการและภาคเอกชนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประชาชน และประเทศชาติ การช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยต่างๆ การดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การสนับสนุนการพัฒนาประเทศ การแก้ปัญหาการก่อความไม่สงบ การแก้ปัญหา ยาเสพติด การสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล เป็นต้น

3. รายการ **“ข่าวสารวันนี้”** ออกอากาศเป็นประจำทุกวันทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครื่องกองทัพบก ระหว่างเวลา 12.30 – 13.00 น. เป็นรายการที่นำเสนอและเผยแพร่ข่าวสารที่อยู่ในความสนใจของประชาชนในแต่ละวัน เป็นรายการที่สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ประชาสัมพันธ์กองทัพบก ได้ใช้ประโยชน์ในการชี้แจงทำความเข้าใจ และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของกองทัพบก หน่วยขึ้นตรงของกองทัพบก การปฏิบัติงานของหน่วยทหารต่างๆ ตามแนวชายแดน การชี้แจงข้อเท็จจริง หรือการตอบโต้ข่าวสารที่มีความสำคัญและมีผลกระทบหรือสร้างความเสียหายให้กับกองทัพบก การประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของกองทัพบก และ

หน่วยขึ้นตรงของกองทัพบก ที่ได้ดำเนินการหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่เกิดประโยชน์ต่อประชาชน เกิดความมั่นคงต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตลอดจนการให้การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของรัฐบาล ส่วนราชการ กระทรวง ทบวง กรม ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป

4. รายการ **“ได้ร่มธงไทย”** ออกอากาศเป็นประจำทุกวันทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือข่ายกองทัพบก ระหว่างเวลา 18.30 – 19.00 น. เป็นรายการที่นำเสนอข่าวสารและให้สาระความรู้ในเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชน การจัดทำเป็นสื่อบันทึก การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์เชิงรุกของกองทัพบก การเผยแพร่ผลงานและกิจกรรมต่างๆ ของกองทัพบก หน่วยขึ้นตรงของกองทัพบก ที่ได้ดำเนินการและสร้างคุณประโยชน์ให้กับประชาชนและประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง การประชาสัมพันธ์โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การท่องเที่ยว เศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด ฯลฯ

ในส่วนแรกที่เป็นรายการภาคบังคับที่ได้ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกจัดทำอยู่เดิมนั้น หากพิจารณาจากเนื้อหาของรายการ จะพบว่ามีเนื้อหาที่เน้นหนักไปทางรายการข่าวและสารคดีเป็นส่วนใหญ่ นำเสนอในเรื่องราวที่เป็นสาระหนักๆ

ส่วนที่ 2 เป็นรายการที่ผลิตขึ้นใหม่ ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก จส.2 ระบบ FM. ความถี่ 103 MHz ซึ่งได้ออกอากาศมาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2547 เป็นต้นมา ซึ่งพบว่าเนื้อหาการนำเสนอไปในแนวทางของรายการบันเทิงผสมผสานกับสาระความรู้ โดยมีจำนวน 6 รายการ ดังนี้

1. รายการ **“ทหารกับเพลง”** ออกอากาศเป็นประจำทุกวันทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก ระหว่างเวลา 04.30 – 05.00 น. วัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางทหารโดยทั่วไป กิจกรรมที่สำคัญๆ วันสำคัญๆ ทางทหารและของหน่วยต่างๆ โดยใช้เพลงของหน่วยทหาร และเพลงลูกทุ่งเป็นสื่อในการรับฟัง

2. รายการ **“แก่นสารชีวิต”** ออกอากาศเป็นประจำตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก ระหว่างเวลา 05.00 – 06.00 น. วัตถุประสงค์เพื่อให้สาระ

ความรู้แก่ประชาชนและสังคมไทย ในการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข การอยู่ร่วมกันด้วยความรักความสามัคคีและความสันติสุข โดยใช้เพลงเป็นสื่อในการรับฟัง

3. รายการ **“นาที่ทองของชีวิต”** ออกอากาศเป็นประจำทุกวันเสาร์และวันอาทิตย์ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก ระหว่างเวลา 05.00 – 06.00 น. วัตถุประสงค์ เพื่อให้สาระความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังรายการในการประพฤติ ปฏิบัติ และกระทำแต่ในสิ่งที่ดีงามในทุกนาที่ของชีวิตที่ผ่านมา โดยมุ่งเน้นการสร้างสถาบันครอบครัวให้มีความสุข มีความเอื้ออาทรต่อสังคม อุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ

4. รายการ **“เด็กดีคนเก่ง”** ออกอากาศเป็นประจำทุกวัน ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก ระหว่างเวลา 06.10 – 06.45 น. มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สาระความรู้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้แสดงความสามารถในด้านต่างๆ ตลอดจนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมต่างๆ ของเด็กและเยาวชน ของส่วนราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และเกิดประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนในโอกาสต่างๆ โดยใช้เพลงเป็นสื่อในการรับฟัง

5. รายการ **“รวมใจไทยเป็นหนึ่ง”** (ละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์) ออกอากาศเป็นประจำทุกวัน ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก ระหว่างเวลา 19.30 – 20.00 น. มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกจิตสำนึกให้คนรักชาติ นำเสนอในรูปแบบของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ เพื่อความบันเทิงสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทย โดยนำเสนอเหตุการณ์หรือชีวประวัติบุคคลสำคัญในอดีตที่สร้างคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติมาสร้างเป็นละครวิทยุ

6. รายการ **“เพื่อนเยาวชน”** ออกอากาศเป็นประจำ ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ ระหว่างเวลา 20.00 – 20.30 น. ทางสถานีวิทยุยานเกราะ ระบบ FM. ความถี่ 89.0 และ 91.5 MHz วัตถุประสงค์เพื่อให้สาระความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่เยาวชน สอดแทรกการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม การแก้ปัญหาเฉพาะตัว ฯลฯ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ของกองทัพบก โดยใช้เพลงไทยสากลที่อยู่ในความนิยมเป็นสื่อในการรับฟัง

หากสังเกตรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น จะพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นรายการเพลงที่สอดแทรกเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารเข้าไป และอีกส่วนหนึ่งก็จะเป็นรายการสารคดีทางวิทยุ ซึ่งถ้าไม่อยู่ในรูปของบทความก็เป็นรูปแบบของรายการสนทนา

แต่มีอยู่เพียงรายการเดียวที่ใช้รูปแบบการนำเสนอที่แตกต่างออกไปจากรายการอื่น นั่นก็คือ รายการ **“รวมใจไทยเป็นหนึ่ง”** ซึ่งนำเสนอในรูปแบบของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ โดยทางกองทัพบกได้ให้โอกาสที่ทีมงานละครวิทยุ “คณะรังสีมันต์” ในการนำเอาเรื่องราวประวัติศาสตร์ชาติไทย อัดขึ้นประวัติของวีรบุรุษ วีรสตรีไทยในอดีต มาจัดทำเป็นละครวิทยุเชิงสร้างสรรค์สังคม นำเสนอแก่กลุ่มผู้ฟังที่อยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล โดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มผู้ฟังที่เป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวความรู้ทางประวัติศาสตร์ และร่วมสร้างจิตสำนึกรักชาติหรืออุดมการณ์ชาตินิยม รวมทั้งความภาคภูมิใจในเอกราชชาติไทย และความเสียสละของบรรพบุรุษ

เพราะจากสภาพการณ์ในยุคปัจจุบันที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่โลกยุคใหม่ที่ทันสมัยอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม กระแสวัฒนธรรมจากต่างชาติเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเล หลั่งไหล ธาราไหล เข้ามาอย่างไม่หยุดยั้งจากความไร้พรมแดนของโลกยุคโลกาภิวัตน์ รวดเร็วและรุนแรงราวกับจะกลืนกินวัฒนธรรมประจำชาติอันงดงาม ที่เหล่าบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และสั่งสมมาแต่ครั้งโบราณกาล คนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญของเรื่องราวในประวัติศาสตร์ลดลงกว่าแต่ก่อน ด้วยมองว่าเป็นเรื่องที่อยู่ไกลตัว เก่าแก่ ล้าสมัย ไม่ได้เอื้ออำนวยในการนำไปประกอบอาชีพ หรือนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซ้ำร้าย...เด็กไทยบางคนรู้จัก “เบ็คแฮม” , “ซีดาน” , “โรนัลดีนโญ่” ฯลฯ แต่กลับไม่รู้จักรวีรบุรุษ วีรสตรี ปู่ย่าตายาย ที่ยอมเสียสละได้แม้แต่ชีวิตเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินไทยให้คงอยู่สืบมาชั่วลูกชั่วหลาน

และถึงแม้การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรใหม่ จะเปลี่ยนจากการที่ให้เด็กท่องจำเพื่อไปสอบ มาเน้นให้เด็กรู้จักคิด วิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น และค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองมากขึ้น แต่ทำยที่สุดเรื่องราวอันควรค่าแก่การรำลึกถึงด้วยความซาบซึ้งและสำนึกในบุญคุณแห่งบรรพบุรุษ ก็ถูกตีค่าออกมาเป็นเพียงแค่ตัวเลขหรือตัวหนังสือภาษาอังกฤษในใบรายงานผลการเรียนเท่านั้น มิได้รับความสนใจและเอาใจใส่อย่างที่ควรจะเป็น

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์นั้น เป็นหนึ่งในแนวทางการสร้างอุดมการณ์ชาตินิยมเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ เพราะประวัติศาสตร์เป็นรากฐานความรู้อันสำคัญที่ทำให้เกิดทัศนคติ ค่านิยมที่ดีและถูกต้องในการดำรงชีวิต การเรียนรู้ ทำความรู้จัก และทำความเข้าใจถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ เท่ากับเป็นการทำความรู้จักกับตนเอง เพราะประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวเหตุการณ์ทุกด้านที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประวัติศาสตร์แห่งชนชาตินั้นๆ จะช่วยให้คนในชาติรู้จักตนเองดีขึ้น จะทำให้มนุษย์ได้เห็นถึงชาติพันธุ์ของตนเอง

รู้ถึงการรวมกลุ่มขั้นพื้นฐาน ทำให้เกิดความรักและปรารถนาจะให้ประเทศชาติของตนเจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน ดังที่บรรพบุรุษได้กระทำมาแล้ว เกิดความภาคภูมิใจในชนชาติและบรรพบุรุษของตน สำนึกในบุญคุณจากเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เกิดความสมัครสมานสามัคคีและความจงรักภักดี เกิดเป็นอุดมการณ์ชาตินิยมของคนในชาติ และนำมาซึ่งความมั่นคงของประเทศในที่สุด

นอกจากนี้เรายังสามารถใช้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการทำนายอนาคต เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ รู้จักการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และช่วยให้เรารู้จักปรับชีวิตของตนเองให้เข้ากับโลกปัจจุบันซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ

Daniels (อ้างถึงใน จารึก บุญไชย, 2529) กล่าวว่า “ประวัติศาสตร์คือความทรงจำว่าด้วยประสบการณ์ของมนุษย์ ซึ่งถ้าหากถูกลืมเลือนหรือละเลย ก็เท่ากับว่าเราได้ยุติแนวทางอันบ่งชี้ว่าเราคือมนุษย์ หากไม่มีประวัติศาสตร์เสียแล้วเราจะไม่รู้เลยว่าเราคือใคร เป็นมาอย่างไร เหมือนคนเคราะห์ร้าย ตกอยู่ในภาวะมึนงง เสาะหาเอกลักษณ์ของตนอยู่ท่ามกลางความมืด”

ขณะที่ เล็ก วิริยะพันธุ์ (อ้างถึงใน ศรีธัญ ทองปาน, 2544) กล่าวว่า “...อดีตคือช่วงเวลาที่ผ่านมา ช่วงเวลาที่ผ่านมาไปย่อมต้องมีช่วงเวลาติดตามมา ความแตกต่างอยู่ที่ถึงก่อนถึงหลังเท่านั้น เช่นเดียวกับพระอาทิตย์ พระจันทร์ต่างผลัดกันให้แสงสว่าง เกิดวัน เดือน ปี ปราภฏการณ์ทั้งหลายย่อมไม่มีจุดเริ่มต้นให้เห็นได้ เป็นวัฏฏะที่หมุนเวียน เหตุวันนี้ย่อมสืบเนื่องมาจากเมื่อวานนี้ การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในวันพรุ่งนี้ย่อมมาจากวันนี้ ฉะนั้นเรื่องของอดีตคนปัจจุบันจำเป็นต้องรู้ หากเราไม่รู้จักอดีตก็เหมือนเดินเรือในท้องทะเลโดยปราศจากเข็มทิศและหางเสือ ผลที่จะเกิดขึ้นกับเรือลำนั้นเป็นที่น่าวิตกกังวลเป็นอย่างยิ่ง...”

การเลือกใช้สื่อละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ในการปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมของสถานวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก เพื่อส่งเสริมสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศ จึงได้กลายเป็นความแตกต่างจากรายการอื่นๆ ของกองทัพบกเอง โดยมีใจหัยสำคัญอยู่ที่กลุ่มผู้ฟังที่กองทัพบกต้องการเน้นไปที่กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ ที่จะเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไปในอนาคต เพราะโดยปกติแล้วรายการบันเทิงอิงประวัติศาสตร์ที่มีการนำเสนออยู่เป็นระยะๆ เช่น ละครโทรทัศน์ หรือแม้แต่ภาพยนตร์ มักจะได้รับความสนใจจากกลุ่มคนที่เป็นผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ เพราะเรื่องราวของประวัติศาสตร์เป็นเรื่องของอดีตที่มีความใกล้เคียง เชื่อมโยงกับกลุ่มคนสูงวัยได้ง่ายกว่าเด็กวัยรุ่น เนื้อหาที่เป็นเรื่องราวเก่าๆ ล้าสมัย จึง

กลายเป็นเรื่องที่อยู่ห่างไกลจากความสนใจของกลุ่มวัยรุ่น ดังนั้นรูปแบบของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ ซึ่งผลิตโดยคณะรังสีมันต์จึงกลายเป็นความแตกต่างที่สร้างคุณค่าและคุณประโยชน์ ผ่านการสร้างสรรคงานศิลปะแขนงเก่าในรูปแบบใหม่ และสอดแทรกเนื้อหาการส่งเสริมความรักชาติในแบบที่เข้ากับกลุ่มวัยรุ่นได้มากกว่าการนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ในรูปแบบเก่าๆ ได้เป็นอย่างดี

โดยตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน คณะรังสีมันต์ได้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ออกอากาศมาแล้ว เป็นจำนวน 12 เรื่องด้วยกัน ได้แก่

1. ท้าวสุรนารี (ย่าโม)
2. คัมภีร์กุงกะซัมพู (ตอนศึกเก้าทัพ)
3. ชุนเหล็ก (เจ้าพระยาโกษาธิบดีเหล็ก บรรพบุรุษแห่งราชวงศ์จักรี)
4. จ้าวสามแผ่นดิน (พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พญามังราย และพญาจัมเมือง)
5. คัมภีร์กุงกะซัมพู (ตอน ศักดิ์กลาง)
6. วิญญาณนางทาส
7. ชุนดาบเมืองสองแคว (สมเด็จพระมหาธรรมราชา)
8. พระยาพิชัยดาบหัก
9. "มหาราชนเรศวร" วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา
10. ชุนเหล็ก ภาค 2
11. บางระจัน
12. มหากาพย์แห่งอยุธยา

ย้อนกลับไปเมื่อประมาณ 40 กว่าปีที่แล้ว คณะรังสีมันต์เกิดขึ้นในช่วงที่ละครวิทยุเฟื่องฟู โดยคุณ วีระ จิรา ผู้จัดการและเจ้าของห้องบันทึกเสียง บริษัท ยี่ซีมอน เวดิโอ จำกัด และภรรยา คือ คุณบุบผา จิรา ก่อตั้งร่วมกับ คุณประไพธิ ปวโรหิตร อดีตประธานกรรมการ บริษัท ลีเวอร์ บราเธอร์ (ประเทศไทย) จำกัด

ละครวิทยุคณะรังสีมันต์เรื่องแรกที่ออกอากาศในยุคแรก คือ เรื่อง ทิพย์อำนาจ ซึ่งเป็นนวนิยายต่างประเทศ แปลและแต่งบทละคร โดย คุณประไพธิ ปวโรหิตร ต่อมาเมื่อละครติดตามมากขึ้นเรื่อยๆ จนโด่งดังถึงที่สุดจากการสำรวจของ บริษัท ลีเวอร์ อาทิ ละครวิทยุเรื่อง หนึ่งในทรวง ละอองดาว รัศมีแข นางสาวโพระดก ลูกนก และ คมพิศสวาท เป็นต้น ซึ่งได้นำเอาบทประพันธ์ของ บุษยามาส, คุณสุวัฒน์ วรดิลก(รพีพร), คุณสุภัทร สวัสดิวัตน์, พนมเทียน, สุภากร เทว-

กุล, ก. ศยามานนท์, กฤษณา อโศกสิน เป็นอาทิ มาสร้างเป็นละครวิทยุออกอากาศ โดยมี คุณ สุวัฒน์ วรดิลก ศิลปินแห่งชาติ เจ้าของนามปากกา "รพีพร" ให้เกียรติเขียนบทละครที่สนุกสนาน ให้ผู้ฟังได้รับความบันเทิงไปกับละครวิทยุรังสีมันต์

นอกจากนี้รังสีมันต์ยังได้ผลิตหมอลำเรื่องสำหรับกลุ่มผู้ฟังวิทยุทางภาคอีสาน และยังจัดรายการเพลงไทยสากล ซึ่งดำเนินรายการโดย คุณสุเทพ วงศ์กำแหงอีกด้วย ต่อมาราวปี พ.ศ. 2520 คณะรังสีมันต์ได้ถึงจุดอิ่มตัวและได้หยุดตัวลง คณะหมอลำทางภาคอีสานจึงได้ขอใช้ชื่อต่อไป เนื่องจากยังมีความต้องการจากผู้ฟังอีกมากมาย (ปัจจุบันได้ล้มเลิกไปแล้ว เนื่องจากความชรา และศิลปินหลายท่านก็ได้กลายเป็นศิลปินแห่งชาติไปแล้ว)

เวลาผ่านมากกว่า 27 ปี คณะรังสีมันต์จึงได้ถูกนำกลับมาปิดฝุ่นและมอบความบันเทิงให้กับผู้ฟังอีกครั้ง นำโดยคุณพงศกร จิรา ทายาทรุ่นใหม่ของคุณะฯ ได้ปรับปรุงวิธีการนำเสนอใหม่ โดยการใช้เสียงนักแสดงรุ่นใหม่ ปรับปรุงวิธีการผลิตละครใหม่ ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น คือ จากในรูปแบบเดิมที่บันทึกเสียงพูดและ Sound Effect พร้อมๆ กัน เป็นการบันทึกละครด้วยคอมพิวเตอร์ และนำมาตัดต่อใส่ Sound Effect ด้วยคอมพิวเตอร์ ภายหลัง เพื่อให้เกิดความละเอียด และสมจริงยิ่งขึ้น เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยของการบริโภคความบันเทิงของผู้ฟังให้มากขึ้น โดยนำเอาความบันเทิงในรูปแบบนี้มาออกอากาศทางคลื่นความถี่วิทยุ FM เพื่อให้กลุ่มผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่อยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลได้มีโอกาสเสพความบันเทิงแขนงนี้ เช่นเดียวกับคนรุ่นก่อนในอดีต เพราะกลุ่มผู้ฟังวิทยุรุ่นใหม่ฯ นิยมฟังวิทยุทางคลื่น FM เนื่องจากเป็นคลื่นที่สามารถรับสัญญาณได้ชัดเจนกว่าจึงเหมาะสมสำหรับกลุ่มคนในเมืองมากกว่า

ส่วนละครวิทยุปัจจุบันที่ยังคงออกอากาศอยู่นั้น ยังคงจัดทำรูปแบบละครในแบบเดิมอยู่รวมทั้งยังคงออกอากาศเฉพาะทางคลื่นความถี่วิทยุย่าน AM อยู่เท่านั้น จึงทำให้กลุ่มผู้ฟังที่อยู่ในเมือง เช่นกรุงเทพฯ และปริมณฑล ไม่สามารถรับฟังละครวิทยุได้มากนัก ประกอบกับ การจัดทำรายการวิทยุทางคลื่น FM ทั่วไปนั้น ก็คงมีแต่รายการประเภท เพลง, ข่าว และ Talk เป็นส่วนใหญ่

ปี พ.ศ. 2547 ทีมงานรังสีมันต์จึงได้เริ่มจัดทำละครวิทยุออกอากาศทางคลื่น FM 89.5 MHz. ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และจัดทำละครวิทยุเป็นจำนวน 3 เรื่อง 3 แนวด้วยกัน คือ เรื่องที่ 1 ละครแนวแฟนตาซีเรื่อง เจ้าสาวพญายม ออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ ภาค 1 บทประพันธ์โดย บัณรส ปุณนาถ (22 ตอน) , ภาค 2 บทประพันธ์โดย จัตุรัส (33 ตอน)

ซึ่งเป็นละครกึ่งอนูรักไทย เนื่องจากเนื้อหาของเรื่องเกี่ยวกับ Vampire (ผีดูดเลือดฝรั่ง) ตำรวจ และพญานาค(ไทย)

เรื่องที่ 2 ละครแนวโรแมนติก เรื่อง จากคืนนั้นถึงวันนี้ จากบทประพันธ์ของ บุญยมาศ ออกอากาศทุกวันจันทร์และอังคาร

เรื่องที่ 3 ซีรีส์ อภรรพ้ออนเรดิโอ บทประพันธ์โดย จัตุรัส ซึ่งเป็นละครซีรีส์ลับ โดยนำเอาประสบการณ์จริงจากผู้ฟัง และเรื่องเล่าหรือตำนานลึกลับพื้นบ้านไทยมาสร้างเป็นละคร เป็นเรื่องๆ (3 ตอนต่อ 1 เรื่อง) ทั้งหมดเป็นจำนวน 18 เรื่อง ออกอากาศทุกวันพุธถึงวันศุกร์

ปลายปี 2547 ทางสถานีวิทยุ FM 89.5 MHz. ได้เปลี่ยนผังรายการ ที่มงานรังสิตมันต์ จึงได้หยุดออกอากาศชั่วคราว ที่มงานเดิมที่เคยร่วมแสดง จึงจำเป็นต้องหยุดแสดงละครวิทยุลงไปด้วย ต่อมา ในปี พ.ศ.2548 ทางสถานีวิทยุ กองทัพบก FM 103.00 MHz. ได้ให้โอกาสที่มงานรังสิตมันต์ ผลิตละครวิทยุเพื่อสังคมในแนวละครอิงประวัติศาสตร์มาจนถึงปัจจุบัน

และด้วยละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิตมันต์ เป็นสื่อที่เกิดจากการผสมผสาน และใช้ประโยชน์ร่วมกันของสถาบันทหารและสถาบันสื่อมวลชน กองทัพบกเองก็มีบทบาทหน้าที่ในการสร้างความมั่นคงทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะการสร้างความเป็นปึกแผ่นของคนในชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสูงสุดของการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง โดยการถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์ และปลูกฝังจิตสำนึกรักชาติหรืออุดมการณ์ชาตินิยมให้แก่สมาชิกในสังคม ในขณะที่สื่อละครวิทยุเองนั้นเป็นสื่อบันเทิงสำหรับผู้ฟัง ซึ่งดูเป็นเรื่องลำสมัยในสายตาของเด็กรุ่นใหม่ ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่า *ประวัติศาสตร์* (ซึ่งเป็นเรื่องเก่าในอดีต และเป็นสาระความรู้หนักเกินไปในสายตาของเด็กรุ่นใหม่), *ละครวิทยุ* (ซึ่งเป็นสื่อบันเทิงที่เขยสำหรับผู้รับสารกลุ่มคนรุ่นใหม่) และ*คนรุ่นใหม่* (ซึ่งเป็นเยาวชนที่อยู่ในวัยของความต้องการความแปลกใหม่ ทันสมัย) ทั้ง 3 สิ่งนี้ สามารถมาบรรจบกันในรายการวิทยุกระจายเสียงของกองทัพบกในชื่อ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” ได้อย่างไร? เหตุใดกองทัพบกจึงเลือกที่จะสื่อสารกับเด็กรุ่นใหม่ผ่านทางสื่อละครวิทยุ? และมีการถ่ายทอดความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ในแง่มุมใด? รวมทั้งอุดมการณ์ชาตินิยมอะไร? ผ่านเนื้อหาของละครไปสู่ผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่ และที่สำคัญคือใช้กลยุทธ์การสื่อสารอย่างไร? ในอันที่ช่วยส่งเสริมสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และกระตุ้นให้เด็กไทยรุ่นใหม่เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ เกิดความรักในประเทศชาติ ตลอดจนช่วยสร้างความสมัครสมานสามัคคี ความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นภายในสังคมไทยได้ เหล่านี้จึงเป็นที่มาของการวิจัยในครั้งนี้

ปัญหานำการวิจัย

1. แนวคิดของผู้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์คืออะไร
2. ละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์มีการถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่ในด้านใดบ้าง
3. ละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์มีกลยุทธ์การสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดของผู้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์
2. เพื่อศึกษาเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่
3. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

1. ละครวิทยุที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ เพราะเป็นละครวิทยุที่มีเนื้อหาที่จะถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์ไทยให้แก่ผู้ฟัง เพื่อให้ผู้ฟังได้เรียนรู้ถึงประวัติความเป็นมาแห่งชนชาติไทย และความเสียสละของบรรพบุรุษในการที่จะรวบรวมผืนแผ่นดินไทยให้เป็นปึกแผ่น เพื่อให้ลูกหลานไทยอยู่อาศัยอย่างร่มเย็นเป็นสุขมาจนถึงทุกวันนี้ และละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์สามารถช่วงสร้างอุดมการณ์ชาตินิยม ตลอดจนเกิดการกระทำหรือพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ดังที่บรรพบุรุษได้กระทำมาแล้ว ต่างจากละครวิทยุประเภทนิยายประโลมโลก ที่เน้นไปที่การทำหน้าที่เป็นสื่อบันเทิง (Entertainment) มากกว่าการทำหน้าที่ให้ความรู้ (Education)

2. ละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเรื่อง "มหाराชนเรศวร" วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา เพียงเรื่องเดียว เพราะเป็นละครที่เพิ่งออกอากาศจบไป โดยเริ่มออกอากาศตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนสิงหาคม ปี 2549 จึงไม่เก่าเกินกว่าที่จะตามกลับไปศึกษาจากตัวบท เทปบันทึกการออกอากาศ และจากที่มงานนักแสดงที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้ผลิตละครวิทยุคณะรังสิมันต์ ได้แก่ ผู้อำนวยการผลิต (ฝั่งกองทัพบก) และผู้ควบคุมการผลิต (ฝั่งคณะละคร)

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิมันต์ไปยังผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่ ในที่นี้จะศึกษาถึงแนวทางและวิธีการสื่อสารในแง่ของผู้ส่งสาร, สื่อ และตัวสาร

กลยุทธ์การสื่อสาร หมายถึง เทคนิคหรือกลวิธีในการถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิมันต์ไปสู่กลุ่มผู้ฟังเป้าหมายที่เป็นคนรุ่นใหม่

ผู้ผลิตละครวิทยุคณะรังสิมันต์ หมายถึง ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในการผลิตรายการละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์ ในที่นี้ได้แก่ ผู้อำนวยการผลิต (ฝั่งกองทัพบก) และผู้ควบคุมการผลิต (ฝั่งคณะละคร)

ละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ หมายถึง ละครวิทยุที่ผลิตโดยคณะรังสิมันต์ ที่มีเนื้อหาที่จะถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์ไทยให้แก่ผู้ฟัง ในที่นี้จะเลือกศึกษาเรื่อง "มหाराชนเรศวร" วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา

การถ่ายทอด หมายถึง การนำเสนอ การบอกเล่า เรื่องราวต่างๆ จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารโดยอาศัยช่องทางและวิธีการต่างๆ ในที่นี้จะหมายถึง การนำเสนอประเด็นความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมไปยังผู้ฟังละครวิทยุ โดยใช้วิธีการต่างๆ ผ่านทางเนื้อหาของละคร

ความรู้ทางประวัติศาสตร์ หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องราว รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย ในที่นี้ประกอบไปด้วยด้านต่างๆ ได้แก่ วิศวกรรมและความกล้าหาญของบรรพบุรุษไทย, เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์, จารีตประเพณี และวัฒนธรรมไทย, วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบสังคมไทย, สภาพบ้านเมืองไทยสมัยก่อน และเกร็ดการศึกสงคราม

อุดมการณ์ชาตินิยม หมายถึง ชุดของความคิด ความสำนึก หรือความรู้สึกรักชาติ และพร้อมที่จะแสดงออกเป็นการกระทำต่างๆ เพื่อความเจริญของชาติ ในที่นี้ได้แก่ การสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทย, ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์, การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ, ความเสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาติ, ความสามัคคีของคนในชาติ และการรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา

คนรุ่นใหม่ หมายถึง กลุ่มผู้ฟังละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิตมันต์ที่เป็นเยาวชนอายุไม่เกิน 25 ปี ทั้งในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้เห็นถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อวิทยุที่มีต่อผู้รับสารกลุ่มต่างๆ ในแง่ของการสร้างทัศนคติที่ดีเพื่อช่วยในการพัฒนาสังคม
2. ช่วยให้เห็นถึงการปรับตัวของกระบวนการถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ผ่านสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อประเภทละครวิทยุแบบไทยๆ
3. ช่วยให้เห็นแนวทางสำหรับการใช้สื่อมวลชนเพื่อการถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ไปสู่กลุ่มผู้รับสารกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ชาตินิยมสู่คนรุ่นใหม่ผ่านละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะวังสมนันต์” นี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ส่วนต่างๆ ซึ่งแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับละครวิทยุ
2. แนวคิดเรื่องการเล่าเรื่อง
3. แนวคิดเรื่องเอดูเทนเมนต์ (Edutainment)
4. แนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์
5. แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ชาตินิยม
6. แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารตามแบบจำลองของเบอร์โล (The Berlo Model)
7. ทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงสังคม (Social Functionalism Theory)
8. แนวคิดในการใช้สื่อเป็นช่องทางในการถ่ายทอดอุดมการณ์
9. แนวคิดเรื่องกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ (Ideological State Apparatus)

1. แนวคิดเกี่ยวกับละครวิทยุ

1.1 ประวัติและวิวัฒนาการละครวิทยุในประเทศไทย

ละครวิทยุกระจายเสียงนั้น ถือได้ว่าเป็นสื่อบันเทิงที่นำเสนอทางวิทยุกระจายเสียงมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่กิจการกระจายเสียงในประเทศไทยเริ่มดำเนินการเมื่อประมาณ 70 ปีแล้ว ที่ศาลาแดงเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2473 โดยละครวิทยุกระจายเสียงในสมัยแรกๆ นั้นเจ้าหน้าที่ของสถานีจะเป็นผู้แสดงเอง ซึ่งเริ่มจากการแทรกบทเจรจาสดลับกับมโหรีในละครรำประเภทต่างๆ เช่น ละครนอก ละครใน ละครร้อง จึงอาจกล่าวได้ว่า ละครวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบัน มีวิวัฒนาการมาจากศิลปะการแสดงในยุคก่อน แล้วจึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบให้เข้ากับยุคสมัย จนกลายมาเป็นละครวิทยุกระจายเสียงในยุคปัจจุบัน เช่น จากเสียงมโหรีก็กลายมาเป็นเสียงดนตรีประกอบ จากการบอกกล่าวในเรื่อง การเจรจาเป็นบทกลอน ก็มาใช้วิธีสนทนา

โต้ตอบกันตามรูปแบบของชีวิตประจำวัน (ศิระพร หงษ์จินดาเกศ, 2537) ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดของการแสดงละครทางวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยนั่นเอง

พระเอกละครวิทยุคนแรกนั้นคือ “จรัส สุวคนธ์” ซึ่งต่อมาไม่นานกลายเป็นพระเอกในจอเงินหนังไทยยุค 35 มม. ของศรีกรุงภาพยนตร์ ส่วนนางเอกในยุคแรกของละครวิทยุนั้นก็คือ “สมจิตร อินทุโสภณ” (มาณวิภา ตันติสุกฤต, 2523) พระเอกคนต่อมาเป็นเจ้าของคณะ “สายเมธี” ชื่อ บุญสม หรือ “อาคม สายาคม” ต่อมาเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ กรมศิลปากร นางเอกคือ “ละม่อม กมลวาทิน” ร่วมแสดงอยู่กับคณะ “ปัญญาพล” ณ สถานีวิทยุ ศาลาแดง (หลังโรงเรียนเตรียมทหารปัจจุบัน) โดยคณะเน้นเล่นละครชวนหัว แบบจำอวด ซึ่งประสบความสำเร็จในชุด “ครุมี ดนตรีเอก” โดยละครวิทยุสมัยดั้งเดิม จะมีการบรรเลงเพลงคั่นใช้ดนตรีสด ยกกันมาทั้งวงซึ่งค่าใช้จ่ายสูงมาก (สุนนมาณย์ นิมนต์พันธ์, 2543)

นอกจากนั้น ตามบันทึกของคุณสด กุรมะโรหิต ซึ่งบันทึกเป็นอนุสรณ์ไว้ว่าล้นเกล้าเจ้านิพนธ์มหาราช เมื่อ 29 พฤศจิกายน 2510 ซึ่งทำให้พอจะจับเค้าเรื่องราวเกี่ยวกับ “ละครวิทยุกระจายเสียง” ว่าในประเทศไทยเริ่มเมื่อปี พ.ศ.2490 หรือ 59 ปีมาแล้ว ละครวิทยุกระจายเสียงในสมัยนั้นที่ผู้คนติดตามกันคณะหนึ่งคือ “ละครวิทยุขุนลีลาฯ” หรือ ขุนลีลาศาสตร์สุนทร แสดงทางวิทยุกรมโฆษณาการ ช่วงเวลานั้นเข้าใจว่า เครื่องรับวิทยุกระจายเสียงคงมีมากพอทั่วประเทศ เพราะคุณสด กุรมะโรหิต บันทึกไว้ว่า “...ยุคแรกของละครวิทยุในเมืองไทย ผู้ฟังได้รับความบันเทิงแนวใหม่ ๆ จึงสนใจฟังกันมาก...สร้างความตื่นเต้นกระฉ่อนให้แก่มหาชนทั่วประเทศ...”

เริ่มต้นละครวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยตามบันทึกของคุณสด กุรมะโรหิต มีอยู่ว่า ประมาณปี พ.ศ.2490 คุณกุ่มท จันทรเรือง ได้เป็นผู้ริเริ่มจัดให้มีการตอบปัญหาชีวิตทางวิทยุกระจายเสียงขึ้น โดยให้คุณสด กุรมะโรหิต ตั้งนามสมมุติของผู้ตอบ คือ ขุนลีลาศาสตร์สุนทร เปิดโอกาสให้ผู้มีปัญหาชีวิตเล่าประเด็นของปัญหา มา แล้วนำมาสร้างเป็นบทละครวิทยุกระจายเสียงขึ้น โดยให้มีตัวละครที่ชื่อ “ขุนลีลาศาสตร์สุนทร” เป็นตัวยืนในการแก้ปัญหา และตอบปัญหา

คณะผู้สร้างบทละครตามประเด็นปัญหาที่เจ้าของปัญหาส่งเข้ามา ก็มี คุณกุ่มท จันทรเรือง ผู้ค้นคิด คุณภากร สารานุประพันธ์ และคุณสด กุรมะโรหิต นอกจากนั้นก็ยังมีคุณลัดดา (สารดาเยน) ศิลปินบรรเลง เป็นผู้ฝึกซ้อมและกำกับการแสดง คุณประสิทธิ์ ศิลปินบรรเลง เป็นผู้

กำกับดนตรี คุณกฤษณ์ จันทรเรือง เป็นผู้ดำเนินงานทั่วไป สำหรับผู้แสดงเป็นขุนลีลาศาสตร์สุนทร ผู้ตอบปัญหาคือท่านจมีนมานิตยน์เรศ จึงกล่าวได้ว่าท่านจมีนมานิตยน์เรศและกลุ่มบุคคลดังกล่าวข้างต้นคือผู้บุกเบิกยุคใหม่ของละครวิทยุกระจายเสียงขึ้นในขณะนั้น นามของจมีนมานิตยน์เรศอยู่ในความทรงจำของผู้ฟังยุคนั้น จนมีผู้เรียกท่านใหม่ว่า “ขุนลีลาฯ” ซึ่งคณะละครวิทยุกระจายเสียงก็น่าจะมาจากผู้ฟังเรียกขานกันเองว่า “ละครวิทยุกระจายเสียงขุนลีลาฯ” ซึ่งต่อมากลายเป็นคณะผกาวัลลี สร้างนักแสดงใหม่ๆ ขึ้นในวงการมากมาย

คณะละครวิทยุต่อมาที่มีการแสดงในแนวเดียวกันแต่มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น เป็นแนวของตัวเอง ก็มีคณะ 115 ของ “วิม อธิทิกุล”, คณะกมลพิศมัย ของสุข หฤทัย, คณะกันตถาวร ของเอิบ กันตถาวร ต่อมากลายเป็นคณะกันตนา และ 2-1-3 นอกจากนั้นยังมีคณะเชษฐา, คณะวัจนารณ, คณะพรศิลป์

ละครวิทยุที่ถือได้ว่าเป็นแบบฉบับของ “ละครประจำวัน” หรือ “Soap Opera” ต้องยกให้เรื่อง “ล่องไพร” ของครูมาลัย ชูพินิจ นักประพันธ์เอก ผู้เขียนหนังสือได้รอบตัวทั้งเรื่องสั้น, เรื่องยาว, สารคดี, คอลัมน์ เจ้าของนามปากกาหลากหลายที่รู้จักกันดีคือ “เรียมเอง” “แม่องคค์” “น้อย อินทนนท์” ซึ่งมีไม่ต่ำกว่า 17 นามปากกา ซึ่งเรื่องนี้ครูมาลัยมาช่วยเขียนบทให้ เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับป่าดงพงไพร คุณสรรพสิทธิ์ก็เลยเกิดความคิดที่จะจัดรายการใหม่ขึ้นมาอีก ชื่อรายการ “ล่องไพร” โดยประเดิมออกอากาศเมื่อปี พ.ศ.2497 ทุกคืนวันจันทร์หลังข่าว 2 ทุ่ม เกือบทุกคนที่มีวิทยุจะหมุนไปหาคลื่นของ ท.ท.ท. เพื่อฟังละคร “ล่องไพร” เหมือนถูกมนต์สะกด พระเอกในเรื่องชื่อ “ศักดิ์สุริยัน” แสดงโดยคุณสมชาย มาลาเจริญ คุณอาคม มกรานนท์ เล่นเป็นร้อยเอก เรื่อง ยุทธนา ส่วนตัวเอกหรือดาราซูโรงของเรื่องคือ “ตาเกิน” กระเหรียงชรา หรือ “เฒ่าจอมแก่น” แสดงโดยคุณธนะ นาคพันธุ์” เล่นกันมานาน 5-6 ปี ถือได้ว่าไม่เคยมีละครวิทยุ ชุดเรื่องใดออกอากาศได้ยาวถึงขนาดนี้ ต่อมาไม่นาน “ล่องไพร” ก็กลายมาเป็นละครโทรทัศน์ในปี 2501 ในที่สุดก็กลายมาเป็นนวนิยายซึ่งขายดีมาก (ณรงค์ จันทรเรือง, 2539)

หลังจากนั้นก็มาละครวิทยุที่ตั้ง เช่น คณะวัฒนารมย์ ซึ่งถือได้ว่าเป็น “ขวัญใจแม่บ้าน” สุขแสนหวาน โศกเศร้า เกล้าน้ำตา เก่งเรื่องแม่ผัวลูกสะใภ้ ส่วนคณะกมลพิศมัยก็มีผู้ฟังชอบมากเริ่มด้วยเรื่องแรก “น้ำตาที่ไร้ค่า” เป็นละครประจำวันอย่างสมบูรณ์แบบ ทำให้หลายคณะในสมัยนั้นเริ่มเปลี่ยนจากละครสั้นก็กลายเป็นเรื่องยาวกันเสียส่วนใหญ่ เนื่องจากกลัวไม่ทันสมัย

คณะรุ่งนรินทร์เป็นคณะละครที่หาแนวใหม่เพื่อการแข่งขันกับคณะต่างๆ โดยคิดทำเป็นละครวิทยุแนวลูกทุ่ง ซึ่ง “ไพบุลย์ ศุภวาริ” เป็นผู้จัดตั้งคณะฯ โดยมี “ไพจิตร ศุภวาริ” น้องชายเป็นผู้เขียนบท ได้นำเอานวนิยายของไม้เมืองเดิม เช่น ลานเท แสนแสบ ซึ่งได้รับความนิยมเรื่อย ๆ เรื่องที่ดังติดอันดับคือ เรื่อง “ท่าฉลอม” ซึ่งได้ “สมควร กวียะ” เป็นพระเอกของเรื่องชื่อ “ทม” กลายเป็นละครที่ดังมาก มีจดหมายจากแฟนเป็นร้อยเป็นพัน เดินไปทางไหนไม่ต้องมีเครื่องรับก็สามารถติดตามได้เพราะทุกๆ บ้านส่วนใหญ่ฟังกันหมด (สมควร กวียะ, 2540)

คณะที่ฮิตทางเสียงสามยอดคือ เสนีย์ บุชปกาศ แล้วก็แยกมาเป็นคณะ “แก้วฟ้า” ส่วนคณะปลีกย่อยมีอยู่มาก เช่น คณะรุ่งฤดี, คณะนีลิกานนท์, คณะ 2-1-3, คณะกันตนา โดยสมัยนั้นถือว่า คณะแก้วฟ้าจะได้รับความนิยมกว่าคณะอื่น โดยครูแก้ว อัจฉริยะกุล เป็นเจ้าของคณะ โดยคณะแก้วฟ้าเป็นคณะแรกที่มีความทันสมัยสมบูรณ์แบบ ทั้งเสียงประกอบและเสียงก้อง (สำหรับตัวละครในจิตใจ) โดยเรื่อง “สลักจิต” เป็นเรื่องแรกที่ประสบความสำเร็จมาก โดยดูได้จากผู้ฟังละครเรื่องนี้จะยอมเสียเงินสี่ทอนตามนางเอกของเรื่องที่ชื่อ “จอย” ซึ่งเป็นลูกครึ่ง และเช่นเดียวกันเด็กที่เกิดในรุ่นนั้นส่วนใหญ่จะชื่อ “จอย” เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากการฟังละครวิทยุ คณะแก้วฟ้าเคยออกอากาศถึง 18 เรื่อง 18 สถานีในเวลาเดียวกัน ทุกๆ เรื่องที่ออกอากาศส่วนใหญ่จะเป็นที่นิยม และมักจะถูกบริษัทภาพยนตร์ชื่อไปสร้างภาพยนตร์เกือบทุกเรื่อง (นภาพรณ อัจฉริยะกุล, 2534) มีคู่พระคู่นางในตอนนั้นที่เรียกว่าเป็น “ขวัญใจแม่ค้า” ได้แก่ วิเชียร นีลิกานนท์ พระเอกละครวิทยุอมตะ และจิราภา ปัญจศิลป์ ซึ่งได้รับความนิยมจากบรรดาแฟนมาก และได้รับพระราชทานรางวัล “ดาราทอง” จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คณะกันตนาเป็นคณะหนึ่งที่ต้องขอกล่าวถึง ได้รับความนิยมจากละครแนวผี ประเภท ลีกลับ น่ากลัว โดยมี “ประดิษฐ์ ภัลย์จาฤก” และ “กุสุมา สิ้นสุข” คู่ขวัญของกันตนา ซึ่งทั้งคู่เป็นผู้ดูแลคณะฯ รวมทั้งเขียนบทด้วย ซึ่งคู่แข่งในสมัยนั้นก็มิวัฒนารมณ ปี พ.ศ.2501 คณะกันตนาเข้าประกวดละครวิทยุที่สถานี ป.ต.อ. ได้รับรางวัลถ้วยทองคำชนะเลิศจากเรื่อง “สิ่งที่ได้จากสมรภูมิ” ของ เอิบ กันตถาวร คณะกันตนาถือเป็นคณะแรกที่มีห้องอัดเสียงเป็นของตัวเอง ปัจจุบันละครวิทยุคณะกันตนาได้เลิกแล้ว โดยหันมาเอาดีทางด้านโทรทัศน์ จนวันนี้บริษัทกันตนากลายเป็นยักษ์ใหญ่ที่สร้างดารารุ่นมานับร้อยนับพัน สร้างหนังและละครคุณภาพมากมาย ภายใต้การดูแลของลูกหลานตระกูล “ภัลย์จาฤก” (ฉลองรัฐ ทิพย์พิมาน, 2540)

1.2 ลักษณะโครงสร้างและเนื้อหาของละครวิทยุ

ละครวิทยุถือได้ว่าเป็นสื่อที่ให้ความบันเทิงอย่างมาก ในสมัยก่อนละครวิทยุดังเอามากๆ ไม่มีบ้านไหนจะไม่ฟังวิทยุ และไม่มีบ้านไหนที่จะไม่ฟังละครทางวิทยุ ละครวิทยุถือได้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดหลังละครเวที แต่เกิดขึ้นก่อนละครโทรทัศน์ ทุกวันนี้คณะละครวิทยุยังมีอยู่ไม่น้อยทีเดียว ซึ่งถ้าใครๆ ไม่ให้ความสนใจก็จะคิดว่าละครวิทยุในประเทศไทยนั้นไม่มีแล้ว บางรายไม่รู้จักรูปแบบและวิธีแสดงของละครวิทยุแบบไทยว่าเวลาที่นักแสดงต้องเล่นจะต้องทำอย่างไร

เรื่องการผลิตสื่อบันเทิงประเภทนี้ถือได้ว่าเป็นเรื่องละเอียดอ่อนอย่างมาก ทุกๆ อย่างต้องให้ความสำคัญ ต้องทำออกมาให้ดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของตัวบท เรื่องของนักแสดง รวมทั้งการผลิตต่างๆ ต้องทำให้เกิดความลงตัว นอกจากนั้นแล้ว ถ้าเจ้าของหรือผู้บริหารคณะละครวิทยุทำงานโดยอาศัยหลักของการบริหารเข้ามาช่วยแล้ว เชื่อได้ว่าคณะละครวิทยุของประเทศไทยคงพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นอย่างแน่นอน เหมือนกับอีกหลายประเทศที่ถึงจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตาม แต่ก็ยังให้ความสำคัญ และสนใจกับสื่อบันเทิงประเภทนี้อยู่

การแสดงละครวิทยุถือเป็นศิลปะที่น่าสนใจ โดยมีองค์ประกอบที่ช่วยให้ละครน่าสนใจและสมบูรณ์มากขึ้น ถ้าสามารถใช้ได้ถูกต้องและเหมาะสม โดยจักรีรัตน์ พงศ์พัฒนาการ (2543) กล่าวว่าละครวิทยุกระจายเสียงปัจจุบันนี้ เป็นเรื่องชีวิตความเป็นอยู่หลายๆ รูปแบบ ซึ่งสามารถแบ่งออกแยกย่อยจากเนื้อเรื่องในการนำเสนอได้ดังนี้

1. ละครชีวิต เป็นละครที่จำลองมาจากเรื่องจริงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแม่ผัวลูกสะใภ้ แม่เลี้ยงลูกเลี้ยง ผู้ตีตกยาก ผู้ลากมากดี ซึ่งบรรดาผู้ฟังจะชอบมาก
2. ละครธรรมะ เป็นเรื่องมีคติสอนใจ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
3. ละครเด็ก เป็นเรื่องละครที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ การ์ตูน แฟนตาซี เหลือเชื่อ สอนให้เด็กเป็นคนดี
4. ละครผี เป็นเรื่องน่ากลัว มีเสียงหมาหอน น่ากลัว ส่วนมากจะออกอากาศในเวลาดึกๆ เพื่อเข้ากับบรรยากาศ

และมีโครงสร้างในการนำเสนอได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ละครจบในตอน ซึ่งอาจจะเสนอในเวลา 30 นาที หรือ 45 นาที หรือ 60 นาที
2. ละครหลายตอนจบ โดยไม่จำกัดว่ากี่ตอนจบ โดยปกติจะจัดทำ 22 หรือ 26 ตอนจบ หรือ 44 หรือ 52 ตอนจบ หรืออาจจะมากกว่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะนำเสนอ 30 นาที
3. ละครชุด การเสนอแบบนี้แต่ละตอนจะจบลงในตัวแล้วตั้งต้นใหม่ในตอนต่อไป โดยเนื้อเรื่องไม่ติดต่อกันแต่ตัวละครเป็นชุดเดิม

ศิวะพร หงษ์จินดาเกศ (2537) ได้สรุปแนวคิดเรื่องโครงสร้างและเนื้อหาของละครวิทยุไว้ที่น่าสนใจดังนี้

1. แนวทางสร้างสรรคเนื้อหาของผู้ส่งสารหรือผู้ผลิตละครวิทยุ คำนึงถึงความพึงพอใจและความนิยมของผู้รับสารเป็นสิ่งสำคัญ หรือที่เรียกว่าผลิตเพื่อเอาใจตลาด โดยแนวทางดังกล่าวมาจากประสบการณ์และผลสะท้อนกลับของผู้รับสาร ที่ทำให้รู้ว่าละครวิทยุที่สามารถสร้างความนิยมจากผู้ฟังได้นั้น ต้องเป็นเรื่องที่ผู้ฟังสามารถฟังแล้วรับรู้และเข้าใจได้ง่าย ดังนั้นเนื้อหาเรื่องราวต้องเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวผู้ฟัง เป็นเรื่องที่เป็นวิถีชีวิตประจำวันของผู้ฟังคุ้นเคย เช่น เรื่องเกี่ยวกับสังคม ครอบครัว เรื่องที่เป็นภาพลักษณ์หรือลักษณะนิสัยโดยทั่วไปของคนไทย เป็นต้น
2. มองจากภาพรวมแล้ว แม้จะเห็นว่าแนวทางของเนื้อหาละครวิทยุจะมีทิศทางที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่สิ่งที่ทำให้ละครวิทยุแต่ละเรื่องมีอรรถรสที่แตกต่างกันก็คือ วิธีการนำเสนอที่จำเป็นต้องใช้ความรู้จากประสบการณ์ของผู้ผลิต ในการนำเสนอเพื่อให้อิทธิพลสร้างความพึงพอใจต่อผู้รับสาร แนวทางนั้นจะไม่เป็นที่พึงพอใจของผู้ผลิตก็ตาม

1.3 อิทธิพลของละครวิทยุในเมืองไทย

ละครวิทยุกระจายเสียงนั้นพูดได้ว่ามีความมโหฬารมาก ยากแก่การที่จะทำให้ได้ดี ซึ่งทุกคนต่างก็ยอมรับอยู่แล้วทั้งฝ่ายผู้ฟังและฝ่ายสปอนเซอร์ นอกจากผู้ฟังจะนิยมชมชอบรายการและตัวละครอย่างสูง ถือเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ทำให้ผู้ฟังติดตามฟังอย่างไม่ขาดระยะ ซึ่งเป็นความสนุกอย่างหนึ่งที่ผู้ฟังสามารถนึกวาดภาพ จินตนาการรูปร่างหน้าตาและบุคลิกลักษณะในชีวิตจริงของตัวละครเขาเองได้ตามใจชอบของตัวเอง เช่น เขาจะวาดภาพพระเอก นางเอก ที่เขาได้ยินแต่เสียงไม่เห็นตัวจริงว่าต้องเป็นคนสวย คนหล่อ สง่างาม มีเสน่ห์เหมือนเทพบุตร เทพธิดา ซึ่งบางครั้งก็ตรงข้ามกับความเป็นจริง ซึ่งบางครั้งผู้ที่แสดงบทบาทเป็นตัวร้าย ตัวจริงอาจหน้าตาดีกว่าพระเอกและนางเอกก็เป็นได้

เพราะเหตุว่าละครวิทยุมีลีลาการเล่นเกินกว่าจะเรียกว่า “ละคร” ก็ตรงที่ฉากของละครวิทยุกว้างขวางและเดินหน้าไกลกว่าละครเวที และเปลี่ยนแปลงได้ฉับไวกว่า เพียงแต่ใช้ดนตรีและเสียงประกอบช่วยเท่านั้น จะเห็นได้ว่าช่วงเวลาไม่ถึง 10 นาที พื้นฉากจะเปลี่ยนจากบ้านไปอยู่ป่าได้อย่างสบาย สภาพอย่างนี้เราเรียกกันว่า “การจัดฉาก” นั่นเอง ซึ่งละครเวทีจะทำได้ยาก ละครวิทยุจึงเท่ากับเป็นละครเวทีร่วมกับภาพยนตร์สำหรับคนทั่วไป

คนตาบอดอาจจะฟัง (ไม่ได้ดู) ภาพยนตร์รู้เรื่องด้วยการมีคนคอยอธิบายทุกๆ บุคลิกลักษณะท่าทางของตัวละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเวลาภาพยนตร์ไม่มีบทเจรจา แต่คนตาบอดฟังละครวิทยุได้เองโดยไม่ต้องอาศัยคนอธิบายให้ฟัง

ละครวิทยุนอกจากจะมีอิทธิพลในด้านการบันเทิงโดยเฉพาะแล้ว ยังมีอิทธิพลที่จะใช้เป็นเครื่องมือต่อต้านสิ่งชั่วร้ายที่เป็นภัยของประเทศชาติและสนับสนุนสิ่งที่ดีงาม และในกิจการด้านพัฒนาจิตใจประชาชนให้หูตาสว่างขึ้นได้อย่างดี

ในสมัยรัฐบาลต่างๆ ตั้งแต่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นต้นมา เคยใช้ละครวิทยุเป็นเครื่องมือต่อต้านคอมมิวนิสต์และผู้ก่อการร้าย ป้องกันอาชญากรรม ปราบปรามป้องกันและต่อต้านยาเสพติดให้โทษ และในปัจจุบันละครวิทยุยังสามารถทำการชี้แจงแก่ประชาชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญให้รู้สิ่งที่จำเป็นแก่ชีวิตได้อีกด้วย คือละครที่แสดงเรื่องเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ และวิธีป้องกัน การปฐมพยาบาล เป็นต้น ละครวิทยุนี้เป็นที่สนใจแก่ผู้ฟังในต่างจังหวัดมาก เป็นวิธีการนำสื่อซึ่งมีเรื่องราวเนื้อหาสาระหรือความบันเทิงที่มีประโยชน์เข้าถึงประชาชนอย่างทั่วถึง และได้ผลดีที่สุกกว่าสื่อชนิดอื่นที่มีอยู่ในปัจจุบัน (แก้ว อัจฉริยะกุล, 2543)

จากอดีตที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าละครวิทยุกระจายเสียง ได้รับความนิยมน้อยมาก เนื่องจากละครวิทยุกระจายเสียงนั้นกำเนิดขึ้นก่อนละครวิทยุโทรทัศน์และภาพยนตร์ แต่กำเนิดหลังละครเวที โดยผู้จัดละครวิทยุกระจายเสียงส่วนใหญ่จะนำนวนิยายที่เป็นเรื่องที่น่าสนใจในขณะนั้นนำมาเสนอออกมาเป็นบทละครกระจายเสียง และถ่ายทอดผ่านนักแสดงที่มากด้วยความสามารถสวมบทบาทตัวละครแต่ละตัวได้อย่างเหมาะสมและลงตัว ประกอบกับมีเทคนิคต่างๆ เข้ามาช่วย ถือเป็นารเพิ่มสีสัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เสียง” เป็นสิ่งเดียวที่ละครวิทยุกระจายเสียงมี ซึ่งเสียงเหล่านี้ประกอบด้วย

1. เสียงพูด คือ เสียงที่ตัวละครเจรจาโต้ตอบกัน หรือแสดงความรู้สึก ฯลฯ
2. เสียงเพลง คือ เสียงดนตรีที่นำมาใช้ในเหตุผลต่างๆ
3. เสียงประกอบ คือ เสียงต่างๆ ที่นำมาใช้ประกอบเพื่อ
  - เป็นองค์ประกอบของฉาก เช่น เสียงนกร้อง น้ำไหล เสียงคลื่น ฯลฯ
  - ให้เกิดความเคลื่อนไหว เช่น เสียงวิ่ง เสียงเดิน เสียงรถแล่นไปมา ฯลฯ
  - บอกเหตุการณ์ต่างๆ เช่น การต่อสู้ ไฟไหม้ ฯลฯ

ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ถ้าเราสามารถประกอบเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม พิธีพิธีกันจัดทำอย่างมีศิลปะ รู้จักเหนียวแน่นความรู้สึกของผู้ฟังให้เกิดความเชื่อและคล้อยตามได้แล้ว ละครวิทยุกระจายเสียงจะมีอิทธิพลต่อการต่อต้านสิ่งชั่วร้าย สิ่งที่เป็นภัยต่อสังคมต่อประเทศชาติ สามารถทำให้เกิดการพัฒนาการทั้งด้านวัตถุและจิตใจได้เป็นอย่างดี ยิ่งจะส่งเสริมทำให้ละครวิทยุกระจายเสียงได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้ฟังตลอดไป

ดังนั้น การจัดทำละครวิทยุกระจายเสียง ผู้จัดทำโดยเฉพาะผู้เขียนบทละครวิทยุกระจายเสียง จะต้องเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของผู้ฟังว่าอยากฟัง อยากรู้ และอยากติดตาม ถ้าการจัดทำละครวิทยุกระจายเสียงนั้นเป็นการจัดทำอย่างพิธีพิธีกัน มีการลำดับเรื่องราวที่ดี มีศิลปะ ก็จะทำให้ผู้ฟังอยากฟัง เพราะละครวิทยุกระจายเสียงเป็นรายการบันเทิงที่สามารถสร้างจินตนาการหรือมโนภาพให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกสนุกสนาน รัก สงสาร ขบขัน โศกเศร้า สาแก่ใจ ฯลฯ กล่าวคือ ผู้ฟังรายการต่างๆ ทางวิทยุกระจายเสียงนั้น โดยทั่วไปมักจะฟังอย่างไม่ตั้งใจ ไม่เหมือนผู้ที่นั่งฟังคำบรรยายในห้องเรียน หรือนักเรียนที่กำลังฟังครูสอน หรือผู้ที่กำลังชมวิทยุโทรทัศน์ ชมภาพยนตร์ หรือชมละครเวที แต่มักจะทำงานไปฟังไป หรือขับรถยนต์ไปฟังไป

1.4 การเตรียมงานของละครวิทยุ

มาฉวีภา ดันตีสฤกฤต (2523) ได้กล่าวถึงการเตรียมงานของละครวิทยุไว้ดังนี้

1) ผู้ประพันธ์เรื่อง

ผู้ประพันธ์ต้องสามารถเขียนบทละครวิทยุประจำวันได้สัปดาห์หนึ่งไม่น้อยกว่า 5 ตอน เพราะต้องแสดงทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ ตอนหนึ่งๆ ต้องเขียนประมาณ 8-10 หน้ากระดาษพิมพ์ สำหรับการแสดง 30 นาที

2) ผู้ควบคุมการแสดง

จะต้องมีความสามารถเข้าใจว่าตอนไหนจะใช้น้ำเสียงอย่างไร เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศของเรื่อง ตลอดจนเสียงประกอบต่างๆ ว่าเหมาะสมถูกต้องหรือไม่

3) ผู้แสดง

ส่วนมากเน้นหนักอยู่ที่ความสำคัญของตัวละคร 3 ตัว เพราะถ้ามีตัวละครพัวพันกันมากกว่านี้ จะทำให้ผู้ฟังซึ่งไม่สามารถมองเห็นตัวละคร ไม่สามารถเข้าใจเรื่องได้ เพราะจับน้ำเสียงของผู้แสดงไม่ได้ ดังนั้นตัวละครสำคัญทั้ง 3 ตัว จึงจำเป็นต้องมีน้ำเสียงแตกต่างกัน ให้เป็นที่สังเกตได้ง่ายและชัดเจน

4) ผู้ให้เสียงประกอบ

มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเพลงที่จะใช้ประกอบเรื่องทั้งหมด รวมทั้งเสียงที่ใช้ประกอบบทด้วย เสียงเพลงประกอบนั้น นอกจากจะใช้เป็นสัญลักษณ์ของรายการแต่ละรายการแล้ว ยังอาจใช้เป็นการบอกถึงลักษณะของภูมิภาค หรือ บอกสภาพดินฟ้าอากาศได้อีกด้วย เพราะฉะนั้นการที่จะนำเสียงประกอบมาใช้ก็ควรจะต้องพิจารณาให้เหมาะสม และถูกต้องกับเหตุการณ์นั้นๆ

เสียงนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ

- 1) เสียงพูด (word) ได้แก่ เสียงผู้ประกาศ ผู้แสดง ผู้บรรยาย ฯลฯ
- 2) เสียงประกอบ (sound effect) หมายถึงเสียงพิเศษประกอบ เช่น คนเดิน เคาะประตู พายุ ฝนตก ฯลฯ
- 3) เสียงดนตรี (music) หมายถึง เสียงเพลงที่จะใช้ในโอกาสต่างๆ กัน เช่น เสียงจากแผ่นเสียงต่างๆ เทป หรือจากวงดนตรีจริงๆ เป็นต้น

ในละครวิทยุต่างๆ นั้น เสียงประกอบเหตุการณ์และเสียงดนตรีเป็นประโยชน์แก่รายการมาก แต่ก็ต้องไม่ใช้พร่ำเพรื่อ เสียงประกอบนี้ไม่ใช่ของทำได้ง่ายๆ จะต้องใช้ผู้มีอาชีพทางด้านนี้จึงจะได้ผลตามต้องการ

5) ห้องบันทึกเสียง

ละครวิทยุยุคนี้ไม่มีการแสดงสดในห้องส่งกันแล้ว เพราะว่าเป็นการเสียเวลามาก เมื่อเกิดการผิดพลาดขึ้นก็แก้ไขไม่ได้ จึงใช้วิธีบันทึกเสียงแทน โดยบันทึกครั้งละ 5 ตอนติดต่อกันไป เสียเวลาบันทึกเสียงเพียง 4-5 ชั่วโมง แต่ก็สามารถออกอากาศไปได้ตลอดทั้งสัปดาห์

1.5 โครงร่างของละครวิทยุ

มานวิกา ตันติสุกฤต (2523) กล่าวถึงโครงร่างของละครวิทยุประจำวัน ไว้ดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยเพลงนำของคณะหรือรายการ ประมาณ 1 นาที
2. ประกาศชื่อคณะและเพลงนำเรื่อง 1 นาที
3. โฆษณา 1 นาที
4. ประกาศนำเรื่อง 1 นาที
5. เนื้อเรื่องแท้ๆ ประมาณ 20 นาที
6. เพลงคั่น ประมาณ 2 นาที โดยใช้วิธีการ cross เพลง หรือ music bridge ซึ่งหมายถึง เพลงที่ควรจะนำมาใช้คั่นช่วงของการโฆษณาสินค้าต่างๆ หรือบทบางตอนของละครวิทยุ ไม่ให้โฆษณาหรือดำเนินเนื้อเรื่องติดต่อกันมากเกินไปจนเกิดความเบื่อหน่ายแก่ผู้ฟัง เพลงประเภทนี้ ต้องไม่มีการขับร้อง และควรจะเป็นเพลงในจังหวะค่อนข้างเร็วแบบเพลง Latin อเมริกัน หรืออาจเป็นเพลงช้าๆ ก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่เนื้อเรื่องและอารมณ์ในขณะนั้น เพลงคั่นตอนหนึ่งๆ ไม่ควรเกิน 30-45 วินาที การ cross เพลงนี้ ควรทำในกรณีที่ต้องการให้ผู้ฟังรู้ว่าเวลาในท้องเรื่องห่างกัน เช่น ช่วงเวลาผ่านไป 1 ปี หรือเปลี่ยนจากเช้าไปหาฉากสนุกสนานตื่นเต้น เป็นต้น
7. บรรยายปิดท้ายเรื่องเป็นการสรุปอีก 1 นาที
8. ตัวอย่างเรื่องคราวหน้า ซึ่งไม่ใช่ climax อีก 1-2 นาที วิธีเสนอตัวอย่างของเรื่องนี้ ชักชวนให้คนอยากฟัง แต่ต้องระวังที่จะต้องหยิบเอาแต่เฉพาะตอนดีๆ ที่ไม่ใช่ climax ออกมา ละครประจำวันก็เหมือนกับลูกโป่ง คือมีจุด climax อันเดียวในแต่ละวัน เช่น ลูกแรกก็สร้างเรื่อง พอถึงปมก็จบ วันต่อมาก็คลายปมเก่าแล้วก็ขมวดปมใหม่ ติดต่อกันไปเหมือนลูกโซ่ ดังนั้นการหยิบตัวอย่างจึงเป็นของยาก
9. ประกาศคณะรายชื่อผู้แสดง ผู้ประพันธ์ ผู้กำกับ ผู้เสนอ และบอกเวลาแสดงในวันต่อไป อีก 1 นาที
10. เพลงปิดท้ายรายการ ซึ่งเริ่มด้วยเพลงในเรื่อง เพลงนำเรื่องอีก 1 นาที จึงจะจบละครวิทยุเรื่องหนึ่ง 30 นาที ใน 1 ตอน

จะเห็นได้ว่าเวลาครึ่งชั่วโมงนั้น เสนอเนื้อเรื่องแท้ๆ ของละครเพียง 20 นาทีเท่านั้น ส่วนอีก 10 นาที เป็นโฆษณาเสียเป็นส่วนมาก ละครวิทยุในแต่ละตอนก็เล่นได้เนื้อเรื่องน้อยมาก กว่า จะจบแต่ละเรื่องก็ประมาณ 50-60 ตอน

2. แนวคิดเรื่องการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่อง (Narrative) หมายถึง การบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง หรือเหตุการณ์ที่สร้างขึ้นเอง ซึ่งบุคคลหนึ่งนำไปถ่ายทอดยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยภาษาพูด, ภาษาเขียน หรือแม้แต่ภาษาภาพสัญลักษณ์ ใช้เป็นสื่อในการเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ได้ การเล่าเรื่องจะถูกนำมาใช้ในการอธิบายโดยไม่จำกัดรูปแบบ และไม่จำกัดประเภทของสื่อ

Fisher (อ้างถึงใน ทรงพล วงษ์คนดี, 2543) ได้เสนอทัศนะไว้ว่า การสื่อสารของมนุษย์เป็นการเล่าเรื่อง ศิลปะ การพูด การตีความ การประเมินคุณค่าของข่าวสาร โดยประเมินว่ามีอะไรบ้างที่เปิดเผยได้ เรื่องใดมีความหมายต่อผู้ฟัง การเล่าเรื่องมีเป้าหมายมุ่งเชิญชวนให้ผู้ฟังเชื่อและมีปฏิกิริยาตอบสนอง ด้วยการให้เหตุผลที่ดีชักจูงให้น่าเชื่อถือ มีการโน้มน้าวใจและการแสดงรวมอยู่ด้วย

แนวคิดเรื่องการเล่าเรื่องประกอบด้วยความคิดหลักในแง่ “โครงสร้าง” ซึ่งประกอบไปด้วยหลายองค์ประกอบ โดยองค์ประกอบเด่นๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ละครวิทยุเรื่อง มหาราช นเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา ได้แก่

1. สารสาระหรือแก่นเรื่อง (Theme)

เป็นการตั้งคำถามว่าละครเรื่องนั้นเป็นเรื่องอะไร การทำความเข้าใจสารสารถนั้น ผู้ชมจะต้องพิจารณาสิ่งอื่นๆ ประกอบด้วย คือ การเล่าเรื่อง, ตัวละคร, ความขัดแย้งที่ปรากฏในเรื่อง อย่างไรก็ตาม ไม่มีกฎเกณฑ์อะไรที่จะนำมาใช้ในการพิจารณา Theme ได้ แต่อย่างไรก็ดี มีข้อที่ควรสังเกตได้ว่าสารสาระหรือแก่นของเรื่องสามารถนำมาเขียนเป็นประโยคๆ เดียว แต่กินความคิดของละครได้เอาไว้ทั้งหมด โดยอาจวิเคราะห์จากโครงสร้างหรือจากการกระทำซ้ำๆ ของตัวละคร จากคำพูด จากสิ่งแวดล้อม จนทำให้ผู้ชมทราบว่าจะอะไรคือสารสาระหรือแก่นของเรื่อง

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สารสาระหรือแก่นเรื่อง เป็นความคิดรวบยอดที่ดำรงอยู่ในเรื่องราวที่นักเขียนบรรจงสร้างสรรค์ขึ้น เป็นความหมายของเรื่องและผู้ผลิตต้องการจะสื่อ สารสาระหรือแก่นเรื่องเป็นวิถีทางในการสื่อสารของผู้ประพันธ์ เป็นวิธีการนำความคิด การรับรู้ และความรู้สึกของตนเข้าร่วมกับผู้ชม (Pickering อ้างถึงใน จุฑามาส ศรีโมรา, 2545)

2. เค้าโครงเรื่อง (Plot)

หมายถึง การลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุมีผล และมีจุดหมายปลายทาง การวางโครงเรื่องก็คือ การวางแผนหรือการกำหนดเส้นทางของการกระทำของตัวละคร ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจได้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นในเรื่องนั้น คือ มีใคร ทำอะไร ด้วยจุดมุ่งหมายอย่างไร ภายใต้สภาพแวดล้อมเช่นไร พบอุปสรรคอย่างไร แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือตัดสินใจอย่างไร และผลคืออะไร

ทรงพล วงษ์คนดี (2543) กล่าวถึงเค้าโครงเรื่องหรือ Plot ว่าอาจแยกออกเป็นตอนๆ ได้ดังนี้

2.1 *Beginning* หรือ *Exposition* หรือ *Opening* : ได้แก่ ตอนแรกของเนื้อเรื่อง เป็นตอนที่ถือว่าสำคัญ เพราะผู้กำกับต้องคำนึงว่าทำอย่างไรให้หนังเรื่องนั้นๆ สามารถดึงความสนใจของผู้ชม ในตอนนี้จะมีการแนะนำตัวละคร สถานที่ที่เกิดเหตุ

2.2 *Middle* หรือ *Complication* หรือ *Body* : ได้แก่ ตอนกลางของเนื้อเรื่องซึ่งรวมเอาความขัดแย้ง (Conflict) ไว้ด้วย เมื่อได้มีการแนะนำตัวละคร สถานที่ที่เกิดเหตุแล้ว การดำเนินเรื่องค่อยๆ ตื่นเต้นขึ้นทุกขณะ จนถึงตัวละครเกิดความขัดแย้งขึ้นมา

2.3 *Ending* หรือ *Denouement* : คือเหตุการณ์ที่รวมเอา Climax และเหตุการณ์ที่ตามมาจนกระทั่งจบเรื่อง อารมณ์ของละครจะถึงขีดสุด หลังจากที่ Climax เกิดขึ้นแล้ว ก็จะมีการสรุปชี้ให้เห็นสิ่งที่คลี่คลายและความเปลี่ยนแปลงของตัวละคร ตอนจบของเรื่องอาจแยกลักษณะได้ คือ

- Happy Ending เป็นการจบที่ตัวละครสามารถแก้ปัญหาของตนเองได้
- Unhappy Ending เป็นการจบเพื่อให้กระทบจิตใจของคนดู โดยตัวละครไม่สามารถแก้ไขหรือทำให้ปัญหาลบลงได้ แต่ประโยชน์คือช่วยให้ผู้ชมได้คิดหาทางแก้ไขปัญหานั้นหรือมองผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตัวละครอย่างทะลุปรุโปร่ง
- Indeterminate Ending เป็นการจบแบบทิ้งท้ายให้คิด โดยไม่บอกว่าสุดท้ายแล้วเรื่องจะจบอย่างไร

3. ความขัดแย้ง (Conflict)

เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้เรื่องเล่าดำเนินไปได้ ดังนั้นเรื่องส่วนมากมักจะชี้ให้เห็นว่าตัวละครมีความขัดแย้งแบบไหน เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นตัวละครอาจจะหาวิธีการแก้ไขหรือเพื่อต่อสู้กับความขัดแย้งนั้นหมดไป การกระทำใดๆ ที่ตัวละครทำขึ้นเพื่อแก้ความขัดแย้งนั้น บางครั้งอาจจะทำให้บุคลิกและนิสัยตัวละครเปลี่ยนไปได้ทั้งทางดีและทางเลว ทรงพล วงษ์คนดี (2543) แยกความขัดแย้งออกเป็น

3.1 *Man against Man* : เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้น อาจจะเนื่องจากความต้องการ “ทำลายซึ่งกันและกัน” แต่อีกผู้หนึ่งพยายามต่อต้าน เมื่อต่อต้านไม่สำเร็จ ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น

3.2 *Man against Himself* : เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยไม่มีผู้ใดเป็นต้นเหตุ แต่ตัวเองเป็นต้นเหตุเอง อาจจะเนื่องจากสาเหตุบางประการจากภายในจิตใจ

3.3 *Man against an Outside Force (nature, society, God, fate)* : เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสาเหตุภายนอก เช่น ธรรมชาติ, สังคม รวมไปถึงศาสนา หรือชะตากรรมของตนเองที่ตัวละครไม่สามารถเอาชนะได้

3.4 *Idea against Idea* : เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเห็นไม่ตรงกัน

4. ตัวละคร (Characters)

ความสัมพันธ์ระหว่างโครงเรื่องและตัวละครนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากหากไม่มีตัวละครปรากฏแล้วก็จะไม่มีโครงเรื่องและไม่มีเรื่องเล่า ผู้ชมส่วนใหญ่จะให้ความสนใจกับตัวละครเป็นหลัก สนใจถึงประสบการณ์และการผจญภัยของตัวละครชายและหญิงซึ่งก่อให้เกิดโครงเรื่อง ซึ่งตัวละครเหล่านี้ปรากฏอยู่ในชีวิตจริง เรารู้จักคนส่วนใหญ่จากลักษณะภายนอก เช่น คำพูดหรือการกระทำ จิตใจภายในของเขาจะค่อยๆ เผยให้เห็นหลังจากการค้นเคยกันนับเป็นปีๆ ในทางตรงกันข้าม เรื่องเล่าสามารถทำให้เราเข้าถึงจิตใจของตัวละครไม่ว่าจะเป็นสติปัญญา อารมณ์ คุณงามความดี ซึ่งซ่อนอยู่ภายในได้โดยตรงในระยะเวลาอันรวดเร็ว (Pickering อ้างถึงใน จุฑามาส ศรีโมรา, 2545) ผู้ชมจะรู้จักตัวละครได้จากการกระทำ คำพูด ความคิดของตัวละคร การกระทำของตัวละครอื่นๆ ที่มีต่อตัวละครนั้น การกระทำของตัวละครที่มีต่อสภาพแวดล้อม หรือจากการบรรยายหรือพรรณนาตัวละครโดยผู้แต่ง (Boynton and Mack อ้างถึงใน จุฑามาส ศรีโมรา, 2545)

การจำแนกชนิดตัวละครในการเล่าเรื่อง ถ้าแบ่งลักษณะตามความสำคัญก็จะได้แก่ ตัวละครหลัก (Major Character) ซึ่งเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญต่อเรื่องเล่านั้นๆ ซึ่งอาจจะเป็นตัวพระเอก นางเอก หรืออาจจะเป็นผู้ร้ายในเรื่องก็ได้, ตัวละครย่อย (Minor Character) คือตัวละครที่มีบทบาทไม่มากนัก หรือตัวละครที่มีบทบาทในทางใดทางหนึ่งเพียงอย่างเดียว และสุดท้ายคือตัวละครขัดแย้ง (Antagonist) เป็นส่วนที่ทำให้ตัวละครหลักไม่สมประสงค์ตามเป้าหมาย หรือมีปัญหาบางอย่างโดยหนึ่งซึ่งตัวละครต้องเอาชนะให้ได้ แต่ก็มีบางสิ่งบางอย่างมาขัดขวางเป็นอุปสรรคทำให้การแก้ปัญหาที่ลำบากมากขึ้น

นอกจากนี้ Foster (อ้างถึงใน อีราวดี ไตลิ่งคะ, 2543) ได้แบ่งตัวละครตามบทบาทที่ได้กำหนดไว้ เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ตัวละครมิติเดียว (Flat Character) หมายถึง ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมซึ่งสามารถสรุปได้อย่างไม่ยากเย็น เช่น “เธอเป็นคนหยิ่งยะโส” “เขาเป็นคนอ่อนแอ” และจะคงลักษณะเช่นนี้ตลอดเรื่อง ผู้ชมสามารถคาดเดาได้ว่าตัวละครจะคิดหรือจะทำอย่างไรต่อไปได้ ข้อดีของตัวละครเช่นนี้ คือ ทำความเข้าใจได้ง่าย และผู้ชมจดจำลักษณะของตัวละครแบบนี้ได้

2. ตัวละครหลายมิติ (Round Character) หมายถึง ตัวละครที่มีลักษณะหลากหลายแต่ละลักษณะอาจขัดแย้งและคาดเดายาก พัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงนิสัยหรือทัศนคติได้ตามเหตุการณ์ สร้างความประหลาดใจให้แก่ผู้ชมได้ ตัวละครประเภทนี้จะใกล้เคียงกับชีวิตมนุษย์ เพราะในความเป็นจริงคงไม่มีมนุษย์คนไหนจะแสดงนิสัยออกมาด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว มนุษย์เรายังมีนิสัยโลก โกรธ หลงอยู่ ตัวละครที่เป็น Round Character นั้น จึงดูเหมือนกับมีชีวิตและเลือดเนื้อ มีอารมณ์และความรู้สึก แต่บางครั้งด้วยข้อจำกัดก็ไม่สามารถอธิบายตัวละครได้ครบ บางตัวละครจึงเป็นเพียง Flat Character คือ เป็นตัวละครที่มีการแสดงนิสัยออกมาในด้านใดด้านหนึ่งอยู่อย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญคือการหา Dynamic Character คือ ตัวละครที่ตื่นตัวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา จนดูเหมือนว่าตัวละครอยู่ใต้การควบคุมของสิ่งรอบข้างที่มีอิทธิพลมากกว่าจนทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงไปในที่สุด ตัวละครชนิดนี้เกือบจะเรียกได้ว่าเป็นหัวใจหลักของเรื่องเล่าทุกเรื่อง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้แหละที่ทำให้เรื่องเล่าบรรลุเป้าหมาย

3. แนวคิดเรื่องเอดูเทนเมนต์ (Edutainment)

เอดูเทนเมนต์ หรือ “สาระบันเทิง” เป็นแนวทางใหม่ที่กำลังมีบทบาทอย่างมากในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนา เช่น การพัฒนาด้านสังคม ด้านศีลธรรม หรือด้านการศึกษา ในที่นี้มุ่งศึกษาถึงการพัฒนาสังคมในด้านการถ่ายทอดความรู้ด้านประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยม โดยมีแนวคิดพื้นฐานที่น่าสนใจดังนี้

เอดูเทนเมนต์ คือกลยุทธ์ในการผสมผสานข้อมูลข่าวสารและความรู้ในด้านต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนา อาทิ การวางแผนครอบครัว การป้องกันโรคเอดส์ การรู้หนังสือ สิทธิสตรี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เข้ากับความบันเทิงโดยเจตนาและมีเป้าหมายชัดเจน ซึ่งนำเสนอผ่านทางสื่อบันเทิงรูปแบบต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ให้บุคคลได้รับความรู้ มีทัศนคติ และพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ (Signhal and Rogers อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2541) และในขณะเดียวกันก็รู้สึกเบื่อหน่ายกับการบริโภคข่าวสารดังกล่าว

แต่เดิมบุคคลมักมองว่า “การศึกษา” (Education) คือ กระบวนการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นทางการหรือกึ่งทางการ โดยมีครูทำหน้าที่สอนและถ่ายทอดวิชาการด้านต่างๆ ตามลำดับขั้นตอน กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว อาจปรากฏในรูปแบบการเรียนการสอนในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน และผ่านสื่อต่างๆ อาทิ รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ในขณะเดียวกันบุคคลมองว่า “รายการบันเทิง” (Entertainment) มักเป็นรายการที่ผู้คนให้ความสนใจ สามารถเข้าถึงผู้บริโภคจำนวนมาก และดึงดูดให้ผู้บริโภคติดตามรับชมและรับฟังอย่างต่อเนื่อง สามารถกระตุ้นให้บุคคลเกิดความรู้สึกร่วมกับรายการ มีอิทธิพลต่อการรับรู้ การแต่งกาย ความเชื่อ และพฤติกรรมของบุคคล นอกจากนั้นรายการบันเทิงมักได้รับความสนใจจากกลุ่มผู้สนับสนุนรายการ ตลอดจนสามารถสร้างผลกำไรสูงให้แก่ผู้ผลิตรายการ เมื่อเปรียบเทียบกับรายการเพื่อการศึกษา นอกจากนี้รายการบันเทิงยังสามารถเสนอเรื่องราวตลอดจนแง่มุมต่างๆ ของชีวิตของบุคคลสู่สาธารณชนได้อย่างสะดวกและเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม รายการบันเทิงจำนวนหนึ่งมักได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับผลกระทบในด้านลบที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภค ในด้านการรับรู้ ความคิด และพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคล ตลอดจนคำวิจารณ์เกี่ยวกับเนื้อหาที่โหดร้าย รุนแรง ทารุณกรรม และการนำเสนอค่านิยมที่ไม่เหมาะสม (ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2541)

ดังนั้น การผสมผสานข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิงเข้าด้วยกันโดยเจตนา จึงเป็นการเปลี่ยนมุมมองของบุคคล จากเดิมที่มักแยกแนวคิดเรื่องความรู้และความบันเทิงออกจาก

กัน มาสู่ความคิดที่ว่าเราสามารถบริโภคข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิงได้อย่างสนุกสนานในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ แนวคิดดังกล่าวยังเป็นการนำจุดเด่นของการศึกษา และความบันเทิงมาประสานประโยชน์ร่วมกัน นำเสนอเนื้อหาสาระในรูปแบบที่ผู้บริโภคต้องการ กระตุ้นให้ผู้บริโภคสนใจติดตามแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องในหมู่ผู้บริโภคด้วยกัน และนำเนื้อหาสาระที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมในทางที่ดีขึ้น (ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2541)

กลยุทธ์เอดูเทนเมนต์นั้นได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน เนื่องจากการผสมผสานเพื่อช่วยประนีประนอมระหว่างข้อ 2 ข้อที่แตกต่างกัน คือ ในแง่การสื่อสาร กลยุทธ์นี้ช่วยผสมผสานระหว่างข้อการให้ความรู้เข้ากับข้อการให้ความบันเทิง เพื่อตอบสนองความต้องการของฝ่ายผู้รับสาร หรือในแง่ธุรกิจ ก็เป็นการประสานผลประโยชน์ร่วมกันของข้อบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยกลุ่มผู้ผลิตก็ได้รับรายได้จากการโฆษณา ตลอดจนชื่อเสียงและผลงานในการผลิตรายการที่สร้างสรรค์และยังเป็นรายการที่สามารถเจาะตลาดเป็นที่นิยมได้ ทำให้ธุรกิจของตนอยู่รอด ในขณะที่ผู้บริโภค (ซึ่งก็เปรียบได้กับ “ผู้รับสาร” ในบริบทของการสื่อสาร) ก็ได้รับความเพลิดเพลิน ความสนุก และความพึงพอใจ ตลอดจนสาระความรู้ที่สอดแทรกผ่านทางความบันเทิงเหล่านี้

รายการละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะวังลิ้นจี่ นับเป็นรายการที่มีรูปแบบในการนำเสนอแบบเอดูเทนเมนต์ เพราะนอกจากจะมุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังผ่านการแสดงละครแล้วยังมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากรายการละครวิทยุอื่นๆ ที่นำเสนอในปัจจุบันอย่างชัดเจน ในด้านการนำเสนอความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชาติไทย และปลูกฝังจิตสำนึกรักชาติหรืออุดมการณ์ชาตินิยมให้แก่ผู้ฟัง ทำให้ผู้รับสาร ซึ่งในที่นี้หมายถึงผู้ฟังได้รับประโยชน์จากการรับฟังรายการทั้งในด้านความบันเทิงและความรู้ไปพร้อมๆ กัน

4. แนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์

4.1 ความหมายของคำว่าประวัติศาสตร์

Aristotle (อ้างถึงใน เฉลิม มลิลิตา, 2533) ให้ความหมายของคำว่าประวัติศาสตร์ไว้ว่าเป็นการบอกกล่าวอย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับเรื่องราวปรากฏการณ์ธรรมชาติ

Collingwood (อ้างถึงใน เฉลิม มลิลลา, 2533) ได้ให้ความหมายของคำว่าประวัติศาสตร์ไว้ว่า ประวัติศาสตร์ คือ การค้นคว้าหาความรู้อย่างหนึ่ง ซึ่งมีที่มาจากคำว่า การสืบสวน หรือ ค้นคว้า (inquire) ดังนั้น ถ้าเรายอมรับว่าประวัติศาสตร์ คือการค้นคว้าหาความรู้ เราก็ต้องยอมรับว่าประวัติศาสตร์ก็คือวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากวิชาวิทยาศาสตร์ก็คือกระบวนการค้นคว้าหาความรู้ โดยการตั้งปัญหาขึ้นก่อนแล้วจึงค้นหาคำตอบ ประวัติศาสตร์ก็เช่นกัน

Commager (อ้างถึงใน รัตติยา หงษ์สกุล, 2546) ได้ให้ความหมายของคำว่าประวัติศาสตร์ไว้สองประการ คือ เรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต และบันทึกของอดีต

Krug (อ้างถึงใน รัตติยา หงษ์สกุล, 2546) อธิบายความหมายของคำว่าประวัติศาสตร์ไว้ว่า เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทั้งหมดของมนุษยชาติ ซึ่งเป็นประสบการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

สีบแสง พรหมบุญ (2527) ได้ให้ความหมายของคำว่าประวัติศาสตร์อย่างกว้างๆ เป็น 2 ประการ คือ

1. ประสบการณ์ทั้งหมดในอดีตของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง
2. การสร้างประสบการณ์ในอดีตที่เห็นว่ามีคุณค่าขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยหลักฐานต่างๆ

ประกอบกับความคิด และการตีความของนักประวัติศาสตร์

เฉลิม มลิลลา (2533) ได้ให้ความหมายไว้ 2 ประการ คือ

1. ในความหมายที่เป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง ประวัติศาสตร์ หมายความว่า ประมวลวิทยาการ ความรู้ ประสบการณ์ และเรื่องราวทั้งหลายของมนุษย์ ซึ่งได้กำเนิดวิวัฒนาการและแปรเปลี่ยน ปรับปรุงมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตามความเป็นจริง
2. ในความหมายที่เป็นวิชาความรู้แขนงหนึ่ง ประวัติศาสตร์ หมายถึง บันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ของโลกและมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของโลกและวิวัฒนาการความสามารถของพฤติกรรม และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และปรัชญา

दनัย ไชยโยธา (2534) ได้ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ไว้ว่า ประวัติศาสตร์ คือ เรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต ซึ่งได้สืบสวน ค้นคว้า และบันทึกไว้ว่าเป็น

ระเบียบ โดยจัดระบบข้อเท็จจริงให้สัมพันธ์กับมิติเวลา สถานที่ บุคคล และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น

สุภาพรณ พวงจันเพชร (2536) ให้ความหมายของคำว่าประวัติศาสตร์ไว้ว่า ประวัติศาสตร์ คือ เรื่องราวของกาลเวลาที่ว่าในช่วงระยะเวลาหนึ่งได้เกิดเหตุการณ์อะไรบ้างกับชาติพันธุ์มนุษย์ และเหตุการณ์เหล่านั้นได้ทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ทั้งในด้าน ศิลปวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของแต่ละยุคแต่ละสมัย

วินัย พงศ์ศรีเพียร (2542) ได้ให้คำนิยามประวัติศาสตร์ว่า ประวัติศาสตร์ คือ ความพยายามของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง และในยุคใดยุคหนึ่ง ในการศึกษา เพื่อที่จะเข้าใจและอธิบายว่า เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์สำคัญทั้งหลายในอดีต ได้เกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างไร ทั้งนี้บนพื้นฐานของหลักฐานร่วมสมัยประเภทต่างๆ เท่าที่ยังหลงเหลืออยู่มาจนถึงปัจจุบัน

จากความหมายของประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาในข้างต้น สรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์คือ การศึกษาถึงความจริงเกี่ยวกับเรื่องราว เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกด้าน ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่งในอดีตที่ผ่านมา โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ ค้นหา แสวงหา จากหลักฐานที่หลงเหลืออยู่มาจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริง อันจะนำไปสู่ความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตได้

4.2 ความสำคัญของประวัติศาสตร์

สันต์ ธรรมบำรุง (2522) ได้อธิบายถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ไว้ว่า อารยธรรมของสังคมมนุษย์ในปัจจุบันเป็นผลมาจากอารยธรรม ความคิด ความเชื่อ เจตคติ และวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ในอดีต การที่จะเข้าใจสังคมปัจจุบันต้องพิจารณาความเป็นมาในอดีต เนื่องจากอดีตคือบทเรียนของปัจจุบัน เหตุการณ์ในอดีตจะชี้ช่องทางการแก้ปัญหาให้แก่มนุษย์ในปัจจุบัน นอกจากนี้ ประวัติศาสตร์สอนให้รักชาติ เห็นความอุทิศสละของบรรพบุรุษที่ได้สร้างสรรคสิ่งที่ดีงามไว้สำหรับบ้านเมือง วิถีกรรมของบรรพบุรุษช่วยปลูกใจให้มีความกล้าหาญ และเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง

दनัย ไชโยธธา (2534) ได้กล่าวถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ไว้ว่า ประวัติศาสตร์ช่วยให้เข้าใจพื้นฐานของปัจจุบัน เข้าใจวิวัฒนาการของมนุษย์และสังคม ได้รู้เห็นข้อผิดพลาด

และความถูกต้องของมนุษย์ เพื่อจะได้เลือกสรรสิ่งเหล่านั้นมาเป็นบทเรียน สิ่งใดเป็นความดีงาม มีประโยชน์ ก็รักษาสิ่งนั้นไว้ และปรับปรุงให้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

สุทิน สนองผัน (2540) ได้สรุปความสำคัญของประวัติศาสตร์ว่า ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาโลกทัศน์ การหล่อหลอมความคิด การพัฒนาจิตวิญญาณ และเป็นพื้นฐานนำไปสู่การมีประสบการณ์ในการอ่านที่กว้างขวาง ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้ที่รู้จักแสวงหาความเปลี่ยนแปลงจากแหล่งวิชาการ จึงถือว่าประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังจิตวิญญาณการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบให้กับเยาวชน

บรรเทา กิตติศักดิ์ (2543) กล่าวถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ว่า ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในอดีตเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ตลอดจนปรัชญาของมนุษย์ ที่ได้คิด ได้สร้าง และสั่งสมไว้จนเป็นแนวโน้มให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรือง และเป็นรากฐานของความเจริญในสมัยต่อมา

ทวิช บุญแสง (2544) สรุปความสำคัญของประวัติศาสตร์ว่า ความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน วิธีการดำเนินชีวิตทั้งหมด มีผลสืบเนื่องมาจากในสมัยอดีต การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทำให้เข้าใจพื้นฐานของปัจจุบัน ทำให้คนมีเหตุมีผล มีวิจารณญาณ เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เคารพต่อความจริง

รัตติยา หงษ์สกุล (2546) สรุปว่า ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือที่ทำให้บุคคลเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ เพราะประวัติศาสตร์จะช่วยพัฒนาโลกทัศน์ จิตวิญญาณ และหล่อหลอมการคิดอย่างมีเหตุผลของมนุษย์ เป็นรากฐานที่ทำให้มนุษย์เข้าใจพื้นฐานของอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งเลือกใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

4.3 จุดมุ่งหมายของการถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์

Lavisse (อ้างถึงใน เฉลิม มลิลลา, 2533) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ว่า เพื่อให้นักเรียนเข้าใจอารยธรรมต่างๆ ของโลก มีความรู้เกี่ยวกับการตั้งตัว และความเจริญของบ้านเกิดเมืองนอน แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่โลกมีเกี่ยวข้องกับชาติของตน และความเกี่ยวข้องระหว่างชาติของตนกับโลก สอนให้มีปฏิริยาอันถูกต้องต่อชนชาติต่างๆ สอนให้มี

ความคิดกว้างไกล มีความเข้าใจสภาพปัจจุบันของชาติและของโลก รวมถึงเข้าใจหน้าที่ของตนเองที่จำเป็นต้องมีต่อชาติของตนด้วย

Rodney (อ้างถึงใน เฉลิม มลิลลา, 2533) กล่าวว่าจุดมุ่งหมายในการให้ความรู้ประวัติศาสตร์ คือ การเรียนรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. มีความรักชาติ
2. รู้จักและเข้าใจเหตุผลหน้าที่ที่ตนพึงมีต่อชาติ
3. รู้จักรักษามรดกจากบรรพบุรุษที่ตกทอดมาถึงตนให้คงทนถาวรต่อไป
4. เข้าใจในเรื่องชาติที่ตนอยู่ คู่ที่ตนนอน
5. สำนึกในบุญคุณผู้นำในด้านต่างๆ ของชาติ และผู้สร้างความสำเร็จให้แก่ชาติ
6. มีความภาคภูมิใจในสัญชาติ โดยจะต้องรู้จักคุณงามความดีของบุคคลทั่วไปในประวัติศาสตร์
7. เป็นพลเมืองที่ดี โดยมีความเสียสละ อดทน เพียรพยายาม และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
8. เข้าใจเหตุผล มีความคิด รู้จักตัดสินใจ เพราะประวัติศาสตร์เต็มไปด้วยเหตุการณ์อันเป็นผลของความคิด และการกระทำของบุคคลที่แล้วมา
9. เป็นการเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ความนึกคิดเกี่ยวกับจารีตประเพณี
10. เป็นการเตรียมตนเพื่อชีวิตอันแท้จริง เพราะได้เข้าใจเบื้องหลังของเหตุการณ์ ได้ใช้ความคิดอธิบายความเป็นมาและเหตุผล

สุภาพรรณ พวงจันเพชร (2536) แบ่งจุดมุ่งหมายของการสอนประวัติศาสตร์ไว้ 2 ด้าน ดังนี้

1. ด้านทักษะ
  - 1.1 สอนให้รู้จักคิดโดยใช้วิจารณญาณอย่างเป็นกระบวนการ
  - 1.2 สอนให้รู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณาเรื่องราวที่เกิดขึ้น
  - 1.3 สอนให้รู้จักยอมรับความจริงทุกอย่างเป็นอนิจจัง มีความเจริญสูงสุดและเสื่อมไปตามกาลเวลา
2. ด้านทัศนคติ
  - 2.1 ให้มีความรักชาติ
  - 2.2 รู้จักรักษามรดกที่บรรพบุรุษได้สร้างและสั่งสมไว้ด้วยความยากลำบาก

2.3 รู้จักประวัติความเป็นมาและลักษณะภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมของชาติ

2.4 สำนึกในบุญคุณของผู้ทำประโยชน์และสละชีพเพื่อชาติ

2.5 ปลูกฝังความภาคภูมิใจอันถูกต้องในเรื่องสัญชาติ ไม่ดูถูกชาติหรือบรรพบุรุษของตน

2.6 รู้จักเสียสละ อดทน ขยันหมั่นเพียร รู้จักบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความกล้าหาญ และซื่อตรงต่อหน้าที่

2.7 รู้จักใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ได้ระบุถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ควรเน้นให้นักเรียนเข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมถึงเข้าใจความเป็นมาของชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา มีความภูมิใจ และอ้างความเป็นไทย

สมชัย สายสุขสวัสดิ์ (2546) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ที่แท้จริงว่าจะต้องทำความเข้าใจอดีตในฐานะที่เป็นกุญแจไปสู่ความเข้าใจปัจจุบัน และใช้คาดเดาอนาคตเพื่อให้มนุษย์ดำรงชีวิตได้อย่างรอบคอบ โดยใช้ประวัติศาสตร์เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต

5. แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ชาตินิยม

อุดมการณ์ชาตินิยมเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่นำอุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เข้ามาเผยแพร่ในสังคมไทย จนถึงในระยะหลัง อุดมการณ์ชาตินิยมถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายอีกครั้งในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และอุดมการณ์ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ถูกนำมาใช้อีกครั้งหนึ่ง และยังคงอยู่ตราบนานทุกวันนี้ (อัศจรรย์พร กมฺพพิสมัย, 2525)

5.1 นิยามของอุดมการณ์ชาตินิยม

Encyclopedia Britanica (อ้างถึงใน จิตรภรณ์ วนัสพงศ์, 2539) ให้ความหมายของ อุดมการณ์ชาตินิยมว่าเป็นความรู้สึกที่ว่า ความจงรักภักดีอันสูงสุดในตัวของแต่ละบุคคลต้องมิให้แก่รัฐหรือชาติ

ส่วน Encyclopedia Americana (อ้างถึงใน อภิรดี เจริญธัญสกุล, 2542) ได้ให้ความหมายว่า อุดมการณ์ชาตินิยม คือความรู้สึกของประชาชนบางกลุ่ม ซึ่งมีวัฒนธรรมเหมือนกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในพื้นที่ซึ่งกำหนดไว้ และมีส่วนร่วมความเชื่อในเรื่องความผูกพันทางสัญชาติ และจุดมุ่งหมายเดียวกัน

Schleicher (อ้างถึงใน อัจฉราพร กมฺพิสมัย, 2525) ให้ความหมายของอุดมการณ์ชาตินิยมที่เป็นในเชิงแนวทางปฏิบัติว่า อุดมการณ์ชาตินิยมเป็นปรากฏการณ์อันใหม่ของความสำนึก ความรู้สึก หรืออารมณ์ร่วมกันของกลุ่มคน ซึ่งนำไปสู่กระบวนการที่จะปรับแนวทางหรือเป้าหมายในอนาคตของแต่ละบุคคล ให้เป็นตามแนวทางหรือเป้าหมายที่รัฐต้องการ

Romulo (อ้างถึงใน จิตรภรณ์ วนัสพงศ์, 2539) ได้ให้ความหมายของอุดมการณ์ชาตินิยมไว้อย่างน่าสนใจว่า อุดมการณ์ชาตินิยมเป็นความรักในบ้านเกิดเมืองนอนของตน ตลอดจนเชื้อชาติ ภาษา และประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่เหมือนกัน รวมทั้งความปรารถนาความเป็นอิสระทางการเมือง ความมั่นคงปลอดภัย และเกียรติภูมิของชาติ

Hoover (อ้างถึงใน อภิรดี เจริญธัญสกุล, 2542) อดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา เคยเขียนหนังสือกล่าวถึงอุดมการณ์ชาตินิยมเอาไว้ว่า อุดมการณ์ชาตินิยมได้คลี่คลายขยายตัวขึ้นมาจากส่วนลึกที่สุดของสัญชาตญาณดั้งเดิม และจากกำลังแห่งความสะเทือนใจของมนุษยชาติ ซึ่งแสดงตัวออกเป็นความรักปิตุภูมิ อันก่อขึ้นจากรากฐานของการรักครอบครัว ความรักประเทศ และความภูมิใจในความสำเร็จแห่งเชื้อชาติของตน

ในด้านคำนิยามของผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายไทย ศาสตราจารย์ดิเรก ชัยนาม (2509) เสนอว่า อุดมการณ์ชาตินิยมเป็นความสำนึก หรือความรู้สึกในทางจงรักภักดีต่อหมู่ชนซึ่งตนถือเป็นชาติพันธุ์ (Ethnic) เดียวกัน และเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมอย่างเดียวกัน

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ (2505) นักชาตินิยมคนสำคัญของประเทศไทย ให้ความหมายว่า อุดมการณ์ชาตินิยมเป็นลัทธิที่ให้ความสำคัญแก่ส่วนรวมของเชื้อชาติ เป็นความรัก ความนิยมคนเชื้อชาติเดียวกัน

จากนิยามที่กล่าวมาทั้งหมด อาจสรุปได้ว่า อุดมการณ์ชาตินิยม คือ ความรู้สึกรักชาติ บ้านเมือง ความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ และหมู่ชนที่มีชาติพันธุ์เดียวกับตน เป็นเรื่องของความรัก ความภาคภูมิใจ และศรัทธาต่อคุณค่าของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ที่มีร่วมกันในสังคมใหญ่เดียวกัน ซึ่งก่อให้เกิดอารมณ์ร่วมในอันที่จะเสียสละเพื่อชาติ ตลอดจนมีความปรารถนาจะรักษาความเป็นอิสระทางการเมือง ความมั่นคงปลอดภัย และเกียรติภูมิของชาติไว้

5.2 วิวัฒนาการของอุดมการณ์ชาตินิยม

อุดมการณ์ชาตินิยม เกิดขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อมีความเป็น “ชาติ” เกิดขึ้นแล้ว เมื่อความเป็นชาติในแต่ละแห่ง แต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน ก็ย่อมแน่นอนว่ากำเนิดของอุดมการณ์ชาตินิยมในแต่ละแห่ง ก็ย่อมแตกต่างกันไปตามสภาวะการณ์ของชาตินั้นๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอกล่าวถึงวิวัฒนาการหรือความเป็นมาของอุดมการณ์ชาตินิยมในแต่ละแห่งที่เป็นแหล่งกำเนิดอุดมการณ์ชาตินิยมสำคัญๆ ของโลก นั่นคือ การเกิดอุดมการณ์ชาตินิยมในยุโรป, เอเชียอาคเนย์ และเรื่อยมาจนถึงในประเทศไทย

5.2.1 อุดมการณ์ชาตินิยมในยุโรป

ในระยะแรกนั้น กษัตริย์ต่างๆ ในทวีปยุโรปยังนับถือคริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอยู่ จึงต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของสันตะปาปา ซึ่งเป็นองค์ประมุขของศาสนาที่กรุงโรม ต่อมากษัตริย์ในอังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปน ได้เริ่มไม่ยอมอยู่ภายใต้อำนาจของสันตะปาปา อันเนื่องมาจากความแตกแยกทางศาสนา คือ มีการก่อตั้งนิกายโปรเตสแตนต์แยกออกมาจากนิกายโรมันคาทอลิก (ดิเรก ชัยนาม, 2509)

การแตกแยกทางศาสนา และการเริ่มอำนาจขึ้นมาของรัฐ ทำให้การแยกอำนาจของรัฐ ออกจากอำนาจของศาสนาเป็นผลสำเร็จ ซึ่งกว่าจะแยกออกมาจากกันได้ ก็เกิดสงครามกลางเมือง และสงครามระหว่างประเทศหลายครั้ง (เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ, 2512)

จากการที่รวมตัวกันเป็นประเทศขึ้นในรูปแห่งรัฐชาติ และการตื่นนอนพ้นจากอำนาจทางศาสนา มาอยู่ภายใต้การปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้เอง ได้เป็นก้าวแรกที่ทำให้เกิดอุดมการณ์ชาตินิยมแบบใหม่ขึ้น โดยความจงรักภักดีต่อชาติ ได้ค่อยๆ เข้ามาแทนที่ความจงรักภักดีต่อศาสนา และความจงรักภักดีต่อผู้ปกครองประเทศ เป็นความจริงที่ว่า รูปแบบการปกครองในสมัยก่อนนั้น ความจงรักภักดีต่อบ้านเกิดเมืองนอนของตน เป็นที่รับรองและได้รับการสนับสนุนโดยทั่วไป และแม้ว่าจะรวมถึงความรักบ้านเมืองหรือดินแดนของตน การสืบเชื้อสาย วัฒนธรรมและศิลปะ หรือความจงรักภักดีต่อวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่แล้วนั้นก็ตาม ศูนย์แห่งความรักชาติที่แท้จริง ก็ยังคงอยู่ที่ผู้ปกครองประเทศนั่นเอง (Seton อ้างถึงใน อภิวิติ เจริญธัญสกุล, 2542)

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จึงพอสรุปได้ว่า การที่อุดมการณ์ชาตินิยมเกิดขึ้น ก็เนื่องมาจากการก่อตั้งชาติต่างๆ ขึ้นในยุโรป ทำให้เกิดการรวมความจงรักภักดีเข้ามาสู่ศูนย์กลางเดียว ก็คือองค์พระมหากษัตริย์ อีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อคนหันมาพึ่งทางโลกมากขึ้น ศาสนาไม่ได้มีอิทธิพลมากดังแต่ก่อน ความรู้สึกจงรักภักดีได้เบี่ยงเบนจากองค์พระมหากษัตริย์ และศาสนา มาสู่ชาติ

ความรู้สึกที่ว่า ความจงรักภักดีอันสูงสุดในตัวของแต่ละบุคคล จะต้องมิให้แก่รัฐหรือชาติที่เกิดขึ้นนี้ ถือว่ารัฐหรือชาติ เป็นสิ่งเดียวกับประชาชน หรืออย่างน้อยก็แสดงความต้องการที่จะกำหนดขอบเขตของรัฐ โดยอาศัยหลักของชาติพันธุ์ คือ คนที่เชื้อชาติเดียวกัน ใช้ภาษาเดียวกัน ก็ควรอยู่ในรัฐเดียวกัน ซึ่งนับว่าเป็นปรากฏการณ์และเป็นขบวนการสมัยใหม่ ที่มีส่วนสำคัญในชีวิตสังคม และเป็นพลังที่ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงโดยทั่วไป (จุลลา งอนรถ, 2513)

5.2.2 อุดมการณ์ชาตินิยมในเอเชียอาคเนย์

อุดมการณ์ชาตินิยมได้เผยแพร่เข้าสู่เอเชียอาคเนย์ในต้นศตวรรษที่ 20 นี้เอง ทั้งนี้ก็เพื่อจะต่อต้าน และเรียกร้องเอกราชจากชาติตะวันตก ซึ่งเข้ามาครอบครองประเทศต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์มาช้านานแล้ว แต่เดิมดินแดนแถบนี้ ยังไม่มีลักษณะเป็นชาติ ยังคงกระจัดกระจายกันในลักษณะของแว่นแคว้น อาณาจักร หรือรัฐ อำนาจและอาณาเขตของการปกครองขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งและแสนยานุภาพของผู้นำ หากเมื่อใดที่รัฐใดอ่อนแอ ก็ต้องตกอยู่ภายใต้รัฐที่เข้มแข็งกว่า

สภาพการณ์ดังกล่าวได้หมดไป เมื่อตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก กล่าวคือต่างตกอยู่ภายใต้ศูนย์กลางการปกครองเดียวกัน ทั้งยังถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรม และการผลิตตามแบบที่เมืองแม่กำหนด ตลอดระยะเวลาอันยาวนานของการตกเป็นอาณานิคม ประชาชน

พื้นเมืองต่างมีความรู้สึกร่วมกันอย่างหนึ่งว่า ต่างถูกขูดรีดผลประโยชน์และเอาเปรียบในเรื่องต่างๆ เพราะฉะนั้น จึงได้มีการรวบรวมพลังในรูปของขบวนการต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออิสรภาพ และการก่อตั้งรัฐเอกราชในที่สุด (เรวัตี พริ้งวณิชย์, 2515)

จึงกล่าวได้ว่า อุดมการณ์ชาตินิยมในเอเชียอาคเนย์ เกิดขึ้นจากการต่อต้านอาณานิคม ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นขึ้น สำหรับชนกลุ่มใหญ่จำนวนมากในเอเชียอาคเนย์ อุดมการณ์ชาตินิยม หมายถึงการต่อต้านอาณานิคม ซึ่งได้แสดงออกด้วยการดุดุกชาวยุโรป

ชาวเอเชียคัดค้านแนวความคิดแห่งความสำเร็จ การถือเหตุผล และแม้แต่รูปแบบในการให้อิสรภาพของชาวยุโรป ยกเว้นแต่ในช่วงระยะเวลาอันสั้น เมื่อพวกเขาต่อสู้เพื่อเสรีภาพแล้ว ชาวเอเชียส่วนใหญ่ ก็เลือกรูปแบบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยของชาตินิยมชาวยุโรปเมื่อศตวรรษที่ 19 ทิ้งไปเสีย และได้ตั้งอุดมการณ์ชาตินิยมแบบต่อต้านอาณานิคม เพื่อความเจริญของเอเชียขึ้นแทน (Snyder อ้างถึงใน อภิรดี เจริญธัญสกุล, 2542)

5.2.3 อุดมการณ์ชาตินิยมในประเทศไทย

ข้อที่น่าสังเกตของอุดมการณ์ชาตินิยมในประเทศไทย ซึ่งนับว่าแตกต่างจากอุดมการณ์ชาตินิยมในประเทศอื่นๆ ก็คือ อุดมการณ์ชาตินิยมในประเทศไทยนั้น ไม่รุนแรงเหมือนอุดมการณ์ชาตินิยมในประเทศเพื่อนบ้าน และมักจะเป็นไปในรูปที่รัฐต้องการ หรือผู้นำประเทศเป็นผู้ปลุกฝังให้ เพื่อต่อต้านกับอิทธิพลบางอย่างเป็นระยะๆ ไป

นับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ในขณะนั้น ไทยยังรวมกันไม่ติด พวกมอญมีอำนาจอยู่ทางด้านเหนือ และพวกขอมมีอำนาจอยู่ทางด้านใต้ จากความรู้สึกรักชาติบ้านเมืองต้องการให้เป็นอิสระ ทำให้เกิดปฐมวีรกษัตริย์ไทยขึ้น คือพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด และพ่อขุนบางกลางท่าว เจ้าเมืองบางยาง ได้รวมกำลังกันยกเข้าตีกรุงสุโขทัยซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านของขอมขับไล่พวกขอมจนแตกพ่ายไป ตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี โดยมีพ่อขุนบางกลางท่าวเป็นกษัตริย์ปกครอง ทรงพระนามว่า “พ่อขุนศรีอินทราทิตย์” (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2511)

การตีขอมแตกพ่ายไปและตั้งกรุงสุโขทัยขึ้นเป็นราชธานี เป็นการเริ่มต้นที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกรักชาติบ้านเมืองของคนไทยในอดีตอย่างชัดแจ้ง นอกจากนั้น การที่พ่อขุนรามคำแหง

ทรงประดิษฐ์อักษรไทย และส่งเสริมพุทธศาสนาจนเฟื่องฟูเป็นศาสนาประจำชาตินั้น ก็นับได้ว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชาติอีกวิธีหนึ่งเช่นกัน

เรื่อยมาจนถึงในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีศึกสงครามบ่อยครั้งกับประเทศใกล้เคียง โดยเฉพาะประเทศพม่า ทุกครั้งที่มีศึกสงครามหรือต้องพ่ายแพ้ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า จะต้องมีผู้ที่นำใจกล้าหาญ รักชาติ กอบกู้อิสรภาพขึ้นมาใหม่ได้เสมอ

นับเนื่องมาจนถึงในสมัยกรุงธนบุรีมาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ไทยยังคงต้องทำสงครามขบเคี้ยวกับประเทศพม่า และพยายามก่อร่างสร้างตัวขึ้นใหม่ ความรู้สึกรักชาติยังคงมีคุกรุ่นอยู่ทั่วไป เมื่อบ้านเมืองปลอดภัยและสงบเรียบร้อย ความรู้สึกนี้ก็จางลง แต่เป็นไปในลักษณะแฝงอยู่ และพร้อมที่จะถูกปลุกเร้าให้เกิดขึ้นใหม่อยู่เสมอ

จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งอุดมการณ์ชาตินิยมถูกปลุกเร้าขึ้นอย่างแรงกล้ามากที่สุด รูปแบบของอุดมการณ์ชาตินิยม ก็เป็นเรื่องที่พระองค์ได้ทรงตอกย้ำความภาคภูมิใจในรูปแบบของความเป็นไทย ซึ่งอันที่จริงก็เป็นเรื่องที่คนไทยได้รับการปลุกฝัง และซึมซาบในจิตสำนึกอยู่แล้ว เพียงแต่ยังมีได้มีการเร่งเร้าอารมณ์ เพราะยังไม่มีปัญหาท้าทายแต่ประการใด ซึ่งรูปแบบของความเป็นไทยเหล่านั้น ก็คือ ความจงรักภักดีในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ นั่นเอง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นกษัตริย์พระองค์แรกที่ได้นำอุดมการณ์ชาตินิยมมาสร้างความเป็นชาติอย่างจริงจัง ชาตินิยมของพระองค์เป็นแบบ Aristocratic ในแนววัฒนธรรมสูงแบบวิกตอเรีย คือ ส่งเสริมวรรณกรรม การเขียนนิยาย เรื่องสั้น บทละคร บทความในหนังสือพิมพ์ หนังสือหน้าที่พลเมืองชาติ มารยาทผู้ดี สมบัติผู้ดี การมีภรรยาคนเดียวในลักษณะ Gentleman แบบอังกฤษ ทรงอาศัยกรมพระยาดำรงราชานุภาพ นำอดีตนารับใช้การสร้างชาติ โดยเฉพาะในลักษณะเป็นประวัติศาสตร์ที่รุ่งเรือง วีรอาชญาญเก่าแก่ของกษัตริย์ไทย (ธีรยุทธ บุญมี, 2546)

สื่อในการปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมของรัชกาลที่ 6 เป็นบทพระราชนิพนธ์ต่างๆ ที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ และพระบรมราชาวาที่พระองค์พระราชทานแก่กลุ่มคน รวมทั้งบทละครต่างๆ โดยพระราชนิพนธ์ที่ทรงเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์ มักเป็นรูปของบทความทางการเมืองที่ทรงวิจารณ์ระบอบการปกครองหรือเหตุการณ์ของประเทศต่างๆ เช่น “การจลาจลในรัสเซีย”

“เมืองไทยจึงตื่นเถิด” “การปกครองอันเข้มแข็งของโปรตุเกส” ฯลฯ โดยเฉพาะในช่วงก่อนการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 กับฝ่ายสัมพันธมิตร จะทรงบทความต่างๆ เพื่อชักชวนคนไทยให้ช่วยสัมพันธมิตรและคัดค้านพวกนิยมเยอรมัน เช่น “การที่สยามเข้าสงคราม” เป็นต้น

รัชกาลที่ 6 ทรงสร้างภาพความน่ากลัวหรือศัตรูร่วมของประชาชน โดยใช้เรื่องภัยจากชาวจีนเป็นประเด็นหลัก ทรงชี้ว่า อันตรายจากคนจีน คือ ผู้ที่จะมาทำลายความเป็นชาติไทย จะล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ และสถาปนาระบอบการปกครองใหม่

ชาวจีนเป็นคนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากที่สุดในสังคมไทย มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจในประเทศไทยมาก โดยเฉพาะหลังการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง พ.ศ.2398 การจ้างแรงงานจีนเป็นความจำเป็นของสังคม ต่อมา ชาวจีนได้เข้าครอบครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ ได้เป็นเจ้าของธนาคาร พ่อค้า นายหน้า ฯลฯ ธุรกิจที่ทำรายได้ให้กับประเทศตกอยู่ในมือคนจีนแทบทั้งสิ้น เช่น การค้าข้าว การทำไร่อ้อย โรงสี โรงเลื่อย เหมืองแร่ ฯลฯ ในขณะที่คนไทยยังคงยึดอาชีพเกษตรกรและรับราชการ

ปัญหาที่ตามมาคือ คนจีนมักส่งเงินที่หาได้ในเมืองไทยกลับไปเมืองจีน ทำให้คนไทยรู้สึกว่าคนจีนเอาเปรียบคนไทยในฐานะเจ้าของประเทศ เมื่อรัชกาลที่ 6 ทรงเลือกเอาจุดนี้เป็นเหตุโจมตี เปรียบเทียบชาวจีนว่าเป็น “ยิวแห่งบูรพทิศ” จึงเป็นความสมจริงตามทัศนะชาวไทย

อย่างไรก็ตาม ปัญหาทางการเมืองดูเหมือนมีน้ำหนักมากกว่าปัญหาทางเศรษฐกิจ คือ คนจีนเคยนัดหยุดงาน และรวมตัวกันเป็นสมาคมอั้งยี่ก่อความวุ่นวายตามท้องที่ต่างๆ แม้จะเป็นวิวาทะในหมู่คนจีนด้วยกัน แต่ก็ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยไม่น้อย นอกจากนี้ ในช่วงปลายรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 พรรคก๊กมินตั๋ง โดย ดร.ซุนยัดเซ็น ได้ทำการปฏิวัติล้มล้างราชวงศ์แมนจู และประเทศจีนเปลี่ยนไปใช้การปกครองแบบสาธารณรัฐ ทำให้เกิดการเผยแพร่อุดมการณ์ชาตินิยมในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเล รวมทั้งในประเทศไทยด้วย และยังมีกรเรียกร้องให้ชาวจีนโพ้นทะเลส่งเงินไปช่วยเหลือบ้านเกิดเมืองนอนของตน ซึ่งชาวจีนในประเทศไทยร่วมมือเป็นอย่างดี

พระราชนิพนธ์ต่างๆ ของรัชกาลที่ 6 เช่น “ยิวแห่งบูรพทิศ” “ซุนยัดเซ็นฟุ้งซ่าน” “รักชาติหรือล้างชาติ” และ “การภยหน้าในจีน” จึงมีเนื้อหาโจมตีเป็น 2 ประเด็น คือ ทรงวิพากษ์วิจารณ์การเมืองในจีน และทรงโจมตีชาวจีนในเมืองไทย ที่สวามิภักดิ์ต่อเมืองแม่ ทั้งที่อาศัยแผ่นดินของไทยอยู่

เนื้อหาที่มุ่งโจมตีคนจีน เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมในหมู่คนไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนไทยเคียดแค้นชิงชังชาวจีน เพื่อผลทางการเมือง คือ การหมดความนิยมเลื่อมใสในลัทธิการเมืองของจีน ซึ่งคนไทยเคยให้ความสนใจเป็นอย่างมาก

เรื่อยมาจนถึงในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี และมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า จึงได้คิดหาวิธีให้รัฐบาลของตนมั่นคง และบริหารประเทศได้นานที่สุด วิธีที่ดีที่สุดที่จะทำได้ก็คือ พยายามชักจูงจนได้กำลังสนับสนุนจากประชาชนในสมัยนี้จึงมีการปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมในหมู่ประชาชน โดยมีรัฐบาลเป็นผู้นำในการสร้างสิ่งเร้าใจต่างๆ จนกลายเป็นพลังร่วมของประชาชนเอง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีอยู่ ถูกนำมาใช้เพื่อกระตุ้นใจประชาชน

องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้พลังร่วมในหมู่ประชาชนมากที่สุด คือ การเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส เพราะการที่ฝรั่งเศสบีบบังคับเอาดินแดนไปจากไทยเสียเกือบครึ่งหนึ่งของที่มีอยู่ทั้งหมดนั้น เป็นความเจ็บช้ำที่ฝังแน่นอยู่ในความรู้สึกของคนไทยอยู่ตลอดมา เรื่องนี้จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกร่วม ในอันที่จะให้ความสนับสนุนรัฐบาล ในการเจรจาเรียกร้องดินแดนคืนมา จนถึงขนาดมีการเดินขบวนสนับสนุนรัฐบาลเกิดขึ้น

ในระบอบนั้น รัฐบาลใช้วิทยุกระจายเสียงเป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมความคิดของประชาชน และโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนเกิดความรักชาติ เช่น ในรายการสนทนาของนายมันชูชาติ และนายคง รักไทย ที่มีวิธีปลุกเร้าใจให้ประชาชนเกิดความรักชาติ นอกจากนี้ ยังมีเพลงและบทละครอิงประวัติศาสตร์กระตุ้นความรักชาติ จอมพล ป. เองยังเขียนบทความต่างๆ ลงหนังสือพิมพ์และกระจายเสียงทางวิทยุเป็นประจำ

เมื่อรัฐบาลกุมอำนาจของสถาบันการเมือง การทหาร และพลเรือน ไว้หมดแล้ว จอมพล ป. ก็ใช้การสื่อสารมวลชน วิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์เป็นกระบอกเสียงสนับสนุนนโยบายและกระตุ้นความรักชาติให้รัฐบาล

นอกจากนโยบายสร้างชาติตามวิธีต่างๆ รัฐบาลยังคิดคติประจำชาติขึ้น ได้แก่ วีรกรรมของชาวไทย และคติ 6 ประการของคนไทย ซึ่งหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียงให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ นโยบายเหล่านี้มีขึ้นเพื่อป้องกันไม่ไห้คนไทยหันไปนิยมชาติญี่ปุ่น และมีให้ญี่ปุ่นกลืนประเทศไทย เพราะในช่วงนั้นไทยได้เข้าเป็นพันธมิตรร่วมกับญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่

2 ทั้งนี้เนื่องจากไทยไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น รัฐบาลจึงต้องยอมทำกติกาสัญญาเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ตลอดจนต้องประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา ก็ได้ใช้อังกฤษและอเมริกาเป็นเป้าหมายในการโจมตี เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกชาตินิยมในหมู่คนไทยอย่างหนึ่ง ขณะเดียวกันก็ได้พยายามปลุกฝังความรู้สึกเรื่องชาตินิยมในทางวัฒนธรรม เพื่อต่อต้านอิทธิพลของญี่ปุ่นไปด้วยในตัว

องค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลต้องทำการปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมก็คือ การที่คนจีนมามีอิทธิพลเหนือเศรษฐกิจของไทยมาช้านานแล้ว ปัญหานี้เป็นปัญหาที่มีมาแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระองค์ก็ได้ทรงปลุกฝังให้คนจีนเป็นศัตรูตัวฉกาจของคนไทยในการปลุกเร้าอุดมการณ์ชาตินิยมให้เกิดขึ้น ซึ่งมาถึงในสมัยนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้ใช้วิธีดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน โดยมีการปราศรัยตามที่ต่างๆ และเผยแพร่ผ่านสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น

หลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการยึดอำนาจการปกครอง ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ นโยบายส่งเสริมความรักชาติของ จอมพล ป. ถูกยกเลิกไป แต่จอมพลสฤษดิ์ ได้เสนอนโยบายรักชาติขึ้นมาใหม่ เป็นการบ่อนทำลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ชาวจีน โดยรัฐบาลพยายามสอดแทรกความรู้สึกชาตินิยมไปกับการกล่าวปราศรัยในที่ต่างๆ ผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และเพลง คำกลอน บทความ หนังสือเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ (พวงเพชร สุรัตน์วิบูล และ สุพัตรา เพชรมณี, 2521)

ต่อมา ภายใต้ความยุ่งเหยิงทางการเมืองยุค “ชาพิฆาตซ้าย” สื่อมวลชนแตกความคิด ออกเป็นฝักฝ่าย ในช่วงก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 หนังสือพิมพ์ฝ่ายขวาจัด เช่น ดาวสยาม วิทยุยานเกราะ มีบทบาทมากในการปลุกเร้าความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และโจมตีนักศึกษาที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นฝ่ายซ้าย หนังสือพิมพ์ดาวสยามถูกนักศึกษาโจมตีว่าเป็น “เศษกระดาษเปื้อนหมึกสีส้ม” ซึ่งปลุกเร้าประชาชนให้รักชาติอย่างไม่ลืมหูลืมตา

ต่อมาในสมัยรัฐบาลธานินทร์ มีนโยบายขวาจัดและต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเอาจริงจัง ตีแผ่วิธีการของคอมมิวนิสต์ที่ใช้สื่อมวลชนเพื่อประโยชน์ของรัฐ ซึ่งรัฐบาลก็ปฏิบัติต่อสื่อมวลชนในแนวเดียวกัน

รัฐบาลธานินทร์ส่งเสริมความรักชาติและต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงที่สุด มีการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในประเทศอย่างรุนแรง โจมตีด้วยวาจาทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ยกตัวอย่างประเทศใกล้เคียงคือลาว เขมร และเวียดนาม เพื่อให้เห็นความระส่ำระสายของประชาชนในประเทศดังกล่าว ในช่วงที่ประเทศอินโดจีนถูกยึดครองโดยคอมมิวนิสต์ และการแทรกซึมบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยรุนแรงขึ้น

และการที่เราเข้าใจวิวัฒนาการของอุดมการณ์ชาตินิยมเช่นนี้ จะทำให้เห็นภาพที่เด่นชัดของอุดมการณ์ชาตินิยม ตั้งแต่เริ่มมีในยุโรป จนมาถึงประเทศไทย ตลอดจนได้ทราบถึงเป้าหมายหลักๆ ของการใช้อุดมการณ์ชาตินิยมในแต่ละประเทศ และยังสามารถนำมาปรับใช้ในขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ว่า แนวทางการปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านทางละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์นั้น มีกระบวนการผลิตและขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไร และแนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ชาตินิยมที่นำมาเสนอนั้น ถูกนำเสนอผ่านเนื้อหาของละครออกมาอย่างไร

6. แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารตามแบบจำลองของเบอร์โล (The Berlo Model)

เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo) ได้เขียนหนังสือชื่อ The Process of Communication เมื่อ ค.ศ.1960 อธิบายถึงแบบจำลองกระบวนการสื่อสาร เบอร์โล กล่าวว่าในกระบวนการของการสื่อสารนั้นมีองค์ประกอบอยู่ 6 ประการ คือ

1. ผู้ส่งสาร (communication sender)
2. ผู้เข้ารหัสสาร (encoder)
3. สาร (message)
4. สื่อ (channel)
5. ผู้ถอดรหัสสาร (decoder)
6. ผู้รับสาร (communication receiver)

อย่างไรก็ตาม เบอร์โล เห็นว่าในกรณีของการสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คนนั้น ผู้ทำหน้าที่ส่งสารและผู้ทำหน้าที่เข้ารหัสสารสามารถเป็นคนคนเดียวกันได้ รวมเรียกว่า ผู้ส่งสาร (sender) ในทำนองเดียวกันผู้ทำหน้าที่ในการถอดรหัสสารและผู้ทำหน้าที่ในการรับสารก็สามารถเป็นคนคนเดียวกันได้เช่น รวมเรียกว่า ผู้รับสาร (receiver) ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการการ

สื่อสารตามแนวคิดของเบอร์โลจิ้งสามารถสรุปได้เหลือ 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร (sender), สาร (message), สื่อ (channel) และ ผู้รับสาร (receiver)

แบบจำลองกระบวนการสื่อสารของเบอร์โลจิ้งเป็นที่รู้จักกันดีในนามของ SMCR Model ซึ่งย่อมาจาก Sender, Message, Channel และ Receiver ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Sender)

หมายถึงแหล่งกำเนิดของสารหรือผู้ที่เลือกสรรข่าวสารเกี่ยวกับความคิดหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น แล้วส่งต่อไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งสารนี้อาจจะเป็นบุคคลธรรมดา (individual) เพียงคนเดียว หรือคณะบุคคลหลายคนทำงานด้วยกัน เช่น กลุ่มนักข่าวโทรทัศน์ หรืออาจเป็นสถาบันและองค์การก็ได้ เช่น สำนักงานหนังสือพิมพ์ สถานีวิทยุ หรือโรงถ่ายภาพยนตร์ เป็นต้น

การสื่อสารจะบรรลุผลดี ถ้าหากว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีทักษะ ทักษะ และความรู้ในระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน และอยู่ในระบบสังคมและวัฒนธรรมเดียวกัน

2. สาร (Message)

หมายถึงสิ่งเร้า หรือสาระเรื่องราวที่ส่งออกไปจากผู้ส่งสารถึงผู้รับสาร message อาจเป็นความคิด (idea) หรือเรื่องราวที่ส่งผ่านไปตามสื่อ message ถือว่าเป็น “ผลิตภัณฑ์” ของผู้ส่งสารในรูปแบบที่สามารถส่งไปตามสื่อได้ ผลิตภัณฑ์นี้ได้มาจากเหตุการณ์และวัตถุสิ่งของที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันหรือจากความคิดก็ได้ ตัวอย่างเช่น ในการพูด คำพูดนั้นถือว่าเป็นสาร, ในการเขียน ข้อเขียนถือเป็นสาร, ในการวาดรูป ภาพที่วาดนั้นคือสาร หรือการเสนอข่าวทางหนังสือพิมพ์ ข่าว และคำอธิบายข่าวถือว่าเป็นสาร

คำว่า message ในความหมายที่ใช้ทั่วไปในการติดต่อสื่อสารนั้น มักหมายถึง “เนื้อหาของสาร” มากกว่า โดยเนื้อหาของสาร หมายถึง “ข้อความ” ที่ผู้ส่งสารเลือกใช้เพื่อสื่อความหมายที่ต้องการ ทั้งนี้ อาจคลุมถึงข้อเสนอ บทสรุป และความเห็นต่างๆ ที่ผู้ส่งสารแสดงออกมาในข่าวสารนั้นๆ

3. สื่อ (Channel)

ในกระบวนการสื่อสาร คำว่า “สื่อ” (channel or medium) ใช้กันในความหมายต่างๆ มากมาย จนทำให้เข้าใจไขว่เขวได้ง่าย ถ้าพิจารณาจากการใช้ทั่วไป สื่อในทางการสื่อสาร

หมายถึงสิ่งต่อไปนี้ 1) วิธีการลงรหัสและถอดรหัสข่าวสาร (modes of encoding and decoding message) 2) พาหนะที่นำข่าวสาร (message-vehicle) และ 3) ตัวที่นำพาหนะนั้นไป (vehicle-carriers)

เราอาจคิดถึงช่องทางในแง่ของคลื่นแสง คลื่นแสงหรือสื่อในการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฯลฯ แต่ก็ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับช่องทางในลักษณะของประสาทสัมผัสทั้ง 5 ดังนั้นจึงอาจเห็น ได้ยิน สัมผัส ลิ้มรส หรือดมกลิ่นสารได้

4. ผู้รับสาร (Receiver)

หมายถึง ผู้ที่รับข่าวสารจากแหล่งสาร เป็นจุดหมายปลายทางที่สารส่งไปถึง อาจเป็นบุคคลธรรมดาที่กำลังรับฟัง ดู หรืออ่านข่าวสาร หรือเป็นสมาชิกของกลุ่ม เช่น ผู้ดูฟุตบอล หรือผู้ฟังคำบรรยาย เป็นต้น หรือไม่ก็เป็น “มวลชน” (mass audience) เช่น ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ หรือผู้ฟังวิทยุ เป็นต้น

ในกระบวนการสื่อสารทั่วไป ผู้รับสารทำหน้าที่เป็นคนถอดรหัสข่าวสารที่ส่งมาจากแหล่งข่าวสารด้วย ดังนั้น receiver กับ decoder จึงมักเป็นคนคนเดียวกัน อาจมีข้อยกเว้นบางกรณีที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน ผู้รับข่าวสารอาจไม่ได้หรือไม่สามารถถอดรหัสสารเองก็ได้ ต้องอาศัยคนอื่นเป็น decoder ให้ เช่น คนอ่านหนังสือไม่ได้ ต้องวานคนอื่นอ่านและแปลให้ฟัง

การที่ผู้รับสารจะรับสารได้ดีแค่ไหน ขึ้นอยู่กับปัจจัยในตัวของผู้รับสาร อันได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร ทักษะคิด ความรู้และระดับของสังคมและวัฒนธรรม

แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารตามแบบจำลองของเบอร์โล (The Berlo Model) ที่ผู้วิจัยนำมาใช้นี้ จะช่วยให้สามารถแยกวิเคราะห์แต่ละส่วนของการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ชาตินิยมสู่คนรุ่นใหม่ผ่านละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิมันต์ได้ง่าย ชัดเจน และเห็นภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นไปที่ตัว Source ก็คือกองทัพบก และคณะละครรังสิมันต์, Message ก็คือ เนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง และ Channel ก็คือ สื่อละครวิทยุ นั่นเอง

7. ทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงสังคม (Social Functionalism Theory)

กาญจนา แก้วเทพ (2547) กล่าวไว้ว่า นักทฤษฎีที่ให้ความสนใจในทฤษฎีหน้าที่นิยมนี้ คือ แรตคลิฟฟ์ บราวน์ และบรอนิสลอร์วาลีโนวสกี ได้เสนอความคิดในทฤษฎีหน้าที่นิยม โดยมีความเห็นร่วมกันว่า สังคมมนุษย์เปรียบประดุจร่างกายที่ประกอบขึ้นด้วยอวัยวะทั้ง 32 อวัยวะที่เป็นส่วนย่อยๆ นี้ จะช่วยกันทำหน้าที่ประสานกันอย่างดี ร่างกายส่วนรวมจึงจะมีชีวิตดำรงอยู่ต่อไป เช่นเดียวกับสังคมที่ต้องมีโครงสร้างที่ดีเพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบต่างๆ ในโครงสร้างต้องเชื่อมประสานระหว่างกันตามวิถีที่ควรจะเป็น เพื่อรักษาดุลยภาพของระบบส่วนรวม ดังนั้นชนบทรอบนิยมประเพณี และสถาบันต่างๆ เช่น บ้าน โรงเรียน ศาสนา ที่ทำงาน รัฐ สื่อมวลชน ล้วนเป็นสถาบันย่อยๆ ที่ต้องช่วยกันทำงานให้ประสานสอดคล้องกัน และมีหน้าที่สนับสนุนระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ประการที่สำคัญ คือ ระบบสังคมและวัฒนธรรม ควรมีหน้าที่เป็นสื่อกลางให้สมาชิกในสังคมสามารถปรับตัว จนเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ ควรทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงสมาชิกในสังคม ให้เข้ามาช่วยกันทำงาน ทำกิจกรรมทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข

โดยในทฤษฎีนี้สื่อมวลชนจึงถูกตั้งความคาดหวังว่า จะทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมที่ช่วยสร้างสรรค์และธำรงรักษาเสถียรภาพของสังคม ให้เกิดความความสมดุลและเกิดการรวมตัวกันเข้าของทุกส่วน เพื่อทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมคงอยู่ต่อไป จึงเกิดเป็นคำถามหลักๆ ว่า สื่อมวลชนจะมีบทบาทหน้าที่อะไรต่อสังคมบ้าง เช่น การให้ข่าวสารเพื่อสอดส่องความปลอดภัยให้แก่สังคม (อาทิ การรายงานข่าวผู้ก่อการร้าย) หรือการให้ความรู้แก่ประชาชนในสังคม (อาทิ ความรู้เรื่องโลกร้อนขึ้น) เป็นต้น

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงสังคม

สำหรับการประเมินหน้าที่และบทบาทของการสื่อสารนั้น โดยทั่วไปก็มักจะวัดจากเนื้อหาข่าวสารของการสื่อสารอยู่แล้ว เนื่องจากเนื้อหาข่าวสารเป็นรูปแบบการแสดงผลของกิจกรรมการสื่อสารที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด

นักวิชาการด้านสื่อสาร เช่น ฮาโรล ลาสเวลล์ (H. Lasswell) หรือ ชาร์ลส์ ไรท์ (C. Wright) ได้ระบุหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงสังคมเอาไว้ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2547)

1. หน้าที่การให้ข่าวสารเพื่อตรวจสอบตรวจสอบเหตุการณ์ในสังคม

ตัวอย่างเช่น การให้ข้อมูลเพื่อการเตือนภัยธรรมชาติ ดังที่เราจะได้ยินข่าวเรื่องน้ำท่วมทางภาคเหนือ หรือการให้ข้อมูลเตือนภัยจากสงคราม เช่น ประชาชนในเขตเวสต์แบงก์ (West Bank) ต้องคอยฟังรายงานข่าวว่าจะมีสงครามระหว่างอิสราเอลกับประเทศกลุ่มอาหรับหรือไม่ เพื่อเตรียมอพยพหนีภัยสงคราม เป็นต้น

นอกจากจะให้ข่าวสารเพื่อตรวจสอบตรวจสอบเหตุการณ์ที่เป็นภัยธรรมชาติ / ภัยสงครามแล้ว การให้ข่าวสารยังสามารถทำหน้าที่อย่างอื่น ๆ เช่น การให้สถานภาพและความสำคัญแก่บุคคลบางคน / บางกลุ่ม (status conferral) เช่น หนังสือพิมพ์รายงานข่าวว่า เด็กนักเรียนไทยชนะเลิศการแข่งขันวิทยาศาสตร์โอลิมปิกระดับโลก เป็นต้น

2. หน้าที่การให้ความรู้ / ความเข้าใจ ให้การศึกษา

บรรดาข่าวสารที่มีอยู่มากมายในสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ไม่เพียงแต่จะบอกกล่าวให้รู้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับใครที่ไหน เมื่อไร เท่านั้น หากยังสามารถอธิบายให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เสมือนเวลาที่เด็กนักเรียนกำลังอยู่ในห้องเรียนได้ด้วย ข่าวสารที่สามารถให้ความรู้ ความเข้าใจนี้อาจจะถูกนำเสนอในรูปแบบคล้ายการสอนในห้องเรียน เช่น รายการฟุตฟิตไฟที่สอนภาษาอังกฤษทางโทรทัศน์ แต่บางข่าวสารก็อาจจะนำเสนอในรูปแบบความบันเทิงที่เรียกว่า “Edutainment” เช่น รายการเกมโชว์, Quiz Show เป็นต้น

3. หน้าที่การเชื่อมโยงบุคคลให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่ม

หน้าที่ดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่ที่สำคัญมากหน้าที่หนึ่งของการสื่อสาร เนื่องจากเป็นหน้าที่พื้นฐานของคำว่า “การสื่อสาร” ซึ่งต้องทำหน้าที่เชื่อมโยงบุคคลเข้ามาร่วมกัน สื่อจะต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานระหว่าง “ผู้ส่ง” กับ “ผู้รับ” ให้เข้ามาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยอาจจะเริ่มเชื่อมตั้งแต่ให้มีการรับรู้ข่าวสารเรื่องเดียวกัน มีการตีความร่วมกัน มีความเข้าใจร่วมกัน จนกระทั่งถึงความเห็นพ้องต้องกัน และท้ายที่สุดคือเชื่อมให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน หน้าที่ดังกล่าวของการสื่อสารนั้นกระทำได้โดยผ่าน “ตัวเนื้อหาสาร” นี้เอง

4. หน้าที่การสืบทอดทางวัฒนธรรม

ในขณะที่หน้าที่การสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเนื้อหาสารที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นการเชื่อมร้อยบุคคลที่อยู่ห่างไกลกันในแง่สถานที่หรือเทศะ (space) ให้เข้าใกล้ชิดกัน หน้าที่การสืบทอดทางวัฒนธรรมของเนื้อหาสารจะต้องเล่นบทบาทในอีกมิติหนึ่ง คือ เชื่อมร้อยบุคคลให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิดกันในแง่กาลเวลา (time) เช่น คนในรุ่นลูกหลานรู้สึกเป็นคนกลุ่มเดียวกันกับรุ่นปู่ย่าตายายและพ่อแม่ ซึ่งก็คือความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมนั่นเอง

ตัวอย่างเช่น บรรดารายการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในโทรทัศน์จะมีเนื้อหาที่ช่วยให้ “ผู้ชมซึ่งเป็นเด็กเป็นหลัก” เข้าใจว่า ธรรมเนียมประเพณีการเล่นสงกรานต์นั้นมีความดีตั้งแต่ครั้งอดีตของบรรพบุรุษของเรา และยังคงเล่นสืบทอดกันมาทุกวันนี้ กิจกรรมที่สำคัญของประเพณีสงกรานต์คือการรดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่เพื่อแสดงความกตัญญูรู้คุณ ในขณะที่ผู้ใหญ่ก็จะให้ศีลให้พรแก่ลูกหลาน ทั้งการดูโทรทัศน์และการได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง จะทำให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมกันทางวัฒนธรรมขึ้นมา เป็นต้น

5. หน้าที่ให้ความบันเทิงแก่คนในสังคม

ชีวิตมนุษย์ในสังคมย่อมประกอบด้วยช่วงเวลา 2 ช่วงหลักๆ คือ ช่วงเวลาทำงานและช่วงเวลาพักผ่อน ในช่วงเวลาของการทำงาน มนุษย์จะต้องใช้พลังงาน พลังใจ พลังสติปัญญา เพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมายหรือต้องฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเหนื่อยล้าทั้งทางร่างกายและความตึงเครียดทางจิตใจ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องมีช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนเอาไว้ ทั้งเพื่อเป็น “เวลาหยุดทำงาน” และทั้งเพื่อ “เติมพลังให้ร่างกายและจิตใจ” ในช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนนี้ มีกิจกรรมหลายรูปแบบที่มนุษย์นำเอามาเสริมพลัง และหนึ่งในกิจกรรมที่นิยมมากที่สุดมักจะเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร เช่น การพูดคุยหยอกล้อกัน การรับประทานอาหารกับเพื่อนๆ การออกไปเที่ยวสังสรรค์ และการใช้สื่อมวลชนประเภทต่างๆ เช่น ดูหนัง ฟังเพลง เล่นเกม ร้องเพลงคาราโอเกะ ดูโทรทัศน์ เล่นอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

บรรดาเนื้อหาข่าวสารที่มีอยู่มากมายในสื่อมวลชน จึงมีส่วนส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาที่มุ่งให้ความบันเทิง ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้รับทั้งสิ้น เริ่มตั้งแต่สื่อที่เป็นความบันเทิงโดยเฉพาะ เช่น ภาพยนตร์ เพลง ต่อด้วยบรรดารายการต่างๆ ทางวิทยุและโทรทัศน์ เช่น ละครโทรทัศน์ เกมโชว์ กีฬา เพลง ฯลฯ ลักษณะของเนื้อหาที่ให้ความบันเทิงดังกล่าวนี้จะมีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่

แตกต่างไปจากเนื้อหาที่ให้ข่าวสารและความรู้ เช่น ไม่เป็นเนื้อหาที่ต้องใช้การไตร่ตรองขบคิดด้วยเหตุด้วยผล (ซึ่งปกติเป็นทักษะการคิดที่ต้องใช้ในช่องเวลาทำงาน) เป็นเนื้อหาที่มุ่งเน้นด้านบำรุงอารมณ์มากกว่าประเทืองปัญญา โดยมีเป้าหมายที่จะผ่อนคลายอารมณ์เป็นหลัก เป็นเนื้อหาแบบ “เบาๆ” ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันหรือชีวิตทั่วไปของผู้คน เป็นต้น

6. หน้าที่แสดงออกซึ่งตัวตนของกลุ่มหรือสังคม

ปัจจุบันนี้เราจะคุ้นเคยกับแนวคิดเรื่อง “อัตลักษณ์ของกลุ่มคนหรือของสังคม” เช่นเราจะเข้าใจว่า “ในฐานะคนไทยหรือสังคมไทย เราย่อมมีบางสิ่งบางอย่างที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ ในสังคมอื่นๆ” เช่น คนไทยยิ้มง่าย ใจดี มีจิตใจเมตตากรุณา ฯลฯ

หน้าที่การแสดงออกซึ่งตัวตนของกลุ่มหรือสังคมนี้จะมิอยู่ในการสื่อสารหลายระดับ เช่น บรรดาคำขวัญประจำจังหวัดแต่ละจังหวัดก็จะแสดงลักษณะเด่นเฉพาะตัวของจังหวัดนั้นๆ หรือในการสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ แม้ว่าเนื้อหาสารในหนังสือพิมพ์จะมาจากการถ่ายทอดทัศนะของแหล่งข่าว แต่ทว่าในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ก็คือ จุดยืนหรือทัศนะของหนังสือพิมพ์นั้นต่อประเด็นต่างๆ

ปัจจุบันนี้ แนวคิดเรื่องหน้าที่ของเนื้อหาสารในการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มหรือสังคมเริ่มได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในงานเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน” ที่ระบุว่าหน้าที่ประการหนึ่งของสื่อเพื่อชุมชนก็คือหน้าที่การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น สภากาแฟ (การสื่อสารกลุ่ม) ของชุมชนหนึ่งก็จะมีลักษณะเฉพาะตัว รายการวิทยุของแต่ละชุมชนจะต้องมีการใช้ภาษาท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อสื่อสารกัน รายการศิลปะวัฒนธรรมในโทรทัศน์ของแต่ละท้องถิ่นควรมีเอกลักษณ์ของตัวเอง เป็นต้น

7. หน้าที่การขับเคลื่อนพลังเพื่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ในขณะที่หน้าที่ทั้ง 6 ประการของสื่อมวลชนที่กล่าวมานั้น จะเน้นหนักในการธำรงรักษาสังคมให้มีเสถียรภาพมั่นคงหรือให้เหมือนเดิมที่เคยเป็นมา แต่เนื่องจากทุกสังคมจะต้องมีพลังขับเคลื่อนที่เป็นเสมือนเหรียญสองด้าน กล่าวคือ ด้านหนึ่งทำหน้าที่ธำรงรักษาสังคมให้เหมือนเดิม แต่อีกด้านหนึ่งก็ต้องผลักดันให้สังคมก้าวรุดหน้าไป หน้าที่ประการหลังนี้คือหน้าที่ของสื่อมวลชนที่เป็นประจักษ์พลังขับเคลื่อนเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม

ปัจจุบันนี้ การสื่อสารทุกรูปแบบมักจะถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่ร่วมกันพัฒนาผลประโยชน์ของประเทศชาติ สื่อมวลชนมีหน้าที่แพร่กระจายบรรดา “วาระแห่งชาติ” หรือส่งเสริมค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม เช่น การให้ความสำคัญต่อครอบครัว การรื้อฟื้นภูมิปัญญาไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ การส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ ฯลฯ

การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมนั้น อาจจะมีอยู่ในภาวะปกติธรรมดาของสังคม (normal period) หากทว่าในภาวะวิกฤตของสังคม (crisis period) การทำหน้าที่ดังกล่าวจะยิ่งเพิ่มความสำคัญมากยิ่งขึ้นด้วย ตัวอย่างเช่น ในช่วงเทศกาล ซึ่งมักจะมีอุบัติเหตุมากจากการขับรถเนื่องจากการเมาสุรา เราก็จะเห็นเนื้อหาสารที่เกี่ยวกับ “การเมาไม่ขับ” ถูกถ่ายทอดมากกว่าในภาวะปกติ

จากบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงสังคมที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์นี้ จะทำให้ได้เห็นภาพของเนื้อหาสารที่อยู่ในสื่อละครวิทยุว่ามีบทบาทหน้าที่อย่างไรต่อผู้ฟังและสังคม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงแนวคิดและวัตถุประสงค์ของกองทัพบก ในการใช้สื่อละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะวังสัจฉริยะ เป็นตัวสื่อสารความรู้และอุดมการณ์ชาตินิยมไปสู่คนรุ่นใหม่ ได้มากยิ่งขึ้น

8. แนวคิดในการใช้สื่อเป็นช่องทางในการถ่ายทอดอุดมการณ์

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2515) กล่าวว่า อุดมการณ์ คือ แบบฉบับของความคิดความเชื่ออันมีแบบแผน ซึ่งมุ่งอธิบายสภาพการณ์ในสังคมที่เป็นมาแล้วในอดีตที่กำลังดำเนินอยู่ปัจจุบัน และที่จะเป็นไปในอนาคต คำอธิบายดังกล่าวนั้นอาจจะเป็นเพียงสิ่งฉาบหน้าของสิ่งอื่นซึ่งอำพรางอยู่ เช่น การอ้างอุดมการณ์เพื่อสนับสนุนอำนาจหรือความชอบธรรมทางการเมือง

Seligur (อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ หอวรรณภากร, 2544) ได้ให้ความหมายของคำว่าอุดมการณ์ไว้ว่า เป็นระบบความเชื่อทางการเมืองแบบใดแบบหนึ่ง ที่ระบบความเชื่อดังกล่าวนี้อาจนำไปสู่การมีปฏิบัติการ (Action) ของผู้ที่มีความเชื่อในระบบการเมืองดังกล่าว เพื่อรักษา ทำลาย หรือสร้างลักษณะการควบคุมทางสังคมต่อคนในสังคมขึ้นมาใหม่

จากคำจำกัดความ จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์เป็นระบบความเชื่อหรือแนวคิดที่มีความสำคัญต่อคนในสังคม มีบทบาทสำคัญในการรวมคนในสังคมเอาไว้ด้วยกัน ทำให้คนในสังคมนั้นเชื่อหรือมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถือว่าตนมีอยู่ร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางความเชื่อ ความคิด และแนวทางประพฤติปฏิบัติ

ในกระบวนการสร้างและถ่ายทอดอุดมการณ์นั้นต้องอาศัยประสิทธิภาพของเครื่องมือวิธีการ หรือกลไกที่จะทำหน้าที่เป็นช่องทาง (channel) ของการสื่อสาร ที่จะส่งผ่านความคิดและอุดมการณ์ว่าเป็นอย่างไร สามารถสร้างอุดมการณ์ให้เกิดขึ้นในหมู่คนในสังคมหรือไม่ ดังนั้น สื่อหรือช่องทางการสื่อสารที่ส่งผ่านความคิด และความเชื่อที่จะก่อรูปเป็นอุดมการณ์ในสังคมมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าตัวเนื้อหาของสารที่แฝงอุดมการณ์ ดังที่ Althusser (แปลโดยกาญจนา แก้วเทพ, 2529) กล่าวไว้ว่า บทบาทที่เป็นจริงของอุดมการณ์ในการก่อตัวทางสังคมนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นจากความนึกคิดของปัจเจกบุคคลคนใดคนหนึ่งขึ้นมาลอยๆ หากแต่ก่อตัวมาจากโครงสร้างทางสังคมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีระบบภาพตัวแทนทางความคิด (representation) ของสังคม เพื่อให้สังคมนั้นๆ ดำรงอยู่ได้ และกระทำการหล่อหลอม (equip) ความคิดทางสังคมดังกล่าวต่อประชาชนในประชาสังคมให้เป็นไปในรูปความคิด ความเชื่อเดียวกัน

ดังนั้น ความสำคัญของสื่อหรือช่องทางการสื่อสารที่จะหล่อหลอมให้คนในสังคมยอมรับความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์นั้น ไม่เพียงแต่จะต้องมีประสิทธิภาพในการเป็นตัวส่งผ่านเท่านั้น แต่ยังต้องมีประสิทธิภาพในการทำให้คนในสังคมยอมรับในอุดมการณ์นั้นว่าเป็น “ความจริง” หรือเป็นสิ่งที่ดีที่ควรยึดถือปฏิบัติ

เนื่องจากกระบวนการสร้างและถ่ายทอดอุดมการณ์ไปสู่คนในสังคมนั้น เป็นส่วนที่สำคัญพอๆ กับตัวเนื้อหาที่แฝงอุดมการณ์ เพราะการที่คนในสังคมจะเชื่อถือ ยอมรับ และศรัทธาในอุดมการณ์หนึ่งอุดมการณ์ใดนั้น ไม่ใช่เพียงแค่ตัวเนื้อหาหรือตัวอุดมการณ์เป็นส่วนที่ดึงดูดเท่านั้น แต่มีผลมาจากลักษณะและประสิทธิภาพในการเผยแพร่และถ่ายทอดอุดมการณ์นั้นๆ ด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดการใช้สื่อในกระบวนการสร้างและถ่ายทอดอุดมการณ์มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อที่จะศึกษาถึงกระบวนการผลิตสารเพื่อการเผยแพร่และถ่ายทอดอุดมการณ์รักชาติของคณะราษฎรสมัยนั้นโดยใช้ช่องทางของสื่อวิทยุกระจายเสียง โดยมีละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เป็นตัวสื่อสาร

9. แนวคิดเรื่องกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ (Ideological State Apparatus)

หลุยส์ อัลธุสแซร์ (Louis Althusser, 1918) จัดเป็นนักมาร์กซิสต์ชาวฝรั่งเศสคนหนึ่งในกลุ่มโครงสร้างนิยม (Structuralism) ที่ให้ความสนใจศึกษาเรื่องของรัฐและมีความสนใจที่จะวิเคราะห์ความพยายามของรัฐ ในการทำให้ความขัดแย้งทางชนชั้นที่เกิดขึ้นไม่มีพิษสงหรือเป็นอันตรายต่อโครงสร้างหลักของสังคมนิยม และศึกษาบทบาทของรัฐในการจรรโลงสังคมนิยมให้ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง แนวคิดหลักของอัลธุสแซร์ จึงเน้นที่บทบาทของอุดมการณ์ในกระบวนการผลิตขึ้นใหม่ของสังคม โดยเฉพาะกระบวนการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางการผลิต (Reproduction of The Relations of Production) เพื่อให้เกิด “การยอมรับ” อุดมการณ์หลักที่ครอบงำสังคม

อัลธุสแซร์ได้ขยายความคิดของมาร์กที่ว่า “แม้แต่เด็ก ๆ ก็ยังรู้ว่า ถ้าเมื่อใดก็ตามที่ขาดการผลิตซ้ำของเงื่อนไขทางการผลิตแล้ว การก่อตัวของสังคมนั้นๆ ย่อมไม่อาจจะมีชีวิตยืนยาวต่อไปได้” (Althusser อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2529) โดยเขาเห็นว่า การผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางการผลิต เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการทำงานของอุดมการณ์ ในสังคมทุกแห่งจะต้องมีการสร้างเงื่อนไขทางการผลิต (Conditions of Production) ขึ้นมาใหม่เสมอ เพื่อให้การผลิตนั้นคงอยู่ได้

Carnoy (อ้างถึงใน วิชชุดา เทวะผลิน, 2536) กล่าวว่าในกระบวนการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางการผลิตนั้น อัลธุสแซร์ เชื่อว่าเป็นการทำให้อุดมการณ์ดำรงอยู่ได้ และการคงอยู่ของอุดมการณ์นั้น สืบเนื่องมาจากการกระทำของสิ่งที่เรียกว่า “กลไกทางอุดมการณ์” (Ideological Apparatus) กลไกทางอุดมการณ์จะทำหน้าที่สืบทอดระบบสังคม โดยกำหนดกรอบพฤติกรรม ความเชื่อของประชาชนในสังคม และทำให้ปัจเจกบุคคลรู้สึกเต็มใจที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ เพราะการกระทำเช่นนั้นจะทำให้พวกเขาสามารถดำรงตนอยู่ได้ในสังคม

ดังนั้น “ปัจเจกบุคคลจึงไม่ได้มีเจตนาธรรมที่เป็นอิสระ หากตกอยู่ใต้อำนาจของอุดมการณ์ประชาชนที่เป็นพลเมืองดี จึงเป็นผู้เชื่อถือ ยึดมั่นในอุดมการณ์นั้นอย่างเคร่งครัด ทั้ๆ ที่ไม่รู้เนื้อแท้ของมัน” (ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, 2531)

ในขณะที่มีการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางการผลิตอยู่นั้น ในอีกด้านหนึ่ง สังคมนิยมต้องอาศัยการผลิตซ้ำกำลังแรงงานและทักษะการผลิต (Reproduction of The Division of Labour and Skills) ซึ่งหมายถึง การตอบแทนทางวัตถุให้กำลังแรงงานผลิตซ้ำตัวเองได้ และใน

ขณะเดียวกัน ก็ยังเป็นการผลิตซ้ำเพื่อให้แรงงานมีขีดความสามารถถึงระดับหนึ่งที่จะทำการผลิตต่อไปได้ โดย Althusser (อ้างถึงใน วิชชุดา เทวะผลิน, 2536) ได้ตั้งข้อสังเกตถึงการผลิตซ้ำกำลังแรงงานในสังคมทุนนิยมว่า “...กระบวนการผลิตซ้ำในแง่ขีดความสามารถของแรงงาน มีแนวโน้มที่จะไม่กระทำอยู่ ‘ภายใน’ ตัวกระบวนการผลิตเอง (เช่น การฝึกฝนวิชาชีพกันเองภายในโรงงานช่างฝีมือแบบสมัยก่อน) แต่มักจะมากกระทำ ‘ภายนอก’ กระบวนการผลิต เช่น ผ่านระบบการศึกษาแบบทุนนิยมหรือผ่านสถาบันอื่นๆ...”

หันกลับมาพิจารณาในส่วนของการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางการผลิตอีกครั้ง แท้จริงแล้วแนวคิดดังกล่าวของอัลธูแซร์ก็คือสิ่งเดียวกับการครองความเป็นเจ้า (Hegemony) ในทัศนะของแกรมมี่ จะเห็นได้ว่า แนวคิดของเขาให้ความสำคัญกับโครงสร้างส่วนบนเช่นเดียวกัน แต่สำหรับอัลธูแซร์แล้ว เขาให้ความสำคัญกับบทบาทของรัฐในกระบวนการผลิตมากกว่าความคิดของแกรมมี่ รัฐในทัศนะของอัลธูแซร์จะต้องมีความสัมพันธ์กับอิทธิพลของการผลิตซ้ำระบบการผลิต ทั้งในส่วนของการผลิตซ้ำกำลังแรงงาน (ซึ่งแกรมมี่ไม่ได้กล่าวไว้) และในส่วนของการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางการผลิต อย่างไรก็ตามอัลธูแซร์ก็เห็นด้วยกับแกรมมี่ว่าการใช้กำลังปราบปรามเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้ชนชั้นปกครองสามารถยืนหยัดอยู่ได้ ต้องอาศัยการประสานงานกันกับกลไกทางอุดมการณ์ โดยเขากล่าวว่า “...อุดมการณ์ของชนชั้นปกครองจึงไม่เคยกลายเป็น ‘อุดมการณ์ (หลัก) ปกครอง’ ได้เพียงเพราะ ‘โองการของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า’ หรือเพียงเพราะ ‘การยึดอำนาจรัฐ’ มาเป็นฝ่ายตนเท่านั้น หากทว่ามันจะดำเนินการได้ก็โดยการติดตั้งกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ เพื่อให้อุดมการณ์ได้ลงมือปฏิบัติการ และเพื่อดำเนินการให้ตัวมันเองกลายเป็นอุดมการณ์ (หลัก) ปกครองไปเสีย...” (Althusser อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2529)

Bocock (อ้างถึงใน วิชชุดา เทวะผลิน, 2536) กล่าวว่าอัลธูแซร์ได้แบ่งบทบาทของรัฐในการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางการผลิตเป็น 2 ลักษณะ คือ กลไกด้านการปราบปรามกดขี่ของรัฐ (Repressive State Apparatuses) ซึ่งมีความสอดคล้องกับทัศนะของแกรมมี่เรื่องการบังคับกดขี่ (coercion) ในรัฐ และแนวคิดกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ (Ideological State Apparatus) ซึ่งเชื่อมโยงได้กับทัศนะเรื่องประชาสังคม (Civil Society) ที่แกรมมี่ได้เสนอไว้

ในขณะที่กลไกด้านการปราบปรามของรัฐ เช่น รัฐบาล ฝ่ายบริหาร กองทัพ ตำรวจ ค่าย คุก ฯลฯ ทำหน้าที่หลักโดยใช้ความรุนแรง และกลไกด้านอุดมการณ์ของรัฐ คือ ศาสนา โรงเรียน ครอบครัว กฎหมาย การเมือง สหภาพแรงงาน การสื่อสาร และวัฒนธรรม ทำงานโดยใช้อุดมการณ์นั้น ความแตกต่างอีกประการหนึ่งที่เห็นเด่นชัดของกลไกทั้งสองก็คือ “การที่

กลไกของรัฐด้านอุดมการณ์มีมากมายหลายด้าน และทำหน้าที่หลากหลาย และมีของเอกชนด้วย แต่กลไกของรัฐด้านการกวดขี่ ปรามปราม ทำหน้าที่เพียงด้านเดียว และเป็นเอกภาพและเป็นกลไกทางการ” (ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, 2531)

นอกจากนี้ อัลดูแซร์ได้แสดงทัศนะว่า ในความเป็นจริงแล้ว กลไกหนึ่งๆ จะต้องประกอบขึ้นด้วยการใช้การกวดขี่ปรามปราม และการใช้อุดมการณ์ร่วมกันเสมอ เพียงแต่ว่าลักษณะใดจะถูกจัดเป็นด้านหลักหรือด้านรองเท่านั้น เช่น กองทัพมีการใช้กำลังปรามปรามเป็นด้านหลัก ส่วนอุดมการณ์เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะถูกใช้เป็นด้านรอง หรือในขณะที่วัดและโรงเรียนทำหน้าที่ผลิตสัญลักษณ์ทางอุดมการณ์เป็นหลัก ก็ต้องมีการลงโทษ ขับไล่ และคัดเลือก อันเป็นลักษณะการปรามปรามปรากฏอยู่เป็นด้านรอง เป็นต้น

ดังนั้น ในความเป็นจริง กลไกทั้ง 2 ด้าน ดำเนินงานควบคู่กันไปเสมอ ที่เราแยกมันออกเพียงเพื่อจะดูว่า อันไหนทำหน้าที่หลักกว่าอีกอันหนึ่งเท่านั้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2529)

อย่างไรก็ตาม โดยหลักการทั่วไปนั้น อัลดูแซร์ก็ยังเชื่อว่า “ไม่มีชนชั้นไหนสามารถยึดอำนาจรัฐไว้ได้เป็นเวลายาวนานโดยมิได้ดำเนินการครอบงำ ‘เหนือ’ และ ‘ภายใน’ กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐไปด้วยพร้อมๆ ในเวลาเดียวกัน”

ขณะเดียวกัน อัลดูแซร์ ก็ได้ตั้งข้อสังเกตอีกประการหนึ่งในประเด็นดังกล่าว เพิ่มเติมว่า “...ชนชั้น (หรือพันธมิตรทางชนชั้น) ที่อยู่ในอำนาจจะไม่สามารถบัญญัติกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมาใช้ได้อย่างง่ายๆ ในกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐเช่นที่เคยทำได้ ในกลไกด้านการปรามปรามกวดขี่ของรัฐ สาเหตุดังกล่าวมิใช่เพียงแต่สืบเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ชนชั้นปกครองกลุ่มเดิมได้ทำการยึดครองอาณาจักรส่วนนี้มาเป็นเวลายาวนานแล้วเท่านั้น แต่ยังคงเนื่องมาจากแรงต่อต้านของชนชั้นที่ถูกกวดขี่ ที่อาจจะหาหนทางและโอกาสที่จะแสดงการต่อต้านออกมา ไม่ว่าจะโดยการใช้ความขัดแย้งที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน หรือโดยการใช้ฐานะที่เป็นฝ่ายได้รับชัยชนะของตนในสนามการต่อสู้ก็ตาม...”

เพราะฉะนั้น ความคิดของอัลดูแซร์จึงคล้ายคลึงกับของแกรมสกีเกือบทั้งหมดว่า กลไกของรัฐที่ไม่มีการครองความเป็นเจ้า ไม่สามารถทำให้รัฐดำรงอยู่ได้ยืนยาว ด้วยเหตุนี้เองการต่อสู้ซึ่งอำนาจรัฐจึงไม่ควรใช้ความรุนแรง (violence) แต่ต้องอาศัยการพัฒนาอุดมการณ์ต่อต้าน

(Counter ideology) ให้เกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นล่าง (Subordinate Class) เพื่อทำลายการครองความเป็นเจ้าของชนชั้นปกครองและทำให้กลุ่มนี้ไม่สามารถปกครองสังคมได้อีกต่อไปในระยะยาว

การนำแนวคิดเรื่องกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ ของ หลุยส์ อัลธุสเซร์ มาเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่อง “การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ชาตินิยมสู่คนรุ่นใหม่ผ่านละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิตมนต์” นี้ ผู้วิจัยใช้แนวความคิดดังกล่าวสนับสนุนและอธิบาย โดยใช้หลักแนวคิดที่ว่า อุดมการณ์ของทหารได้รับการผลิตซ้ำแล้วซ้ำอีก ดังคำอธิบายของอัลธุสเซร์ ถึงกระบวนการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางการทหาร โดยในกระบวนการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์นั้น สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกเป็นองค์กรหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของทหารที่ทำหน้าที่เป็นกลไกทางอุดมการณ์ (Ideological State Apparatus) ของรัฐ เพื่อให้การผลิตซ้ำทางอุดมการณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยเกี่ยวกับละครวิทยุ

ศิวะพร หงษ์จินดาเกศ (2537) ศึกษาเรื่อง “วิถีชีวิตประจำวันที่แสดงออกทางวาทกรรมในละครวิทยุ คณะเกศทิพย์ พ.ศ.2536” ผลการศึกษาพบว่า ละครวิทยุเรื่อง "เกิดเป็นผู้ชาย" ได้นำเสนอวาทกรรมเกี่ยวกับลักษณะวิถีชีวิตประจำวัน 5 ประการ คือ การช่วยเหลือเกื้อกูล ความรัก สันติภาพ การเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมและความอยู่รอดทางสังคม วิถีชีวิตประจำวันดังกล่าวถูกสร้างสรรค์มาจาก กลวิธีการผลิตละครโดยอาศัยดุลยพินิจ และประสพการณ์การเข้าถึงความพึงพอใจของผู้ฟังเป็นเกณฑ์การพิจารณา

จักรีรัตน์ พงศ์พัฒนาการ (2543) ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารและการพัฒนาของคณะละครวิทยุกระจายเสียงในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมในการรับฟังละครวิทยุ ในส่วนของผู้ใหญ่จะฟังมากกว่านักศึกษา ส่วนในเรื่องของความคิดเห็นที่มีต่อละครวิทยุนั้น พบว่ามีทั้งในทางบวก คือเป็นสื่อที่สามารถพกติดตัวไปได้ทุกที่ โดยชื่นชอบในการแสดงที่ต้องใช้ความสามารถสูง รวมทั้งเสน่ห์ที่เกิดจากการใช้เสียงขณะแสดง ทำให้เกิดจินตนาการเห็นภาพตามไปด้วย ส่วนความคิดเห็นในทางลบ คือเห็นว่าละครวิทยุส่วนใหญ่

ชอบนำบทเก่าๆ กลับนำมาเล่นใหม่ ไม่มีการพัฒนา ทำให้สื่ออื่นๆ มีความน่าสนใจมากกว่า ส่วนในเรื่องของความพอใจและประโยชน์ที่ได้รับจากการฟังละครวิทยุ นั้น กลุ่มผู้ฟังเห็นว่าละครวิทยุช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดและทำให้คลายเหงาได้และยังทำให้ได้ทราบถึงการวางตัวในสถานะต่างๆ โดยได้มีการนำเอาสาระและประโยชน์มาใช้กับชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ทั้งสองกลุ่มยังเสนอแนะให้มีการปรับปรุงละครวิทยุ ในลักษณะต่างๆ เช่น เนื้อหาสาระของละคร กล่าวคือบทละครควรให้สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน เห็นควรให้แทรกสาระ ความรู้ ลงไปในเนื้อเรื่องด้วย ส่วนเรื่องการออกอากาศ เสนอแนะให้ออกอากาศอย่างต่อเนื่อง โดยเลือกวันและเวลาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งต้องการให้ละครวิทยุออกอากาศในระบบ FM. มากกว่าระบบ AM. รวมไปถึงต้องการให้คนรุ่นใหม่มาร่วมในการทำงาน โดยเห็นควรให้ดารา นักร้อง นักแสดงที่มีชื่อเสียงมาร่วมแสดงละครวิทยุด้วยกัน เพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นได้หันมาให้ความสนใจละครวิทยุมากขึ้น นอกจากนี้ยังเห็นควรให้มีการนำการประชาสัมพันธ์และการโฆษณามาใช้ในงานละครวิทยุด้วย ตลอดจนเห็นควรให้มีการสำรวจความต้องการของผู้ฟัง โดยอาจจะมีการพบปะกันระหว่างนักแสดงกับผู้ฟังบ้างตามโอกาสที่เหมาะสม

2. งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของสื่อวิทยุในการถ่ายทอดข่าวสารความรู้ต่างๆ ไปยังผู้ฟัง

ปานชนก พาทีทิน (2541) วิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลของการใช้วิทยุกระจายเสียงเพื่อพัฒนาสังคม ในโครงการกองทุนบริจาคเงินเพื่อซื้อลิ้นหัวใจกับ จส.100” ผลจากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รู้จักและสนใจข้อมูลข่าวสารของโครงการกองทุนบริจาคเงินเพื่อซื้อลิ้นหัวใจกับ จส.100 และรับฟังข่าวสารเกี่ยวกับโครงการบ่อยพอสมควรจากการรายงานโดยผู้ดำเนินรายการ โดยระยะเวลาในการรับฟัง พฤติกรรมในการรับฟัง ความถี่ในการรับฟังข้อมูล และการรายงานผลของแพทย์และผู้สื่อข่าว มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมสนับสนุนโครงการ นอกจากนี้การรู้จัก สนใจโครงการ และความเชื่อถือเป็นผลการรายงานของแพทย์ มีความสัมพันธ์กับการคิดเข้าร่วมสนับสนุนโครงการ รวมทั้งวิธีการนำเสนอข้อมูลที่สร้างความชัดเจนที่ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างคิดเข้าร่วมสนับสนุนโครงการคือ การงานผลโดยแพทย์สนทนากับผู้ดำเนินรายการ และจากการที่ จส.100 ได้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ ทำให้เกิดความรู้ ความสนใจ และการเข้าร่วมสนับสนุนโครงการ นั่นคือ ประสิทธิภาพที่เกิดขึ้น และส่งผลให้เกิดความสำเร็จของโครงการ คือเกิดสัมฤทธิ์ผลในโครงการกองทุนบริจาคเงินเพื่อซื้อลิ้นหัวใจกับ จส.100

วัชรภรณ์ จิตต์อารีย์ (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การรับฟังรายการกรีนเวฟกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมกรีนเวฟรายการจะ

เกิดขึ้น 3 ลักษณะ คือ 1. ลือคคี่น 2. ขยายข้อมูล 3. มีจินตนาการร่วม ซึ่งมีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมใน 2 ลักษณะคือ 1. โดยทางตรง ในลักษณะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กับทางรายการ 2. โดยทางอ้อม โดยการนำข้อมูลข่าวสารที่ได้ไปทำด้วยตนเองในภายหลังและทำหน้าที่เป็นคนกลางประสานและขยายข้อมูล ส่วนปัจจัยสื่อสารที่มีผลต่อการฟังรายการคือ เพลงที่เข้าถึงทางด้านอารมณ์ ข้อมูลข่าวสารที่ใช้ประโยชน์ได้จริง ทักษะในการสื่อสารของผู้ดำเนินรายการ การออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง บุคลิกและรสนิยมส่วนตัว ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมกัน ส่วนปัจจัยสื่อสารที่พบว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม คือ ความน่าเชื่อถือของผู้ดำเนินรายการ ข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอ การนำเสนอในรูปแบบของ Format Station คือการพูดในประเด็นเดียวกัน ซ้ำไปซ้ำมาตลอด 24 ชั่วโมงของการออกอากาศ และความสะดวกของผู้ฟัง นอกจากนั้นแล้ว บริบททางสังคมยังมีบทบาทต่อผู้รับสารผู้ส่งสาร ในเวลาเดียวกันด้วย

ชนิษฐา จิตแสง (2546) ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของรายการเรดิโอ โนพ็อบเบิ้ลส์ ต่อการพัฒนาความรู้และทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษของผู้ฟัง” ผลการวิจัยพบว่า รายการเรดิโอ โนพ็อบเบิ้ลส์ มีบทบาทต่อการพัฒนาความรู้และทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษของผู้ฟังในระดับปานกลาง และปัจจัยจุดสูงสุดที่ทำให้ผู้ฟังเลือกฟังรายการเรดิโอ โนพ็อบเบิ้ลส์ คือ รายการมีการแนะนำเพลงใหม่และทันสมัยตลอดเวลา ทำให้ผู้ฟังได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษสนุกมากขึ้นและไม่รู้ลึกลับเบื่อหน่าย ซึ่งมีผลต่อการมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษ เพราะรายการมีการนำเสนอทั้งสาระและความบันเทิงควบคู่กันไป ในด้านการนำไปใช้ประโยชน์ จากการวิจัยพบว่า ผู้ฟังส่วนใหญ่ นำความรู้และทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษไปใช้ประโยชน์ในระดับปานกลาง และผู้ฟังส่วนใหญ่เลือกที่จะเป็นผู้ฟังเพียงอย่างเดียว เพราะโอกาสในการสื่อสารสองทางกับทางรายการมีจำกัด

3. งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้สื่อต่างๆ ในการสร้าง เผยแพร่ ถ่ายทอดอุดมการณ์

นฤมล ทับจุมพล (2530) ศึกษาเรื่อง “การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง” ผลการศึกษาพบว่า บทเพลงของทางราชการที่ได้มีการประพันธ์และเผยแพร่ต่อประชาชนนั้น เป็นเรื่องของการให้ความสำคัญต่ออุดมการณ์ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ควบคู่ไปกับบริบททางสังคมและการเมือง โดยบทเพลงของทางราชการในช่วง พ.ศ.2475 – 2500 นั้น จะเน้นการให้น้ำหนักต่ออุดมการณ์ และเนื้อหาของบทเพลงจะกล่าวถึงเกียรติภูมิ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศ ตลอดจนเรียกร้องให้ประชาชนแสดงความจงรักภักดีด้วยการเสียสละแม้ชีวิตเพื่อปกป้องประเทศชาติโดยถือว่าเป็นภารกิจของตน ส่วนลักษณะเนื้อหาของบทเพลงในช่วงหลัง

จะกล่าวถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยกล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติกับบทบาทขององค์พระมหากษัตริย์ในอดีต ตลอดจนพระราชจริยวัตร และการเสียดุลเพื่อพสกนิกรของสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเรียกร้องให้ประชาชนถวายความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการปกป้องพระเกียรติภูมิ และสละชีพตนเป็นราชพลี

นพรัตน์ ตฤณชาติวณิชย์ (2536) ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์คำขวัญในฐานะกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐในสมัย จอมพลป.พิบูลสงคราม” ผลการศึกษาพบว่า คำขวัญถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการสร้างอุดมการณ์ของรัฐเพื่อครอบงำความคิดมวลชนให้เป็นไปในแนวทางที่รัฐกำหนด ด้วยการให้คำขวัญสร้างภาพความเป็นจริงและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมประชาชน แต่ “อุดมการณ์ชาตินิยม” เป็นนามธรรม จึงกำหนดด้วยสัญลักษณ์ รูปธรรม “ชาติ” และ “ผู้นำ” และให้อุดมการณ์ของรัฐที่ปรากฏในคำขวัญนี้ เป็นตัวแนะวิธีการปฏิบัติตนของคนในชาติให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความเห็นพ้องต้องกันภายใต้การนำเสนอของรัฐ และให้คำขวัญทำหน้าที่ปลุกเร้าความคิด ความรู้สึกของประชาชนให้จงรักภักดีต่อชาติ ด้วยการปฏิบัติตน เพื่อชาติ และด้วยการเชื่อฟังและปฏิบัติตามผู้นำเพื่อชาติ โดยอาศัยรูปแบบและวิธีการสื่อสารคำขวัญ เพื่อให้คำขวัญเป็นที่ติดตา ตรึงใจ สามารถโน้มน้าวใจประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สิริรัตน์ พุ่มเกิด (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “อศวพาหุ กับการใช้วรรณกรรมเพื่อเผยแพร่แนวความคิดและอุดมการณ์ ทางการเมือง” ผลจากการศึกษาพบว่า แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในงานวรรณกรรมของ “อศวพาหุ” มีลักษณะเฉพาะของอุดมการณ์ชาตินิยม ศูนย์กลางของความรักชาติ ก็คือความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ อุดมการณ์ชาตินิยม อันหมายถึง ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นจากการกำหนดของพระองค์เอง แนวความคิดและอุดมการณ์ชาตินิยมที่ปรากฏในงานวรรณกรรมของ “อศวพาหุ” แบ่งได้เป็น 4 ประการคือ 1. แนวความคิดและอุดมการณ์ในการต่อต้านชาวต่างชาติ 2. แนวความคิดและอุดมการณ์ในการสร้างเจตคติเกี่ยวกับลัทธิการปกครอง 3. แนวความคิดและอุดมการณ์เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต 4. แนวความคิดและอุดมการณ์ในการสร้างเจตคติต่อการสงครามและกลยุทธ์ในการรบ เนื้อหาของวรรณกรรมยังสะท้อนให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้ากับสภาพสังคมไทยในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี

มัทนาลี ศิวาวิเศษฤทธิ์ (2537) ทำการศึกษาเรื่อง “การถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตยในละครโทรทัศน์จักรๆ วงศ์ๆ” ผลการศึกษาพบว่า ละครที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม เป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์เทวราชา หรือการที่กษัตริย์คือเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์เป็น

อุดมการณ์หลัก โดยใช้เทคนิคทางโทรทัศน์ เช่น เทคนิคพิเศษ และคอมพิวเตอร์กราฟฟิก พระเอกนางเอกจะมีเครื่องแต่งสถานที่อลังการ มีอาวุธและของวิเศษที่ติดตัวมาแต่เกิด ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจที่ได้อาจการที่ได้จากเทพเจ้าหรือการสืบสันตติวงศ์ ส่วนละครที่สร้างจากนิทานแต่งใหม่ เน้นการถ่ายทอดอุดมการณ์ธรรมราชา หรือการที่กษัตริย์คือมนุษย์ที่เป็นคนดีเลิศประดุจพระโพธิสัตว์เป็นอุดมการณ์หลัก โดยผ่านเทคนิคทางโทรทัศน์ที่สำคัญคือภาพและคำพูด พระเอกนางเอกจะมีเครื่องแต่งกายเรียบง่ายคล้ายสามัญชนในยุคปัจจุบันมากขึ้น มีอาวุธและของวิเศษที่ได้จากการทำความดี เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจที่ได้มาด้วยความสามารถและความดี ซึ่งไม่ใช่อำนาจที่ถาวร แต่จะอยู่กับคนดีและใช้ในทางที่ถูกได้ยั่งยืน อันแสดงถึงการปรับอุดมการณ์เทวราชาให้อ่อนลงมาสู่อุดมการณ์ธรรมราชามากขึ้น

รังสิพันธุ์ แข็งขัน (2540) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาบทเพลงทหารเรือในพระราชนิพนธ์ของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์” ผลการศึกษาพบว่า เพลงที่จัดว่ามีชื่อเสียงมากที่สุด มีอิทธิพลต่อจิตใจของทหารเรืออย่างแน่นแฟ้นไม่เสื่อมคลาย และมีอิทธิพลต่อการประพันธ์เพลงของนักแต่งเพลงในสมัยต่อมา คือ “เพลงดอกประดู่” นอกจากจะทรงทำให้ดอกไม้ชนิดนี้กลายเป็นสัญลักษณ์อันโดดเด่นของทหารเรือแล้ว ความหมายในบทเพลงนี้ยังแสดงถึงความเด็ดเดี่ยว ความรับผิดชอบในหน้าที่ด้วยความซื่อตรง จงรักภักดีต่อประเทศชาติ เป็นทั้งคำขวัญประจำใจให้ทหารเรือยึดถือสืบมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน นอกจากนั้นพระปรีชาสามารถในบทเพลงพระนิพนธ์ยิ่งมีความเด่นชัดมากขึ้น เมื่อพบว่าทรงนำทำนองเพลงเก่าแก่ซึ่งเป็นเพลงอารมณ์รักสะเทือนใจของชาวสก็อตโบราณ มาปรับเปลี่ยนโดยการใส่สำนวนบทร้องพระนิพนธ์ภาษาไทย แล้วกลายรูปมาเป็นเพลงในแนวปลุกใจทหารได้ดีเยี่ยม สามารถใช้เป็นเพลงปลุกใจได้ตลอดไปแม้เกือบจะครบ 100 ปีก็ยังไม่เสื่อมความนิยม

อภิรดี เจริญธัญสกุล (2542) ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการปลุกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับรัฐบาลในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการปลุกฝังลัทธิชาตินิยมเช่นเดียวกัน โดยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น ได้นำแนวทางการปลุกฝังลัทธิชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาใช้ แต่ด้วยบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้การปลุกฝังลัทธิชาตินิยมแตกต่างกันไปด้วย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมุ่งเน้นการปลุกฝังลัทธิชาตินิยมไปที่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับเน้นไปที่ (รัฐ) ชาติ ทหาร ผู้นำ และวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็

ตาม แนวคิดต่างๆ ที่นำมาสัมพันธ์กันในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมทั้งหมดนั้น ถูกนำเสนอออกมาในลักษณะเดียวกัน คือการเน้นย้ำในอำนาจษัตริย์ อำนาจของผู้นำ และความมั่นคงทางทหาร ซึ่งแสดงให้เห็นสัญลักษณ์สำคัญของการสร้างชาติว่า คือการเน้นที่ความสำคัญของนักรบนั่นเอง

จุมพฏ เลขะพันธุ์ (2543) ได้ศึกษาเรื่อง “ลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย ศึกษานโยบายชาตินิยมของไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี” ผลการศึกษาพบว่า ลัทธิชาตินิยมในประเทศไทยมีลักษณะแตกต่างจากประเทศในเอเชียอาคเนย์ เพราะคงความเป็นเอกราชอยู่ได้ตลอดมา ผู้บริหารประเทศหรือรัฐบาลจึงนำมาเป็นนโยบายในการบริหารประเทศ เพื่อต่อต้านอิทธิพลต่างๆ ที่คุกคามความมั่นคงของประเทศ และได้ถูกนำมาใช้เป็นนโยบายของรัฐบาลในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีหลักการสำคัญ คือ การส่งเสริมความรู้สึกชาตินิยมในหมู่คนไทย การต่อต้านอิทธิพลทางเศรษฐกิจของคนจีนในประเทศ การต่อต้านลัทธิชาตินิยมจีน และลัทธิคอมมิวนิสต์ การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชน ในอันที่จะสร้างชาติให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศ ผลของการดำเนินนโยบายชาตินิยมในช่วงเวลาดังกล่าวทำให้ประเทศมีการ เปลี่ยนแปลงในทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และได้กลายเป็นพื้นฐานของการดำเนินนโยบายต่อต้านภัยคุกคามต่างๆ ในอันที่จะบ่อนทำลายความมั่นคงต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กระทั่งปัจจุบัน

ชนิดา พรหมพยัคฆ์ (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ธงไตรรงค์กับการสร้างอุดมการณ์รัฐไทย” ผลการศึกษาพบว่า ธงไตรรงค์ ได้รับการกำหนดให้เป็นธงชาติสยาม ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมทั้งยังได้ทรงกำหนดนิยามความหมายของธงไตรรงค์ ซึ่งได้รับการแพร่หลายต่อมา โดยแถบสีต่างๆ บนธงไตรรงค์นั้นเป็นเครื่องหมายแทนสถาบันที่สำคัญของชาติไทย ได้แก่ สีแดงหมายถึงชาติ สีขาวหมายถึงพุทธศาสนา และสีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา และรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ทำให้ธงไตรรงค์ มีความศักดิ์สิทธิ์ควรแก่การเคารพ ในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงเอกราชและอธิปไตยของชาติ โดยมีการกำหนดระเบียบมารยาทที่จะปฏิบัติต่อธงไตรรงค์ และกำหนดพิธีกรรมแสดงถึงความสำคัญของธงไตรรงค์ขึ้นด้วย คือ การเคารพธงชาติเป็นประจำทุกวัน เมื่อชักธงขึ้นในตอนเช้า และเมื่อชักธงลงในตอนเย็น หลังจากสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในสมัยแรกแล้ว ธงไตรรงค์จึงเป็นสัญลักษณ์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์และสำคัญ แทนความเป็นชาติไทย และแสดงถึงอำนาจของรัฐไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งธงไตรรงค์ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญ ในการต่อสู้กันทางอุดมการณ์ทางการเมือง ดังใน

กรณีของการเคลื่อนไหวทำทนายอานาจารย์รัฐของขบวนการคอมมิวนิสต์ และในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

วรรณลดา พิรุณสาร (2543) ทำการศึกษาเรื่อง "การสื่อความหมายในเพลงปลุกใจสี่เหล่าทัพ" ผลการศึกษาพบว่า เพลงปลุกใจของกองทัพปรากฏขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 และเริ่มปรากฏชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2456) หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ปีพ.ศ.2475 เพลงปลุกใจของกองทัพมีความเจริญสูงสุดในสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เพราะรัฐบาลต้องการใช้เพลงเพื่อปลุกเร้าจิตใจของทหารในกองทัพในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี เพลงปลุกใจของกองทัพไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร และเพลงปลุกใจของกองทัพกลับเข้ามามีบทบาทอีกครั้ง หลังจากเกิดเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย 14 ตุลาคม 2516 – 2519 สำหรับผลการสื่อความหมายในเพลงปลุกใจสี่เหล่าทัพ พบว่ามีการสื่อความหมายโดยใช้ถ้อยคำสร้างภาพพจน์คิดเป็นร้อยละ 97.53 และไม่ใช่ถ้อยคำสร้างจินตภาพคิดเป็นร้อยละ 2.47 โดยมีการนำอนุนามมายมาใช้มากที่สุด มีการใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์ภาคภูมิใจในการเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ของกองทัพมากที่สุด นอกจากนี้กลวิธีที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้ในการตอกย้ำอารมณ์ คือ การสร้างคำสัมผัสสระอักษร โดยนำรูปสระและรูปพยัญชนะที่สัมผัสกันมาใช้ในการประพันธ์เพลง ขณะเดียวกันพบว่าทุกเพลงมีการสร้างอารมณ์โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อด้วยการใช้จังหวะมาร์ชแบบเร็วกับท่วงทำนองที่หนักแน่น ทำให้เกิดอารมณ์คึกคัก สนุกสนาน สอดคล้องกับการสื่อความหมายของคำร้องได้เป็นอย่างดี ส่วนผลการวิเคราะห์วัจนกรรมและแรงจูงใจ พบว่า มีการนำวัจนกรรมประเภทการบรรยายมาใช้มากที่สุด รองลงมาคือ การประกาศและการแสดงความรู้สึก มีวัตถุประสงค์ในการสื่อความหมาย 3 อันดับแรก คือ ปลุกใจให้เกิดความเสียสละ ความกล้าหาญ และสร้างสำนึกความรับผิดชอบ แรงจูงใจที่ใช้ 3 อันดับแรก คือความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการเป็นที่ยอมรับในวงสังคม และการอุทิศตัวเพื่อประเทศชาติ

ชัยวัฒน์ หอวรรณภากร (2544) ศึกษาเรื่อง "การสื่อความหมายและอุดมการณ์ในเพลงมหาวิทยาลัย" ผลจากการศึกษาพบว่า เนื้อหาและความหมายของเพลงมหาวิทยาลัยมีส่วนแปรผันไปตามบริบททางการเมืองน้อยมาก ส่วนใหญ่จะแปรผันไปตามบริบทแวดล้อมของผู้ประพันธ์ สำหรับผลการสื่อความหมายในเพลงมหาวิทยาลัย พบว่ามีการสื่อความหมายโดยใช้ถ้อยคำสร้างภาพพจน์ ประเภทอนุนามมากที่สุด รองลงมาคือ นามมาย และอดีพจน์ ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่า มีการใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์รักในมหาวิทยาลัยมากที่สุด รองลงมาคือ อารมณ์ภาคภูมิใจ และอารมณ์สนุกสนาน ตามลำดับ นอกจากนี้กลวิธีที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้ในการตอกย้ำอารมณ์

คือ การสร้างคำสัมผัสสระและสัมผัสอักษร ขณะเดียวกันพบว่าในทุกเพลงมีการสร้างอารมณ์ ให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ในการสื่อความหมายโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อเพื่อสอดคล้องในการสื่อความหมาย ในส่วนของผลการวิเคราะห์วิจารณ์และแรงจูงใจ พบว่า มีการใช้วิจารณ์ประเภทการบรรยายข้อมูลและการแสดงความรู้สึกมากที่สุด เพื่อสร้างความรู้สึกรักและผูกพันในมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังพบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีความเข้าใจในความหมายและอุดมการณ์ของเพลงมหาวิทยาลัยของตนในระดับดี และมีทัศนคติต่อเพลงมหาวิทยาลัยของตนในเชิงบวก และสื่อที่ถูกนำมาใช้เป็นช่องทางการสื่อสารบทเพลงมหาวิทยาลัยมากที่สุด คือ สื่อบุคคล

4. งานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารและพฤติกรรมของวัยรุ่น

อรุวรรณ วิจักขณะ (2533) ศึกษาเรื่อง “การเปิดรับและการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาได้มีการนำเนื้อหาจากสื่อมวลชนประเภทวิทยุ หนังสือพิมพ์รายวัน และโทรทัศน์เข้ามาใช้ประโยชน์ในการนำมาเป็นหัวข้อในการสนทนากับเพื่อนอยู่เสมอ และสื่อมวลชนเหล่านี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ความคิดเห็น และพฤติกรรมในระดับพอสมควร

ภัทนิดา พันธุ์เสน (2536) ศึกษาเรื่อง “การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมวลชนของนักเรียนโรงเรียนสตรีรัตนบุรี ปีการศึกษา 2535” ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนโรงเรียนสตรีรัตนบุรีผู้ที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนในปริมาณที่สูงมีการเปิดรับสื่อมวลชน จำนวน 10 สื่อ จัดลำดับการเปิดรับมากที่สุดตามลำดับดังนี้ โทรทัศน์, วิทยุ, หนังสือการ์ตูน, เทปเพลง, นิตยสาร, นวนิยาย, เกมส์, หนังสือพิมพ์, วีดีโอเทป และภาพยนตร์ นักเรียนเปิดรับสื่อมวลชนตามประเภทของเนื้อหา 3 ประเภท โดยเปิดรับเนื้อหาประเภทบันเทิงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เนื้อหาประเภทข่าว และเปิดรับอันดับสุดท้ายคือ เนื้อหาประเภทความรู้ ส่วนเนื้อหาประเภทบริการประชาชนนั้น นักเรียนไม่สนใจเปิดรับการเปิดรับสื่อมวลชนของนักเรียนได้สนองตอบต่อความจำเป็น 4 ประการ โดยสนองตอบต่อการทางด้านอารมณ์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ความต้องการสร้างความมั่นใจ และสถานภาพของนักเรียนอันดับที่สามได้แก่ ความต้องการข่าวสาร ความรู้ และความต้องการอันดับสุดท้าย คือ ความต้องการหลีกเลี่ยงนี้ จากสภาพความเป็นจริงชั่วขณะ ซึ่งความต้องการทั้งหมดนี้เกิดจากความต้องการทางด้านจิตใจและสังคมของนักเรียน

อุณาวดี คงมั่นวัฒนา (2537) ทำการวิจัยเรื่อง “การสื่อสารและการสังคมประกิดด้านวัฒนธรรมทางจิตใจของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” โดยผลการวิจัยพบว่า นิสิตจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัยได้รับการสังคมประกิตด้านวัฒนธรรมทางจิตใจทั้งในเรื่องของคุณธรรมเกี่ยวกับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การทำประโยชน์ให้กับสังคม และการที่นิสิตมีวัฒนธรรมทางจิตใจที่เห็นว่าจิตใจและวัตถุประสงค์มีความสำคัญเท่าเทียมกันนั้นผ่านช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลัก โดยมีช่องทางการสื่อสารมวลชนเป็นช่องทางการสื่อสารเสริมคอยตอกย้ำ หรือสนับสนุนวัฒนธรรมทางจิตใจที่นิสิตได้รับการสังคมประกิตผ่านช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลให้เด่นชัดและกลายเป็นพฤติกรรมขึ้น

รัตนา ภัทรธนาภานต์ (2539) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ทำให้นิสิตนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร สนใจรับฟังรายการกรีนเวฟ คลื่นเอฟเอ็ม 104.5 Mhz.” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีเพศและรายได้แตกต่างกันมีการเปิดรับฟังรายการกรีนเวฟแตกต่างกัน ลักษณะทางประชากรศาสตร์อื่นๆ อันได้แก่ สาขาวิชาที่เรียน รายได้เพื่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวและบุคคลที่อยู่อาศัยด้วยแตกต่างกัน มีระดับความพึงพอใจที่ได้รับจากรายการกรีนเวฟไม่แตกต่างกัน และพฤติกรรมการเปิดรับฟังรายการกรีนเวฟมีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจที่ได้รับจากการฟังรายการ กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อเพลงที่เปิดในรายการมากที่สุด

วลัยลักษณ์ เศษรฤทธิ์ (2539) ทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบและแรงจูงใจในการฟังวิทยุเจาะเฉพาะกลุ่มของผู้รับสารวัยรุ่น” ผลการศึกษาพบว่า รายการวิทยุเจาะเฉพาะกลุ่มของผู้รับสารวัยรุ่นทั้งหมดอยู่ในรูปแบบของรายการเพลง ส่วนพฤติกรรมในการเปิดฟังวิทยุของกลุ่มผู้รับสารวัยรุ่นจะติดตามฟังรายการที่ตนเองมีความสนใจในแต่ละช่วงเป็นประจำทุกวัน เฉลี่ยวันละ 5 ชั่วโมงขึ้นไป การตัดสินใจในการเลือกรายการในช่วงต่าง ๆ เหล่านั้นขึ้นอยู่กับคุณลักษณะประเภทของเพลง ท่องทำนองลีลาของดีเจ และเกมการแข่งขันชิงรางวัล แรงจูงใจที่ทำให้กลุ่มผู้รับสารวัยรุ่นมีพฤติกรรมการฟังดังกล่าวเกิดจากความต้องการดังนี้ ความต้องการที่มีผลตอบสนองทางอารมณ์ (Affective Need) เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนานและมีเพื่อนแก้เหงา, ความต้องการตระหนักรู้ (Cognitive Need) เพื่อรับทราบสาระความรู้และข่าวคราวความเคลื่อนไหวในสังคมและวงการบันเทิง, ความต้องการการรวมกลุ่ม (Integrative Need) เพื่อให้เกิดการยอมรับจากเพื่อนและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมได้, ความต้องการหลีกเลี่ยงปัญหา (Escape Need) เพื่อผ่อนคลายความเครียดและลืมปัญหาหรือแรงกดดันที่ตนเผชิญ

ปองพรรณ พนมสารนรินทร์ (2541) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยทางการสื่อสารการตลาดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคพลาสติกฟูดของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร” ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

วัยรุ่นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับฟาสต์ฟู้ดในด้านคุณภาพอาหาร รสชาติอาหาร ความสะอาด ความรวดเร็วในการให้บริการ ความสุภาพของพนักงาน การส่งเสริมการขาย และความทันสมัยอยู่ในเกณฑ์ดี ขณะที่ความคิดเห็นในด้านความเหมาะสมกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนไทยอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดเคยเปิดรับโฆษณาฟาสต์ฟู้ดโดยเปิดรับจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด

จุฑามาส กิริติกสิกร (2542) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการดำเนินชีวิตของเด็กวัยรุ่นกับการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน” โดยผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตของเด็กวัยรุ่นสามารถจัดแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มเก็บตัว, กลุ่มรักเรียน, กลุ่มทันสมัย, กลุ่มนักกีฬา และกลุ่มรักสนุก โดยเด็กวัยรุ่นมีการเปิดรับสื่อในปริมาณที่สูง มีการเปิดรับสื่อจำนวนทั้งสิ้น 11 สื่อ ดังนี้ โทรทัศน์, วิทยุ, หนังสือพิมพ์, นิตยสาร, โรงภาพยนตร์, สื่อกลางแจ้ง, การ์ตูน, เทปเพลง/CD, วีดีทัศน์, อินเทอร์เน็ต และสื่อเพื่อการศึกษา การใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนของเด็กวัยรุ่น มีการใช้เพื่อตอบสนองความต้องการความบันเทิงเป็นหลัก รองลงมาคือ ความต้องการข้อมูลข่าวสาร และการเปิดรับสื่อ, ระยะเวลาในการเปิดรับ และช่วงเวลาในการเปิดรับ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของเด็กวัยรุ่น รวมทั้งเพศ มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน

สิริพงศ์ สุวรรณโกติน (2547) ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมและระสนิยมในการบริโภคข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ ของนิสิตนักศึกษายุคเทคโนโลยีสารสนเทศ” โดยผลศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครเลือกอ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมากที่สุด อ่านนิตยสาร CLEO เป็นประจำมากที่สุด และฟังวิทยุคลื่นสถานี FM 95.50 VIRGIN มากที่สุด ในส่วนของการใช้บริการอินเทอร์เน็ตมีการเข้าไปใช้บริการเว็บไซต์ www.hotmail.com มากที่สุด และสำหรับบริการออดิโอเท็กซ์ นิสิตนักศึกษาเลือกใช้บริการโหลดเสียงเพลงเรียกเข้า (Ringtone) ของโทรศัพท์มือถือยี่ห้อต่างๆ เป็นประจำมากที่สุด สำหรับความบ่อยในการใช้สื่อ นิสิตนักศึกษามีการปิดรับสื่อโทรทัศน์มากที่สุด โดยมีจำนวนเวลาในการใช้สื่อโทรทัศน์มากที่สุด คือมากกว่า 5 ชม./วัน นอกจากนี้ นิสิตนักศึกษายังมีการใช้สื่อข่าวและแหล่งบันเทิง ในการดูหนังฟังเพลงที่บ้านมากที่สุด โดยนิสิตนักศึกษามีความถี่ในการดูหนังฟังเพลงที่บ้านบ่อยมากเป็นประจำมากที่สุด สำหรับการรับสื่อและการรับรู้ข่าวสารและแหล่งบันเทิงแต่ละประเภท ระหว่างของไทยและของต่างประเทศ นิสิตนักศึกษามีการเปิดรับสื่อและรับรู้ข่าวสารทั้งของไทยและต่างประเทศพอๆ กัน ในขณะที่เดียวกัน นิสิตนักศึกษามีเป้าหมายในการบริโภคสารสนเทศ เพื่อประโยชน์ด้านความบันเทิงสนุกสนานมากกว่าด้านสารสนเทศและความรู้ และนิสิตนักศึกษาให้ความสำคัญกับปัจจัยในการบริโภคสื่อ โดยมาจาก

แรงจูงใจของลักษณะตัวสื่อเองซึ่งมีน้ำหนักมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยจากการโฆษณาและปัจจัยสังคมรอบข้าง

อัญชัน สันติไชยกุล (2547) ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินชีวิต การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และการรับนวัตกรรมสินค้าแฟชั่นของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร สามารถแบ่งออกได้เป็น 10 รูปแบบคือ 1) ตามแฟชั่นและกระแสนิยม 2) มุ่งมั่นจริงจัง 3) คนดีของสังคม 4) อนุรักษ์นิยม 5) รักสบายไม่สนใจโลก 6) ผู้ชีวิต 7) บันเทิงนิยม 8) ยึดมั่นในศีลธรรม 9) มีความคิดรอบคอบและชอบเล่นเกมส์ และ 10) บ้านแสนสุข ในขณะที่การรับรู้เกี่ยวกับตนเองตามที่เป็นจริงและการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและทางสังคมของวัยรุ่นมีลักษณะสอดคล้องกันในทุกคุณลักษณะ โดยวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร จำนวนร้อยละ 11.4 จัดเป็นกลุ่มผู้บุกเบิก (Innovator) ทางด้านแฟชั่น ส่วนกลุ่มผู้ตาม (Follower) ทางด้านแฟชั่นมีจำนวนร้อยละ 88.6 ในส่วนของรูปแบบการดำเนินชีวิตและการรับรู้เกี่ยวกับตนเองของวัยรุ่น มีความสัมพันธ์กันทั้งทางบวกและทางลบ ในขณะที่รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบตามแฟชั่นและกระแสนิยม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับนวัตกรรมสินค้าแฟชั่น และรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบรักสบายไม่สนใจโลก อนุรักษ์นิยม ผู้ชีวิต รวมทั้งมีความคิดรอบคอบและชอบเล่นเกมส์ มีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับนวัตกรรมสินค้าแฟชั่น และการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและการรับนวัตกรรมสินค้าแฟชั่นของวัยรุ่น มีความสัมพันธ์กันทั้งทางบวกและทางลบ

จากงานวิจัยต่างๆ ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สื่อวิทยุกระจายเสียงก็สามารถเป็นช่องทางในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระความรู้ความบันเทิงต่างๆ ไปยังผู้ฟังได้เช่นเดียวกับสื่อมวลชนแขนงอื่นๆ เช่น ความบันเทิงจากละครวิทยุ การช่วยพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการช่วยพัฒนาความรู้และทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษ และการสร้างทัศนคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษให้กับผู้ฟังรายการเรดิโอ โนพลีอบเบลิ้ม เป็นต้น

ส่วนในการสร้าง เผยแพร่ และถ่ายทอดอุดมการณ์ชาตินิยมนั้น ก็สามารถนำเสนอผ่านช่องทางการสื่อสารได้หลากหลาย และแต่ละช่องทางก็มีรูปแบบและวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสื่อที่ใช้ เช่น การปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมในสมัยรัชกาลที่ 6 ผ่านบทพระราชนิพนธ์ต่างๆ ทั้งวรรณกรรม บทละคร หรือบทความทางหนังสือพิมพ์, ละครจักรๆ วงศ์ๆ ทั้งที่สร้างจากนิทานดั้งเดิมและสร้างจากนิทานแต่งใหม่ ก็ล้วนนำเสนอเนื้อหาของการเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ, การใช้เพลงปลุก

ใจให้เกิดสำนึกรักชาติ โดยเน้นที่การใช้จังหวะของดนตรีให้เข้ากับเนื้อหา รวมไปถึงการประพันธ์คำร้องที่ต้องเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสม , การใช้ธงไตรรงค์เป็นเครื่องหมายแทนสถาบันที่สำคัญของชาติไทย รวมทั้งการกำหนดระเบียบมารยาทที่จะปฏิบัติต่อธงไตรรงค์ และกำหนดพิธีกรรมแสดงถึงความสำคัญของธงไตรรงค์ , การใช้คำขวัญเป็นกลไกในการสร้างอุดมการณ์ของรัฐ โดยทำหน้าที่ปลูกฝังความคิด ความรู้สึกของประชาชนให้จงรักภักดีต่อชาติ ด้วยการปฏิบัติตน เพื่อชาติและด้วยการเชื่อฟังและปฏิบัติตามผู้นำเพื่อชาติ เป็นต้น

และในด้านพฤติกรรมการเปิดและการบริโภคสื่อของวัยรุ่นนั้น วัยรุ่นมีการเปิดรับและใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนจากหลากหลายแขนง โดยสื่อวิทยุกระจายเสียง ได้รับความสนใจจากกลุ่มวัยรุ่นเป็นอันดับ 2 รองจากสื่อโทรทัศน์ ทั้งนี้วัยรุ่นใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนในด้านของการตอบสนองทางอารมณ์ นั่นคือเพื่อประโยชน์ด้านความบันเทิงสนุกสนานมากกว่าด้านสารสนเทศและความรู้ โดยปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้วัยรุ่นสนใจสื่อเหล่านั้นๆ จะมาจากแรงจูงใจของลักษณะตัวสื่อเอง ในขณะที่เดียวกันสื่อมวลชนเหล่านี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ความคิดเห็น และพฤติกรรมในระดับพอสมควร โดยสื่อมวลชนจะเป็นตัวต่อยอดและสนับสนุนค่านิยมต่างๆ ที่ได้รับจากสื่อบุคคล ให้มีความชัดเจนและเกิดเป็นพฤติกรรมขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ชาตินิยมสู่คนรุ่นใหม่ผ่านละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิมันต์” ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) ใช้การถามคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ คือ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดของผู้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์ 2. เพื่อศึกษาเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่ และ 3. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

แหล่งข้อมูล (Key Informants)

- แหล่งข้อมูลบุคคล ได้แก่ ผู้ผลิตละครวิทยุคณะรังสิมันต์ ประกอบด้วย
  - ผู้อำนวยการผลิต (กองทัพบก) คือ พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์ รองเจ้ากรมกิจการพลเรือนทหารบกและหัวหน้าสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก
  - ผู้ควบคุมการผลิต (คณะละคร) คือ คุณพงศกร จิรา หัวหน้าคณะละครวิทยุบริษัท รังสิมันต์ เอดีโอ จำกัด
- แหล่งข้อมูลเอกสารที่ขอมาจากคณะละคร ได้แก่ บทละครวิทยุเรื่อง "มหाराชนเรศวร" วิทยุสมัครพันธ์แห่งอยุธยา และเทปมาสเตอร์ที่ใช้ในการออกอากาศทั้งหมด จำนวนทั้งสิ้น 175 ตอน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลบุคคล โดยการสัมภาษณ์ผู้ผลิตละครวิทยุคณะรังสิตมันต์ ซึ่งได้แก่

- 1) ผู้อำนวยการผลิต (กองทัพบก)
- 2) ผู้ควบคุมการผลิต (คณะละครฯ)

โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการทำวิจัยดังนี้

- ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารต่างๆ, การโทรศัพท์สอบถามเบื้องต้น เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
- การดำเนินการติดต่อกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อบริหารจัดการทำการสัมภาษณ์
- ใช้การสังเกตอาการปฏิกิริยาการแสดงออกในขณะสัมภาษณ์

2. การเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ในห้องบันทึกเสียง ทั้งในขั้นตอนการบันทึกเสียง การตัดต่อไฟล์เสียง และการให้เสียงประกอบ

3. การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเอกสาร โดยการฟังเทปมาสเตอร์ที่ใช้ในการออกอากาศ ประกอบกับการดูเอกสารบทละครไปด้วย เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์และนำเสนอเป็นรูปเล่มต่อไป

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจึงเป็นการกำหนดคำถามจากแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการพิจารณาคำตอบที่ต้องการศึกษา โดยมีประเด็นคำถามหลักดังนี้

1. ประวัติส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์สั้นๆ
2. ตำแหน่ง / หน้าที่รับผิดชอบ ในปัจจุบัน
3. เหตุผลที่มาของการผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์
4. วัตถุประสงค์ของการผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์
5. ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ที่ต้องการนำเสนอให้ผู้ฟัง
  - 5.1 ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ที่ต้องการนำเสนอผู้ฟังมีด้านใดบ้าง
  - 5.2 ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ที่นำเสนอมีประโยชน์อย่างไร

6. อุดมการณ์ชาตินิยมที่ต้องการนำเสนอสู่ผู้ฟัง

6.1 อุดมการณ์ชาตินิยมที่ต้องการนำเสนอสู่ผู้ฟังมีด้านใดบ้าง

6.2 อุดมการณ์ชาตินิยมที่นำเสนอมีประโยชน์อย่างไร

และการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยต้องการให้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ช่วยในการวิจัย อันประกอบด้วย

1. ตัวผู้วิจัย ซึ่งจะเป็นผู้รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

2. เทปบันทึกเสียง

3. แบบสัมภาษณ์เจาะลึก ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้าและใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถเล่าเรื่องได้อย่างเต็มที่ตามประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งไว้ และยืดหยุ่นประเด็นคำถามตามสถานการณ์ในการสัมภาษณ์ อีกทั้งได้กำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า โดยยืดหยุ่นลำดับของประเด็น รวมทั้งเพิ่มหรือลดประเด็นคำถามตามสถานการณ์และบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำการวิเคราะห์การถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์ในด้านต่างๆ และอุดมการณ์ชาตินิยม ผ่านเนื้อหาของบทละคร ดังนี้

1) เนื้อหาของการถ่ายทอด

1.1 ความรู้ทางประวัติศาสตร์ โดยเนื้อหามุ่งนำเสนอ

- วีรกรรมและความกล้าหาญของบรรพบุรุษไทย
- เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์
- จารีตประเพณี และวัฒนธรรมไทย
- วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบสังคมไทย
- สภาพบ้านเมืองไทยสมัยก่อน
- เกร็ดการศึกสงคราม

1.2 อุดมการณ์ชาตินิยม โดยเนื้อหามุ่งนำเสนอ

- การสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทย
- ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ

- ความเสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาติ
- ความสามัคคีของคนในชาติ
- การรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา

2) กลยุทธ์การสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยม

2.1 กลยุทธ์การนำเสนอเนื้อหาผ่านการเตรียมงานละครวิทยุ

- ผู้ประพันธ์เรื่อง
- ผู้ควบคุมการแสดง
- ผู้แสดง
- ผู้ให้เสียงประกอบ
- ห้องบันทึกเสียง

2.2 กลยุทธ์การนำเสนอเนื้อหาผ่านโครงสร้างของละคร

- สารสาระ (Theme)
- เค้าโครงเรื่อง (Plot)
- ความขัดแย้ง (Conflict)
- ตัวละคร (Characters)

2.3 กลยุทธ์การใช้สื่อวิทยุถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์

ชาตินิยม

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ ตามแนวคิดเกี่ยวกับละครวิทยุในบทที่ 2 ที่นำเอาเรื่องราวประวัติศาสตร์ชาติไทย อัดชีวประวัติของวีรบุรุษ วีรสตรีไทยในอดีต มานำเสนอในรูปแบบละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ ได้แก่ เรื่อง "มหाराชนเรศวร" วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา นำมาเป็นข้อมูลประกอบการสัมภาษณ์เจาะลึก ทั้งนี้เหตุที่เลือกละครเรื่อง "มหाराชนเรศวร" วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา เพราะเป็นละครที่เพิ่งออกอากาศจบไป โดยเริ่มออกอากาศตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนสิงหาคม ปี 2549 จึงไม่เก่าเกินกว่าที่จะตามกลับไปศึกษาจากตัวบท เทปบันทึกการออกอากาศ และจากทีมงานนักแสดง โดยมีเนื้อเรื่องย่อดังนี้

ที่ทุ่งแก้ว เมืองหาง พ.ศ.2148 ณ ค่ายหลวงที่ประทับของพระนเรศวรมหาราช ซึ่งในขณะนี้พระองค์ทรงพระประชวรเป็นระลอกขึ้นที่พระพักตร์ กลายเป็นบาดทะยักพระอาการทรุดลงโดยฉับพลัน พระองค์จึงทรงเร่งให้ขุนราชนิภูลไปตามพระเอกาทศรถจากเมืองฝางมาเข้าเฝ้าฯ เมื่อพระอนุชามาถึง พระองค์จึงได้ดำรัสความปรารถนาที่ยังคงค้างคาพระทัยอยู่ และขอให้พระเอกาทศรถและเหล่าขุนนางทั้งหลายให้คำมั่นว่าเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ไปแล้ว ก็ให้นำไพร่พลไป

สมทบกับพวกไทยใหญ่แล้วยกไปตีเมืองอังวะให้แตกให้จงได้ และจงนำเอาพระศพของพระองค์ ผูกติดเข้ากับเศียรพลายชัยศักดิ์และจูงเข้าเมือง ย้อนกลับไปเมื่อ 42 ปีก่อน พระเจ้าบุเรงนองออก ครอบครองช้างเผือก 2 เชือกจากจำนวน 7 เชือก แต่กรุงศรีอยุธยาปฏิเสธ พระองค์จึงนำทัพมาตีหัว เมืองเหนือ พระมหาธรรมราชาจึงต้องยอมสามิภักดิ์ด้วย หลังจากนั้นพระรามศวรทรงยกทัพขึ้นไป ถึงเมืองชัยนาทปะทะกับข้าศึก แต่ด้วยกำลังที่น้อยกว่าจึงถอยทัพเข้าพระนคร ทัพหงสาวดีตามเข้ามา ล้อมซานเมืองไว้ได้ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิจึงยอมหย่าศึก และยอมให้ช้างเผือก 4 เชือก แต่ พระเจ้าบุเรงนองกลับทรงทูลขอพระรามศวรและพระองค์ดำ ซึ่งในขณะนั้นมีชันษาเพียง 9 ปี ไป เป็นพระราชบุตรบุญธรรม พร้อมด้วยพระยาจักรีฯ และออกญาสุนทรสงครามเดินทางกลับไป เมืองหงสาวดีด้วย พระนเรศวรทรงรู้ว่าพระองค์ต้องไปเป็นตัวประกันมากกว่าการเป็นพระราชบุตร- บุญธรรม จึงเกิดความฝังใจที่จะกอบกู้ชาติบ้านเมืองขึ้นในบัดดล หลังจากนั้นตลอดระยะเวลา 8 ปี ที่อยู่ในเมืองหงสาวดี พระองค์ทรงเรียนรู้ยุทธศาสตร์ของพม่าและหาหนทางกอบกู้ชาติบ้านเมือง อยู่ตลอดเวลา ทรงศึกษาตำรับตำราไสยศาสตร์เพื่อการสงคราม และอาบน้ำवानเพื่อให้พระวรกาย คงกระพัน ต่อมาเมื่อพระมหาธรรมราชาธิราชเสด็จขึ้นครองราชย์ ก็ปรากฏว่าได้พระนเรศวรกลับคืน มาช่วยบ้านเมือง โดยยินยอมมอบพระราชธิดา คือ พระสุพรรณกัลยาไปเป็นตัวประกันแทน เมื่อ พระนเรศวรกลับจากเมืองหงสาวดี ทรงมีพระชันษาได้ 17 ปีพระบิดาจึงสถาปนาให้พระองค์ขึ้นไป ครองเมืองพิษณุโลก และคอยดูแลกรมข่าวคราวของพระสุพรรณกัลยา ต่อมาพระองค์ทรงชုံสมุ กำลังทหารหนุ่มโดยใช้เมืองพิษณุโลกเป็นหน้าด่านรวบรวมไพร่พลต่อสู้กับข้าศึก ต่อมาพระเจ้า- บุเรงนองได้สิ้นพระชนม์ พระโอรสมังไชยสิงห์จึงขึ้นครองราชย์แทน พระนามว่าพระเจ้านันทบุเรง และสถาปนาพระโอรสมังสามเกียดเป็นพระมหาอุปราช ซึ่งในขณะนั้นพระนเรศวรทรงมีพระชันษา ได้ 26 ปี ต่อมาพม่าเกิดความวุ่นวายด้วยเหตุที่พระเจ้าหงสาวดีกับพระเจ้าอังวะเกิดผิดใจกันใน ราชวงศ์ฝ่ายใน พระเจ้านันทบุเรงจึงให้เจ้าเมืองต่างๆ จัดทัพยกกันไปตีเมืองอังวะ แต่พระนเรศวรมิ ทรงยกทัพไปตามกำหนด พระเจ้าหงสาวดีจึงระแวงสั่งให้พระมหาอุปราชคิดการณกำจัดพระองค์ เสีย ต่อมาเมื่อพระนเรศวรทรงยกทัพมาถึงเมืองแครงและเข้าพบพระมหาเถรคันฉ่อง พระองค์จึง ได้ล่วงรู้การณนี้ ทรงเรียกประชุมไพร่พลและด่าไล่เล่าเรื่องที่ได้รู้มาจากพระมหาเถรคันฉ่องให้ทุก คนทราบ แล้วพระองค์ทรงหลั่งน้ำลงแผ่นดินด้วยน้ำเต้าทองคำ และประกาศต่อเทพยาฟ้าดินในที่ ประชุมนั้นว่า **“ตั้งแต่วันนี้กรุงศรีอยุธยาขาดทางไมตรีกับกรุงหงสาวดี มิได้เป็นมิตรกัน ตั้งแต่ก่อนสืบมา”** หลังจากนั้นพระองค์จึงเคลื่อนทัพออกจากเมืองแครงหมายจะเข้าตีเมืองหง สาวดี แต่พระองค์ทราบข่าวว่าพระเจ้านันทบุเรงได้ยึดเมืองอังวะได้แล้ว และจวนจะยกทัพ กลับ พระองค์จึงนำไพร่พลไปกวาดต้อนครัวไทยออกมาได้กว่าหมื่นคน เมื่อพระมหาอุปราชทราบ เรื่อง จึงสั่งให้สุภกรรมาเป็นผู้บังคับกองระวังหน้าไล่ติดตามขบวนทัพของพระนเรศวรไปทันทีแม่น้ำ สะโตง แต่ทัพของพระนเรศวรได้ข้ามฝากไปแล้ว จึงได้เกิดการยิงต่อสู้กัน พระนเรศวรทรงใช้พระ

แสงปีนยาว 9 คืบมาประทับยั้งโดนสุรกรรมาถึงแก่ความตายบนคอช้าง ทหารพม่าขาดผู้นำทัพจึงถอยกลับไปทูลพระมหาอุปราชา พระมหาอุปราชาเห็นท่าไม่ดีจึงได้เคลื่อนทัพกลับกรุงหงสาวดี หลังจากนั้นพม่าก็ยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาอีก แต่ก็มีโอกาสจะตีได้สำเร็จถึงแม้ว่าจะมีไพร่พลมากกว่ากรุงศรีอยุธยาสักเพียงใดก็ตาม เพราะพระนเรศวรทรงใช้ยุทธวิธีล้อมแบบกองโจร ต่อมาพระนเรศวรได้กระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา และพระมหาอุปราชาทรงถูกพระแสงของ้าวที่ไหลชวขาดชบสิ้นพระชนม์บนคอช้าง ด้านสมเด็จพระเอกาทศรถนั้นได้กระทำยุทธหัตถีกับเจ้าเมืองจาปะโร และพันข้าศึกตายบนคอช้างเช่นกัน ด้านกองทัพพม่าเมื่อสูญเสียพระมหาอุปราชาซึ่งเป็นแม่ทัพใหญ่ก็ตกใจมีโอกาสสู้รบต่อไปได้อีก จึงรวบรวมกำลังพลอัญเชิญพระบรมศพและเลิกทัพกลับเมืองหงสาวดี เมื่อพระเจ้าหงสาวดีนั้นทบุงแรงแจ้งดีว่าการสู้รบกับกรุงศรีอยุธยามิอาจชนะได้ก็เสียเสียดพระทัยและสิ้นหวังมาก จึงสั่งให้ทุกกองทัพเลิกทัพกลับเมืองหงสาวดีก่อน หลังจากนั้นพระเจ้าหงสาวดีจึงได้ทำการปลงพระชนม์พระสุพรรณกัลยาพระพี่นางของพระนเรศวรเป็นการแก้แค้น ด้านกรุงศรีอยุธยาหลังจากเกิดยุทธหัตถีในครั้งนั้นทำให้พระเกียรติยศของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระเอกาทศรถ สองวีรกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาเลื่องลือแพร่ไปทั่วทุกทิศ ทำให้พระราชอาณาจักรสยามสามารถขยายอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล และนานาประเทศต่างๆ ได้ให้ความเคารพยำเกรง “พระองค์ดำ” และ “พระองค์ขาว” ผู้มีพระราชอำนาจเด็ดขาดในการรบ และสามารถกู้อิสรภาพบ้านเมืองของพระองค์จนเป็นปึกแผ่นจนถึงทุกวันนี้

เมื่อได้คำตอบที่ต้องการจากการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปแจกแจงรายละเอียด และจัดประเภทคำตอบให้เป็นระบบตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การนำเสนอข้อมูล

การจัดระเบียบข้อมูลเพื่อนำเสนอในงานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ชาตินิยมสู่คนรุ่นใหม่ผ่านละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิมันต์” โดยเบื้องต้นจัดเรียงข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล และสรุปท้ายด้วยผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลยุทธ์การสื่อสารของบทละคร โดยจะนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย จากนั้นจึงนำเสนอข้อสรุปเบื้องต้นจากการศึกษาเพื่อตอบโจทย์ในการวิจัยต่อไป

บทที่ 4

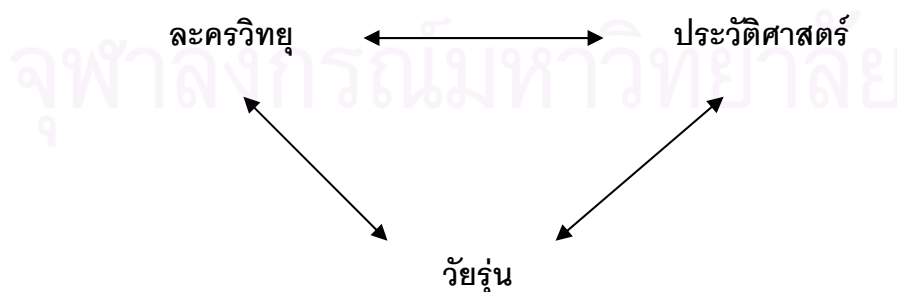
ผลการวิจัย

ในการเสนอผลการวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ชาตินิยมสู่คนรุ่นใหม่ผ่านละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิมันต์” ผู้วิจัยจะทำการลำดับข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดของผู้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์ 2) เพื่อศึกษาเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารรุ่นใหม่ และ 3) เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารรุ่นใหม่

จากการวิจัยจะชี้ให้เห็นภาพรวมของการผลิตรายการละครวิทยุนี้ว่า ในส่วนของผู้ส่งสาร (Sender) ซึ่งก็คือผู้ผลิตรายการละครวิทยุ ได้แก่ กองทัพบกและคณะรังสิมันต์ ต้องการจะผสมผสานความแตกต่างที่ขัดแย้งกัน 3 สิ่ง นั่นคือ

- **ประวัติศาสตร์** : ซึ่งเป็นเรื่องเก่าในอดีต และเป็นสาระความรู้หนักเกินไปในสายตาของเด็กรุ่นใหม่
- **ละครวิทยุ** : ซึ่งเป็นสื่อบันเทิงที่เขยสำหรับผู้รับสารกลุ่มคนรุ่นใหม่
- **คนรุ่นใหม่** : ซึ่งเป็นเยาวชนที่อยู่ในวัยของความต้องการความแปลกใหม่ทันสมัย

งานวิจัยนี้จึงเป็นการศึกษาแนวทางของการทำให้ปัจจัยทั้ง 3 สิ่งนี้ ให้สามารถผสมกลมกลืนกันได้อย่างลงตัวมากที่สุด ซึ่งในแต่ละส่วนก็มีรูปแบบของการสื่อสาร และมีกลยุทธ์ที่แตกต่างกันออกไป ดังแผนผัง

ภาพที่ 4.1 แสดง 3 ปัจจัยในกรอบงานวิจัย

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตรายการละครวิทยุ และจากการวิเคราะห์บทละครวิทยุทั้ง 175 ตอน ผู้วิจัยจะสรุปข้อมูลออกมา โดยแบ่งเป็น 3 ตอน และจะยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์และตัวอย่างบทละครในแต่ละประเด็น เพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนี้

ตอนที่ 1	แนวคิดของผู้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์
ตอนที่ 2	เนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่
ตอนที่ 3	กลยุทธ์การสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

ข้อมูลเบื้องต้นของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิมันต์ เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา”

ละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิมันต์ เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” เป็นรูปแบบการนำเสนอความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมของสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพผ่านละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ ในชื่อรายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” ออกอากาศทางคลื่นความถี่ FM103 MHz ทุกวันจันทร์-อาทิตย์ เวลา 19.30 – 20.00 น. โดยมีรูปแบบการนำเสนอรายการ ดังนี้

1. **Jingle รายการ** : เปิดรายการด้วย Jingle รายการ ที่มีการใช้เสียงผู้บรรยายประกอบเสียงดนตรี ทำเป็น Jingle หลักของรายการที่จะเปิดในทุกครั้งของการออกอากาศ
2. **ผู้ดำเนินรายการ** : จบจาก Jingle รายการแล้ว จะเป็นการจัดรายการของผู้ดำเนินรายการ (ซึ่งก็คือนักแสดงนั่นเอง) 2-3 คน มาพูดคุยในเรื่องต่างๆ เช่น ข่าวสารประจำวัน, เหตุการณ์สำคัญๆ ที่เกิดขึ้น ฯลฯ รวมทั้งการเล่าย้อนถึงเรื่องราวละครในตอนที่แล้ว สำหรับผู้ฟังที่พลาดไป จากนั้นจึงนำเข้าสู่เนื้อเรื่องละครประจำวัน
3. **Spot รณรงค์** : เป็น spot รณรงค์เรื่องการรักสามัคคี และจิตสำนึกรักชาติ
4. **เครดิตรายการ** : เป็นเสียงผู้บรรยายแนะนำรายชื่อทีมงานผู้ผลิตในตำแหน่งต่างๆ
5. **เนื้อเรื่องละคร** : เข้าสู่เนื้อเรื่องละครประจำวัน
6. **End Title รายการ** : เป็นเสียงผู้บรรยายให้ชื่อและเบอร์ติดต่อบริษัทผู้ผลิตรายการ

7. **เพลงปิดท้ายรายการ** : ปิดท้ายรายการด้วยเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักความสามัคคีของคนในชาติ และปลุกใจให้เกิดความรักชาติ

1. แนวคิดของผู้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์

การศึกษาแนวคิดของผู้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์นั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแหล่งข้อมูลคือผู้ผลิตละครวิทยุคณะรังสิมันต์ ได้แก่

- ผู้อำนวยการผลิต (ฝั่งกองทัพบก) คือ พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์ รองเจ้ากรมกิจการพลเรือนทหารบกและหัวหน้าสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก
- ผู้ควบคุมการผลิต (ฝั่งคณะละคร) คือ คุณพงศกร จิรา หัวหน้าคณะละครวิทยุบริษัท รังสิมันต์ เอดีโอ จำกัด

ซึ่งทั้ง 2 ท่านเป็นผู้เกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเลือกแนวทางในการผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนี้ ผู้วิจัยมุ่งประเด็นคำถามหลักไปถึงเหตุผลที่มาของการผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ รวมไปถึงความรู้ด้านประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ต้องการนำเสนอสู่ผู้ฟัง

1.1 เหตุผลที่มาของการผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์

จากการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลทั้ง 2 ฝ่าย พบว่าเหตุผลที่มาของการผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิมันต์ เริ่มต้นจากกรอบความรับผิดชอบของทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบรายการภาคบังคับของกองทัพบกทั้งหมด 126 สถานี ยิงดาวเทียมออกอากาศพร้อมกัน ทั่วประเทศ ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 4 รายการ คือ สยามานุสติ, กองทัพบกเพื่อประชาชน, ข่าวสารวันนี้ และใต้ร่มธงไทย และอีกส่วนหนึ่งเป็นรายการเฉพาะออกอากาศทาง FM103 ซึ่งเป็นแม่ข่ายในการกระจายเสียงออกอากาศ โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก มีสัดส่วนการจัดรายการเองส่วนหนึ่ง กับอีกส่วนหนึ่งให้ผู้ประกอบการภายนอกมาจัดรายการร่วม แต่กองทัพบกกำหนดให้เนื้อหาสาระภายในรายการ จะต้องเป็นไปในทางเกิดประโยชน์กับสังคม ความมั่นคงของชาติ ให้ความรู้ต่างๆ กับประชาชน ซึ่งรายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” นี้ ก็เป็น 1 ในรายการเฉพาะที่ออกอากาศทางสถานี FM103

“...หน้าที่รับผิดชอบของสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก อันแรกคือรับผิดชอบรายการภาคบังคับของกองทัพบกทั้งหมด 126 สถานี ที่ยิงดาวเทียมทั่วประเทศออกอากาศพร้อมกัน 126 สถานีเราจะรับผิดชอบ ก็มีอยู่ทั้งหมด 4 รายการ คือ สยามานูสติ, กองทัพบกเพื่อประชาชน, ข่าวสารวันนี้ และได้ร่มธงไทย นี่คือน้ำหนักหลัก ในส่วนที่สองจะมีรายการเฉพาะของ FM103 ที่เขามอบมาให้ผลิต เนื่องจาก FM103 เป็นแม่ข่ายยิงดาวเทียมทั่วประเทศ คือวิทยุกองทัพบกทั้งหมดมีส่วนร่วมการจัดรายการเองส่วนหนึ่ง กับอีกส่วนหนึ่งให้ผู้ประกอบการมาทำ เขาเรียกว่าจัดรายการร่วม เพราะฉะนั้นในส่วนสถานีจัดเองมันก็จะมีส่วนหนึ่งรับภาคบังคับกรมประชาสัมพันธ์ภาคบังคับจากกองทัพบก 4 รายการ ที่นี้ในส่วนที่เป็นรายการของสถานี ส่วนหนึ่งก็ให้ผู้จัดรายการร่วมไปทำ แต่ในส่วนหนึ่งที่เป็นสาระความรู้ที่ให้ประโยชน์กับสังคมก็จัดเอง หรือจะมีคนมาร่วมจัดก็แล้วแต่ แต่เนื้อหาต้องเป็นไปในทางเกิดประโยชน์กับสังคม ความมั่นคงของชาติ ให้ความรู้ต่างๆ เพราะฉะนั้นในส่วนของ FM103 ก็มอบให้เราอีกประมาณ 4 ชั่วโมง เราก็จัดโปรแกรมรายการไป...”

พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์
สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

โดยในช่วงแรกที่เราเริ่มออกอากาศนั้น บริษัทที่เข้ามาทำงานร่วมคือบริษัท ทราฟฟิก คอนเนอร์ จำกัด เป็นการจําจัดรายการเพลงลูกทุ่ง ออกอากาศในเวลาประมาณ 08.00 – 09.00 น. ก็เป็นที่นิยมในกลุ่มคนฟัง สามารถดึงกลุ่มคนฟังได้จำนวนหนึ่ง ขณะเดียวกันทางกองทัพบก ก็พยายามสอดแทรกเนื้อหาสาระความรู้เรื่องของการทำคุณงามความดี ใครทำความดีก็นำมาพูดคุยออกอากาศผ่านสถานี เพื่อให้เรื่องราวการทำคุณงามความดีของบุคคลต่างๆ ได้เป็นตัวอย่างของสังคม

“...ชื่อรายการเดิมคือ รวมใจไทยเป็นหนึ่ง มันจัดตรง 8 โมงเช้าถึง 9 โมงมาก่อน ร่วมกับบริษัทจัดรายการทาง FM103 เมื่อก่อนเป็นเพลงลูกทุ่ง ปรากฏว่าเขาก็ดึงคนมาฟังเพลงลูกทุ่งเขาโทรมาขอเพลง แต่ขณะเดียวกันช่วงที่แทรก รวมใจไทยเป็นหนึ่ง ก็จะเป็นสาระความรู้เรื่องของการทำคุณงามความดี ใครทำความดีก็เอามาพูดจกกันผ่านคลื่นนี้ เป็นตัวอย่างเอาคนดีๆ มาเป็นตัวอย่างของสังคม นี่ตอนแรกจัดมาอย่างนี้ ...”

พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์
สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

ต่อมา FM103 ได้มีการปรับเปลี่ยนบริษัทที่เข้ามาทำงานร่วม เป็นบริษัท เวิร์จิ้น เรดิโอ ไทยแลนด์ จำกัด ซึ่งดำเนินการจัดรายการเพลงไทยสากล รวมทั้งได้ปรับเปลี่ยนเวลาออกอากาศของรายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” จากในช่วงเข้ามาเป็นช่วงหัวค่ำ คือช่วงเวลา 19.30 – 20.00 น. ทางกองทัพบกจึงอยากจะปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การนำเสนอสาระความรู้ และต้องการเน้นประเด็นเนื้อหาสาระในการปลูกฝังความรักชาติให้เกิดกับผู้ฟัง ดังนั้น เพื่อให้เข้ากับรูปแบบการจัดรายการเพลงของ บริษัท เวิร์จิ้น เรดิโอ ไทยแลนด์ จำกัด ซึ่งเป็นสถานีจัดรายการเพลงไทยสากล โดยมีกลุ่มเป้าหมายของคลื่นเป็นกลุ่มเด็กวัยรุ่นเป็นส่วนใหญ่ ทางกองทัพบกจึงมีแนวคิดที่จะเปลี่ยนรูปแบบรายการรวมใจไทยเป็นหนึ่ง จากที่เคยเปิดเพลงลูกทุ่งนำ แล้วสอดแทรกด้วยการสนทนาหรือการอ่านบทความที่มีเนื้อหาปลูกฝังจิตสำนึกของการรักชาติ เปลี่ยนมาเป็นการนำเสนอด้วยรูปแบบของละครวิทยุ ซึ่งทางกองทัพบกเองก็มีความคิดอยู่นานแล้วว่าอยากจะนำเสนอในรูปแบบของละครวิทยุ เพราะเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ ส่วนรายการอื่นๆ ที่ทางกองทัพบกดำเนินการอยู่ ก็มีรูปแบบที่แตกต่างกันไป เช่น การอ่านบทความแทรกในรายการ, สกู๊ปข่าว หรือการสอดแทรกเรื่องธรรมะ โดยนำเอาเพลงพระราชนิพนธ์ หรือเพลงที่มีเนื้อหาในทางดีงามในทางสร้างสรรค์มาเปิดสอดแทรก ดังนั้นกองทัพบกจึงต้องการที่จะทำรายการในรูปแบบใหม่ๆ ที่แตกต่างและน่าสนใจ สามารถดึงความสนใจของผู้ฟังซึ่งเป็นกลุ่มเด็กวัยรุ่นได้มากกว่า ในขณะที่เดียวกันก็ต้องปลูกจิตสำนึกรักชาติไปด้วย

“...ที่นี้มีการปรับเปลี่ยนบริษัทที่มาร่วม จากลูกทุ่งมาเป็นสตรีท เป็นบริษัทเวิร์จิ้นเข้ามา ปรับเปลี่ยนเวลา พอมาลงเอเยที่ทุ่มครึ่งถึง 2 ทุ่ม เราก็กำลังคิดว่าเราจะสื่อให้คนรักชาติรักแผ่นดิน สื่อด้วยอะไรดี...

...ใช้ละครวิทยุเราคิดอยู่ในใจนานแล้วแหละ เราคิดอยู่แล้วเพราะมันเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ รายการอื่นๆ ที่เรามีอยู่ก็ทำมาหมดแล้ว คือใช้การจัดแบบพูดบ้าง อ่านบทความบ้าง หรือเอาเพลงพระราชนิพนธ์ เพลงดีงามมาเปิดสอดแทรก ก็เป็นเรื่องวิธีการจัดของคนจัดเขา แต่เราก็มาคิดอีกว่า เอ๊ะ...ทำยังไงให้มันแตกต่างและน่าสนใจ สามารถดึงความสนใจของคนฟังได้มากกว่า ในขณะที่เดียวกันก็ต้องปลูกจิตสำนึกรักชาติไปด้วย...”

พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

ประกอบกับในช่วงนั้นทางบริษัท รังสิมันต์ เรดิโอ จำกัด ได้มีโอกาสเข้ามาคุยกับทางผู้บังคับบัญชาระดับสูง ว่าทางบริษัทฯ ได้เคยทำละครวิทยุมาก่อน แต่เป็นละครแนวอื่นที่ยังไม่ใช่ละครอิงประวัติศาสตร์ โดยการเข้าคลื่นของทางราชมงคลออกอากาศอยู่ ส่วนในด้านของละคร

วิทยุอิงประวัติศาสตร์นั้น ทางบริษัทฯ เองก็มีความคิดที่อยากจะทำอยู่เช่นกัน ทางด้านสถานีวิทยุ กงทัพบกก็สังเกตเห็นถึงประสบการณ์ในการทำละครวิทยุของคณะรังสิมันต์ จึงได้ทำการตอบตกลง ให้คณะรังสิมันต์เป็นผู้ดำเนินการผลิตรายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” และด้วยความต้องการของ ทั้ง 2 ฝ่ายที่ตรงกันในเรื่องของรูปแบบการนำเสนอ ดังนั้นรูปแบบของรายการรวมใจไทยเป็นหนึ่ง จึงถูกนำเสนอมาเป็นละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์นั่นเอง

“...ก็พอดีบริษัทรังสิมันต์เขามาคุยกันว่าเขาก็เคยเช่าคลื่นอื่นทำ เขาเช่าคลื่น FM ที่ราช มงคลมั่ง เคยทำอยู่ ทีนี้มาคุยกับเรา เราก็เออ..น่าสนใจ เราก็ลองทำกันดู...”

...ก็ติดต่อมากับผู้บังคับบัญชาให้มาคุยกัน เราคุยเสร็จ เราก็รู้เลยว่าถ้าคุณเช่าเวลาทำ คุณไม่คุ้มหรอก คุณไปไม่รอด ฉะนั้นละครวิทยุทางคลื่น FM ไม่มีหรอก จะมี AM ก็น้อย คลื่น FM ในกรุงเทพฯ จะแข่งขันกับใครได้ เพราะเหมือนกันเป็นคลื่นๆ เพราะฉะนั้นเราก็เลยที่เราออก เวลา เขาเป็นผู้ผลิต ก็มาตกลงกันว่าเวลานี้ฟรี แต่คุณผลิต แต่คุณเอาละครอิงประวัติศาสตร์นะ เรายังไม่ไปละครรักโศกเศร้าเคล้าน้ำตาแบบเรื่องอื่นๆ นิยายปรัมปราเราไม่เอา...

...ทางเรากำหนดว่าให้เป็นละคร ทางเขาเนี่ยคือคิดว่าทำละครวิทยุ เพราะฉะนั้นเราบอก ให้เป็นละครอิงประวัติศาสตร์นะ เราจะได้มีอะไรตอบสังคมได้ ว่า..เอ๊ะ..เราเอาคลื่นวิทยุมาทำ อะไร...”

พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

“...ได้เข้ามาทำเพราะมีคนแนะนำให้ผมได้คุยกับ พ.ท.จงศักดิ์ ตอนนั้นเป็นรองเสนาธิการ ทหารบก ตอนนี้รู้สึกก็น่าจะเป็นอยู่ ก็ดูทางด้านกิจการพลเรือนอยู่ด้วย ก็เลยคุยกันว่า เอ๊ะ.. ละครทำอิงประวัติศาสตร์ได้ไหมล่ะ ที่จริงตอนแรกก็เคยคิดว่าจะทำอยู่แล้ว แต่ว่ายังไม่มีโอกาส เพราะว่าจะทำในเวลา 6 โมงเช้า หรือเที่ยงคืน มันทัก มันท่งแล้วมันทักไป ก็เลยมาดูเวลา แล้วเขาให้เวลาตอนแรกเป็น 4 โมงเย็น...”

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

ในส่วนของฝ่ายสถานีวิทยุกระจายเสียงกึ่งกองทัพบกนั้น เหตุผลที่ต้องการจะทำเป็นละคร วิทยุอิงประวัติศาสตร์ ก็เพื่อที่จะปลูกฝังจิตสำนึกของความรักชาติและถ่ายทอดอุดมการณ์ ชาตินิยม ไปสู่กลุ่มผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่ เพื่อสร้างรากฐานที่ดีให้กับสังคม เพราะเด็กในวันนี้ก็คือ ผู้ใหญ่ในวันหน้า ดังนั้นการปลูกฝังเรื่องราวของความรักชาติรักแผ่นดินให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่

เสียแต่เนิ่นๆ ประเทศชาติต่อไปในภายภาคหน้าก็จะเกิดความสงบสุข ด้วยเพราะทุกคนในชาติมีความสมัครสมานสามัคคี และมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

“...รายการรวมใจไทยเป็นหนึ่งนี้ เรื่องอุดมการณ์รักชาติมันคู่มาด้วยกันเลย ก็คือจะนำเสนอเรื่องราวความรักชาติ ส่งเสริมอุดมการณ์รักชาติ โครงการรักชาติ การป้องกันประเทศ เพราะทหารรบไม่ได้ลำพังอยู่แล้ว แต่ถ้าเกิดคนไทยมีความรักชาติ รู้สึกว่ามันต้องเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง รักอย่างเดียวมันไม่พอ ต้องเลือกเสียสละ เพราะฉะนั้นต้องรู้สึกสำนึก มีจิตสำนึก เป็นหูเป็นตา เห็นใครไม่ชอบมาพากล ก็ต้องโทรแจ้ง อย่าละเลย เห็นอะไรไม่ถูกต้อง โทร ทุกคนมีสำนึก อันนี้มันนะ มันยังไม่เกิดขึ้น สังคมไทยมีธุระไม่ใช่ แต่ถ้าเรารู้สึกว่าใช่ ถ้าไม่ช่วยกันแล้วบ้านเมืองจะเสียหาย ต่อไปคนร้ายก็ยาก เกิดอะไรแล้วป้องกันง่าย แต่ถ้าทุกคนธุระไม่ใช่ วิทยุนี้ก็เอาแต่สนุกสนาน อย่างนี้บ้านเมืองก็แย่ อันนี้มันเล็กๆ นะ มันก็กระตุ้นได้...”

พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

ส่วนฝ่ายคณะรังสีมันต์ซึ่งเป็นผู้ผลิตก็มีเหตุผลของการทำละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ว่า เพราะสื่อในเมืองไทยยังไม่ค่อยมีคนทำเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ถึงมีอยู่ก็น้อยมาก แต่ขณะที่กระแสนิยมของคนในสังคม เริ่มให้ความสนใจมากขึ้น เห็นได้จากการที่มีละครหรือภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ออกฉาย แล้วมีกระแสตอบรับที่ดี

“...เขาบอกว่าของเมืองไทยเนี่ย คนทำประวัติศาสตร์น้อย แต่ของฝรั่งเนี่ยเค้าทำกันเยอะแล้วทำออกมาแล้วดีด้วย ไม่ว่าจะหนังหรืออะไรก็ตาม คนไทยก็ยังไม่นิยมดูเลย

...ในส่วนของไทยเอง เรามองเห็นก่อนอยู่แล้วตั้งแต่เรื่องที่ตั้งๆ เลย ที่เป็นละครทีวี คือสายโลหิต ตั้งแต่ศรรามเล่น เรื่องนั้นเป็นเหมือนที่จุดกระแสยุคหลังๆ แล้วก็มีญาติกา แล้วก็เจียบไป เห็นอยู่แล้วว่ากระแสมันชอบ แต่คนที่ทำมีน้อย แล้วกระแสส่วนใหญ่ที่ชอบเนี่ย แม้กระทั่งเด็กวิทยุยังรู้...”

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

เมื่อตกลงกันได้ในเรื่องของวันเวลา รูปแบบ เนื้อหาที่จะออกอากาศ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก และบริษัท ริงลิมันด์ เรดิโอ จำกัด จึงร่วมกันผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ ออกอากาศทาง FM103 ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2548 เป็นต้นมา โดยมีแนวคิดที่มาจากความต้องการที่ให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ ได้รู้จักกับเรื่องราวในอดีต ประวัติความเป็นมาของชนชาติ และบรรพบุรุษผู้ประกอบคุณงามความดีต่างๆ เพื่อประเทศชาติ ในขณะเดียวกันก็เพื่อเป็นการปลูกฝังความรักชาติรักแผ่นดินไปด้วย

“...เห็นเด็กรุ่นใหม่ ๆ รู้จักแต่เรื่องราวประเทศอื่น หรือรู้จักแต่ซูเปอร์สตาร์ อย่างเดวิด เบ็คแฮม, โรนัลดีโน, F4 หรืออะไรต่ออะไรพวกนั้น แต่พอพูดถึงพระยาพิชัยดาบหัก, ท้าวสุรนารี หรืออย่างที่บอกว่าพันท้ายนรสิงห์ เด็กบางคนบอกไม่รู้จัก หรือถ้ารู้จักก็รู้จักแคในตำราเรียน ในหนังสือเรียน จำไม่ค่อยได้ ทีนี้เราก็เลยอยากจะทำเรื่องราวที่มันเกี่ยวกับเรื่องของปู่ย่าตายาย ที่เป็นบรรพบุรุษของเรา ให้เด็กรุ่นใหม่ ๆ ได้รู้จักรากเหง้าของตัวเอง ได้ภูมิใจกับเชื้อชาติไทยของเรา ในขณะเดียวกันก็ปลูกฝังความรักชาติให้เขาไปด้วย แล้วเผอิญว่าคิดตรงกันกับทางกองทัพบก เลยได้คุยกันแล้วก็ได้ตกลงกันว่า จะลองทำกันดู...”

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

1.2 ประโยชน์ของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ที่นำเสนอต่อผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่

จากการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลทั้ง 2 ฝ่าย พบว่า ละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์นี้ มีการนำเสนอความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจให้กับคนรุ่นใหม่ในหลากหลายแง่มุม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และบรรลุตามเป้าหมายของการผลิตรายการ ได้แก่ การนำเสนอในเรื่องราวที่คนรุ่นใหม่ไม่เคยได้ยิน ไม่เคยรู้มาก่อน ให้ได้รู้ โดยนำมาเชื่อมโยงกับสิ่งที่รู้จักกันอยู่แล้ว เพื่อเป็นการขยายฐานความรู้ต่อไปอีก

“...ก็ไปจับจุดเรื่องของบรรพบุรุษที่ไม่ค่อยมีคนพูดถึง อย่างเช่น พระบรมดิลก เป็นพระธิดาของพระสุริโยไทที่สิ้นพระชนม์ไปพร้อมกัน ไม่มีคนพูดถึง พูดถึงแต่พระสุริโยไท หรือว่าพูดถึงสมเด็จพระนเรศวร แต่ออกญาราชมนูไม่เคยมีใครรู้ ทหารเอกพระนเรศวร ก็คือจับจุดขึ้นมาให้คนที่เค้าไม่รู้แล้วเค้าได้รู้...”

...ส่วนใหญ่ที่อยากจะเน้น คือเน้นในในสิ่งที่เขาไม่รู้ อย่างพระนเรศวรอาจจะรู้ว่ายุทธหัตถี เด็กทุกคนเคยรู้ แต่ไม่รู้ว่ามันเกิดเรื่องอะไรกันขึ้น อยุธยาเสียกรุงครั้งแรก ไม่รู้ว่าเรื่องอะไร เกิดเรื่องอะไรกัน แล้วเราใช้เวลายังไงกว่าจะประกาศอิสรภาพ สร้างอิสรภาพให้ตัวเองได้อย่างเนี้ย ก็คือเข้าใจชัดขึ้น หรือสิ่งที่ไม่รู้ เกร็ดที่ไม่รู้ ..ให้รู้..."

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

การนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ในแง่มุมที่คนรุ่นใหม่มีความรู้อยู่แล้ว ซึ่งอาจจะเป็น จากความรู้ในห้องเรียน หรือจากการค้นคว้าอ่านหนังสือเอง เอมานำเสนอในรูปแบบของละคร วิทย์ เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจในรายละเอียดปลีกย่อย ได้รับสาระความรู้ควบคู่ไปกับความ สนุกสนานบันเทิงได้มากยิ่งขึ้น และนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้

"...ก็มีคนฟังบางคนเขาฟังละครแล้วเขาก็พยายามไปหาหนังสือมาอ่าน อยากรู้เรื่อง หนังสือประวัติศาสตร์ที่คนเขียนทั่วๆ ไปเนี่ยเขียนเอาไว้ เขาก็พยายามไปหามาอ่าน พอไปอ่านมา เสร็จแล้วเขาก็มาฟังละครอีกที เขาบอกว่าอ่านหนังสือไม่รู้เรื่อง ต้องฟังละคร คืออย่างที่บอกนะ ว่าถ้าไม่ใช่คนที่ใฝ่อยากรู้ประวัติศาสตร์จริงๆ เนี่ย ถ้าไปเจอคำที่เป็นวิชาการมากๆ เนี่ยไม่รู้ ทนอ่านไม่ได้เท่าไร อ่านบางที 2-3 หน้า ก็เลิกแล้ว เจอแหล่งอ้างอิงอะแยะ อะไรอย่างเนี้ย คือหนังสือแบบนั้นเหมาะกับคนที่ใฝ่ แต่ว่าคนที่ไม่ใฝ่ เราจะทำยังไง อยากรจะให้เขาใฝ่ ส่วนใหญ่ ที่เจอเนี่ย ก็คือเขาไปอ่านแล้วเขาไม่รู้เรื่อง เขาก็กลับมาฟังละครอีกที เออ..ฟังอันนี้สบายใจกว่า รู้ เรื่องกว่า ตามไปได้..."

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

"...จากที่บริษัทเขาสุ่มสำรวจมา มีเด็ก มีนักศึกษา ก็ฟัง ปรากฏว่ามีเด็กฟังแล้วไปสอบ ประวัติศาสตร์ เพราะทางที่มงานเขาค้นประวัติศาสตร์พอสมควร เพราะฉะนั้นเด็กพอฟังเป็น ละครมันจำแม่น อ่านหนังสือเองจะไม่ค่อยจำ แต่นี่ตัวละครพูดคุยกันก็จะจำ..."

พ.อ. สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

ส่วนในเรื่องของอุดมการณ์ชาตินิยมที่ทางสถานีวิทยุกองทัพต้องการที่จะถ่ายทอดไป ยังกลุ่มคนรุ่นใหม่ นั้น ก็เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกของการรักชาติรักแผ่นดิน โดยนำมาผสมผสาน

กับการนำเสนอในรูปแบบของละครวิทยุที่มีความสนุกสนาน เพื่อให้สามารถแทรกซึมไปสู่กลุ่มผู้ฟังวัยรุ่นได้ง่ายขึ้น

“...ทำรายการอย่างนี้มันหาโฆษณาไม่ได้ เพราะฉะนั้นสื่อเราก็จะไปสู่การบันเทิงหมด แต่เราเองอยากพิสูจน์ว่าคุณทำดีๆ แล้วให้รักชาติแบบมันสนุกสนานได้ด้วย แล้วมันซึมลึก...”

พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

ประโยชน์ของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ที่นำเสนอผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก ยังมีคุณค่าอีกมากมายหลายด้าน ได้แก่ การได้รู้จักประวัติความเป็นมาของชนชาติของเรา จะช่วยสร้างความภาคภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษของเราได้ร่วมกันสั่งสมมา และเป็นแรงพลังผลักดันให้คนรุ่นใหม่เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน และไม่อยากที่จะทำลาย รวมถึงต้องการที่จะสร้างคุณงามความดีต่อ ให้เหมือนกับที่บรรพบุรุษได้กระทำไว้

“...สำหรับประโยชน์ต่อคนฟังอันดับแรกเลยเนี่ย คือเหมือนกับเรามีพ่อแม่ มีปู่ย่าตายาย ลูกทุกคนอยากรู้ว่าพ่อแม่มาจากไหน ลูกทุกคนอยากรู้ว่าปู่ย่าตายายเป็นใคร ยิ่งปู่ย่าตายายเคยทำอะไรมา แล้วทำเป็นเรื่องที่ดีๆ ทุกคนก็ยิ่งภูมิใจ แล้วแน่นอนว่าในเมื่อภูมิใจแล้ว เขาทำมาดีอย่างนี้ เราก็ไม่อยากจะไปทำไม่ดีอย่างนั้นแน่ๆ เรายิ่งจะต้องสร้าง เขาสร้างมาแล้ว ด้วยความภูมิใจเราก็ไปทำต่อเหมือนกัน...”

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

การได้รู้จักและเข้าใจในประวัติความเป็นมาของชนชาติของตนเอง จะช่วยให้เด็กรุ่นใหม่รู้ถึงรากเหง้าของตัวเอง ของสังคม ของประเทศชาติ เข้าใจถึงความสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในสายเลือดแห่งความเป็นชนชาติ ซึ่งมีความผูกพันอันแน่นแฟ้นต่อกัน มีความเป็นพวกพ้องเดียวกันอันจะก่อให้เกิดความรักและความสามัคคีของคนในชาติ

“...การที่รู้ว่าเรามาจากไหน คนส่วนใหญ่ที่กรุงเทพฯ นี้มาจากอยุธยา ถ้าไปดูตอนยุคต้นๆ เลยเนี่ย ก็จะมีพระเจ้าชัยศิริเชียงแสนอพยพคนลงมา แล้วกระจายคนไป แล้วคนส่วนใหญ่ก็มาอยู่ที่อยุธยา ก็จะมีมาจากราชธานี แล้วก็เหมือนกับที่ทางใต้เขาทะเลาะกัน ถ้าเขาอยู่อย่างปัตตานีเนี่ย ทุกคนบอกอ้างรัฐปัตตานี ทุกคนไม่ได้ไปมองก่อนว่าก่อนรัฐปัตตานีละ เป็น 1

ใน 12 นักษัตริย์ของนครศรีธรรมราช อย่างนี้ ถ้าทุกคนรู้มันก็ไม่ทะเลาะกัน แล้วก็ภูมิใจในสิ่งที่เขาทำมา จนกระทั่งเรามาถึงเดี๋ยวนี้...”

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

และที่สำคัญเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ ก็จะเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนให้เห็นถึงภูมิหลังของชนชาติ อันจะนำไปสู่การนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน และการวางแผนต่อไปในอนาคต

“...เรื่องราวทั้งหมดผมเชื่อว่ามันเอาไปใช้ได้ ถ้าคนได้ฟังแล้วซึมเข้าไปจริงๆ เพราะว่าเด็กก็คือผู้ใหญ่ต่อไป ถ้าทุกคนได้รู้ประวัติศาสตร์ว่าในอดีตเนี่ยมีการแก่งแย่งกันยังไง บ้านเมืองวุ่นวายขนาดไหน มีอะไรบ้าง โตขึ้นไปเป็นผู้ใหญ่ จะหันกลับไปมองว่า ใ้อที่เราเคยรู้มาเหมือนกับสมัยโน้นเลย แล้วสุดท้าย อย่างเช่นตอนที่เสียกรุงครั้งแรก ก็พระมหาธรรมราชาทะเลาะกับพระมหินฯ 2 คนทะเลาะกัน เสียบ้านเสียเมืองอย่างนี้ เอาทั้งประเทศทะเลาะกันหมด อย่างนี้เป็นต้น ถ้าทุกคนได้รู้ รู้...ไม่ใช่รู้แค่คำพูด แค่ประโยค 2 ประโยคแค่นี้ แต่ว่าได้รู้เรื่องราวว่าเขาทะเลาะกันยังไง ทำไมทะเลาะกัน เขาเอาอะไรมาทะเลาะกันบ้าง อย่างนี้ทุกคนได้รู้ ได้ซึ่ง จะมองเห็นภาพเลย แล้วจะมองเห็นอนาคตที่จะเกิดขึ้น ก็คือพูดง่ายๆ คือเรียนรู้ออดีต เอามาดูปัจจุบัน แล้วก็เอามาทำอนาคต...”

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

2. เนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

2.1 เนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

จากการศึกษาบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหาราชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” รวมทั้งสิ้น 175 ตอน ผู้วิจัยพบว่าบทละครมีการนำเสนอเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ในด้านต่างๆ ไว้หลายด้าน แบ่งเป็น

- วิศวกรรมและความกล้าหาญของบรรพบุรุษไทย
- เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์
- จารีตประเพณี และวัฒนธรรมไทย
- วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบสังคมไทย
- สภาพบ้านเมืองไทยสมัยก่อน
- เกียรติการศึกสงคราม

2.1.1 วิศวกรรมและความกล้าหาญของบรรพบุรุษไทย

ละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหาราชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ แม้จะเป็นละครที่มีเนื้อหาของการนำเสนอเรื่องราวอดีตชีวิตประวัติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งทรงเป็นวีรกษัตริย์ของไทยในอดีต แต่ทั้งนี้ เนื้อหาในบทละครก็ยังสามารถกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ รวมทั้งวีรบุรุษคนอื่นๆ ที่ได้สร้างวีรกรรมอันกล้าหาญและน่ายกย่องไว้เช่นเดียวกัน เช่น

ศึกครั้งเมื่อพระเจ้าแปรและพระเจ้าอังวะ ยกทัพมาตีเมืองพิษณุโลกสองแคว พระเจ้าแปรเห็นว่ากำลังทหารของฝ่ายพม่ามีมากกว่าฝ่ายไทย และเมืองพิษณุโลกเองก็กำลังเกิดโรคระบาดขึ้นอีก พระเจ้าแปรจึงคาดการณ์ว่าหากพม่านำกำลังทหารเข้าโจมตีเมืองพิษณุโลกก็คงจะสามารถเข้าตีและยึดเมืองได้อย่างไม่ยากเย็น แต่พระเจ้าอังวะก็ได้เตือนพระเจ้าแปรไม่ให้ประมาทในพระมหาดรรมาชาฯ ซึ่งเป็นอุปราชครองเมืองพิษณุโลก โดยมีการพูดถึงพระราชประวัติในอดีตของพระมหาดรรมาชาฯว่า ในรัชสมัยของพระมหาจักรพรรดิ ครองกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าตะเบงชเวตี้ของพม่าเคยยกทัพมาหมายจะตีกรุงศรีอยุธยา แต่พระมหาดรรมาชาฯพระองค์นี้ ในฐานะของอุปราชครองเมืองพิษณุโลกซึ่งเป็นหัวเมืองหน้าด่านทางเหนือของกรุงศรีอยุธยา ก็ได้ต้านทัพของพม่าไว้ได้ และโจมตีทัพพม่าจนต้องถอยทัพกลับหงสาวดีไป

พระเจ้าแปร : พระเจ้าอังวะ จักเจรจาไปเยี่ยงไรกันนะ เหน... ไพร่พลเราทั้งสองทัพนะ หากจันับรวมกัน ก็กว่าร่วมสิบหมื่นเศษเข้าไปแล้ว มากกว่าไพร่พลเมืองพิษณุโลกตั้งกว่าสองเท่าตัว แลยิงนัดเดียวเนี่ยะ ได้ยินว่าเมืองพิษณุโลกสองแควเกิดโรคระบาดขึ้นให้อีก เช่นนั้น หากเราจักตีก็คงจักมิได้ยากเสียกระมัง

พระเจ้าอังวะ : พระเจ้าแปรอย่าได้ทรงหมิ่นพระมหาดรรมาชาฯ อดีตขุนศึกพระไชยราชาผู้นี้ไป ท่านจามีได้ดอกกรี้ว่า เมื่อครั้งที่พระเจ้าตะเบงชเวตี้ นำทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาครา

แรก ผู้ใดกัน ที่กระทำตัวเป็นดังพระบิดนุรหันมาให้แก่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา จนทัพเราต้องบอบช้ำ แลถอยทัพกลับไปในที่สุคนะ

หรือจะเป็นการกล่าวถึงสมเด็จพระศรีสุริโยไทและพระบรมดิลกเมื่อครั้งทรงกระทำยุทธหัตถี

พระวิสุทธิกษัตริย์ : องค์ดำ! นี่เจ้า.... เอ้อ... องค์ดำ เจ้านะ ยังเยาว์นัก ยังมีใครเห็นการศึกษา ว่าโหดร้ายทารุณเยี่ยงไร ในสนามรบอะนะ หาได้มีการปราณีผู้ใดไม่ ถึงแม้ว่าเจ้าจักยังเยาว์อยู่ พวกข้าศึก ก็หาได้ละเจ้าไม่ดอกนะ แม่นะ เคยเห็นมาแล้ว แลยังจำติดตามของแม่ได้ดี เมื่อครั้งที่สมเด็จพระยายแลสมเด็จพระน้าของเจ้า พระสุริโยทัยแลพระบรมดิลกปลอมแปลงเป็นชาย ทรงช้างออกไปกระทำยุทธหัตถีจนต้องสิ้นพระชนม์บนคอช้างถึงสองพระองค์ องค์ดำแม่นะ สูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ไปแล้ว เช่นนั้น แม่จึงมีปรารถนาที่จักเสียเจ้าแลองค์ขาว ผู้ซึ่งเป็นโอรสในอุทรของแม่ไปอีกนะเจ้า....

นอกจากวีรกรรมของสมเด็จพระนเรศวรแล้ว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ก็ยังปรากฏเรื่องราวความกล้าหาญและความเสียสละของวีรกษัตริย์ของไทยอีก 2 พระองค์ นั่นคือสมเด็จพระสุพรรณกัลยา และสมเด็จพระเทพกษัตริย์ ดังปรากฏในบทสนทนาของตัวละคร ในช่วงต่างๆ ดังนี้

พระนเรศวร : หม่อมชั้นจักถือเคืองสมเด็จพระพี่หญิงของหม่อมชั้นได้เยี่ยงไรกัน พระพุทธเจ้าข้า สมเด็จพระพี่หญิงนะ ทรงยอมสละพระองค์เสด็จมาให้ไฉ่พวกหงสามันกระทำย่ำยีถึงต่างบ้านต่างเมือง ทั้งนี้ ก็เพื่อให้หม่อมชั้นได้มีโอกาสคืนแผ่นดิน เพื่อหาทางกอบกู้อิสรภาพให้แก่กรุงศรีอยุธยาเรา ต่อไปในเบื้องหน้า หากหม่อมชั้นอาจกระทำสำเร็จ สมเด็จพระพี่หญิงของหม่อมชั้น ก็จักเป็นวีรกษัตริย์ที่เราชาวกรุงศรีอยุธยาทุกคนจักต้องจดจำไปจนตราบชั่วลูกสืบหลานนะพระพุทธเจ้าข้า

และ

พระสุวรรณหเทวี : เจ้ามณีจันทร์ สมเด็จพระน้าเทพกษัตริย์ของข้านะ ทรงนำสงสารนัก ต้องถูกสมเด็จพระเชษฐาส่งเอาองค์ไปถวายให้แก่พระเจ้ากรุงล้านช้าง แต่ก็กลับถูกชิงเอาองค์มาไว้แต่หงสา นี้ เพื่อให้เป็นพระชายาในพระเจ้าบุเรงนอง ต้องทรงระทมทุกข์มากกว่ายี่สิบปี แลในที่สุดก็ต้องมาสิ้นพระชนม์อยู่แต่หงสา... พระนางนะ ทรงเป็นเจ้านายพระองค์เดียว ที่ต้องมา

สิ้นพระชนม์อยู่แต่แผ่นดินข้าศึก เจ้ามณีจันทร์ กว่ายี่สิบปีนะ มันกว่าก่อนพระชนม์ของพระองค์
เซียวนะเจ้า ที่พระองค์จักต้องทรงจากแผ่นดินเกิดมาประทับอยู่แต่แผ่นดินศัตรูนะ

2.1.2 เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์

เนื่องจากละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้
เป็นการนำเรื่องราวในประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในอดีต มาสร้างเป็นละครวิทยุ
ดังนั้นในบทละครที่น่าเสนอ จึงได้ปรากฏเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย โดยมีทั้งเหตุการณ์ที่
คนรู้จักกันอยู่แล้ว นำมาอธิบายขยายความให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น และเหตุการณ์ที่คนยังไม่รู้ ให้ได้รู้
ซึ่งเรื่องราวทั้งหมด ถือเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวเนื่องกับการดำรงคงเอกราชแห่งความเป็นชนชาติไทยมาจนถึงทุกวันนี้ เช่น

เหตุการณ์ที่คนรู้จักกันอยู่แล้วอย่างเหตุการณ์ชนไก่กับมังสามเกียดเมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์
และทรงเป็นองค์ประกันอยู่ ณ กรุงหงสาวดี ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่คนส่วนใหญ่มีความรู้อยู่แล้ว ผล
ออกมาก็คือไก่ของสมเด็จพระนเรศวรเป็นฝ่ายชนะ

มังสามเกียด : (เดินเข้ามาและหัวเราะในลำคอ) ไก่ขุนเชลยตัวนี้ ช่างเก่งจริง
หนอ...(หัวเราะในลำคอ)

พระองค์ดำ : ขอเดชะ ไก่เชลยตัวนี้ อย่าว่าแต่จักตีกันเล่นๆ อย่างเช่นวันนี้เลย
พระเจ้าข้า หากเจ้าพี่ทรงโปรด จักตีพนันบ้านพนันเมืองก็ยิ่งได้นะพระเจ้าข้า

เหตุการณ์ที่ทรงประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง

พระนเรศวร : ข้าขอประกาศต่อเทพยดาฟ้าดิน จงเป็นองค์พยานช่วยดู พระ
เจ้าหงสาวดีประพฤติพาลคิดทำร้ายเรา สืบแต่วันนี้ไป อโยธยากับหงสา มิได้เป็นผืนปฐพีเดียวกัน
ขาดกันนับแต่บัดนี้ จนนชั้วกาลปาวสาน

(เสียงโห่ร้องและฆ้องแตรสังข์)

เหตุการณ์ทรงยิงพระแสงปืนข้ามแม่น้ำสะโตง ถูกสุกรรมาแม่ทัพของพม่าตาย

ทหารพม่า : เฮ้ย! ท่านแม่ทัพ...ท่านแม่ทัพถูกยิง ท่านแม่ทัพสุกรรมาถูกยิง ตกจากหลังช้างลงมาแล้ว

(เสียงพม่าจอบแจ) ท่านแม่ทัพ...ท่านแม่ทัพเป็นเหยียงไบบ้างเจ้าข้า.... เฮ้ย! ท่านแม่กองสุกรรมาตายแล้ว ท่านแม่กองถูกยิงตายแล้ว/เป็นไปไต่เหยียงไรกัน พระนเรศวรทรงยิงปืนข้ามแม่น้ำมาต้อนกายท่านแม่กองสุกรรมาได้เหยียงไรกันเนี่ยะ/ ทรงมีบุญญาธิการเหยียงเนี่ยะ เห็นที่ทัพเราคงจักมีอจรบกับทัพอยุธยาได้เป็นแน่ ข้ามิเอาด้วยแล้ว หนีก่อนดีกว่า/เฮ้ย! มิเอาด้วยแล้วเว้ย...เอ้า! พวกเรา ถอย... ตาดโชเต้.... ถอยทัพ....ถอนทัพกันก่อน....ถอย.....

พระศรีธมมอรรณ : ขอเดชะ สมเด็จพระนเรศวรทรงยิงพระแสงปืน ต้อนแม่กองสุกรรมาแม่ทัพหน้าของพวกมันตายแล้ว พวกหงสามันพากันเกรงพระบารมีของพระองค์ ถอนทัพกันไปแล้ว พระพุทธเจ้าข้า (หัวเราะ)

และเหตุการณ์สำคัญที่ทุกคนรู้กันดีอยู่ นั่นก็คือการที่ทรงกระทำยุทธหัตถี กับพระมหาอุปราชาแห่งกรุงหงสาวดี ณ ทุ่งมะขามหย่อง ผลก็คือสมเด็จพระนเรศวรทรงมีชัยชนะ ทรงไล่ช้างพันจ้าวไปยังพระมหาอุปราชา ขาดสะพายแล่ง และสิ้นพระชนม์บนคอช้างนั่นเอง

พระนเรศวร : (ช้างเดินเข้ามา) ฮึบ.... พระเจ้าพี่มั่งสามเกียดพระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าพี่จักทรงช้างอยู่ในร่มไม้ด้วยเหตุใดพระพุทธเจ้าข้า ขอเชิญเสด็จออกมากระทำยุทธหัตถีกัน เพื่อให้เป็นเกียรติแก่เราทั้งสองเกิดพระพุทธเจ้าข้า กษัตริย์ภายหน้าที่จักได้ชนช้างเหยียงเราทั้งสอง ก็คงจักหาไม้ไม่อีกแล้วนะพระพุทธเจ้าข้า

มั่งสามเกียด : องค์ดำ!

.....

พระนเรศวร : พระเจ้าพี่มั่งสามเกียดพระพุทธเจ้าข้า เพลานี้ เจ้าพระยาไชยา นุภาพของหม่อมฉันเป็นฝ่ายได้ล่าง ถึงที่ของหม่อมฉันแล้วพระพุทธเจ้าข้า

มั่งสามเกียด : องค์ดำ!

พระนเรศวร : สบโอกาสแล้ว ฮึบ... (เสียงฟัน)

มั่งสามเกียด : โอ๊ย! (เสียงช้างร้องและล้มลง)

.....

มั่งสามเกียด : (effect) โอ๊ะ...มิคิดเลย...มิคิดเลยชาตินี้ ข้า...ข้าจักมีมีโอกาสแม่ซักครั้ง ที่อาจเอาชนะเจ้าได้...องค์...องค์ดำ (ตายและล้มลง)

ส่วนเหตุการณ์ที่คนยังไม่รู้ ก็ได้มีการนำเสนอผ่านเนื้อเรื่องของละคร เพื่อให้เป็นความรู้ใหม่สำหรับเด็กรุ่นใหม่ เช่น เหตุการณ์ที่สมเด็จพระนเรศวรทรงทำพิธีอาบว่านยา เพื่อให้อยู่ยงคงกระพัน

พระมหาเถรฯ : แต่.. การอาบว่านยาที่หุงด้วยไฟนี้ จักทำให้พระองค์ต้องทรงทรมานนัก อีกทั้งผิวพระวรกายก็จักต้องเปลี่ยนไปจากพระวรกายที่ขาวของพระองค์ ก็จักต้องกร้านแลดำลง พระองค์จักทรงทรงรับได้แน่

พระองค์ดำ : พระอาจารย์ การอาบว่านยาที่สูมด้วยเปลวไฟจนร้อน อาจกระทำความทุกข์ทรมานให้แก่ข้าได้ ก็เพียงแต่เปลือกผิวกายภายนอกเท่านั้น เมื่อสำเร็จเสร็จสิ้นไปแล้ว ก็จักหายททุกข์ทรมานได้ภายในเพลามินาน แต่การที่ต้องตกเป็นข้าค้ำนั้น เป็นความทรมาน...ทรมานทั้งกายแลใจที่มีอาจจักเยียวยาได้ นอกเสียจากการต่อสู้เพื่อให้ตนเองได้อิสราภาพความเป็นไทยกลับคืนมา เช่นนั้น หากการอาบว่านยานี้ อาจกระทำให้ข้าอยู่คงได้จริงแล้วละก็...ต่อไปในเบื้องหน้า ก็จักต้องยังประโยชน์ในสนามรบให้กับข้า ในยามที่ข้ากระทำศึกเพื่อกอบกู้บ้านเมืองของข้าได้เป็นแน่

2.1.3 จารีตประเพณี และวัฒนธรรมไทย

บทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นั้น ได้มีการสะท้อนให้เห็นถึงจารีตประเพณี และขนบธรรมเนียมไทย ที่ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงาม และคนไทยทุกคนยึดถือปฏิบัติร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน เช่น

ประเพณีการไปทำบุญที่วัดในวันพระ ผู้ผลิตเลือกนำเสนอเรื่องประเพณีนี้ เพื่อให้ผู้ฟังได้เห็นตัวอย่างของความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และนำไปประพฤติปฏิบัติตาม

พระนมกباب : พระโอรสองค์ดำเพคะ พระองค์นะ ทรงลี้มเลือนไปแล้วเช่นนั้นรีเพคะ ว่าวันเนี้ยะ เป็นวันออก ๑๕ ค่ำ สมเด็จพระอัครมเหสีวิสุทธิกษัตริรีนะ จักต้องทรงเสด็จวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

การนำเสนอเรื่องพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ซึ่งคนรุ่นปัจจุบันก็อาจจะยังได้ยินชื่อพิธีนี้ในช่วงเวลาที่มีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ก็ต้องมีการประกอบพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา แต่อาจจะไม่รู้ในรายละเอียดนัก ผู้ผลิตจึงนำมาเสนอเพื่อเป็นการขยายฐานความรู้

พระนเรศวร : คีคนอกกำลังจกมา แต่ภายในยังมีสงบ ชาวเรายังมิได้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ที่ยังเกรงกลัวพระเจ้าหงสาวดีก็ยังมีอยู่มาก จำเราจัดตั้งพิธีศรีสัจปานกาล แลตักเอาน้ำจากสระพังไพลศรีอันเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์แต่เมื่อครั้งพระร่วงเจ้า มากระทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาภิเษกกัน ณ เบื้องพระพักตร์พระพุทธรูปแห่งวัดศรีชุมแห่งนี้ เพื่อให้ชาวเราที่มารวมกันอยู่ทั้งสิ้น ได้มีน้ำใจอีกเข็ม แลร่วมกันต่อสู้ข้าศึกเพื่อกอบกู้แผ่นดินให้เป็นอิสระภาพต่อไปให้จงได้

อีกประเพณีที่พบคือประเพณีรดเกล้าเข้าพรรษา โดยปรากฏอยู่ในบทละครในตอนที่สมเด็จพระนเรศวรได้ทรงปลอมพระองค์ออกไปนอกพระราชวัง พร้อมด้วยเจ้าพระยามหาเสนา และเจ้าพระยาสุรสีห์ ขณะที่บนเรือกำลังพายกลับพระราชวัง ฝนก็ตกหนักลงมา ตอนนั้นหาที่หลบฝนไม่ได้ ก็พอดีมีกระท่อมอยู่หลังหนึ่ง สมเด็จพระนเรศวรและทหารจึงได้ขึ้นจากเรือ และไปขอหญิงชราผู้เป็นเจ้าของอาศัยกระท่อมเป็นที่หลบฝน ซึ่งนางก็ไม่รู้ว่าเป็นสมเด็จพระนเรศวรปลอมพระองค์มา และนางก็ต้อนรับขับสู้ชายแปลกหน้าทั้ง 3 เป็นอย่างดี สมเด็จพระนเรศวรทรงรู้สึกหนาว จึงขอเหล่านางดื่มเพื่อให้หายหนาว แต่นางก็กล่าวอ้างถึงกฎพระอัยการของเมือง ซึ่งห้ามซื้อขายและดื่มเหล้าในช่วงระหว่างเข้าพรรษา แต่สมเด็จพระนเรศวรก็ตรัสว่าจะไม่นำเรื่องไปฟ้องกรมการเมืองให้นางต้องโทษ นางจึงยอม นั้นแสดงให้เห็นประเพณีการรดเกล้าในช่วงเข้าพรรษา ซึ่งปัจจุบันคนรุ่นใหม่ก็รู้จักกันดีจากโครงการณรงค์ของสำนักงานสนับสนุนกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส.

พระนเรศวร : มิเป็นไรดอกจะแม่... ขึ้นนะ มันมิใช่คนกระหม่อมบาง เปี้ยกฝนเพียงเท่านี้ยะมันคงจักมีกระไรนักดอกนะ ได้เพียงเหล้าสักจอกสองจอกก็คงจักพอทุเลาได้นะแม่...

แม่หอม : เหล้าเช่นนี้รี ไม่...หาได้ไม่ แม่หาไม่ดอกลูกเอ๊ย... เพลาเนี้ยะ เป็นฤดูเข้าพรรษา พ่ออยู่หัวนะ ทรงตรากฎพระอัยการว่า ในเทศกาลเนี้ยะ หากผู้ใดล่วงละเมิดซื้อหาฤาตี้มเหล้า จักต้องพระราชอาญาสถานหนักเชียวนะลูก แต่หากพวกเอ็งปรารถนาจักผลัดผ้าละก้อ... แม่ก็พอจักหาให้ได้ ส่วนไอ้เสื้อผ้าเก่าที่พวกเอ็งใส่อยู่เนี้ยะนะ หากพวกเอ็งจักพักที่นี้สักคืน แม่ก็จักซักแลตากเสื้อให้พอแห้ง วันพรุ่ง พวกเอ็งจักได้คืนบ้านคืนเมืองไปกันอย่างสบาย อืมม...ผ้า..เอ...อยู่ไหนกันวะเนี้ยะ อ้อ! อยู่นี่เอง สามสี่ฝืนก็คงจักพอ เอ้า! เอาไปผลัดกันเสียก่อนเถิด บัดเดี๋ยวจักเจ็บไข้แลมิต้องคืนบ้านคืนเมืองกัน

2.1.4 วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบสังคมไทย

วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทยที่ปรากฏในบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นั้น เป็นเรื่องของการกิน การอยู่ ที่เต็มไปด้วยภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของคนโบราณ ที่รู้จักนำเอาธรรมชาติใกล้ๆ ตัว มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น

การให้ความรู้ในเรื่องของพฤกษศาสตร์ นั่นคือต้นราชพฤกษ์ซึ่งเป็นต้นไม้ที่คนรุ่นใหม่ก็ยังไม่รู้จักในความสวยงามของดอกสีเหลือง หลายคนอาจจะยังไม่รู้ในเรื่องของประโยชน์ในด้านของการเป็นสมุนไพร

พระสุพรรณเทวี : เออะ...ช่างมันเถิดเจ้ามณีจันทร์ เรื่องนั้นนะ หาสาระอันใดบมิได้มา...บัดเดียวเราจักเล่าเรื่องต้นราชพฤกษ์ให้เจ้าฟังต่อ ต้นราชพฤกษ์อะนะ หาได้มีแต่ความงามถ่ายเดียวไม่ดอกนะเจ้า ยังมีประโยชน์อย่างอื่นอีกรู้หรือไม่

เจ้ามณีจันทร์ : มีประโยชน์..ประโยชน์อันใดรีเพคะ

พระสุพรรณเทวี : ก็โอสถรักษาโรคเยี่ยงไรเล่า เจ้ามณีจันทร์...

เจ้ามณีจันทร์ : เป็นโอสถรักษาโรคได้ด้วยเช่นนี้รีเพคะ

พระสุพรรณเทวี : อืม! รากของต้นราชพฤกษ์นะ หากนำเอาต้มแล้วคั้นเอาแต่น้ำถ่ายเดียว ก็จักสามารถลดไข้ บรรเทาความร้อนได้หลายเชียวนะ เจ้ามณีจันทร์...

และยังพบการนำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตในเรื่องงานบ้านงานเรือนของหญิงไทยสมัยก่อน โดยเฉพาะการประกอบอาหาร หรือที่เราเรียกกันว่าเป็น สเน่ห์ปลายจวักด้วย

ท้าวยศมณเฑียร : เอ้อ! ทำเยี่ยงนั้นแหะ โขลกให้หนักมือหน่อย ละเอาพริกแห้งใส่ลงไปอีกสิ แม่เจียด ใส่กระชายลงไปอีกหน่อยจักได้หอมๆ

เจียด : เจ้าคะคุณท้าว

ท้าวยศมณเฑียร : เอ้า! ละปลาช่อนที่ต้มอยู่นั้นนะ สุกแล้ววียังจะ แม่ซ้อย จักได้เอามาแกะใส่ครก โขลกพร้อมกันไปเลยทีเดียว

ซ้อย : ไกลแล้วเจ้าคะ อืม! สุกพอดีเจ้าคะ

ท้าวยศมณเฑียร : สุกแล้วก็เร่งเอาขึ้นมาสิจ๊ะ จักได้แกะเสียบ

ซ้อย : เจ้าคะ

ท้าวยศมณเฑียร : อืม! (เสียงคนเดินเข้ามา) อ้อ! พ่อหัวหน้าคันทรรส เข้ามาถึงนี่
เชียวรี

หมื่นคันทรรส : เห็นว่าเจียนเพลแล้ว ก็เลยเข้ามาดูเสียหน่อย ว่าพวกนางวิเสท
ทำเครื่องจันทรรสสำเร็จแล้วรึยัง บัดเดี๋ยวจักมีทันเพลนะจะ คุณท้าวยศมณเฑียร

ท้าวยศมณเฑียร : รออีกหน่อยเถิดพ่อหมื่น ในโรงครัวนี่ะ ก็เร่งกันจนไกลาหลกั
ไปหมดแล้ว เอ้าๆ แม่แหบ แขนงนั่นะ ยกขึ้นมาได้แล้ว บัดเดี๋ยวก็ใหม่หมด มิได้ถึงสมเด็จพระพ
รัตนกันพอดี

แหบ : (ตะโกนไกลๆ) เจ้าคะๆ คุณท้าว ขึ้นแล้วเจ้าคะ

นอกจากนี้ยังพบถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องของการค้าขายซึ่งเป็นอาชีพเก่าแก่ที่มีมา
แต่ดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าขายกับพ่อค้าต่างเมืองทั้งใกล้อย่างรามัญ ไปจนถึงดินแดน
อันแสนไกลอย่างพ่อค้าชาวจีน นับเป็นเรื่องราวความสัมพันธ์กับต่างประเทศ รวมทั้งยังได้แฝง
เรื่องราวของผลกระทบจากสงครามที่มีผลเดือดร้อนไปถึงวิถีชีวิต เรื่องเศรษฐกิจ และการทำมาหา
กินของคนในสังคมอีกด้วย

ท้าวยศมณเฑียร : (เสียงจอบแจในตลาด) (เสียงเดิน) อืมหืม.... กรุงศรีหรือโยธยาเรา
นับแต่พ่อเจ้าอยู่หัวทรงนำทัพไปปราบหงสาแตกพ่ายไปแต่เมืองสุพรรณบุรีนี้ ดูคึกคักขึ้นโขเชียว มี
ว่าจักเป็นเครื่องถ้วยชามแลผ้าแพรที่ลงสำเภามาแต่กรุงจีนหรือพวกขันเถาตของเหลือของที่พ่อค้าชาว
รามัญนำล่องสำเภามาขาย ยิ่งดูก็ยิ่งลายตาขึ้นเยอะเชียวนะแม่ช้อย

ช้อย : เจ้าคำ คุณท้าว... ตั้งแต่เกิดมาจำความได้ ช้อยก็เพิ่งจักเคยเห็น
กรุงศรีหรือโยธยาเราคึกคักกันถึงเพียงนี้ละเจ้าคะ เมื่อก่อน กว่าจักได้ของงามๆ มาขายให้พวกเราได้
ซื้อหากันที ก็ต้องส่งไปให้แม่กองของพวกหงสามันเลือกเฟ้นเอาเสียก่อน เคราะห์ดี ก็ถึงจักมีของ
ดีๆ มาให้พวกเราได้ซื้อหากันเอาไปไว้ใช้บ้าง แต่ส่วนใหญ่ พวกมันก็ถือวิสาสะยึดเอาไปไว้เป็น
สมบัติของตนเองเสียหมด ช้อยยังมียอมจ่ายอัฐจ่ายเบี้ยเข้าให้อีก พวกพ่อค้าที่มาแต่ต่างเมืองจึง
คร้าน มิใคร่อยากจักมาค้าขายด้วยกับกรุงศรีหรือโยธยาเราเท่าไรนักนะเจ้าคะ

2.1.5 สภาพบ้านเมืองไทยสมัยก่อน

ในบางช่วงของบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่ง
อยุธยา” ก็ได้มีการบรรยายถึงสภาพภูมิประเทศของกรุงศรีอยุธยา รวมไปถึงสภาพบ้านเมืองไทย
ในสมัยก่อนไว้ดังนี้

พระเจ้าแปร : ชัยภูมิเมือง...

พระเจ้าแปร : พระองค์ทรงหมายความว่า...

พระเจ้าบุเรงนอง : กรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ล้อมรอบด้วยน้ำ เช่นนั้น กรุงศรีอยุธยาจึงเป็นเสมือนเกาะ ที่มีแม่น้ำเป็นปราการธรรมชาติ มีว่าทัพใดก็ตาม ที่ยกกันเข้ามา แลต่อรบด้วยทัพกรุงศรีอยุธยาแล้ว ยึดเยื้อ เมื่อถึงเดือน ๘ อันเป็นฤดูน้ำหลาก ก็มีอาจจักพักทัพอยู่ได้ ด้วยไพร่พลจักอยู่กันได้อย่างนัก ในที่สุด ก็จักต้องล่าทัพกลับไปเองในที่สุด

หรือ

พระวิสุทธิกษัตริย์ : องค์ขาว สุพรรณกัลยา เราเพิ่งจักมาถึง บัดเดี๋ยวพวกเจ้าต่างก็ไปสงวนน้ำ ชะล้างพระวรกายเสียให้สะอาดสะอ้านเสียก่อนเถิด บัดเดี๋ยวเสร็จแล้ว เราจักได้ออกไปสักการะพระบรมอัฐิของสมเด็จพระเจ้ายสรียาทัยของพวกเจ้ากัน

พระสุพรรณกัลยา : พระบรมอัฐิของสมเด็จพระเจ้ายสรียาทัยเพคะสมเด็จพระไม่ ไซ้พระศกูปเจดีย์ที่ประดิษฐานอยู่เบื้องนอกตรงช่องมุมวัดสพสวรรค์ข้างๆ วังแห่งนี้หรือไม่เพคะ สมเด็จพระแม่...

2.1.6 เกร็ดการศึกสงคราม

เรื่องราวส่วนใหญ่ของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นี้ ประกอบด้วยเนื้อเรื่องของการทำศึกสงครามเป็นส่วนมาก ดังนั้นจึงพบเรื่องราวความรู้ในเรื่องของการศึกสงครามในสมัยก่อนปรากฏอยู่พอสมควร เช่น

เมื่อมีการเสด็จสวรรคต และมีการขึ้นครองราชย์ ผลัดเปลี่ยนพระราชบัลลังก์ใหม่ หัวเมืองประเทศราชต่างๆ ที่ขึ้นกับเมืองนั้นจะต้องเดินทางไปเข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ เพื่อถวายความจงรักภักดี มิเช่นนั้นจะถือว่าเป็นกบฏ

พระมหาดรรมฯ : ตามธรรมเนียมราชประเพณีเมื่อผลัดแผ่นดิน เหล่าเจ้าครองเมืองประเทศราชแลเมืองใหญ่น้อยที่ขึ้นอยู่ในราชอาณาจักรเขตแห่งหงสาวดี จักต้องไปเฝ้าพระเจ้าหงสาวดีพระองค์ใหม่ เพื่อสำแดงความจงรักภักดี เช่นนั้น...

พระนเรศวร : เช่นนั้น จึงเป็นโอกาสเหมาะที่จักได้เห็นท่าทีของเหล่าเจ้าครองเมืองประเทศราช ว่าจักมีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าหงสาวดีพระองค์ใหม่เยี่ยงไร

ก่อนการออกทำศึกสงครามครั้งใหญ่ พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นแม่ทัพจะทรงโปรดให้จัดทำพิธีตัดไม้ข่มนาม เพื่อเป็นการปลุกขวัญและกำลังใจของไพร่พลทหาร

หลวงญาณโยค : (เดินเข้ามา) ขอเดชะ พระอาญามีพินเกล้า บัดเดี๋ยวนี้ ได้ม้ามงคลพิชัยฤกษ์ อันประกอบไปด้วยบุรุษพิชิต เพชฌฆาตแห่งฤกษ์พระจันทร์ แลคณาเสถียราศีเมษ เสวยอัฐิสมณวงศ์ ปุรภัทรปท แห่งเพชฌฆาตฤกษ์ แล้ว จึงขอพระราชทานุญาต กระทำพระราชพิธีตัดไม้ข่มนามตามคัมภีร์ฎีกา พิชัยสงครามแต่ครั้งบูรณด้วยเถิดพระพุทธรเจ้าข้า

พระนเรศวร : อี้ม! จมื่นทิพย์เสนา พระแสงอาญาสิทธิ

จมนทิพย์เสนา : พระพุทธรเจ้าข้า พระแสงอาญาสิทธิพระพุทธรเจ้าข้า

พระนเรศวร : อี้ม! ออกญาไชยบุรณ

พระยาไชยบุรณ : พระพุทธรเจ้าข้า

พระนเรศวร : จงรับเอาพระแสงอาญาสิทธินี้ไป ฟันหุ่นแม่ทัพข้าศึกเสียให้ขาดให้จวนสิ้น

การจัดกระบวนทัพในการออกรบก็เป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งเป็นกลศึกอย่างหนึ่งที่จะได้มาซึ่งชัยชนะ เช่นเดียวกับทัพของพม่าที่มีการจัดกระบวนทัพแก้แครงปองที่พระเจ้าบุเรงนองทรงคิดค้นขึ้น

(ทุกคน) ห่า! กระบวนทัพแก้แครงปอง....

พระนเรศวร : กระบวนทัพแก้แครงปอง เป็นกระบวนทัพที่พระเจ้าบุเรงนองทรงคิดค้นขึ้น เบื้องหน้า ใช้กระบวนทัพรบลงข้าศึกเอาไว้ตั้งกำมบังปองแก้ตัว แลต่อตีด้วยกองทะลวงฟันที่อยู่แต่เบื้องหลังแครงปองที่มีพิษ

ส่วนทางฝ่ายสมเด็จพระนเรศวรก็ทรงมีกลศึกพังกฎา ที่ทรงโปรดให้ชำระตำราพิชัยสงครามขึ้นใหม่เช่นกัน

พระยาไชยบุรณ : เจ้าเดช พ่ออยู่หัวทรงโปรดให้ชำนันทพมาช่อมรเจ้าอยู่ที่นี่

พระราชามนู : ที่แท้ก็เป็นอุบายศึกในพ่ออยู่หัวจริงๆ เสียด้วย คิดมิดจริงจริงๆ

พระยาศรีไสยฯ : อี้ม! กลศึกอันนี้ยะ อยู่ในกลศึกสิบแปดประการที่พ่ออยู่หัวทรงโปรดให้ชำระขึ้นใหม่ ออกนามว่า กลศึกพังกฎาอะนะ เจ้าเดช

พระราชามนู : กลศึกพังกฎาเช่นนั้นรี

นอกจากกลศึกสงครามแล้ว ในบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีร กษัตริย์ แห่งอยุธยา” ก็ยังมีความรู้ในเรื่องของศึกสงครามที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ดังเช่นตอนที่ พระเจ้านันทบุเรงพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่มังสามเกียด ผู้ทรงเป็นพระมหาอุปราชาก่อน ออกไปทำศึก สำหรับยึดถือปฏิบัติเพื่อให้มีชัยชนะในสงคราม ดังปรากฏในบทละครว่า

พระเจ้านันทบุเรง : มังสามเกียด เจ้าจงจำคำพ่อเอาไว้ให้ดี ว่าผู้ที่จักเป็นกษัตริย์ นำทัพไปการพระราชสงครามนั้น จำจักต้องมีคติแห่งจอมทัพอยู่แปดประการด้วยกัน

มังสามเกียด : คติแห่งจอมทัพเช่นนั้นรีพระพุทธเจ้าข้า

พระเจ้านันทบุเรง : ใช่ คติแห่งจอมทัพ ที่พึงจักต้องจดจำแลถือปฏิบัติให้ได้

มังสามเกียด : พระพุทธเจ้าข้า ขอเจ้าพ่อทรงมีพระบรมราโชวาทมาเถิด พระพุทธเจ้าข้า หม่อมฉันจักกระทำตามอย่างเคร่งครัดพระพุทธเจ้าข้า

พระเจ้านันทบุเรง : ดี... มังสามเกียด คติแห่งจอมทัพนั้น มีอยู่แปดประการด้วยกัน คือ ๑ จงมองสิ่งใดอย่างลึกซึ้ง แลอย่าหุเบา ๒ อย่าคะนองตน ทำสิ่งใดตามใจชอบ ๓ จงเอาใจ ทหารให้กล้าหาญ แลรื่นเริงในการศึกอยู่เป็นนิตย์ ๔ จงอย่าอยู่ร่วมสมาคมด้วยคนขลาดแลโง่เขลา ๕ จงรู้ชัฏภูมิที่ตั้งทัพของข้าศึก แลศึกษาให้รอบรู้แลกล้าหาญ ๖ รอบรู้ชัฏภูมิชุมนุมการตั้งค่าย ๗ จงรู้จักปูนบำเหน็จความชอบแก่ทหารที่ได้ช่วยชำนะแก่ข้าศึก แลแปด จงมีความเพียรพยายาม อย่างได้คร้าน

มังสามเกียด : หม่อมฉันจักรับเอาพระบรมราโชวาทในเจ้าพ่อใส่เกล้าใส่กระหม่อมแลกระทำตามอย่างเคร่งครัดพระพุทธเจ้าข้า

นอกจากนี้ยังปรากฏเกร็ดความรู้เรื่องการศึกษาสงครามเกี่ยวกับการกระทำยุทธหัตถีระหว่าง กษัตริย์ต่อกษัตริย์ ว่าเมื่อเสร็จสิ้นการกระทำยุทธหัตถีแล้ว ไม่ว่าพระองค์ใดจะชนะหรือแพ้ ทั้ง 2 ฝ่ายก็จะได้รับการถวายพระเกียรติอย่างสมศักดิ์ศรีด้วยกันทั้งคู่ เพราะการกระทำยุทธหัตธินั้นเป็นการ รบแบบตัวต่อตัว จึงถือเป็นสุดยอดแห่งความสามารถของกษัตริย์นักรบ ที่สมควรได้รับการถวาย พระเกียรติ และยกย่องถึงความกล้าหาญ

พระพนรัตน์ : การกระทำยุทธหัตถีระหว่างกษัตริย์ต่อกษัตริย์นี้ ในชมพูทวีป ถือเป็นคติกันมาแต่ครั้งโบราณแล้วละนะโยมว่าเป็นยอดแห่งความสามารถแห่งกษัตริย์นักรบ ด้วยการ ต่อรบกันตัวต่อตัว จักพ่ายแพ้ชำนะกันก็ด้วยความแคล้วคล่องว่องไวแลพระปรีชาใน การซบซ้างทรงเข้าบ้านรุกกัน หาได้อาศัยกำลังรีพลหรืออุบายศึกแต่ประการใดไม่ เช่นนั้น หาก พระมหากษัตริย์พระองค์ใดได้กระทำยุทธหัตถีแลมีชัยชนะ ก็จักเป็นที่โง่เขลาถึงพระเกียรติยศ

อย่างสูงสุด ถึงแม้ว่าจักเป็นผู้พ่ายแพ้ ก็หาได้ถูกติฉินนินดาไม่ กลับจักได้ปรากฏซึ่งเกียรติยศเสียด้วยซ้ำ

พระราชมนู : ถ้าเช่นนั้น พระมหาอุปราชาแห่งหงสาวดีก็สมควรที่จักได้รับพระเกียรติอันนี้เช่นกันใช่หรือไม่พระพุทธเจ้าข้า

พระพนรัตน์ : ตามโบราณราชประเพณีที่นับถือกัน ถึงแม้ว่าพระมหาอุปราชาจักทรงเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ แต่พระองค์ก็ทรงมีน้ำพระทัยกล้าหาญที่จักขับช้างทรงออกมากระทำยุทธหัตถี จึงสมควรที่จักได้รับการถวายพระเกียรติเชกเช่นกษัตริย์นักรบพระองค์หนึ่งอ่ะนะ ออกพระราชมนู...

2.2 เนื้อหาอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

จากการศึกษาบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” รวมทั้งสิ้น 175 ตอน ผู้วิจัยพบว่าบทละครมีการนำเสนออุดมการณ์ชาตินิยมในด้านต่างๆ ไว้หลายด้าน แบ่งเป็น

- การสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทย
- ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ
- ความเสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาติ
- ความสามัคคีของคนในชาติ
- การรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา

2.2.1 การสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทย

จากการศึกษาบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่ง อโยธยา” นี้แล้ว ผู้วิจัยพบว่าเรื่องของสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทยนั้น มีการนำเสนอผ่านเนื้อหาโดยการสร้างให้ตัวละครรู้สึกสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษในอดีตที่ผ่านมา

เช่น การให้พระสุพรรณกัลยา รู้สึกสำนึกในบุญคุณของสมเด็จพระศรีสุริโยไท และทรงมุ่งมั่นที่จะเสียสละเพื่อแผ่นดินไทยเช่นเดียวกันกับที่สมเด็จพระศรีสุริโยไทได้เคยทรงกระทำไว้

พระสุพรรณกัลยา : สมเด็จพระสุริโยทัยเพคะ หม่อมชั้นสุพรรณกัลยา เคยได้ยลยิน สมเด็จพระนางเจ้าถึงพระวีรกรรมของสมเด็จพระเจ้าบรมดิถีกันนับแต่หม่อมชั้นจำความได้ แต่ก็มีใครได้มาเยือนกรุงศรีอยุธยาเลยซักครั้ง จนเพลานี้สบโอกาสเหมาะ แม้ว่าจักต้องจำใจจาก เมืองพิษณุโลกมาเป็นองค์จํานำ ประกันมิให้สมเด็จพระนางเจ้าทพสงวดีมาต่อตีกรุงศรีอยุธยา ก็ตาม แต่หม่อมชั้น ก็ยังรู้สึกดีพระทัยนัก ที่เพลานี้ ได้มาถวายการสักการะพระบรมอัฐิของสมเด็จพระ ยาย ผู้ซึ่งเป็นวีรกษัตริย์ในพระทัยของหม่อมชั้นเสมอมา หม่อมชั้นตั้งพระทัยมั่นแลของให้คำสัตย์กับ พระบรมอัฐิของสมเด็จพระนางเจ้าว่าต่อไปในเบื้องหน้า จักเกิดอันใดขึ้นแก่แผ่นดินกรุงศรีอยุธยาเรา ก็ตาม หม่อมชั้นจักยึดถือเอาพระวีรกรรมของสมเด็จพระนางเจ้าไว้เป็นเยี่ยงอย่าง ยอมสละซึ่งพระชนม์ ของตนเอง เพื่อปกป้องไว้ซึ่งแผ่นดินอันเป็นที่รักยิ่งของเราเพคะ

เช่นเดียวกับพระเทพกษัตริย์และพระแก้วฟ้า

พระมหินทร์ : แต่...น้องหญิง...พวกเจ้าเป็นอิสตรี..

พระเทพกษัตริย์ : อิสตรีแล้วเยี่ยงไรเพคะ สมเด็จพระนางเจ้าสุริโยทัยแลสมเด็จพระพี่หญิงบรม ดิถี ก็ทรงเป็นอิสตรีเพศเดียวกัน ยังอาจหาญขับช้างออกไปต่อรบกับไอ้พวกหงสาจนสิ้นพระชนม์ บนคอช้างทั้งสองพระองค์ เยี่ยงชายชาติกรรบได้เลย แล้วเหตุใดหม่อมชั้นแลน้องแก้วฟ้าจัก จำเวรกรรมตามสมเด็จพระนางเจ้าแลสมเด็จพระพี่หญิงบรมดิถีมิได้เล่าเพคะ

หรือตอนที่สมเด็จพระนเรศวรทรงปลอมพระองค์มาทดสอบฝีมือและความซื่อสัตย์ของ เหล่าไพร่พลในชุมนุมวิเศษไชยชาญ เหล่าทหารก็ยังกล่าวยกย่องพระองค์

ทิพย์ : นี่พวกเอ็งเป็นอันใดไปกันวะ เหนอ! ฟังเพียงแค่มปากคนเจรจา เพียงนิด ก็ถึงกับยอมละทิ้งความมุ่งมั่นที่จ้กร่วมกับพระมหาอุปราชนเรศวร กอบกู้แผ่นดินของพวก เราคืนมาจากไอ้พวกหงสาแล้วเช่นนั้นรี นี่...นี่พวกเอ็งลืมเลือนวันที่ไอ้พวกหงสา มันบุกเข้ามา ในพระนคร แลสังหารพ่อของพวกเราทุกคน ต่อหน้าต่อตาพวกเราแล้วเช่นนั้นรีวะ

(หลายคน) เอ่อ..คือ...

ทิพย์ : สมเด็จพระนางเจ้า... ผู้อุตสาหะตรำพระวรกาย เสด็จขึ้นเหนือลงใต้ รวบรวมไพร่พล แลฝึกปรือทหารอยู่ตลอดเพล่า หาได้เคยพักผ่อนพระวรกายไม่แม้แต่น้อย นี่ขนาด เมื่อคราก่อนที่พวกเราพบกับไอ้พวกหงสา สมเด็จพระนางเจ้าเพียงจ้กหายจากพระอาการประชวร ยังผู้ อุตสาหะเสด็จไปทอดพระเนตร กำกับการศึกเองเสียด้วยซ้ำ แล้วเยี่ยงนี้ยะ พวกเอ็งจักยอมเป็น ทูรยศต่อสมเด็จพระนางเจ้า ไปสามีกัดกับไอ้พวกหงสาได้อีกเช่นนั้นรี

(หลายคน) เอ่อ..คือ...ชั้น...ชั้นผิดไปแล้วจ้ะ พี่ทิพย์...

สมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถทรงสำนึกในความเสียสละของพระเพท
กษัตริ์และพระสุพรรณกัลยา ที่ทรงต้องไปเป็นองค์จ่านำ ณ กรุงหงสาวดี ดังบทละครว่า

พระวิสุทธิกษัตริ์ : องค์ดำ....องค์ขาว....แม่ดีใจนักที่เจ้ามีลิ้มเลื่อนพีหึงแล่นน้ำ
ของเจ้า

พระนเรศวร : สมเด็จพระพุทธเจ้าข้า สมเด็จพระน้ำข่าน่าสงสารนัก ต้องถูกส่ง
ตัวไปเพื่อจำเริญพระราชไมตรีกับพระเจ้ากรุงล้านช้าง ข้า... ยังถูกพระเจ้าบุเรงนองนำทัพมาชิงเอา
พระองค์เสียกลางทาง จนต้องพลัดพรากไปอยู่หงสา ส่วนสมเด็จพระพิหึง ก็ทรงยอมพระองค์ไปอยู่
หงสา เพื่อให้หม่อมช้านกลับมากอบกู้แผ่นดิน จักอย่างไรเสีย หม่อมช้านก็มีวันลิ้มเลื่อนเป็นแนว
พระพุทธเจ้าข้า

หรือแม้กระทั่งพระชาวมัญญ์ที่ได้เคยถวายความช่วยเหลือแต่สมเด็จพระนเรศวรไว้
พระองค์ก็ยิ่งทรงสำนึกในบุญคุณ มิทรงลิ้มเลื่อน

มหาเถระคณัฎ : มหาบพิตรข่าน้ำพระทัยต่อชาวมัญญ์เราเป็นยิ่งนัก ในเพลงาที่
มีโอกาสจักนำทัพคืนแผ่นดินอย่างปลอดภัย ก็มีทรงคิดที่จักเอาพระองค์รอดอยู่ถ้อยเดียว แต่กลับ
ทรงนำทัพขึ้นเหนือมาหมายจักรับเอาชาวมัญญ์เราไปอารักขาให้พ้นจากราชภัยแห่งพระเจ้าหงสาว
ดี เยี่ยงเนี่ยะ ชาวมัญญ์แห่งเมืองแครงเรา ก็คงจักต้องสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของมหาบพิตร
ตราบจนชั่วลูกสืบหลานเป็นมั่นคง

พระนเรศวร : พระอาจารย์ พระอาจารย์แลเหล่าชาวมัญญ์แห่งเมืองแครง
ทั้งสิ้น ต่างก็มีพระคุณต่อข้า ซึ่งหากข้าจักละไว้แลคิดเอาแต่ตัวรอดอยู่ถ้อยเดียว ก็จักดูประหนึ่ง
เป็นคนไร้ซึ่งความกตัญญูตา จักหาความจำเริญแลความสำเร็จในการใหญ่แต่เบื้องหน้าบมิได้
เช่นนั้น จึงจำต้องเสี่ยงภัยอันตรายนำทัพมานิมนต์พระอาจารย์แลเหล่าชาวมัญญ์แห่งเมืองแครง
แห่งนี้ ไปให้พ้นเสียจากอุปัทวันตรายอันจักเกิดขึ้นแต่หงสาวดี จึงขอนิมนต์พระอาจารย์จงเร่งแต่ง
เครื่องอัฐบริวารเพื่อไปเป็นที่พึ่งแก่ชาวมัญญ์แลชาวอโยธยาเราแต่แผ่นดินของข้าเถิด

(มอญหลายคน) ขอนิมนต์พระอาจารย์มหาเถระคณัฎออกไปอโยธยาด้วยเถิดเจ้าข้า

มหาเถระคณัฎ : อืม....

หรือจะเป็นการสำนึกในคุณงามความดีของคนรุ่นก่อนและพร้อมที่จะดำเนินรอยตาม

ขุนพิณิจ : ไซ้แล้วละเจ้าเดช เพลานั้น ก่อนที่ท่านเจ้าคุณมหาเทพจักให้ข้า
แบกเอ็งหนีออกมาจากวงล้อมข้าศึก ท่านได้ฝากฝังเอ็งเอาไว้กับข้า ท่านเจ้าคุณว่า เอ็งนะเป็นชน
รุ่นหลัง เป็นความหวังของกรุงศรีอยุธยาเรา ต่อไป ก็จักได้เป็นกำลังสำคัญที่จักกอบกู้แผ่นดินได้
ในภายหน้า ดาบสองเล่มนี้เป็นดาบคู่กายของท่านเจ้าคุณ ชะรอย ท่านเจ้าคุณคงจักปรารถนาให้
เอ็งได้ใช้มัน ต่อบกับข้าศึกต่างท่านเจ้าคุณกระมัง

เดช : ท่านเจ้าคุณมหาเทพ... ไฉ่... ดี... ท่านเจ้าคุณเจ้าข้า ถ้าเช่นนั้น
ข้าไฉ่เดช จักขอให้สัตย์แก่ท่านเจ้าคุณ ว่านับแต่นี้ข้า จักใช้ดาบคู่ของท่านเจ้าคุณสองเล่มนี้ ต่อบ
กับไอ้พวกข้าศึกที่บังอาจเข้ามาแย่งแผ่นดินของเรา มิต่างไปจากท่านเจ้าคุณในอดีตเลยเจ้าข้า

2.2.2 ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ปรากฏอยู่ในบทละครวิทยุ
อิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหาราชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” ในบทสนทนาของตัวละคร ซึ่ง
ส่วนใหญ่มักจะเป็นการเจรจาระหว่างฝ่ายไทยและฝ่ายพม่า ซึ่งตัวละครก็จะกล่าวถ้อยคำที่แสดง
ถึงความซื่อสัตย์ จงรักภักดี หรือแม้กระทั่งยอมสละเลือดเนื้อและชีวิตเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินและ
พระมหากษัตริย์ เช่น

ในครั้งศึกเมืองพิษณุโลก พระมหาธรรมราชาก็ยอมออกศึกรบกับพระเจ้าแปรและพระเจ้า
อังวะด้วยความจงรักภักดีต่อพระมหาจักรพรรดิ พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา

พระเจ้าอังวะ : เอ้า! ว่าเยี่ยงไร พระองค์จักทรงยอมสวามิภักดิ์แต่โดยดี หรือว่า
จักให้ไพร่พลเรือนแสนของหม่อมฉันแลพระเจ้าแปรตีหักเอาเองก็ทรงตรัสมาเถิดพระเจ้าข้า

พระมหาธรรมฯ : พระเจ้าอังวะ เมืองพิษณุโลกสองแควของข้า ถึงบัดเดี๋ยวนี้จัก
เกิดโรคระบาด ผู้คนล้มตายกันไปเป็นอันมากกอบปรัดด้วยทัพของพระองค์ที่ยกกันเข้ามา เป็น
แสนยานุภาพมากกว่าไพร่พลของข้ามากมายนัก แต่... นั่นก็หาได้ทำให้หม่อมฉันแลไพร่พล
ทั้งหลายของหม่อมฉัน ผู้เป็นข้าในขอบขันฑสีมาแห่งกรุงศรีอยุธยา จักต้องสิ้นความจงรักภักดีต่อ
พ่อเจ้าอยู่หัวหม่อมฉันไม่ เช่นนั้น หากพระองค์ประสงค์ที่จักได้ซึ่งเมืองพิษณุโลกสองแควแห่งนี้
แล้วก็จงใช้กำลังช่วงชิงเอาเองเถิด หม่อมฉันแลไพร่พลของหม่อมฉัน ยอมแล้ว ที่จักเอาเลือด
ชะโลมแผ่นดิน ให้สมกับศักดิ์ศรีที่ได้เกิดมาเป็นข้าแผ่นดิน

และโดยเฉพาะเมื่อเหล่าทหารขุนศึกได้ร่วมในพิธีดื่มน้ำพิพัฒน์สัตยาแล้ว ต่างก็ล้วนจงรักภักดีต่อชาติบ้านเมือง และพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง โดยปรากฏในตอนนี้ออกญามหาเทพต่อสู้กับพวกข้าศึกศัตรู ดังนี้

พระเจ้าแปร : (หัวเราะ) แม่กองกรุงศรีอยุธยา บัดเดี๋ยวนี้ กรุงศรีอยุธยาทั้งสิ้น ได้ตกอยู่ในเงื้อมพระหัตถ์ของพระเจ้าบุเรงนองสิ้นแล้ว พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาแลพระวงศ์ทั้งสิ้นแห่งกรุงศรีอยุธยา ต่างก็กำลังเสด็จไปเข้าเฝ้าถวายบังคมพระเจ้าบุเรงนองอยู่ เจ้านะ จวงวอง อาวุธ สามีภักดีต่อเราเสียเถิด ข้า..พระเจ้าแปรให้สัตย์วาจาว่า ข้าแลทหารของข้าทั้งสิ้นจักมิทำอันตรายเจ้า

พระยามหาเทพ : (หัวเราะ) พระเจ้าแปร... พระองค์คงจักมีรู้จักทหารกรุงศรีอยุธยาเยี่ยงข้ากระมัง ฮี! ข้า..ออกญามหาเทพ ถึงแม้จักเหลือเพียงผู้เดียวในกรุงศรีอยุธยา แต่ก็มีเคยคิดเสียตายชีวิตเลยแม้แต่นิดเดียว ในเมื่อวันนี้ พวกพระองค์ได้มีชัยเหนือกรุงศรีอยุธยาของข้าแล้ว ข้าผู้ซึ่งเป็นขุนศึกที่ถวายสัตย์ดื่มน้ำพิพัฒน์สัตยามาถึงสามแผ่นดิน ก็มีปรารถนาที่จักมีชีวิตอยู่อีกต่อไป นี่แน่ะ พระเจ้าแปร หากพระองค์ทรงคิดว่า ไพร่พลของพระองค์ที่รายล้อมข้าอยู่นี้ อาจเอาชีวิตของข้าได้ละก็... จงสั่งให้ไพร่พลของพระองค์ บุกกันเข้ามาสังหารข้าเถิด ข้า..ออกญามหาเทพจักมิยอมถอยหนีเลยแม้แต่ก้าวเดียว!

ชาวไทยทุกคนไม่ว่าจะเป็นเหล่าทหาร ขุนศึก หรือแม้แต่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ต่างก็มีความรักชาติไทย รักผืนแผ่นดินไทยอันแผ่นดินเกิดของตนเองทั้งสิ้น ดังปรากฏอยู่ในบทละครเป็นระยะๆ ดังนี้

พระองค์ดำ : แยกเราจากสมเด็จพระพ่อเพื่อหมายให้เรา มีใจแก่หงสาวดีเช่นนี้นี่

ขุนศรีสงคราม : พระเจ้าข้า

พระองค์ดำ : ฮี! หามีทางไม่ดอก คนเยี่ยงเรา มีมีทางมีใจแก่แผ่นดินอื่น โดย

เป็นทวยศแก่แผ่นดินอันเป็นมาตุภูมิของเราเองไม่เป็นแน่

หรือความจงรักภักดีต่อแผ่นดินไทยของสมเด็จพระมหินทราธิราช

พระมหินทร์ : (โอบนหัวเราะ) องค์ดำ ความมุ่งมั่นของเจ้ามีมากเพียงใด น้ำดูจากแววพระเนตรของเจ้าก็พอจักมองออกอะนะเพียงแต่...น้ำจักมิยอมให้ถึงวันนั้นเป็นอันขาด จักอย่างไรเสีย น้ำก็มิยอมไป จักมิยอมไปอยู่แผ่นดินอื่น ที่หาใช่แผ่นดินเกิดของเราเองเป็นอันขาด

หรือความจงรักภักดีต่อแผ่นดินไทยของสมเด็จพระสุพรรณกัลยา

พระสุพรรณเทวี : ขอเดชะ แต่ด้วยหม่อมชั้นประสูติแต่เมืองพิษณุโลกสองแคว มีพระราชบิดาเป็นเชื้อวงศ์พระร่วงเจ้าสุโขทัย ส่วนทางพระราชมารดานั้นเล่า ก็เป็นเชื้อวงศ์แห่งสุพรรณภูมิ วงศ์ซึ่งเป็นกษัตริย์ปกครองกรุงศรีอยุธยาแต่เก่าก่อนเช่นนั้น จึงนับได้ว่า หม่อมชั้นมีสายโลหิตแห่งสยามประเทศอยู่เต็มเปี่ยม จึงหาควรไม่ ที่จักยึดถือเอากฎมณเฑียรบาลอาจารย์ตแห่งปัจจามิตรอื่นใดมากระทำตาม อันจักเป็นการทรยศต่อแผ่นดินเกิดของหม่อมชั้นเพคะ

หรือความจงรักภักดีต่อแผ่นดินไทยของสมเด็จพระเทพกษัตริ

พระเทพกษัตริ : โโลหิตในกายเราเป็นสุพรรณภูมิ เป็นชาวกรุงศรีอยุธยาโดยกำเนิด ต้องพลัดบ้านพลัดเมืองมาเป็นข้าแค่แห่งสา- ในยามที่แผ่นดินกำลังมีภัย เจ้ามณีจันทร์เพลาทุกลมหายใจของเราที่ต้องสูดเอากลืนอายในแผ่นดินหงสาวดีเพื่อดำรงตนให้มีชีวิตอยู่ เพื่อรอวันอันเป็นความหวังของเรานั้น มันทรมาณ...ทรมาณใจเราอยู่ทุกขณะ จนกระทั่งองค์ดำหลานเรา ได้กระทำการสำเร็จ ประกาศตนเป็นอิสระให้แก่ชาวเราทุกคน แต่เรา ผู้ที่อยู่หงสาวดีนี้ หาได้เคยลิ้มรสแห่งความเป็นอิสระภาพไม่แม้แต่น้อย เช่นนั้น วันนี้ ถึงเพลาแล้ว ที่เราจักขอยุ่แลตายอย่างผู้มีอิสระ เจ้ามณีจันทร์ เราจักเป็นไท...เป็นไทอย่างสมศักดิ์ศรีแห่งความเป็นชาวกรุงศรีอยุธยา เราจักให้พวกหงสาวดีได้เห็นว่ามีเราจักต้องทนทรมาณกับความเจ็บไข้มากเพียงใด เราก็จักมิยอมฟังพาพวกมันอีกเป็นอันขาด

การแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ก็มีปรากฏอยู่ในบทสนทนาของตัวละครในเรื่อง ดังนี้

พระยาสุนทรฯ : ขอเดชะ มีว่าพระองค์หญิงจกทรงประทับอยู่ไหน แลจกทรงมีฐานันดรศักดิ์เยี่ยงไร พระองค์หญิง ก็ยังทรงเป็นพระองค์หญิงเทพกษัตริแห่งกรุงศรีอยุธยาของข้าพระพุทธเจ้าทั้งสองอยู่ดี หาเป็นอื่นไปได้ไม่พระพุทธเจ้าข้า

เจ้าพระยาจักรี : จริงเยี่ยงที่ท่านออกญาสุนทรสงครามทูลนะพระพุทธเจ้าข้า พวกเราถึงแม้ว่าจักต้องจากแผ่นดินของพวกเรามาอยู่แต่หงสาวดี แต่เลือดแห่งกรุงศรีอยุธยาในกายเรา ก็หาได้เคยเปลี่ยนไปไม่ เช่นนั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งสอง เคยถวายความจงรักภักดีต่อพ่อเจ้าอยู่หัวแลพระบรมวงศานุวงศ์เยี่ยงไร ข้าพระพุทธเจ้าทั้งสองก็ยังคงเป็นอยู่เฉกเดิมนิเคยคิดเปลี่ยนแปลงไปเลยแม้แต่น้อยพระพุทธเจ้าข้า

หรือความจงรักภักดีของพระนมกาทที่มีต่อพระสุพรรณกัลยา

เมงอะทะเว : สมเด็จพระเพคะ พระโลหิตในพระวรกายสมเด็จพระแม่ ทรงเป็นกรุงศรีอยุธยา หม่อมชั้นแลน้องก็เด็กกัน กิ่งหนึ่งพวกหม่อมชั้นก็เป็นชาวกรุงศรีอยุธยา หากพระเจ้านั้นทพฺรทรงเกลียดชังชาวกรุงศรีอยุธยา จนถึงกับจักต้องประหารกันแล้วละก็.. หม่อมชั้นแลน้อง ก็จักขอร่วมเป็นร่วมตายกับสมเด็จพระแม่ แลชาวกรุงศรีอยุธยาที่นี่เพคะ

พระสุพรรณเทวี : เมงอะทะเวลูกแม่...

พระนมกาท : ดีเพคะ ถ้าเช่นนั้น หม่อมชั้นผู้ซึ่งเป็นผู้ถวายการอภิบาลพระนางมาเสียแต่ยังทรงพระเยาว์ อีกทั้งยังได้มีวาสนาถวายการอภิบาลพระโอรสแลพระธิดาในพระนางอีกถึงสองพระองค์ ก็จักขอเอาชีวิตที่เหลืออยู่ของหม่อมชั้นถวายการอารักขาพระนางแลพระโอรสธิดาจนกว่าชีวิตจักหาไม่เพคะ

หรือความจงรักภักดีของเหล่าทหารที่มีต่อสมเด็จพระนเรศวร

เจ้าพระยามหาฯ : เจ้าเรื่อง ความจงรักภักดีที่มีต่อพ่อเจ้าอยู่หัวนะ หาได้มีแต่เพียงลมปากไม่นะเว้ย มันต้องทั้งกายแลวจา โดยจำเพาะอย่างยิ่ง ใจของเอ็งด้วยนะเจ้าเรื่อง

พระยาศรีไสยฯ : เจ้าเดช...

เจ้าพระยามหาฯ : เจ้าเรื่อง พ่ออยู่หัวนะ ทรงเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่เหนือชีวิตของข้า ที่ข้าจักล่วงละเมิดหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันสำแดงถึงความมิเคารพหรือหมิ่นพระบรมเดชานุภาพมิได้เป็นอันขาด แม้แต่จักกล่าววาจาอันใดให้ทรงระคายเคืองเบื้องพระยุคลบาทเพียงเล็กน้อยก็ตาม

2.2.3 การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ

ประชาชนชาวไทยทุกคนต่างก็มีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกันไปตามแต่สถานะของแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ ทหาร ขุนศึก หรือแม้แต่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ บทสนทนาของตัวละครในละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหาราชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” ก็ได้ปรากฏถึงการรู้จักบทบาทและรับผิดชอบในส่วนหน้าที่ของตนเอง ดังนี้

หน้าที่ของชายไทยที่จะต้องรับใช้ประเทศชาติในการดูแลความสงบเรียบร้อยภายใน และป้องกันข้าศึกศัตรูจากภายนอก

ขุนโลกพยากรณ์: ขอเดชะ พระอัญยามิพันเกล้า ข้าพระพุทธเจ้า ออกขุนโลก
พยากรณ์ ขอลถวายตัวเจ้ามิ่ง บุตรชายคนเดียวของข้าพระพุทธเจ้าแก่สมเด็จพระเจ้าข้า

หลวงทิพย์ : ข้าพระพุทธเจ้า ก็ขอลถวายตัวเจ้าเรื่อง บุตรชายคนหัวปีของ
ข้าพระพุทธเจ้า แก่สมเด็จพระเจ้าเอกกันพระพุทธเจ้าข้า

(ขุนนางหลายคน) ข้าพระพุทธเจ้าก็ขอลถวายตัวบุตรชายของข้าพระพุทธเจ้าแก่สมเด็จพระเจ้า
เอกกันพระพุทธเจ้าข้า

หรือ

ขุนพิณิจ : ขอเดชะ พระอัญยามิพันเกล้า เดิมที ข้าพระพุทธเจ้าแลเจ้าเดช
เพียงแต่ร่วมกันออกช่วยเหลือแลชักชวนผู้คนให้เข้ามาฝึกปรี้ออาวุธยุทธภัณฑ์ แลการขี่ม้าออกศึก
แต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ยังหาได้เป็นการใหญ่โตอันใดไม่ แต่...มาบัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้มีโอกาส
เฝ้าสมเด็จพระมหาอุปราช ผู้ที่เป็นหน่อเนื้อในวงศ์สุพรรณภูมิแห่งกรุงศรีอยุธยาแลวงศ์พระร่วง
เจ้าแห่งเมืองสองแคว ขอเดชะ สมเด็จพระที่นั่งมยุญญาภินิหารยิ่งแล้ว ที่จักทรงเป็นพระผู้นำปวง
ข้าพระพุทธเจ้าเหล่าชาวเมืองวิเศษไชยชาญทั้งสิ้น ต่อสู้กับไอ้พวกหงสา เพื่อกอบกู้แผ่นดินกรุง
ศรีอยุธยาของเราให้คืนเป็นปรกติสุขเช่นเดิม เช่นนั้น ข้าพระพุทธเจ้าแลเหล่าชาวเมืองวิเศษไชย
ชาญทั้งหลาย จึงขอลถวายตัวรับใช้สมเด็จพระนเรศวรเจ้า トラบจนกว่าชีวิตจักหาไม่พระพุทธเจ้า
ข้า

พระนเรศวร : ดี! ถ้าเช่นนั้น ออกขุนพิณิจ เจ้าเดช

(ขุนพิณิจ เดช) พระพุทธเจ้าข้า

พระนเรศวร : นับแต่ไปเมื่อหน้า พวกเจ้าแลเหล่าชาวเมืองวิเศษไชยชาญของ
พวกเจ้า จงมีหน้าที่เป็นทหารอาสา ขึ้นตรงกับข้า เพื่อร่วมกิจการกอบกู้แผ่นดินกรุงศรีอยุธยาด้วยกัน
กับข้าเถิด

(ขุนพิณิจ เดช) รับด้วยเกล้าพระพุทธเจ้าข้า

ไม่เว้นแม้แต่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ต่างก็ทรงทราบถึงพระราชภาระและ
พระราชกรณียกิจในฐานะที่ทรงเป็นพ่ออยู่หัวของบ้านเมือง

พระมหาธรรมฯ : องค์ดำ การศึกนี้ เต็มไปด้วยกลอุบาย ที่ทุกคนจำจะต้องหมาย
เอาชัยชนะซึ่งกันแลกันเพื่อความอยู่รอดของแผ่นดินของตน แต่เมื่อได้รับชัยชนะมาแล้ว หากจัก
รักษาชัยชนะอันนั้นให้คงอยู่ตลอดไปนั้น ก็คงจักมีแต่หนทางเดียวเท่านั้น ซึ่งหาได้มีอยู่ถ้วนทั่ว
ทุกตัวคนไม่ดอกนะองค์ดำ

พระนเรศวร : สมเด็จพระเอกาทรงหมายถึงทศพิศราชธรรมใช้หรือไม่
พระพุทธรเจ้าข้า

พระมหาธรรมฯ : ใช้ ทศพิศราชธรรม คือธรรมที่ราชาธิราชทุกพระองค์พึงจักต้องมี
ในพระองค์ แลจักต้องมีด้วยน้ำพระทัยจริง หาใช้เสแสร้งแก้งทำแต่ประการใดไม่

หรือ

พระนเรศวร : สมเด็จพระแลสมเด็จพระแม่อย่าได้ทรงพระปริวิตกไปเลย
พระพุทธรเจ้าข้า การครานี้ เกิดขึ้นก็เพราะหม่อมฉันได้ประกาศซึ่งอิสรภาพแต่เมืองแครง เช่นนั้น
ถึงหม่อมฉันจักต้องตาย ก็จักต้องรักษาเอาไว้ซึ่งอิสรภาพแห่งแผ่นดินอยุธยาศรีรามเทพนครให้จง
ได้พระพุทธรเจ้าข้า

พระวิสุทธิกษัตริ์ : องค์ดำ...

หรือ

พระนเรศวร : น้ององค์ขาว แลขุนศึกของข้าทุกๆ คน พวกเจ้าทั้งหลาย ต่างก็
ล้วนแล้วแต่ร่วมทุกข์ร่วมสุข พันฝ่าอุปสรรคร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่เพื่อกอบกู้เอกราช แลฟื้นฟู
แผ่นดินกรุงศรีอยุธยาไปด้วยกันกับข้าเป็นเวลานาน ที่ผ่านมามีว่าจักเป็นศึกน้อยใหญ่สัก
เพียงใด เรายังไม่เคยครั้นคร้ามหวั่นเกรงแต่ประการใดเลย ทั้งนี้ ก็เพราะพวกเราต่างก็มีอุดมการณ์
แลจุดมุ่งหมายอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก็คือ การยินยอมพร้อมใจที่จักมอบชีวิตเป็นพลี เพื่อ
ปลดแอกชาวเราทั้งหลาย ให้พ้นไปเสียจากการเป็นข้าแห่งกรุงหงสาวดี

เจ้าพระยามหาฯ : พระพุทธรเจ้าข้า ปลดแอกชาวเราให้พ้นไปเสียจากการเป็นข้า
แห่งกรุงหงสาวดี หลายสิบปีมานี้ ปวงข้าพระพุทธเจ้าตามเสด็จพ่อเจ้าอยู่หัวไปราชการสงครามทั้ง
เหนือแลใต้ เพื่อที่จักกำจัดเหล่าปัจเจกมิตรทั้งหลาย ที่มุ่งร้ายต่อแผ่นดินของเรา จนในที่สุด
นอกจากจักมีผู้ใดกล้าที่จักมากระทำร้ายแผ่นดินของเราแล้ว เหล่าอาณารยประเทศทั้งหลาย
ต่างก็ยกกริ่งเกรงในพระบารมีของพระองค์ ยินยอมพร้อมใจกัน สวามิภักดิ์เข้ามาเป็นเมืองออกแห่ง
กรุงศรีอยุธยาของเราเป็นอันมากพระพุทธรเจ้าข้า

2.2.4 ความเสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาติ

คนไทยทุกคนย่อมจะรักและหวงแหนในแผ่นดินเกิดและความเป็นเอกราชชาติไทย ดังนั้นทุกคนจึงพร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวเพียงเล็กน้อย เพื่อจะได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ดังปรากฏในบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” ดังนี้

พระมหาดรรมราชา จำต้องให้พระนเรศวรเสด็จไปเป็นองค์ประกัน ณ กรุงหงสาวดี

พระองค์ดำ : ไม่นะพระพุทเจ้าข้า สมเด็จพระเจ้าจกให้หม่อมฉันตามเสด็จพระเจ้าบุเรงนองไปหงสาวดี สู้สั่งให้ประหารหม่อมฉันเสียที่นี้จักดีกว่านะพระพุทเจ้าข้า

พระมหาดรรมฯ : ...พ่อก็มีปวารณาจักให้เจ้าไปดอกร หากแต่...เฮ้อ...การนี้ยะ หาใช่การส่วนตัวที่เจ้าจักตัดสินพระทัยได้แต่ลำพังดอกนะเจ้า หากแต่การนี้ยะ เป็นการของบ้านของเมือง ที่เจ้าแลพ่อ จักต้องยอมสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขของชาวเมืองพิษณุโลกเรา

หรือการเสียสละพระองค์ของสมเด็จพระสุพรรณกัลยา ไปเป็นองค์ประกัน ณ กรุงหงสาวดี แทนสมเด็จพระนเรศวร

พระวิสุทธิกษัตริ์ : ไช้...ลูกแม่ มิใคร่พรากรจากอกแม่ไปไหน แต่บัดเดี๋ยวนี้ เจ้า... (ร้องไห้)

พระสุพรรณเทวี : สมเด็จพระแม่...สมเด็จพระแม่อย่าได้ทรงเสียพระทัยไปเลยเพคะ ที่หม่อมฉันต้องไปครานี้ ก็ด้วยการของบ้านเมือง สมเด็จพระแม่น่าจักทรงภูมิใจแทนหม่อมฉันเสียมากกว่านะเพคะ ที่การไปของหม่อมฉัน จักเป็นเหตุให้กรุงศรีอยุธยาเราได้มีโอกาสกลับมาเป็นราชธานีเอกเดิมนับแต่ในเบื้องต้นได้ หม่อมฉัน...หม่อมฉันยินดีที่จักกระทำเพื่อบ้านเมือง ถึงแม้จักมิได้สละพระชนม์ชีพแด่สมเด็จพระเจ้ายายสุริโยทัยก็ตามเพคะ

สมเด็จพระนเรศวรทรงยอมสละเรื่องส่วนพระองค์ เพื่อกิจการบ้านเมืองโดยส่วนรวม

พระนเรศวร : อืม! ดี ถ้าเช่นนั้น วันพรุ่ง หลังจากพระราชพิธีสำเร็จ ก็ให้เรียกตัวมาเข้าเฝ้าเราได้ทันที หากต้องรื้อถึงวันมะรืนไม่ดอกรนะ ออกพระราชมนู

พระราชมนู : แต่...วันพรุ่ง เป็นวันอภิเษกในสมเด็จพระเจ้านะพระพุทเจ้าข้า

พระนเรศวร : ออกพระราชมนู คีทหงสกำลังประชิดพระนคร จักให้การล่าช้า เพียงด้วยเพราะพระราชพิธีอภิเษกของข้าพมิได้ดอกนะ วันพรุ่ง เมื่อข้าได้เห็นฝีมือของทหารม้า ทะลวงฟันจนเป็นที่พอใจแล้ว วันมะรืน จักได้คิดอ่านการปล้นค่ายหงสากันในทันที

การเสียดสละตนเพื่อรักษาเอกราชของชาติ

พระมหินทร : สมเด็จพระพุทธเจ้าข้า ในเมื่อความเป็นดั่งนี้แล้ว เห็นที่ เราก็คงจักปล่อยให้ทัพหงสาดียกกันเข้ามาล้อมกรุงเราเฉกเมื่อคราก่อนแล้วมิได้แล้วนะพระพุทธเจ้าข้า

เจ้าพระยาจักรี : พ่อเจ้าอยู่หัวทรงคิดอ่านจักกระทำการเยี่ยงไร ก็ขอได้ทรงโปรดมีพระบรมราชโองการมาด้วยเถิดพระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้า เจ้าพระยาจักรีศรีอโศก ที่เจ้ากระทรวงพระสมุหนายกแลเหล่าเสนามาตย์ทั้งหลาย จักขอถวายชีวิตเป็นพลี เพื่อปกป้องกรุงศรีอยุธยาของเราให้พ้นไปเสียจากภัยพิบัติในครั้งนี้ให้จงได้พระพุทธเจ้าข้า

(ขุนนางหลายคน) ข้าพระพุทธเจ้า ขอน้อมถวายชีวิตเป็นพลีพระพุทธเจ้าข้า

การเสียดสละพระองค์ของสมเด็จพระสุพรรณกัลยา

พระสุพรรณเทวี : เจ้าจงเก็บพระเกศาของข้าให้ดี แลจงนำเอาไปถวายแก่องค์ดำ แลองค์ขาวนุชาของข้า กราบทูลพระองค์ว่าข้า..คงจักมีโอกาสดำปะหน้าน้องข้าทั้งสองอีกแล้ว ข้า...คงจักมีโอกาสดำร่วมเล่น ร่วมสนุก แลร่วมกรรแสงด้วยกันอีกต่อไปแล้ว ในเมื่อบัดเดี๋ยวนี้ น้องของข้าทั้งสองอาจกระทำกิจให้แก่แผ่นดินจนสำเร็จ ข้า...ผู้เป็นสมเด็จพระพี่หญิงของพระองค์ ที่เป็นองค์จำนำอยู่แต่หงสาดิแห่งนี้ ก็คงจักสิ้นสุดพระราชภารกิจที่พึงจักกระทำต่อแผ่นดินอีกต่อไป ขอให้พระองค์ทั้งสอง จงภูมิใจในตัวพี่หญิงของพระองค์ทั้งสองพระองค์นี้เถิด ว่าพี่หญิงของพระองค์ยอมสละแล้ว ซึ่งพระชนม์ เพื่อแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาของเรา....

เจ้ามณีจันทร์ : เจ้านาง...(ร้องไห้)

2.2.5 ความสามัคคีของคนในชาติ

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีร กษัตริย์แห่งอยุธยา” ผู้วิจัยพบว่าการนำเสนอเนื้อหาในเรื่องราวของความสามัคคีของคนใน ชาติเป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ การนำเสนอถึงความรู้สึกรักใคร่สามัคคีของตัวละคร ในการที่จะร่วม

แรงร่วมใจกันในการที่จะทำประโยชน์ให้กับบ้านเมือง ส่วนอีกลักษณะหนึ่งคือ การนำเสนอถึงการแตกแยก และผลเสียของการขาดความสามัคคีของคนในชาติ

การนำเสนอถึงความรู้สึกรักใคร่สามัคคีของแต่ละคน ในการที่จะร่วมแรงร่วมใจกันในการที่จะทำประโยชน์ให้กับบ้านเมือง เช่น

พระองค์ขาว : แต่...สมเด็จพระเจ้าข้า เจ้าเดชนะ มันอายุอานามเพียงแค่แปดปี ซึ่งแก่กว่าหม่อมฉันตั้งสามปี แล้วจักเอาอันใดไปสู้กับทหารที่โตกว่าตั้งสามสี่เท่า หม่อมฉันว่า...

พระองค์ดำ : น้ององค์ขาว จักเด็กหรือจักผู้ใหญ่ ต่างก็เป็นชาวเมืองสองแควเป็นข้าในขอบขัณฑสีมาแห่งกรุงศรีอยุธยาเหมือนกันเช่นนั้น หากต้องแบ่งแยกอันใดไม่ดอกนะ ในยามที่บ้านเมืองเกิดโรคระบาด ผู้คนล้มตายกันไปเสียมาก หากจักต้องมาเกิดศึกซ้ำเติมเข้าให้อีกละก็... เราทุกคนที่ยังมีเรี่ยวแรงอยู่ ก็จักต้องร่วมแรงร่วมใจกันขับไล่ข้าศึกจึงจักถูก

หรือ

พระรามศวร : เอาเถิด น้องมหินทร์ เรื่องพระมหากษัตริย์ราชานะ พี่ว่า เรายุติเอาไว้แต่เพียงนี้จักดีกว่าอะนะ เราต่างก็มีความเห็นมิตรกัน เช่นนั้นหากเราจักได้เถียงกันต่อไป ก็คงจักหาประโยชน์อันใดมิได้ เพลานี้ยะ การเฉพาะหน้าที่สำคัญ ก็คือศึกหงสาวดี ที่เราควรจักร่วมแรงร่วมใจกันรบศึก

หรือ

พระนเรศวร : เอาล่ะๆ เรื่องมันก็น่าสงสัยมาจนถึงบัดเดี๋ยวนี้อแล้ว หากควรใส่โทษผู้ใดอีกไม่ ข้า..ผู้ซึ่งเป็นพระนัดดาในพ่อเจ้าอยู่หัวสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแลเป็นพระราชโอรสในพ่อเจ้าอยู่หัวศรีสรรเพชญ์เห็นว่า ขุนหลวงท่านทั้งหลาย หากควรไม่ที่จักมาคิดโทษเค้าโทษเราให้บ้านเมืองต้องแตกแยก แลบอบซ้ำกันไปมากกว่านี้เลย ขอให้พวกเรา ต่างก็จงลืมเลือนความที่ผ่านมาทั้งสิ้น แลร่วมแรงร่วมใจกัน ทำนุบำรุงบ้านเมือง แลเรียกขวัญเหล่าอาณาประชาราษฎร์ให้คลายความหวาดกลัวข้าศึก เพื่อที่แผ่นดินจักได้สุขสงบ หาได้มีแต่ความเป็นเดือดเป็นร้อนกันแยกแต่ก่อนไม่จักดีกว่า หรือพวกเจ้าเห็นกันเป็นเยี่ยงไร

และการนำเสนอเรื่องราวความสามัคคีของคนในชาติอีกลักษณะหนึ่งคือ การนำเสนอถึงการแตกแยก และผลเสียของการขาดความสามัคคีของคนในชาติ เช่น

พระเจ้าบุเรงนอง: พวกเจ้าจงนำไพร่พลไปสองหมื่น เร่งลงไปช่วยพระมหาธรรมราชา ปกป้องกันเมืองพิษณุโลกสองแควเอาไว้ให้จงได้

(พระยาพุกาม พระยาเสื่อหาญ) รับผิดชอบเกล้าพระพุทธรูปเจ้าข้า

พระเจ้าบุเรงนอง: (หัวเราะ) พระมหินทร์ เจ้าน่ะ ยังเยาว์นัก มิรู้ว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงไว้วางพระราชหฤทัยให้ขึ้นมาครองบ้านครองเมืองได้เยี่ยงไร แผ่นดินจึงได้แตกแยกให้หงสาเราได้มีโอกาสแทรกตัวเข้าไปได้โดยง่ายถึงเพียงนี้(หัวเราะ) สมเด็จพระมหาธรรมราชา เจ้าก็เชกกัน เสรีศึกครานี้ เจ้าก็คงจักมีแคล้วที่จักต้องนำเอาเมืองพิษณุโลกสองแควมาถวายให้แก่เราเป็นแน่ (หัวเราะ)

หรือ

พระเจ้าบุเรงนอง: มังไชยสิงห์ เจ้าผิดแล้ว ผู้ใดว่ากัน ว่าชาวกรุงศรีอยุธยาจะ มีฝีมือในการศึก อันที่จริง เราก็คงสู้กันดีอยู่มิใช่ไร ว่าหากแม้ว่าพวกมันมิได้ขัดแย้งกันเอง จนเป็นเหตุให้เราได้ถือโอกาสเข้ามาต่อตีได้แล้ว เราก็คงจักมีโอกาสได้กรุงศรีอยุธยาเอาไว้ในเงื้อมมือแต่โดยง่ายนักดอก

หรือ

พระวิสุทธิกษัตริย์ : ชะตากรุงศรีอยุธยาเราจักต้องเสียให้แก่ข้าศึก ผู้ใดก็ห้ามมิได้ดอกเพคะสมเด็จพระเจ้า

พระมหาธรรมฯ : แต่หากพี่กับพระมหินทร์มีผิดใจกัน อันเป็นเหตุให้หัวเมืองเหนือ แลกรุงศรีอยุธยาต้องแตกแยก กรุงศรีอยุธยาเราก็คงจักมีต้องเสียให้แก่พวกหงสาก็เป็นได้นะน้องหญิง พระเจ้าบุเรงนองนะ ถึงแม้ว่าจักทรงพระปรีชาในการศึกสักเพียงใด แต่ก้คงจักมีโอกาสเอากรุงศรีอยุธยาเราได้ หากเรามีแตกแยกกัน

2.2.6 การรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา

เนื่องจากบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเสียกรุงศรีอยุธยาให้กับพม่าในครั้งที่ 1 เหตุการณ์และตัวละครที่เกิดขึ้นจึงมุ่งเน้นไปในเรื่องของการทำศึกสงครามเพื่อปกป้องอิสรภาพและเอกราชแห่งชาติไทยคืนมา เพราะฉะนั้นการรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา จึงถูกนำเสนอออกมาในแง่ของการสืบทอดเจตนารมย์ ความมุ่งมั่นในอันที่จะปกป้องเอกราชของชาติคืนมา ดังนั้นคำว่ามรดกในบริบทของละครวิทยุเรื่องนี้ จึงมีความหมายถึง “เอกราช” ของชาติบ้านเมืองเท่านั้น ซึ่งปรากฏอยู่ในบทสนทนาของตัวละคร ดังนี้

พระรามเสวย : สมเด็จพระพุทธเจ้าข้า ทรงรับปากหม่อมฉัน ว่าจักต้องทรงหาทาง เอาชานะเหนือหงสาวดี เพื่อชิงเอาพระเกียรติแห่งพวกเราชาวกรุงศรีอยุธยากลับคืนมาให้จงได้นะพระพุทธเจ้าข้า

พระมหาธรรมฯ : พระรามเสวย ความซื่อแน่นั้น เจ้าหาต้องเป็นกังวลไปไม่ ถึงเจ้ามีตรัส ลูกก็จักกระทำ ต่อให้ลูกกระทำมิได้อังคตาดำพระนัดดาของเจ้า ก็จักเป็นผู้สืบสานเจตนารมณ์ของพวกเราต่อไปเอง

หรือ

พระสุวรรณหงส์ : น้ององค์ดำ ถึงแม้ว่าเราสามองค์พี่น้อง จักรักกันมากสักปานใดก็ตาม แต่ความรักอันนั้น ก็หาเปรียบได้กับความรักที่พี่จักมีให้แก่แผ่นดินกรุงศรีอยุธยาเราไม่ดอกนะ ที่พี่ต้องยอมไปเป็นข้าเค้าแต่หงสาวดีโน่น ก็เพราะปรารถนาที่จักให้เจ้าได้อยู่ช่วยสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกรุงศรีอยุธยาแลหวังใจว่า วันหนึ่ง เจ้าจักทำให้กรุงศรีอยุธยาเรา กลับมาเป็นราชอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ แลหลุดพ้นไปเสียจากเงื้อมมือแห่งกรุงหงสาวดีได้

พระนเรศวร : พระพุทธเจ้าข้า สมเด็จพระพี่หญิง มิเพียงแต่หม่อมฉันจักต้องทำให้กรุงศรีอยุธยาเรากลับมาเป็นราชอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่เฉกแต่ก่อนเพียงถ่ายเดียว แต่หม่อมฉัน จักต้องสร้างกองทัพที่ยิ่งใหญ่ ยกไปกำราบกรุงหงสาวดีให้อยู่ในเงื้อมมือกรุงศรีอยุธยาเราให้จงได้พระพุทธเจ้าข้า

3. กลยุทธ์การสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

ในส่วนนี้เป็นการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์โดยใช้ความรู้ทางการสื่อสารเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยอ้างอิงตามแนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารตามแบบจำลองของเบอร์โล (The Berlo Model) ซึ่งกล่าวไว้ว่า กระบวนการของการสื่อสารนั้นมีองค์ประกอบหลักอยู่ 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร (sender), สาร (message), สื่อ (channel) และ ผู้รับสาร (receiver) ก็จะสามารถแบ่งงานวิจัยออกเป็น 4 ส่วนเพื่อการศึกษา ได้ดังนี้

- 1) ผู้ส่งสาร (Sender) ก็คือ ผู้ผลิตรายการละครวิทยุ ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยพบว่าผู้ส่งสาร (Sender) มี 2 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายสถานีวิทยุ คือกองทัพบก และฝ่ายผู้ผลิต คือคณะรังสีมันต์
- 2) สาร (Message) ก็คือ เนื้อหาสาระความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ผู้ผลิตรายการละครวิทยุต้องการถ่ายทอดไปสู่ผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่
- 3) สื่อ (Channel) ก็คือ ละครวิทยุ ซึ่งเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง
- 4) ผู้รับสาร (Receiver) ก็คือ กลุ่มผู้ฟังวิทยุที่เป็นคนรุ่นใหม่

3.1 กลยุทธ์การสื่อสารระหว่างผู้ส่งสาร (Sender)

จากการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลทั้ง 2 ฝ่าย สามารถสรุปได้ว่าฝ่ายสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกนั้น มีความต้องการที่จะถ่ายทอดอุดมการณ์ชาตินิยมไปสู่ผู้ฟัง ในขณะที่ฝ่ายผู้ผลิตละครคณะรังสีมันต์ก็มีความต้องการที่จะนำเสนอความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ให้กับกลุ่มคนฟัง จึงนำไปสู่ความร่วมมือในการผลิตรายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” ขึ้นมา ซึ่งมีการร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ตัวเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ และอุดมการณ์ชาตินิยม ผ่านกระบวนการทำงาน การพูดคุยทำความเข้าใจในข้อตกลงเบื้องต้นของทั้ง 2 ฝ่าย ก่อนที่จะดำเนินการผลิตละครแต่ละเรื่อง เพื่อให้สามารถตอบโจทย์ของรายการที่วางไว้ รวมทั้งเป็นที่พอใจของคนฟังด้วย โดยการใช้กลยุทธ์ของการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ทั้ง 2 ฝ่ายมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ไม่ใช่เป็นการทำตามคำสั่งของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

“...ก็จะเป็นในลักษณะของการปรึกษากันมากกว่า ตอนแรกๆ ปรึกษากันว่าเราจะเอาอะไรมาลง เอาเรื่องแบบไหน เรื่องอะไร พอทำไปได้ระดับหนึ่งเนี่ย เค้าดูว่าเราเดินอยู่ในแนวที่พอใจกันทั้ง 3 ฝ่าย คือทั้งกองทัพบก ตัวเราเอง แล้วก็คนฟังด้วย เป็น 3 ฝ่าย พอใจด้วยกัน

ทั้งหมด แล้วคนฟังรับได้ คนฟังชอบ ตอนหลังๆ นี้เค้าก็ไม่ค่อยได้มาดูอะไรเท่าไรแล้ว แค่เราออกไปว่าจะทำเรื่องนั้นเรื่องนี้แค่นั้น เราทำอะไรออกไปเค้าก็ว่าดี...”

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

“...ก็มาปรึกษากันนะ ในตอนแรกๆ ก็เข้ามาคุย มาปรึกษากันว่าจะทำเรื่องนั้นดีไหมทำไมถึงเลือกทำเรื่องนี้ ก็เข้ามาร่วมกันคิด มา shared idea กัน แต่ว่าตอนนี้ไม่ค่อยได้ผ่านแล้วแหละ เพราะว่าทำกันมานาน ก็รู้กันอยู่แล้วว่าจะทำอะไร ไปในแนวทางไหน ถ้าจะคุยกัน ก็มาปรึกษา เรียกว่ารายงานดีกว่า เค้าก็จะมาบอกเราว่าจบเรื่องนี้แล้วจะทำเรื่องนั้นต่อนะ ทำนองนี้ เพราะว่าวันศุกร์ก็เจอกันตลอด เขามาจัดสดที่สถานี ก็เจอกันทุกวันศุกร์อยู่แล้ว ต้องมาเจอมาคุยกัน เขาก็ทำเป็นเทปมาให้เรา...”

พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

การสื่อสารระหว่างผู้ผลิตรายการ จึงเป็นไปในรูปแบบของการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) นั่นคือ การสื่อสารที่ผู้ส่งสารส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสารทางหนึ่ง ในขณะเดียวกันเมื่อผู้รับสารได้รับข้อมูลแล้ว ก็ส่งข้อมูลข่าวสารตอบกลับมายังผู้ส่งสารด้วยอีกทางหนึ่ง จึงเป็นการสื่อสารที่ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างก็สามารถรับและส่งข่าวสารซึ่งกันและกัน มีการเปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถามข้อข้องใจหรือข้อสงสัยต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีการโต้ตอบกัน ทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถที่จะตอบสนองต่อกัน เพื่อสร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจน การสื่อสารแบบนี้ผู้ส่งสารจะให้ความสำคัญกับปฏิกิริยาโต้กลับ (feedback) ของผู้รับสาร (ปรเมะ สตะเวทิน, 2546) ดังแผนภาพจำลอง

ภาพที่ 4.2 แสดงรูปแบบการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication)

นั่นคือ ทั้ง 2 ฝ่ายมีการพูดคุย ปรีกษากัน ร่วมแสดงความคิดเห็นกันในการผลิตละคร โดยทางกองทัพบกเป็นผู้ตั้งเงื่อนไขของการเป็นละครอิงประวัติศาสตร์ที่ต้องมีการนำเสนอเรื่องราวของอุดมการณ์ชาตินิยม เพื่อปลูกจิตสำนึกความรักชาติของกลุ่มผู้ฟัง ขณะที่คณะรังสิมันต์ก็คิดเรื่องราว บุคคล เหตุการณ์ ที่จะนำมาเป็นละคร นำมาเสนอกับทางกองทัพบก ทางกองทัพบกเองเมื่อพิจารณาแก้ไขและอนุมัติแล้ว จึงให้คณะรังสิมันต์ดำเนินการผลิตต่อไป

3.2 กลยุทธ์การสื่อสารของผู้ส่งสาร (Sender) เพื่อให้เข้าถึงผู้รับสาร (Receiver)

นอกจากการผลิตรายการละครวิทยุแล้ว ทางสถานีฯ ยังมีกลยุทธ์การสื่อสารด้วยการจัดกิจกรรมเสริมการจัดรายการวิทยุ เพื่อให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ คือ

3.2.1 กลยุทธ์การ Phone in

การเปิดรับสายให้ผู้ฟังได้โทรศัพท์เข้ามาร่วมพูดคุยในรายการทุกวันศุกร์ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการให้ผู้ฟังได้ร่วมแสดงความคิดเห็นกับทางผู้จัดรายการ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปใช้ปรับปรุงรายการต่อไป

“...ทีนี้เขาก็จะมีเปิดสายสดในวันศุกร์ พอวันศุกร์ผู้จัดก็จะมาคุยสายกับผู้ฟัง ก็เป็นอีกแบบหนึ่ง คือละครวิทยุฟังมา 4 วัน วันที่ 5 มีนิดหน่อย แล้วก็มีการเปิดสายโทรมาแสดงความคิดเห็นกัน ก็ทำให้เรารู้ว่าคนฟังรู้สึกอย่างไรกับละครวิทยุเรา คนจัดก็มีกำลังใจเพราะมีคนโทรเข้ามาเยอะ ก็มีสายแน่นโทรกันทุกศุกร์ แต่มันช่วงสั้นๆ แค่อีกชั่วโมง...”

...นักจัดก็ได้มีการพูดคุยกันอีกทางหนึ่ง นอกจากบทละคร ก็ต้องมีคำคมๆ มาพูดมาจาอะไรกัน แล้วก็ตอบโต้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ผู้ฟังก็พูดกันไปพูดกันมา มันก็เกิดอารมณ์ร่วมกันได้ระดับหนึ่งนะ...

...แล้วอีกอย่างพอเขาเปิดสาย มันก็ทำให้คนฟังเขาได้วิพากษ์วิจารณ์ละครไง เอ๊ะ..ตอนนั้นทำไมคนนี้เป็นอย่างนั้น นักจัดที่เขาค้นคว้าประวัติศาสตร์ก็ได้พูดคุยกัน มันก็เป็นไปได้พูดหรือ ตอนนั้นผมไม่ได้ฟังเลย สรุปว่าไง ช่วยสรุปให้ฟังหน่อย.. เมื่อก่อนนี่ผมติดธุระพอดีเลย ไม่ได้ฟัง ช่วยสรุปให้หน่อย.. แกก็จะเล่า ตอนนี่คนนี่ไปถึงนั่นนะ ..แล้วคนนี่ตายหรือยัง.. เขาก็จะคุยกันแบบนี้...”

พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

3.2.2 กลยุทธ์การจัด Event

การย้อนรอยประวัติศาสตร์อโยธยา โดยการจัดรถบัสพาไปชมสถานที่สำคัญๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะช่วยให้ผู้ฟังได้เห็นภาพ ได้เห็นสถานที่จริง ได้เรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวประวัติศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น และที่สำคัญทำให้ผู้ฟังได้มีโอกาสพบปะกับทางฝ่ายผู้จัดละครได้โดยตรงอีกด้วย

“...เราเคยจัดกิจกรรมเสริมการจัดรายการวิทยุ ก็คือให้คนฟังไปร่วมย้อนประวัติศาสตร์อโยธยา ก็มีการจัดรถบัสไปเที่ยวอยุธยา ใครสนใจก็ไป รถบัส 1 คัน คนก็แน่น ไปอยุธยากัน ผู้จัดก็ได้เจอกับผู้ฟัง มันก็เป็นกลยุทธ์ คนไหนเล่นเป็นใครก็ได้เจอกับคนฟัง แล้วก็พาไปย้อนรอย อยุธยาตรงนี้ๆ ที่มารวมพลตรงนั้นตรงนี้ แต่เราให้ไปฟรีนะ เราก็เอารถของกองทัพบก สนับสนุนบริษัท มันก็เป็นกิจกรรมเสริม นี่ทำไป 2 ครั้งแล้ว คนก็อยากไปเยอะ ได้ไปเที่ยวนี้ เราก็ได้หลายอย่าง ได้กิจกรรมเสริมสร้างอุดมการณ์รักชาติ อยู่ดีๆ ก็เหมือนกับทัวร์เที่ยวประวัติศาสตร์ คนอยากไปอยุธยา มีรถฟรี อาหารการกินฟรี แล้วได้ไปดูย้อนรอยประวัติศาสตร์...

...ยังคิดว่าถ้ามีโอกาสจะจัดอีก จะไปเมืองกาญจน์ ดูอุทยานประวัติศาสตร์สงคราม 9 ท้าว ชมพิพิธภัณฑสถานอะไรที่เกิดสื่อความรักชาติอย่างเนี่ย เพราะถ้าคนที่ขึ้นไปบนรถมันมีใจร่วมกันรวมใจไทยเป็นหนึ่ง ทุกคนมาด้วยละครอิงประวัติศาสตร์ รู้สึกสำนึกรักชาติ พอมารวมกันทำให้เกิดอุดมการณ์ได้ คนนั้นคิด คนนี้คิด ทำให้เกิดพลัง สนใจประวัติศาสตร์ ถ้าเป็นนักเรียนก็ถูกอาจารย์บังคับไป แต่วันนี้เขามาด้วยใจอยากมา เพราะฉะนั้นเท่าที่จัดมาก็อยู่ในเกณฑ์ดี...”

พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

3.3 กลยุทธ์การนำเสนอเนื้อหาสาร (Message)

ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมไปสู่ผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่ผ่านเนื้อหาของละครวิทยุ (Message) โดยแบ่งเป็น

3.3.1 กลยุทธ์การเตรียมงานละครวิทยุ

ศึกษาตามแนวคิดของมานวิกา ตันติสุกฤต (2523) เรื่องการเตรียมงานละครวิทยุ จะสามารถแยกศึกษาได้ ดังนี้

(1) ผู้ประพันธ์เรื่อง

ผู้ประพันธ์เรื่องในที่นี้ก็คือผู้เขียนบทละครนั่นเอง ซึ่งจากการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลและจากการศึกษาบทละครวิทยุเรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นี้ การเขียนบทของละครวิทยุนี้ มีแนวทางการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ดังนี้

- กลยุทธ์ Current Issues กำหนดเรื่องตามเทศกาล

เป็นกลยุทธ์การนำเสนอเรื่องราวในช่วงแรกๆ ของการผลิตละคร โดยเรื่องราวที่จะนำเสนอ นั้น จะนำไปตามเทศกาล คือจะดูว่าในแต่ละเดือนมีวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยอย่างไรบ้าง แล้วจึงนำมาเชื่อมโยงสร้างเป็นเนื้อเรื่องของละคร เช่น วันทหารอาสา ก็จะทำเรื่องยาโมหรือท้าวสุรนารี วันพระยาพิชัยดาบหัก ก็จะทำเรื่องขุนเหล็ก เป็นต้น เพราะฉะนั้นในช่วงแรกก็จะเป็นการดำเนินเรื่องละครในลักษณะของ 1 เดือนต่อ 1 เรื่อง ต่อมาเมื่อถึงวาระครบรอบ 400 ปีการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในปี 2548 จึงได้คิดทำละครยาว 175 ตอน ในเรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” ซึ่งกินเวลานานกว่า 3 เดือน

“...ละครอิงประวัติศาสตร์นี้ ก็จะสื่อสารด้วยละครวิทยุ ตอนแรกๆ เราก็ร่วมกันคิด โดยดูวันสำคัญต่างๆ ในแต่ละเดือน ก็จะดูว่าในเดือนนั้นมีวันสำคัญอะไรทางประวัติศาสตร์ เช่น เดือนมีนามีวันทหารอาสา ก็ทำเรื่องยาโม ช่วงกลางปีมีวันฉัตรมงคลก็ทำเกี่ยวกับราชวงศ์จักรี มีวันพระยาพิชัยดาบหัก ก็จะมีละครเรื่องขุนเหล็ก มีศึกถลาง คุณหญิงจัน-คุณหญิงมุก อะไรอย่างเนี่ย ที่นี่พอปีที่แล้วเนี่ยครบรอบ 400 ปีสวรรคตของสมเด็จพระนเรศวร ทางรังสีมันต์เค้าก็เสนอว่าจะทำเป็นละครเรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” แต่เป็นแบบยาวเลย ร้อยกว่าตอน ก็คงจะเกินเดือนหนึ่ง ทางเราโอเค ไม่ได้ตั้งใจอะไร...”

พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์
สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

- กลยุทธ์การสื่อสารแบบโฆษณา

กลยุทธ์การสื่อสารแบบโฆษณาในบทธละครวิทยุนี้ ก็คือการใช้คำขวัญ คำกลอน หรือคำคมที่ฟังสะดุดหู แฝงลงไปในบทธละคร เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการดึงดูดความสนใจ และสร้างการจดจำให้กับผู้ฟัง

“...นอกจากบทธละคร ก็ต้องมีคำคมๆ มาพูดมาจาอะไรกัน แล้วก็ตอบโต้พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ผู้ฟังก็พูดกันไปพูดกันมา มันก็เกิดอารมณ์ร่วมกันได้ระดับหนึ่งนะ...”

พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

ตัวอย่างคำขวัญ คำคม เช่น

“รักชาติต้องเป็นคนดี รู้รักสามัคคี ไม่ทะเลาะกัน”

“การทำความดีไม่ใช่เรื่องยาก ถ้าเราไม่ลอง เราก็ไม่รู้ว่าจะทำความดีแล้วมีความสุขแค่ไหน”

“ปัญหาทุกอย่างมีทางแก้ไข แค่เพียงคนไทยรู้จัก สามัคคี”

เป็นต้น

- กลยุทธ์การให้ตัวละครโจมตีฝ่ายตรงข้าม

กลยุทธ์การนำเสนอด้วยรูปแบบของการให้ตัวละครโจมตีฝ่ายตรงข้าม เพื่อให้เห็นว่าเราเป็นฝ่ายถูกกระทำก่อน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องไม่ผิดที่เราจะตอบโต้กลับ เพื่อเป็นการปกป้องเกียรติยศ และศักดิ์ศรีของเราไว้ เป็นการให้เหตุผลของการทำสงครามว่าเป็นการป้องกันตัวเอง ดังปรากฏในบทธละครว่า

ท้าวยศมณเฑียร : เฮ้อ...พวกหงสาเนี่ยเคียดแค้นอันใดชาวเราหนักนะ เรามีได้ไปทำอันใดให้เสียหน่อย ตามจงล้าจงผลาญเราอยู่ได้

พระยาวิเศษฯ : พวกมิรู้จักพอก็เป็นเยี่ยงนี้แหละจะ ตัวอาจตีเมืองมอญเอาไว้ในอำนาจได้เสียสิ้นแล้ว เห็นกรุงศรีอยุธยาเรามีชัยภูมิดี อาจติดต่อดำขายกับชาวต่างชาติภาษาได้สะดวก จึงบังเกิดความโลภ หมายจักเอาไปเป็นของตัว

ท้าวยศมณเฑียร : กระทำศึกกันอยู่เยี่ยงนี้ เมื่อใดจักจบจักสิ้นกันก็มีรู้อะนะจะเจ้าคุณพี่ ยกกันมาแต่ละที ชาวเราก็ต้องเป็นเดือดเป็นร้อนกันไปจนทั่ว

พระยาวิเศษฯ : แม่กลอย การศึกก็เป็นเช่นนี้ละนะ ตราบใดที่พ่ออยู่หัวแลสมเด็จพระอนุชายังมีอาจยกพยุหพลโยธาทัพไปปราบหงสาให้สิ้นอำนาจลงได้ พวกมันก็คงจักมียอมรามือจากกรุงศรีอยุธยาเราเป็นแน่

- กลยุทธ์การให้ตัวละครฝ่ายตรงข้ามพูดคุยยกย่อง

กลยุทธ์การนำเสนอด้วยรูปแบบของการให้ตัวละครฝ่ายตรงข้ามเป็นฝ่ายพูดคุยยกย่องในคุณความดี และความกล้าหาญของฝ่ายเรา เพื่อเป็นการตอกย้ำถึงความเก่งกล้าสามารถของตัวละคร แม้แต่ข้าศึกศัตรูก็ยังให้การยกย่อง ดังปรากฏในตอนที่พระเจ้าบุเรงนองตรัสยกย่องสรรเสริญในความกล้าหาญของสมเด็จพระศรีสุริโยไท พร้อมตรัสว่าที่สมเด็จพระศรีสุริโยไทต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้และสิ้นพระชนม์นั้น เป็นเพราะข้างทรงของสมเด็จพระศรีสุริโยไท มีขนาดเล็กกว่าข้างทรงของพระเจ้าแปร ไม่ใช่เป็นเพราะพระปรีชาสามารถที่อ่อนด้อยกว่าแต่อย่างใด

พระเจ้าบุเรงนอง : อืม! (หัวเราะ) ใช้จริงเสียด้วย ที่แท้ เจ้าก็คือพระราชธิดาในสมเด็จพระศรีสุริโยทัยอีกพระองค์หนึ่งจริงๆ (หัวเราะ) พระวิสุทธิกษัตริย์ ข้านะ มิได้ยกย่องพระศรีสุริโยทัยจนเกินความเป็นจริงไปดอกนะเจ้า ครานั้นนะ ในยามที่สมเด็จพระแม่ของเจ้าได้ทรงกระทำยุทธหัตถีกับพระเจ้าแปร ข้าก็มีโอกาสได้แลเห็น แลยกย่องชื่นชมในพระองค์ด้วย ถึงแม้ว่าพระองค์จักทรงพ่ายให้แก่พระเจ้าแปรก็ตาม

พระวิสุทธิกษัตริย์ : พระเจ้าบุเรงนอง...

พระเจ้าบุเรงนอง : ที่ข้ากล่าวไปนะ ล้วนแล้วแต่เป็นความสัตย์จากใจข้าสิ้น เพลานั้นนะ ข้าได้แลเห็นสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระสวามีของพระองค์ ทรงพลาดท่าเสียทีให้แก่พระเจ้าแปร ด้วยเพราะข้างทรงของพระองค์นั้น มีขนาดเล็กกว่าจึงมีอาจจักต้านพลังของข้างทรงของพระเจ้าแปรได้ จึงได้เป็นอนันนี้ แลในเพลานี้พระเจ้าแปรไล่ข้างตามอยู่นั้น พระศรีสุริโยทัยก็ไล่ข้างเข้ามา (หัวเราะเบาๆ) ที่แรก ข้าก็คิดว่าเป็นบุรุษเพศ ทรงพระยศเป็นพระมหาอุปราชเพราะทั้งการแต่งองค์ แลท่าทางในการรบ หาได้ผิดกับชายไม่ นี่หากมิใช่เพราะข้างทรงของพระศรีสุริโยทัยมีขนาดเล็กกว่าแล้วละก็... มิแนดอกนะ ลางที่... ผู้ที่เป็นฝ่ายสิ้นพระชนม์ อาจจักเป็นพระเจ้าแปร ก็เป็นได้ (หัวเราะ)

- กลยุทธ์การผสมผสานภาษาต่างยุคต่างสมัย

รูปแบบของภาษาที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการเขียนบทละครนั้น ใช้กลยุทธ์ของการผสมผสานภาษาที่ต่างยุคต่างสมัยเข้าด้วยกัน กล่าวคือก็ยังคงรูปแบบของภาษาโบราณและคำศัพท์เก่าแก่บางคำไว้เพื่อให้กลมกลืนกับช่วงสมัยที่เรื่องราวดำเนินอยู่ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นที่เข้าใจของผู้ฟังในยุคปัจจุบันนี้ด้วย โดยผู้ประพันธ์ได้พยายามปรับบทสนทนาของตัวละครให้มีความทันสมัย เข้ากับยุคปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น

“...มันจะมีเรื่องของภาษาที่มันเป็นภาษาโบราณหน่อย ทีนี้ถ้าเราเอาภาษาโบราณมาลงเลยทีเดียวนะ..ไม่รู้เรื่องแน่ เพราะภาษาโบราณเนี่ย คนสมัยก่อนบางทีเค้าพูดที่อ้อๆ แฉ่งๆ ฟังเหมือนไม่มีอารมณ์ ถ้าเราเอาคำพูดแบบนั้นมาพูด..ไม่รู้เรื่อง อีกทางหนึ่งคือเอาคำพูดสมัยใหม่เกินไปมาพูด ก็ฟังไม่รู้เรื่องว่าเป็นละครอิงประวัติศาสตร์ แล้วไม่สะดวกหูคนฟัง เพราะฉะนั้นต้องผสม “เอียงนี้” “เอียงเนี่ย” มันต้องมีลงท้าย แต่ถ้าเป็นสมัยก่อน “เอียงนี้” ที่อ้อๆ ไปเฉยๆ ฟังแล้วมันก็ไม่เกิดอารมณ์ในคำพูดตามที่มันดูเป็นธรรมชาติ ก็คือปรับพวกนี้...”

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

- กลยุทธ์การผลิตซ้ำ (Reproduction) เพื่อให้เกิดการยอมรับ

เรื่องราวประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ปรากฏอยู่ในบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหาราชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นี้ มีการนำเสนอแบบซ้ำแล้วซ้ำเล่า จากการศึกษาบทละคร ผู้วิจัยพบว่ากลยุทธ์ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับอุดมการณ์ชาตินิยมของบทละคร จะใช้กลยุทธ์การเสนอแบบซ้ำๆ กล่าวคือในตัวของบทละคร จะมีการนำเสนอถึงความมุ่งมั่น ความตั้งใจ และความเสียสละของตัวละคร ในการที่จะทำสงครามต่อสู้กับข้าศึกศัตรู เพื่อเป็นการช่วยกอบกู้เอกราชของชาติให้กลับคืนมาอย่างซ้ำๆ

และที่สำคัญเพื่อเป็นการตอกย้ำถึงพระบุญญาบารมีแห่งองค์พระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งเป็นที่เคารพของคนไทยทั้งชาติ และเพื่อให้สถาบันพระมหากษัตริย์ยังคงดำรงอยู่ จึงได้มีการนำเสนอถึงพระปรีชาสามารถและพระบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์ไทยอย่างซ้ำๆ อีกเช่นกัน เช่น

พระเทพกษัตริ : องค์ดำหลานน้ำช่างมีบุญญาธิการเสียจริงๆ แม่น้ำสะโตงกว้างใหญ่ ปีนไฟธรรมดามีอาจิงข้ามไปถึงอีกฝั่งหนึ่งได้เอียงเนี่ยะ เห็นที่อนาคตกรุงศรีอยุธยาเรา ก็คงจักมีต้องเป็นข้าไ้พวกหงสามันอีกต่อไปเป็นแน่อะนะ หลานน้ำ...

พระสุวรรณเทวี : เพคะ สมเด็จพระเจ้า...

หรือ

พระยาสุวรรณโลก : ออกญาพิชัย เมื่อครั้งที่หงสาวดีผลัดแผ่นดิน แลพระเจ้านันทบุเรงเสด็จขึ้นครองราชย์แทนพระเจ้าบุเรงนอง ทุกหัวเมืองประเทศราชต่างก็พากันเข้าไปถวายบังคมต่อพระเจ้าหงสาวดีพระองค์ใหม่สิ้น จักมีก็แต่เมืองคังอันเป็นเมืองไทยใหญ่เพียงเมืองเดียวที่หาได้ยอมมอบน้อมเข้าไปสามีกัดคึดต่อหงสาวดีไม่ เมืองคังเมืองเนี่ยะ เป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนภู ยากแก่การตีหัก แต่ก็หาได้อยู่เหนือพระปรีชาในสมเด็จพระมหาอุปราชนเรศวรไม่ แล้วเมืองสุวรรณโลกเรา...

หรือ

พระยาธรรมมาฯ : พระพุทธเจ้าข้า พระมหาอุปราชนเรศวรทรงพระปรีชาเป็นยิ่งนัก อาจนำทัพพร้อมทั้งพระอนุชาเข้ารบพุ่งกับกองอาสาเชียงใหม่แต่เมืองวิเศษไชยชาญ สังหารเจ้าเมืองพะเยาได้ แลยังอาจจับกุมเชลยชาวล้านนามาได้อีกเป็นจำนวนมากพระพุทธเจ้าข้า

พระวิสุทธิกษัตริ : ลูกแม่ทั้งสองช่างปรีชาสามารถเสียจริงเชียว มิเสียที่...มิเสียที่ที่มีสายพระโลหิตสมเด็จพระศรีสุริโยทัย

หรือ

พระยาเชียงแสน : เจ้าหลวงพะยะคะ ทหารชาวอยุธยาแต่ละผู้ ต่างก็ล้วนแล้วแต่กระทำการศึกอีกเหิม มีหวันเกรงซึ่งความตายเป็นยิ่งนัก โดยจำเพาะโอรสในพระมหาธรรมราชาสองพี่น้อง ทรงพระแสงปืนยิงกับไพร่พลของข้าเจ้า ร่วมกับทหารของพระองค์อยู่กลางลำน้ำโดยมิได้มีท่าทีว่าจักหลบหนีไปไหนไหน ไพร่พลของข้าเจ้า ต่างก็พยายามยิงปืนไฟเข้าไปใส่พระองค์ แต่ก็หาได้ต้องพระวรกายเลยแม้เพียงนิด ชะรอย โอรสในพระมหาธรรมราชาสองพระองค์นี้คงจักทรงมีบุญญาธิการเหนือกษัตริย์ธรรมดาเป็นมันคงนะพะยะคะ

สะเรนันทสู : ข้าพระพุทธเจ้าก็เห็นเฉกเดียวกันกับพระยาเซียงแสนนะพะยะคะ ได้ยินแต่เสียงรำลือ ว่าพระนเรศวรทรงมีพระกฤษฎาภินิหารผิดไปกว่ากษัตริย์ธรรมดาแห่งแคว้นทั่วไป วันเนี้ยะ ได้เห็นกับตาแล้ว ช่างเหลือเชื่อเสียจริงเชียวพะยะคะ

หรือ

พระนเรศวร : ออกพระราชนู ออกญาศรีไสยณรงค์ ออกญาไชยบุรินทร์ ออกขุนราชวารินทร์ พวกหงสาพากันนำไพร่พลมารุมล้อมหมายจักทำร้ายข้า แต่ด้วยเดชะพระบารมีแห่งบูรพกษัตริราชเจ้าทุกๆ พระองค์ ข้าจึงหาเป็นอันใดไม่ เช่นนั้นพวกเราก็จงมาร่วมรบกับข้า ปืนขึ้นเพียดแห่งนี้เข้าไป แลสังหารพวกมันให้สิ้นด้วยกันเถิด

หรือ

พระพนรัตน์ : สมเด็จพระบรมบพิตรแม่อยู่หัว สมเด็จพระมหาอุปราชนเรศวรนะ หาได้เป็นเฉกเช่นบูรพกษัตริย์แห่งอยุธยาเราที่ผ่านมาไม่นะ พระองค์นะ ทรงเป็นยิ่งกว่ามหाराชผู้เป็นนักรบ ทรงมีพระบรมเดชานุภาพแลบุญญาธิการอยู่เหนือกษัตริย์ทั่วทุกแคว้นในผืนแผ่นดินแห่งนี้ ทรงมีพระประสูติกาลมา ก็เพื่อที่จักกอบกู้แผ่นดินที่เป็นเสียยิ่งกว่าทวยศแลทั้งยังจักเป็นผู้ที่กระทำให้แผ่นดินกรุงศรีอยุธยาเรา มีบารมีแผ่ไพศาลไปทั่วทุกทิศานุทิศ มิได้ด้วยไปกว่าแผ่นดินพระเจ้าบุเรงนองแห่งพุกามประเทศเลย สมเด็จพระบรมบพิตร กษัตริย์ผู้ทรงบุญญาธิการเยี่ยงเนี้ยะ เพลาที่จักทรงกระทำการใด ก็จักต้องทรงกระทำการผิดไปจากบุุชชนเป็นธรรมดาอะนะ

หรือ

เจ้ามณีจันทร์ : เพคะ พระองค์ดำทรงพระปรีชาเป็นยิ่งนัก อาจกอบกู้บ้านเมืองกระทำให้ชาวกรุงศรีอยุธยาแลเหล่าชาวเมืองทั้งหลาย ที่มีอาจบึกบึนใจเชื่อว่า จักมีผู้ใดอาจประกาศตนให้พ้นไปเสียจากอำนาจแห่งหงสาวดี ราชธานีที่ยิ่งใหญ่ในพระเจ้าบุเรงนองไปได้ เจ้านางเพคะ แต่ข้าเจ้าแจ้งดี... ข้าเจ้าแจ้งดีว่าพระองค์ดำจักต้องทรงกระทำสำเร็จเป็นแน่ ด้วยพระปรีชาที่อยู่เหนือกษัตริย์แลพระราชวงศ์แห่งหัวเมืองทั้งหลายที่ต้องตกเป็นองค์จ่านำในหงสาวดีแห่งนี้ หรือแม้กระทั่ง พระมหาอุปราชามังสามเกียด พระนัดดาในพระเจ้าบุเรงนองเองก็ตาม ก็หาได้เคยเอาชนะพระองค์ดำได้ไม่แม้สักครานะเพคะ

(2) ผู้ควบคุมการแสดง

ผู้ควบคุมการแสดงในคณะละครวังลิ้นจี่นี้ ไม่ใช่แค่เพียงการทำหน้าที่เป็นผู้กำกับการแสดงเท่านั้น หากยังหมายรวมถึงการทำหน้าที่กำกับรายการด้วย นั่นคือการกำหนดรูปแบบของรายการทั้งหมด

- กลยุทธ์ของการควบคุมหรือกำกับการแสดง

ได้แก่ การให้นักแสดงได้มีโอกาสได้ซักซ้อมทำความเข้าใจ รวมถึงการทดลองเล่นรับ-ส่งบทกันก่อนในช่วงเช้า ก่อนที่จะได้เข้าห้องอัดและทำการบันทึกเสียงจริงในช่วงบ่าย เพื่อให้นักแสดงได้ทำความเข้าใจกับบท ได้ทดลองพูด และที่สำคัญคือได้ทำความเข้าใจถึงอารมณ์ของตัวละครในช่วงจังหวะนั้นๆ เพื่อให้สามารถพูดได้อย่างคล่องแคล่ว รวมถึงสามารถถ่ายทอดความรู้สึกของตัวละครออกมาได้อย่างถูกต้อง และสามารถฉีกไปไหนไปได้ตามอารมณ์ของตัวละครได้

- กลยุทธ์ของการควบคุมหรือกำกับรายการ

ได้แก่ กลยุทธ์การวางรูปแบบการนำเสนอรายการ โดยเริ่มเปิดรายการด้วยการให้ผู้ดำเนินรายการ (ซึ่งก็คือนักแสดงนั่นเอง) 2-3 คน มาพูดคุยกัน ประเด็นของการพูดคุยกันนั้นก็จะมีหลากหลาย ทั้งในเรื่องของข่าวสารบ้านเมือง เหตุการณ์ปัจจุบัน รวมไปถึงเรื่องของละครที่กำลังออกอากาศอยู่ โดยการเล่าเรื่องย้อนถึงตอนที่แล้วที่เพิ่งออกอากาศไป เพื่อเป็นการย้อนความให้ผู้ฟังติดตามได้รู้เรื่อง และสามารถติดตามเรื่องราวของละครต่อได้อย่างเข้าใจ ในขณะที่รายการละครวิทยุอื่นๆ ในคลื่น AM นั้นไม่มีการเปิดรายการด้วยการพูดคุยกันของผู้ดำเนินรายการ มีเพียงแค่ spot นำเข้ารายการ แล้วต่อเนื่องด้วยตัวเนื้อละครเลย

“...คนรุ่นใหม่มาเล่น แล้วจัดรายการด้วย จัดหัวก่อนที่จะเปิดละครวิทยุ อย่างนี้เนี่ยทำให้เข้าถึงคนฟังมากขึ้น เค้ารู้จักกับเรามากขึ้น รู้จักกับคนเล่น คนแสดงมากขึ้น พอรู้จักมากขึ้น เขาก็อยากฟังว่าผลงานเป็นยังไง คนนี้มาคุยจริงๆ เป็นยังไง อย่างนี้มันทำให้เกิดละครที่มีชีวิตมากขึ้น ไม่ใช่มาเปิดให้ฟังเฉยๆ...”

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

(3) ผู้แสดง

กลยุทธ์การใช้นักแสดงของคณะรังสีมันต์นั้น มีการคัดเลือกนักแสดงที่เป็นเด็กรุ่นใหม่ อายุประมาณ 25 ปี ให้ใกล้เคียงกับอายุของกลุ่มเป้าหมายของรายการ โดยมีการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันเล่นเป็นตัวละครต่างๆ เพราะละครอิงประวัติศาสตร์นั้นมีตัวละครหลักไม่มากก็จริง แต่ถ้านับรวมเอาตัวละครที่เป็นตัวประกอบเข้าไปด้วยแล้วก็นับว่ามีจำนวนที่ค่อนข้างมาก และก็ออกมาเพียงไม่กี่ฉาก เพราะฉะนั้นนักแสดง 1 คน จึงจะต้องสามารถทำเสียงได้หลากหลาย เพื่อให้สามารถเล่นเป็นตัวละครได้มากกว่า 1 ตัว และไม่จำกัดวัย และที่สำคัญคือนักแสดงเหล่านี้จะต้องสามารถอ่านหนังสือได้แตกฉาน และคล่องแคล่วพอสมควร เพื่อให้สามารถฉีกบทไปตามบทได้อย่างไม่ติดขัด เพราะละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เต็มไปด้วยคำศัพท์ที่ยากแก่การอ่านของคนสมัยปัจจุบัน

“...วิธีคัดเลือกนักแสดง อันดับแรกเลย ในเมื่อเจาะกลุ่มวัยรุ่น ถ้าเอาผู้ใหญ่เกินไปมาเล่น..เด็กไม่ฟังแน่ ผู้ใหญ่ 40-50 ขึ้นไปเนี่ย..ไม่ฟังแน่ ลองเอานักร้องอายุซัก 50-60 มาร้องเพลงให้ฟัง..เด็กก็ไม่ฟัง เพราะฉะนั้นอย่างแรกเลยเนี่ย ต้องคนรุ่นใหม่มาเล่น แล้วอันดับต่อไปคือเสียงเสียงที่เราคิดว่าเค้าพูดแล้ว ฟังแล้วรับได้ รับได้ในเชิงที่ลูกผสม ลูกผสมคือรุ่นเดียวกับโบราณ โบราณเนี่ย ไม่ใช่ 40-50 ปีที่แล้ว แต่โบราณนี้อาจจะเป็นซัก 100-200 ปี ที่เราดูในภาษา คือเค้าพูดภาษาออกมาอย่างนี้แล้วได้ แล้วฟังเป็นธรรมชาติที่เหมือนกับคนสมัยนี้พูด คืออารมณ์ในสมัยนี้ แต่ว่าภาษาเป็นสมัยไหน ก็ต้องมีการ test แล้วก็อ่านหนังสือคล่องหน่อย คืออาจจะไม่ต้องถึงแตกมาก แต่ว่าอย่างน้อยคือไหลไปตามบทได้...”

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

(4) ผู้ให้เสียงประกอบ

เสียงประกอบนั้น นอกจากจะใช้เป็นสัญลักษณ์ของรายการแต่ละรายการแล้ว ยังอาจใช้เป็นการบอกถึงลักษณะของภูมิประเทศ หรือ บอกสภาพดินฟ้าอากาศได้อีกด้วย เพราะฉะนั้นการที่จะนำเสียงประกอบมาใช้ก็ควรจะต้องพิจารณาให้เหมาะสม และถูกต้องกับเหตุการณ์นั้นๆ

เสียงนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ

1) เสียงพูด (word) ได้แก่ เสียงผู้ประกาศ ผู้แสดง ผู้บรรยาย ฯลฯ ซึ่งทางคณะกรรมการตัดสินก็ใช้นักแสดงที่อยู่ในคณะเป็นผู้ให้เสียง โดยการบันทึกเสียงลงในคอมพิวเตอร์

2) เสียงประกอบ (sound effect) หมายถึงเสียงพิเศษประกอบ เช่น คนเดิน เคาะประตู พายุ ฝนตก ช้างร้อง ฟ้าผ่าม้วน ฯลฯ

ซึ่งทางคณะกรรมการไม่ได้ใช้รูปแบบการอัดเสียงสดประกอบขณะกำลังทำการแสดงเหมือนคณะอื่นๆ ที่ยังคงทำกันอยู่ แต่คณะกรรมการใช้วิธีการบันทึกละครด้วยคอมพิวเตอร์ และนำมาตัดต่อใส่ Sound Effect(จากแผ่นซีดี) ด้วยคอมพิวเตอร์ภายหลัง

3) เสียงดนตรี (music) หมายถึง เสียงเพลงที่จะใช้ในโอกาสต่างๆ กัน เช่น เสียงจากแผ่นเสียงต่างๆ เทป หรือจากวงดนตรีจริงๆ เป็นต้น

ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

ก. เสียงดนตรีที่ใช้ประกอบรายการ ทั้งตอน spot เข้ารายการ และเสียงดนตรีประกอบละครและการบรรยายต่างๆ ซึ่งเป็นเสียงดนตรีที่ไม่มีเนื้อร้อง แต่มีท่วงทำนองที่เข้ากับบรรยากาศของเรื่องราวที่น่าเสนอในขณะนั้น ซึ่งมีทั้งอารมณ์รัก โกรธ ปลูกใจ อึกheim เศร้า ฯลฯ

ข. เสียงดนตรีอีกลักษณะหนึ่งคือ เพลงที่มีเนื้อร้อง โดยจะเปิดหลังจากยิง spot จบรายการแล้ว ซึ่งก็ยังเป็นเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอุดมการณ์ชาตินิยมอยู่นั่นเอง คือ เพลงที่มีเนื้อหาของการสร้างจิตสำนึกรักชาติ ให้คนในชาติรู้จักสามัคคีกัน และจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งทางคณะกรรมการไม่ได้เลือกใช้เพลงปลุกใจในแบบรุ่นเก่า แต่กลับเลือกใช้เพลงสากลสมัยใหม่ เช่น เพลงชวานไทยใจหนึ่งเดียว (รวมศิลปิน), เพลงของขวัญจากก้อนดิน (เบิร์ด ธงไชย แมคอินไตย์) เป็นต้น

(5) ห้องบันทึกเสียง

กระบวนการผลิตที่สำคัญที่คณะกรรมการได้ปรับปรุงใหม่ ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น คือ การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการบันทึกเสียง จากในรูปแบบเดิมที่คณะอื่นๆ ยังใช้กันอยู่นั้นคือการบันทึกเสียงพูดและ Sound Effect พร้อมๆ กัน ก็เปลี่ยนมาเป็นการบันทึกละครด้วยคอมพิวเตอร์ และนำมาตัดต่อใส่ Sound Effect ด้วยคอมพิวเตอร์ภายหลัง และผลิตออกมาเป็นแผ่นซีดี เพื่อให้เกิดความละเอียด และสมจริงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยของการบริโภคความบันเทิงของผู้ฟังให้มากขึ้น

3.3.2 กลยุทธ์โครงสร้างของละคร

ศึกษาตามแนวคิดของ Fisher (อ้างถึงใน ทรงพล วงษ์คนดี, 2543) เรื่องโครงสร้างของละคร จะสามารถแยกศึกษาได้ ดังนี้

(1) สารสภาวะ (Theme)

สารสภาวะหรือแก่นเรื่องนั้น เป็นความคิดรวบยอดที่อยู่ในเรื่องราวทั้งหมด เป็นความหมายของเรื่องและผู้ผลิตต้องการจะสื่อ และเนื่องด้วยละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ เป็นการนำเอาเรื่องราวประวัติศาสตร์ชาติไทยที่เกิดขึ้นจริงในอดีตมาดัดแปลงทำเป็นละครวิทยุ ซึ่งเป็นเรื่องราวเหตุการณ์สำคัญๆ ต่าง ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงคงอยู่ของชนชาติไทย โดยเฉพาะพระราชประวัติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และพระราชกรณียกิจที่สำคัญต่อประเทศชาติ นั่นก็คือการกอบกู้เอกราชชาติไทย ประกาศอิสรภาพจากการเป็นเมืองประเทศราชของพม่า เมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1

เพราะฉะนั้นสารสภาวะหรือแก่นของเรื่องนี้จึงเน้นไปที่เรื่องของความรักชาติรักแผ่นดิน ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และจะกระทำทุกอย่างเพื่อรักษาสถาบันเหล่านี้ให้ดำรงคงอยู่ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินการจัดรายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก ที่เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงของหน่วยงานราชการ นั่นคือกระทรวงกลาโหม ซึ่งมีหน้าที่หลักในการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ และการดำเนินการจัดรายการวิทยุกระจายเสียง ก็เป็นอีกหนึ่งยุทธวิธี ในการปลูกฝัง ส่งเสริม รวมถึงการปลุกใจ ให้ประชาชนคนไทยเกิดจิตสำนึกในความรักและความหวงแหนในประเทศชาติ ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อความมั่นคงของประเทศ

(2) เค้าโครงเรื่อง (Plot)

เนื่องจากละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ เป็นการนำเอาเรื่องราวประวัติศาสตร์ชาติไทยที่เกิดขึ้นจริงในอดีตมาดัดแปลงทำเป็นละครวิทยุ ดังนั้นเค้าโครงเรื่องจึงเป็นเค้าโครงเรื่องที่มาจากเรื่องจริง (based on true story) เหตุการณ์จริง แต่ในส่วนของการละเอียดปลีกย่อยอาจจะมีการสร้างเรื่องราวเพิ่มเพื่อให้เกิดสีสันและอรรถรสในการรับฟังเพิ่มมากขึ้น

ส่วนเรื่องของการลำดับเรื่องราวนั้น ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้กลยุทธ์การเล่าเรื่องแบบ Flash Back คือ เริ่มเรื่องที่ทุ่งแก้ว เมืองหาง พ.ศ.2148 ณ ค่ายหลวงที่ประทับของพระนเรศวรมหาราช ซึ่งในขณะนั้นสมเด็จพระนเรศวรทรงพระประชวร พระอาการทรุดลงโดยขับพลัน พระองค์จึงทรงเร่งให้ขุนราชนิกุลไปตามพระเอกาทศรถจากเมืองฝางมาเข้าเฝ้าฯ เมื่อพระอนุชามาถึง พระองค์จึงได้ดำรัสความปรารถนาที่ยังคงค้างคาพระทัยอยู่ และขอให้พระเอกาทศรถและเหล่าขุนนางทั้งหลายให้คำมั่นว่าเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ไปแล้ว ก็ให้นำไพร่พลไปสมทบกับพวกไทยใหญ่แล้วยกไปตีเมืองอังวะให้แตกให้จงได้ และจงนำเอาพระศพของพระองค์ผูกติดเข้ากับเศียรพลายชัยศักดิ์และจูงเข้าเมือง จากนั้นเรื่องราวจึงย้อนกลับไปเมื่อ 42 ปีก่อน ในช่วงที่สมเด็จพระนเรศวรทรงมีพระชันษาเพียง 9 ปี แล้วเรื่องราวก็ดำเนินต่อไปเรื่อยๆ ตั้งแต่เมื่อฝ่ายไทยเป็นฝ่ายแพ้สงคราม ทำให้สมเด็จพระนเรศวร ต้องเสด็จไปเป็นองค์ประกัน ณ กรุงหงสาวดี แล้วดำเนินเรื่องไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงช่วงกลางเรื่องที่สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพ กอบกู้เอกราชชาติไทยคืนมาจากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 และเรื่องราวก็ดำเนินไปจนถึงตอนท้ายเรื่อง เมื่อทรงกระทำยุทธหัตถีมีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชาได้แล้ว ฝ่ายพม่าก็ไม่สามารถที่จะทำสงครามชนะฝ่ายไทยได้อีกเลยเป็นเวลานานนับร้อยปี โดยในระหว่างการดำเนินเรื่องราวนี้ ก็ยังมีการใช้กลยุทธ์การเล่าย้อนกลับมาที่ค่ายหลวงที่ประทับอยู่เป็นบางช่วง

(3) ความขัดแย้ง (Conflict)

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นี้ ผู้วิจัยพบว่ามีกลยุทธ์ของการนำเสนอความขัดแย้งเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งระหว่างชนชาติ นั่นคือไทยกับพม่า และความขัดแย้งระหว่างคนในชาติเดียวกัน นั่นคือคนไทยแตกแยกกันเอง

- กลยุทธ์การนำเสนอความขัดแย้งระหว่างชนชาติ

ความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่านั้น ฝ่ายพม่าเองต้องการที่จะขยายอาณาเขตประเทศของตนให้แผ่กว้าง เพื่อแสดงถึงแสนยานุภาพและความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าบุเรงนอง ผู้ชนะสิบทิศ จึงได้กรีธาทัพมาทำศึกสงครามกับกรุงศรีอยุธยา แล้วก็มีชัยชนะ สามารถยึดกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองประเทศราชได้ในที่สุด ส่วนฝ่ายไทยเองก็ต้องการที่จะตั้งตนเป็นอิสระ กอบกู้เอกราชแห่งชนชาติไทย ไม่ขึ้นต่อกรุงหงสาวดีอีกต่อไป ดังนี้

พระมหาธรรมฯ : สีสิบกว่าปีที่ผ่านมา เราต้องเผชิญกับความสูญเสียตั้งมากมาย นับแต่พระสุริโยทัย พระบรมดิถี พระราเมศวรพระแก้วฟ้า พ่ออยู่หัวสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ น้องหญิงเทพกษัตริย์ของเจ้า แลลูกหญิงของเรา สุวรรณเทวี

พระวิสุทธิกษัตริ์ : ทั้งนี้ก็เพราะพวกหงสากระหายซึ่งสงครามมิสิ้นสุด พยายามจับต่อตียึดเอากรุงศรีอยุธยาเราให้เป็นประเทศราชของมันให้จงได้

พระมหาธรรมฯ : แลในที่สุด พวกมันก็ทำสำเร็จ

พระวิสุทธิกษัตริ์ : เพคะ เราถึงต้องสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ คือเสียบ้านเสียเมืองให้กับพวกมัน

พระมหาธรรมฯ : แต่ในที่สุด โอรสของเราทั้งสองก็มีทำให้เราผิดหวัง โดยจำเพาะองค์ดำ ช่างต่อรบได้กล้าหาญนัก กล้าหาญกว่าพี่เมื่อครั้งยังเป็นออกขุนพิเรนทรเทพ จางวางตำรวจซ้ายในพ่ออยู่หัวชัยราชาธิราชเสียด้วยซ้ำ (หัวเราะ) พี่ภูมิใจ ภูมิใจจริงๆ ที่องค์ดำอายุผู้แผ่นดิน ลบล้างความผิดให้แก่พี่ได้....

- กลยุทธ์การนำเสนอความขัดแย้งระหว่างคนในชาติ

อีกความขัดแย้งหนึ่งที่น่าสนใจคือ ความขัดแย้งระหว่างคนในชาติเดียวกัน นั่นคือความขัดแย้งระหว่างพระมหินทราธิราช และพระมหาธรรมราชา ซึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจกัน ทั้งด้วยตัวของพระมหินทร์เอง และบรรดาผู้คนรอบข้างยุ่งแยง ซึ่งนับเป็นความขัดแย้งที่สำคัญ ที่นำไปสู่เหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 ดังปรากฏในบทละครว่า

พระวิสุทธิกษัตริ์ : ชะตากรุงศรีอยุธยาเราจักต้องเสียให้แก่ข้าศึก ผู้ใดก็ห้ามมิได้ดอกเพคะสมเด็จพระเจ้า

พระมหาธรรมฯ : แต่หากพี่กับพระมหินทร์มีใจกัน อันเป็นเหตุให้หัวเมืองเหนือ แลกรุงศรีอยุธยาต้องแตกแยก กรุงศรีอยุธยาเราก็คงจักมิต้องเสียให้แก่พวกหงสาก็เป็นได้นะน้องหญิง พระเจ้าบุเรงนองนะ ถึงแม้ว่าจักทรงพระปรีชาในการศึกสักเพียงใด แต่ก็คงจักมิอาจตีเอากรุงศรีอยุธยาเราได้ หากเรามีแตกแยกกัน

ซึ่งสุดท้าย ความขัดแย้งนี้ก็สามารถคลี่คลายลงไปได้ด้วยการกระทำยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระนเรศวรและพระมหาอุปราชา ซึ่งเมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงมีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชาได้แล้ว ฝ่ายพม่าก็ไม่สามารถที่จะทำสงครามชนะฝ่ายไทยได้อีกเลยเป็นเวลานานนับร้อยปี

(4) ตัวละคร (Characters)

ด้วยเหตุเพราะละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นี้ เป็นเรื่องราวพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนเรศวรขณะ ดั่งนั้นตัวละครหลักของเรื่องก็คือ สมเด็จพระนเรศวรซึ่งทรงมีพระฐานันดรศักดิ์เป็นพระมหากษัตริย์ของไทย แต่รูปแบบการเขียนบทละครของผู้ประพันธ์ ก็ไม่ได้นำเสนอในด้านของการออกกว่าราชการตามภาพลักษณ์ของกษัตริย์โดยทั่วไปเพียงอย่างเดียว หากแต่ผู้ประพันธ์ได้เลือกนำเสนอเหตุการณ์ที่เป็นการสู้รบกันเป็นส่วนใหญ่ เป็นการนำเสนอพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนเรศวรในฐานะกษัตริย์นักรบ (Action King) ผู้ทรงเป็นจอมทัพของไทยในการออกทำศึกสงคราม สู้รบกับข้าศึกศัตรูเพื่อปกป้องเอกราชชาติบ้านเมืองจากฝ่ายพม่า เพื่อให้เห็นถึงพระราชหฤทัยอันมุ่งมั่นที่จะทรงปกป้องประเทศชาติ และพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงกระทำเพื่อให้ประชาชนของพระองค์ได้อยู่อาศัยกันอย่างสงบร่มเย็น ดังปรากฏในบทละครว่า

พระมหากษัตริย์ : เอาเถิดๆ พระรามเสวย พระมหินทร์ ในเมื่อน้องหญิงทั้งสองของเจ้ายืนยันเสียดแข็งเยี่ยงนี้ ก็จงปล่อยให้พวกนางอยู่กับพวกเราที่นี่เถิด น้องหญิงทั้งสองของพวกเจ้ากล่าวได้ถูกต้องแล้ว ถึงแม้ว่า เราจักเป็นเชลยวงศ์กษัตริย์ แต่ในเมื่อไพร่ฟ้าของเราได้รับความยากแล้ว จักให้เรานิ่งเฉยอยู่แต่ข้างในได้เยี่ยงไร พวกเราจักต้องออกมาช่วยร่วมทุกข์ร่วมสุขกับพวกเค้าสิ จึงจักควร

หรือ

พระองค์ชาย : สมเด็จพระองค์ดำตรัสได้ถูกต้องแล้วพระเจ้าข้า เราสองพี่น้อง เป็นโอรสในสมเด็จพระพ่อ เป็นพระนัดดาในสมเด็จพระยายสุริโยทัย จักมิยอมอยู่เฉยในยามที่บ้านเมืองเกิดศึกเป็นอันตราย อยากรเสีย ก็ต้องทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อที่จักช่วยให้แผ่นดินพ้นไปเสียจากภัยจากอริราชศัตรูให้จงได้

ในขณะที่เดียวกันกลยุทธ์การนำเสนอตัวละครสมเด็จพระนเรศวร ก็มีได้นำเสนอแต่ในด้านที่ทรงมีพระทัยมุ่งมั่นที่จะปกป้องชาติบ้านเมือง ทรงเอาจริงเอาจัง และทรงต่อสู้กับข้าศึกศัตรูด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว จนดูเหมือนจะทรงหมกมุ่นและครุ่นคิดอยู่แต่การกระทำศึกสงคราม แต่ในบทละครก็นำเสนอในพระราชอารมณ์อ่อนหวานอีกด้านหนึ่งของพระองค์ คือ ในตอนที่ทรง

เกี่ยวพาราซีเจ้านางมณีจันทร์ ตอนที่ยังทรงเป็นองค์ประกันอยู่ ณ กรุงหงสาวดี ดังปรากฏในบทละครว่า

เจ้ามณีจันทร์ : พระองค์ดำ นี้..นี่พระองค์ทำจะไดกัน เหตุใด...เหตุใดจึงได้กำหนดมาจับมือข้าจะอี่...

พระองค์ดำ : เจ้ามณีจันทร์...ถึงเพลานี้แล้ว ยังจักบิดเบือนอันใดข้าอีกนะ หีม.

เจ้ามณีจันทร์ : พระองค์ดำ... บิดเบือนอันใด ข้ามิเห็นจักเข้าใจ...

พระองค์ดำ : เจ้ามณีจันทร์ ใจข้าคิดเยี่ยงไรกับเจ้า เจ้ามิแจ้งดอกรี

เจ้ามณีจันทร์ : พระองค์ดำ...

พระองค์ดำ : เจ้ามณีจันทร์ ถึงแม้ว่าที่ผ่านมา เจ้าจักสำแดงอาการประหนึ่งว่า เจ้าจักจงเกลียดจงชังข้านัก แต่..ข้าก็แจ้งแก่ใจดีว่าพระทัยในส่วนลึกของเจ้านั้น มีน้ำใสไมตรีต่อข้ามิต่างจากที่ข้าได้มีให้กับเจ้าเลยนะเจ้ามณีจันทร์

เจ้ามณีจันทร์ : พระองค์ดำ....นี่พระองค์....

3.4 กลยุทธ์การสื่อสารผ่านสื่อวิทยุ (Channel)

จากการศึกษาพบว่าการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นช่องทางในการถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมของกองทัพพม่านั้น เป็นบทบาทหน้าที่หนึ่งของกองทัพในการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับสาธารณชน เพื่อสนับสนุนภารกิจของกองทัพในการเตรียมกำลังและป้องกันราชอาณาจักร สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างทหารกับประชาชน และเพื่อเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนงานด้านการปฏิบัติการจิตวิทยาและการประชาสัมพันธ์ของกองทัพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.4.1 กลยุทธ์การนำเสนอด้วยรูปแบบของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์

เป็นกลยุทธ์การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงของกองทัพพม่านั้นคือการเลือกใช้กลยุทธ์การนำเสนอในรูปแบบของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ เป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่จะช่วยให้กองทัพพมสามารถทำหน้าที่ปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม โดยใช้วิธีการนำเสนอเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ในรูปแบบของละครวิทยุ เพื่อให้สามารถแทรกซึมไปสู่กลุ่มผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

“...ไฉ่ละครวิทยุเรากำลังคิดอยู่ในใจมานานแล้วแหละ เราคิดอยู่แล้วเพราะมันเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ น่าสนใจ รายการอื่นๆ ที่เรามีอยู่ก็ทำมาหมดแล้ว คือไฉ่การจัดแบบพุดบ้าง อ่านบทความบ้าง หรือเอาเพลงพระราชนิพนธ์ เพลงดีงามมาเปิดสอดแทรก ก็เป็นเรื่องวิธีการจัดของคนจัดเขา แต่ เราก็มานึกอีกว่า เอ๊ะ...ทำยังไงให้มันแตกต่างและน่าสนใจ สามารถดึงความสนใจของคนฟังได้ มากกว่า ในขณะที่เดียวกันก็ต้องปลูกจิตสำนึกรักชาติไปด้วย...”

...ทำรายการอย่างนี้มันหาโฆษณาไม่ได้ เพราะฉะนั้นสื่อเราก็จะไปสู่การบันเทิงหมด แต่ เราเองอยากพิสูจน์ว่าถ้าคุณทำดีๆ แล้วให้รักชาติแบบมันสนุกสนานได้ด้วย แล้วมันซีมีลิก เรื่อง อุดมการณ์มันไม่เกิดขึ้นในช่วงข้ามคืนหรอก มันอยู่ที่การซีมีลิก แล้วความรู้สึกมันจะบึงในแต่ละ ตัวแต่ละคน สำนึกของแต่ละคน แต่อย่างน้อยเราก็ต้องทำ ดีกว่าไม่ทำ...”

พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

สัมภาษณ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550

3.4.2 กลยุทธ์การใช้สื่อในรูปแบบของสาระบันเทิง (Edutainment)

เป็นกลยุทธ์การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงของคณะละครวังสลิมนต์ โดยการนำเสนอในรูปแบบของรายการสาระบันเทิง เป็นกลยุทธ์ของการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นช่องทางในการ นำเสนอความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจให้กับผู้ฟังในหลากหลายแง่มุม ทั้งนี้เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดกับผู้ฟัง และบรรลุตามเป้าหมายของการผลิตรายการ โดยนำเสนอในรูปแบบของ ละครวิทยุที่มีความสนุกสนาน เพื่อให้เรื่องราวสาระความรู้ที่เป็นเรื่องยากนั้น กลับกลายเป็นเรื่อง ที่ง่ายต่อความเข้าใจในรายละเอียดปลีกย่อย วิทยุรุ่นที่ได้ฟังก็ได้รับสาระความรู้ควบคู่ไปกับความ สนุกสนานบันเทิงได้มากยิ่งขึ้น และนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ของการใช้สื่อใน รูปแบบของสาระบันเทิง หรือ Edutainment

“...คือละครวิทยุมันเป็นอะไรที่สบายกว่าอ่านหนังสือวิชาการ นักเรียนอ่าน พุทธศตวรรษ ที่เท่านี้เท่านี้ ทำอย่างนั้นอย่างนั้น สุดท้ายก็คือ คนที่ไม่อยากจะศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์พอมานั่งอ่านก็ขมวดคิ้วกันหมด เดียวก็หลับ แต่ถ้าพอมานำมาเป็นนิยาย เป็นละคร สร้างเป็นซีมีลิกๆ ขึ้นมา ทุกคนก็เกิดรสชาติ พอเกิดรสชาติทุกคนก็สนุก อยากตาม นี่คือจุดดีของละคร ของนวนิยาย แต่ เอามาผสมกับประวัติศาสตร์ที่ทุกคนคิดว่าเป็นเรื่องน่าเครียด...”

คุณพงศกร จิรา

สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2549

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ชาตินิยมสู่คนรุ่นใหม่ผ่านละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิตมนต์” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดของผู้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิตมนต์ ศึกษาเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารรุ่นใหม่ และศึกษากลยุทธ์การสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารรุ่นใหม่

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) ผู้ผลิตละครวิทยุคณะรังสิตมนต์ ได้แก่ 1) ผู้อำนวยการผลิต (ฝั่งกองทัพบก) คือ พ.อ.สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์ รองเจ้ากรมกิจการพลเรือนทหารบก หัวหน้าสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก และ 2) ผู้ควบคุมการผลิต (ฝั่งคณะละคร) คือ คุณพงศกร จิรา หัวหน้าคณะละครวิทยุ บริษัท รังสิตมนต์ เเรดิโอ จำกัด ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเลือกแนวทางในการผลิต

รวมไปถึงการวิเคราะห์เนื้อหาจากบทละครวิทยุเรื่อง “มหाराชนเรศวร” วิทยุสมัครพันธ์แห่งอยุธยา และเทปมาสเตอร์ที่ใช้ในการออกอากาศทั้งหมด จำนวนทั้งสิ้น 175 ตอน

ทั้งนี้โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีดังนี้ คือ แนวคิดเกี่ยวกับละครวิทยุ, แนวคิดเรื่องการเล่าเรื่อง, แนวคิดเรื่องเอดูเทนเมนต์ (Edutainment), แนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์, แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ชาตินิยม, แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารตามแบบจำลองของเบอร์โล (The Berlo Model), ทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงสังคม (Social Functionalism Theory), แนวคิดในการใช้สื่อเป็นช่องทางในการถ่ายทอดอุดมการณ์, แนวคิดเรื่องกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ (Ideological State Apparatus)

สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดของผู้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสิมันต์

1.1 เหตุผลที่มาของการผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์

จากการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลทั้ง 2 ฝ่าย สามารถสรุปถึงเหตุผลที่มาของการผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิมันต์ได้ว่า รายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” นี้ เป็นรายการเฉพาะที่ออกอากาศทางสถานีแม่ข่าย FM103 โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกให้ผู้ประกอบการภายนอกมาจัดรายการ แต่กองทัพบกกำหนดให้เนื้อหาสาระภายในรายการ จะต้องเป็นไปในทางเกิดประโยชน์กับสังคม ความมั่นคงของชาติ ให้ความรู้ต่างๆ กับประชาชน

โดยในช่วงแรกที่เริ่มออกอากาศนั้น บริษัทที่เข้ามาทำงานร่วมคือบริษัท ทราฟฟิก คอนเนอร์ จำกัด เป็นการจําจัดรายการเพลงลูกทุ่ง ออกอากาศในเวลาประมาณ 08.00 – 09.00 น. ก็เป็นที่นิยมในกลุ่มคนฟัง สามารถดึงกลุ่มคนฟังได้จำนวนหนึ่ง ขณะเดียวกันทางกองทัพบก ก็พยายามสอดแทรกเนื้อหาสาระความรู้เรื่องของการทำความดี ใครทำความดีก็นำมาพูดคุยออกอากาศผ่านสถานี เพื่อให้เรื่องราวการทำความดีของบุคคลต่างๆ ได้เป็นตัวอย่างของสังคม

ต่อมา FM103 ได้มีการปรับเปลี่ยนบริษัทที่เข้ามาทำงานร่วม เป็นบริษัท เวิร์จิ้น เรดิโอ ไทยแลนด์ จำกัด ซึ่งดำเนินการจัดรายการเพลงไทยสากล รวมทั้งได้ปรับเปลี่ยนเวลาออกอากาศของรายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” จากในช่วงเช้ามาเป็นช่วงหัวค่ำ คือช่วงเวลา 19.30 – 20.00 น. ดังนั้น เพื่อให้เข้ากับรูปแบบการจัดรายการเพลงของ บริษัท เวิร์จิ้น เรดิโอ ไทยแลนด์ จำกัด ซึ่งเป็นสถานีจัดรายการเพลงไทยสากล โดยมีกลุ่มเป้าหมายของคลื่นเป็นกลุ่มเด็กวัยรุ่นเป็นส่วนใหญ่ ทางกองทัพบกจึงมีแนวคิดที่จะเปลี่ยนรูปแบบรายการรวมใจไทยเป็นหนึ่ง ให้มีความแปลกแตกต่าง และน่าสนใจมากยิ่งขึ้น จากที่เคยเปิดเพลงลูกทุ่งนำ แล้วสอดแทรกด้วยการสนทนาหรือการอ่านบทความที่มีเนื้อหาปลุกฝังจิตสำนึกของการรักชาติ เปลี่ยนมาเป็นการนำเสนอด้วยรูปแบบของละครวิทยุ

ประกอบกับในช่วงนั้นทางบริษัท รังสิมันต์ เรดิโอ จำกัด ได้มีโอกาสเข้ามาคุยกับทางผู้บังคับบัญชาระดับสูง ว่าทางบริษัทฯ ได้เคยทำละครวิทยุมาก่อน แต่เป็นละครแนวอื่นที่ยังไม่ใช่

ละครอิงประวัติศาสตร์ โดยการเข้าคลื่นของทางราชมงคลออกอากาศอยู่ ส่วนในด้านของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์นั้น ทางบริษัท เองก็มีความคิดที่อยากจะทำอยู่เช่นกัน ทางสถานีวิทยุกองทัพบกเองก็มีความคิดอยู่นานแล้วว่าอยากจะนำเสนอในรูปแบบของละครวิทยุ เพราะเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ รวมทั้งเล็งเห็นถึงประสบการณ์ในการทำละครวิทยุของคณะรังสิมันต์ จึงได้ทำการตอบตกลงให้คณะรังสิมันต์เป็นผู้ดำเนินการผลิตรายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” ดำเนินการจัดทำละครวิทยุออกอากาศ โดยมีชื่อแม้ว่าขอให้เป็นละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์

เมื่อตกลงกันได้ในเรื่องของวันเวลา รูปแบบ เนื้อหาที่จะออกอากาศ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก และบริษัท รังสิมันต์ เรดิโอ จำกัด จึงร่วมกันผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ ออกอากาศทาง FM103 ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2548 เป็นต้นมา โดยมีแนวคิดหลักที่ต้องการที่จะปลูกฝังจิตสำนึกของความรักชาติรักแผ่นดิน ให้เกิดกับประชาชนคนไทย โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ ๆ ที่กำลังไหลไปตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตก และเพื่อต้องการให้คนไทยได้รู้จักกับเรื่องราวในอดีต ประวัติความเป็นมาของชนชาติ ที่สร้างควมภาคภูมิใจในเอกราชชาติไทยมาจนทุกวันนี้

1.2 ประโยชน์ของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ที่นำเสนอต่อผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่

จากการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลทั้ง 2 ฝ่าย สามารถสรุปได้ว่า ละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์นี้มีการนำเสนอความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจให้กับคนรุ่นใหม่ในหลากหลายแง่มุม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และบรรลุตามเป้าหมายของการผลิตรายการ ได้แก่

- การนำเสนอในเรื่องราวที่คนรุ่นใหม่ไม่เคยได้ยิน ไม่เคยรู้มาก่อน ให้ได้รู้ โดยนำมาเชื่อมโยงกับสิ่งที่รู้จักกันอยู่แล้ว เพื่อเป็นการขยายฐานความรู้ต่อไปอีก
- การนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ในแง่มุมที่คนรุ่นใหม่มีความรู้อยู่แล้ว เอามานำเสนอในรูปแบบของละครวิทยุ เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจในรายละเอียดปลีกย่อย ได้รับสาระความรู้ควบคู่ไปกับความสนุกสนานบันเทิงได้มากยิ่งขึ้น และนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

ประโยชน์ของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ที่นำเสนอผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก ยังมีคุณค่าอีกมากมายหลายด้าน ได้แก่

- การได้รู้จักประวัติความเป็นมาของชนชาติของเรา จะช่วยสร้างความภาคภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษของเราได้ร่วมกันสั่งสมมา และเป็นแรงพลังผลักดันให้คนรุ่นใหม่เกิดความรู้สึกรัก ห่วง แห่น และไม่ยอมที่จะทำลาย รวมถึงต้องการที่จะสร้างคุณงามความดีต่อไป ให้เหมือนกับที่บรรพบุรุษได้กระทำไว้

- การได้รู้จักและเข้าใจในประวัติความเป็นมาของชนชาติของตนเอง จะช่วยให้เด็กรุ่นใหม่ รู้ถึงรากเหง้าของตัวเอง ของสังคม ของประเทศชาติ เข้าใจถึงความสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในสายเลือดแห่งความเป็นชนชาติ ซึ่งมีความผูกพันอันแน่นแฟ้นต่อกัน ความเป็นพวกพ้องเดียวกันอันจะก่อให้เกิดความรักและความสามัคคีของคนในชาติ

- เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ จะเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนให้เห็นถึงภูมิหลังของชนชาติ อันจะนำไปสู่การนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน และการวางแผนต่อไปในอนาคต

2. เนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

2.1 เนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

จากการศึกษาบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” รวมทั้งสิ้น 175 ตอน ผู้วิจัยพบว่าบทละครมีการนำเสนอเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ในด้านต่างๆ ไว้หลายด้าน แบ่งเป็น

- วีรกรรมและความกล้าหาญของบรรพบุรุษไทย
- เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์
- จารีตประเพณี และวัฒนธรรมไทย
- วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบสังคมไทย
- สภาพบ้านเมืองไทยสมัยก่อน
- เกียรติยศศึกสงคราม

2.1.1 วีรกรรมและความกล้าหาญของบรรพบุรุษไทย

ละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ แม้จะเป็นละครที่มีเนื้อหาของการนำเสนอเรื่องราวอดีตซึ่งประวัติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งทรงเป็นวีรกษัตริย์ของไทยในอดีต แต่ทั้งนี้ เนื้อหาในบทละครก็ยังได้มีการกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ รวมทั้งวีรบุรุษคนอื่นๆ ที่ได้สร้างวีรกรรมอันกล้าหาญและน่ายกย่องไว้ เช่นเดียวกัน เช่น พระมหาธรรมราชา, สมเด็จพระศรีสุริเยไทและพระบรมดิลกเมื่อครั้งทรงกระทำยุทธหัตถี, สมเด็จพระสุพรรณภักถยา และสมเด็จพระเทพกษัตริ ที่เสด็จไปประทับ ณ กรุงหงสาวดี ในฐานะองค์ประกัน

2.1.2 เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์

เนื่องจากละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ เป็นการนำเรื่องราวในประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในอดีต มาสร้างเป็นละครวิทยุ ดังนั้นในบทละครที่นำเสนอ จึงได้ปรากฏเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย โดยมีทั้งเหตุการณ์ที่คนรู้จักกันอยู่แล้ว นำมาอธิบายขยายความให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น เช่น เหตุการณ์ชนไก่กับมังสามเกียดเมื่อครั้งสมเด็จพระนเรศวรยังทรงพระเยาว์และทรงเป็นองค์ประกันอยู่ ณ กรุงหงสาวดี ซึ่งไก่ของสมเด็จพระนเรศวรทรงเป็นฝ่ายชนะ, เหตุการณ์ที่ทรงประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง, เหตุการณ์ทรงยิงพระแสงปืนข้ามแม่น้ำสะโตง ถูกสุกรรมาแม่ทัพของพม่าตาย, เหตุการณ์ที่ทรงกระทำยุทธหัตถี ซึ่งสมเด็จพระนเรศวรก็ทรงมีชัยชนะ ทรงไล่ช้าง ฟันง้าวไปยังพระมหาอุปราชาขาดสะพายแล่ง และสิ้นพระชนม์บนคอช้างนั่นเอง

และเหตุการณ์ที่คนยังไม่รู้ ให้ได้รู้ เช่น เหตุการณ์ที่สมเด็จพระนเรศวรทรงทำพิธีอาบว่านยา เพื่อให้อยู่ยงคงกระพัน

2.1.3 จารีตประเพณี และวัฒนธรรมไทย

บทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นั้น ได้มีการสะท้อนให้เห็นถึงจารีตประเพณี และขนบธรรมเนียมไทย ที่ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงาม และคนไทยทุกคนยึดถือปฏิบัติร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน เช่น ประเพณีการไปทำบุญที่วัดในวันพระ, พระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา, ประเพณีงดเกล้าเข้าพรรษา

2.1.4 วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบสังคมไทย

วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทยที่ปรากฏในบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นั้น เป็นเรื่องของการกิน การอยู่ ที่ได้มไปด้วยภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของคนโบราณ ที่รู้จักนำเอาธรรมชาติใกล้ๆ ตัว มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การให้ความรู้ในเรื่องของพฤกษศาสตร์, วิถีชีวิตในเรื่องงานบ้านงานเรือนของหญิงไทยสมัยก่อน โดยเฉพาะการประกอบอาหาร หรือที่เราเรียกกันว่าเป็น สเน่ห์ปลายจวัก, วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องของการค้าขาย, เรื่องราวความสัมพันธ์กับต่างประเทศ รวมทั้งยังได้แฝงเรื่องราวของผลกระทบจากสงครามที่มีผลเดือดร้อนไปถึงวิถีชีวิต เรื่องเศรษฐกิจ และการทำมาหากินของคนในสังคมอีกด้วย

2.1.5 สภาพบ้านเมืองไทยสมัยก่อน

ในบางช่วงของบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” ก็ได้มีการบรรยายถึงสภาพภูมิประเทศของกรุงศรีอยุธยา รวมไปถึงสภาพบ้านเมืองไทยในสมัยก่อนไว้ด้วย โดยมีการบรรยายว่ากรุงศรีอยุธยานั้นมีชัยภูมิเป็นเหมือนเกาะ คือมีแม่น้ำล้อมรอบ ยากต่อการทำศึกสงครามของศัตรู เพราะเมื่อถึงเดือน 8 ซึ่งเป็นฤดูน้ำหลาก กองทัพศัตรูที่ตั้งอยู่นอกพระราชวังก็ต้องถอยกลับไป

รวมไปถึงการบรรยายว่าพระบรมอัฐิของสมเด็จพระศรีสุริโยไท บรรจุอยู่ในพระสถูปที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดสบสวรรค์ซึ่งอยู่ข้างๆ พระราชวัง

2.1.6 เกร็ดการศึกษาสงคราม

เรื่องราวส่วนใหญ่ของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ ประกอบด้วยเนื้อเรื่องของการทำศึกสงครามเป็นส่วนมาก ดังนั้นจึงพบเรื่องราวความรู้ในเรื่องของการศึกสงครามในสมัยก่อนปรากฏอยู่พอสมควร เช่น

เมื่อมีการเสด็จสวรรคต และมีการขึ้นครองราชย์ ผลัดเปลี่ยนพระราชบัลลังก์ใหม่ หัวเมืองประเทศราชต่างๆ ที่ขึ้นกับเมืองนั้นจะต้องเดินทางไปเข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ เพื่อถวายความจงรักภักดี มิเช่นนั้นจะถือว่าเป็นกบฏ

ก่อนการออกทำศึกสงครามครั้งใหญ่ พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นแม่ทัพจะทรงโปรดให้จัดทำพิธีตัดไม้ข่มนาม เพื่อเป็นการปลุกขวัญและกำลังใจของไพร่พลทหาร

การจัดกระบวนทัพเก้าแฉกของฝ่ายพม่าที่พระเจ้าบุเรงนองทรงคิดค้นขึ้น

ส่วนทางฝ่ายสมเด็จพระนเรศวรก็ทรงมีกลศึกพิงภูผา ที่ทรงโปรดให้ชำระตำราพิชัยสงครามขึ้นใหม่เช่นกัน

นอกจากกลศึกสงครามแล้ว ในบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” ก็ยังมีความรู้ในเรื่องของศึกสงครามที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ดังเช่นตอนที่พระเจ้าอู่ทองทรงพระราชนิพนธ์พระบรมราชาโองการเรื่องคดีแห่งจอมทัพ 8 ประการ แก่มังสามเกียดผู้ทรงเป็นพระมหาอุปราชาก่อนออกไปทำศึก

2.2 เนื้อหาอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

จากการศึกษาบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” รวมทั้งสิ้น 175 ตอน ผู้วิจัยพบว่าบทละครมีการนำเสนออุดมการณ์ชาตินิยมในด้านต่างๆ ไว้หลายด้าน แบ่งเป็น

- การสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทย
- ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ
- ความเสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาติ
- ความสามัคคีของคนในชาติ
- การรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา

2.2.1 การสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทย

จากการวิเคราะห์บทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้แล้ว ผู้วิจัยพบว่าเรื่องของการสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทยนั้น มีการนำเสนอผ่านเนื้อหาโดยการสร้างให้ตัวละครรู้สึกสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษในอดีตที่ผ่านมา สำนึกในคุณงามความดีของคนรุ่นก่อนและพร้อมที่จะดำเนินรอยตาม

2.2.2 ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ปรากฏอยู่ในบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” ในบทสนทนาของตัวละคร ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นการเจรจาระหว่างฝ่ายไทยและฝ่ายพม่า ซึ่งตัวละครก็จะกล่าวถ้อยคำที่แสดง

ถึงความซื่อสัตย์ จงรักภักดี หรือแม้กระทั่งยอมสละเลือดเนื้อและชีวิตเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินและพระมหากษัตริย์

2.2.3 การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ

ประชาชนชาวไทยทุกคนต่างก็มีบทบาทและหน้าที่ที่ต่างกันไปตามแต่สถานะของแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นข้า ไพร่ ทหาร ขุนศึก หรือแม้แต่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ บทสนทนาของตัวละครในละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหาราชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” ก็ได้ปรากฏถึงการรู้จักบทบาทและรับผิดชอบในส่วนหน้าที่ของตนเอง ดังนี้

หน้าที่ของชายไทยที่จะต้องรับใช้ประเทศชาติในการดูแลความสงบเรียบร้อยภายใน และป้องกันข้าศึกศัตรูจากภายนอก

พระราชภาระและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ในฐานะที่ทรงเป็นพ่ออยู่หัวของบ้านเมือง

2.2.4 ความเสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาติ

คนไทยทุกคนย่อมจะรักและหวงแหนในแผ่นดินเกิดและความเป็นเอกราชชาติไทย ดังนั้นทุกคนจึงพร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวเพียงเล็กน้อย เพื่อจะได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ดังปรากฏในบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหาราชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” ดังนี้

การเสียสละพระองค์ของสมเด็จพระสุพรรณหงส์ฯ ไปเป็นองค์ประกัน ณ กรุงหงสาวดีแทนสมเด็จพระนเรศวร

สมเด็จพระนเรศวรทรงยอมสละเรื่องส่วนพระองค์ เพื่อกิจการบ้านเมืองโดยส่วนรวม

2.2.5 ความสามัคคีของคนในชาติ

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหาราชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” ผู้วิจัยพบว่ามีกรณำเสนอเนื้อหาในเรื่องราวของความสามัคคีของคนในชาติเป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ

- การนำเสนอลงถึงความรู้สึกที่ใคร่สามัคคีของตัวละคร ในการที่จะร่วมแรงร่วมใจกันในการที่จะทำประโยชน์ให้กับบ้านเมือง

- การนำเสนอถึงการแตกแยก และผลเสียของการขาดความสามัคคีของคนในชาติ

2.2.6 การรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา

เนื่องจากบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเสียกรุงศรีอยุธยาให้กับพม่าในครั้งที่ 1 เหตุการณ์และตัวละครที่เกิดขึ้นจึงมุ่งเน้นไปในเรื่องของการทำศึกสงครามเพื่อปกป้องอิสรภาพและเอกราชแห่งชาติไทยคืนมา เพราะฉะนั้นการรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา จึงถูกนำเสนอออกมาในแง่ของการสืบทอดเจตนารมย์ ความมุ่งมั่นในอันที่จะปกป้องเอกราชของชาติคืนมา

3. กลยุทธ์การสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

3.1 กลยุทธ์การสื่อสารระหว่างผู้ส่งสาร (Sender)

จากการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลทั้ง 2 ฝ่าย สามารถสรุปได้ว่าทั้งกองทัพบกและคณะรังสีมณฑลมีการร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ตัวเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ และอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านกระบวนการทำงานการพูดคุยทำความเข้าใจในข้อตกลงเบื้องต้นของทั้ง 2 ฝ่าย ก่อนที่จะดำเนินการผลิตละครแต่ละเรื่อง เพื่อให้สามารถตอบโจทย์ของรายการที่วางไว้ รวมทั้งเป็นที่พอใจของคนฟังด้วย โดยการใช้กลยุทธ์ของการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ทั้ง 2 ฝ่ายมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ไม่ใช่เป็นการทำตามคำสั่งของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

การสื่อสารระหว่างผู้ผลิตรายการ จึงเป็นไปในรูปแบบของการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) นั่นคือ ทั้ง 2 ฝ่ายมีการพูดคุย ปรึกษากัน ร่วมแสดงความคิดเห็นกันในการผลิตละคร โดยทางกองทัพบกเป็นผู้ตั้งเงื่อนไขของการเป็นละครอิงประวัติศาสตร์ที่ต้องมีการนำเสนอเรื่องราวของอุดมการณ์ชาตินิยม เพื่อปลูกจิตสำนึกความรักชาติของกลุ่มผู้ฟัง ขณะที่คณะรังสีมณฑลก็คิดเรื่องราว บุคคล เหตุการณ์ที่จะนำมาเป็นละคร นำมาเสนอกับทางกองทัพบกทางกองทัพบกเองเมื่อพิจารณาแก้ไขและอนุมัติแล้ว จึงให้คณะรังสีมณฑลดำเนินการผลิตต่อไป

3.2 กลยุทธ์การสื่อสารของผู้ส่งสาร (Sender) เพื่อให้เข้าถึงผู้รับสาร (Receiver)

นอกจากการผลิตรายการละครวิทยุแล้ว ทางสถานีฯ ยังมีกลยุทธ์การสื่อสารด้วยการจัดกิจกรรมเสริมการจัดรายการวิทยุ เพื่อให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ คือ

3.2.1 กลยุทธ์การ Phone in

การเปิดรับสายให้ผู้ฟังได้โทรศัพท์เข้ามาร่วมพูดคุยในรายการทุกวันศุกร์ ซึ่งจะเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการให้ผู้ฟังได้ร่วมแสดงความคิดเห็นกับทางผู้จัดรายการ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปใช้ปรับปรุงรายการต่อไป

3.2.2 กลยุทธ์การจัด Event

การย้อนรอยประวัติศาสตร์โยธยา โดยการจัดรถบัสพาไปชมสถานที่สำคัญๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ผู้ฟังได้เห็นภาพ ได้เห็นสถานที่จริง ในอันที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้ฟังได้ซึมซับและเข้าถึงเรื่องราวของละครได้มากยิ่งขึ้น ได้เรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวประวัติศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการต่อยอดถึงอุดมการณ์ชาตินิยมจากการที่ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นเหมือนกัน สร้างความรู้สึกเป็นหมู่เป็นพวกเดียวกัน และที่สำคัญทำให้ผู้ฟังได้มีโอกาสพบปะกับทางฝ่ายผู้จัดละครได้โดยตรงอีกด้วย

3.3 กลยุทธ์การนำเสนอเนื้อหาสาร (Message)

3.3.1 กลยุทธ์การเตรียมงานละครวิทยุ

ศึกษาตามแนวคิดของมานวิภา ตันติสุกฤต (2523) เรื่องการเตรียมงานละครวิทยุ จะสามารถสรุปได้ ดังนี้

(1) ผู้ประพันธ์เรื่อง

ผู้ประพันธ์เรื่องในที่นี้ก็คือผู้เขียนบทละครนั่นเอง ซึ่งการเขียนบทของละครวิทยุนี้ มีแนวทางการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ดังนี้

- กลยุทธ์ Current Issues กำหนดเรื่องตามเทศกาล

เป็นกลยุทธ์การนำเสนอเรื่องราวในช่วงแรกๆ ของการผลิตละคร โดยเรื่องราวที่จะนำเสนอ นั้น จะนำไปตามเทศกาล คือจะดูว่าในแต่ละเดือนมีวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยอย่างไรบ้าง แล้วจึงนำมาเชื่อมโยงสร้างเป็นเนื้อเรื่องของละคร เช่น วันทหารอาสา ก็สร้างเรื่องยาโมหรือท้าวสุรนารี วันพระยาพิชัยดาบหัก ก็สร้างเรื่องขุนเหล็ก เป็นต้น

- กลยุทธ์การสื่อสารแบบโฆษณา

กลยุทธ์การสื่อสารแบบโฆษณาในบทละครวิทยุนี้ ก็คือการใช้คำขวัญ คำกลอน หรือคำคมที่ฟังสะดุดหู แฝงลงไปในบทละคร เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการดึงดูดความสนใจ และสร้างการจดจำให้กับผู้ฟัง

- กลยุทธ์การให้ตัวละครโจมตีฝ่ายตรงข้าม

กลยุทธ์การนำเสนอด้วยรูปแบบของการให้ตัวละครโจมตีฝ่ายตรงข้าม เพื่อให้เห็นว่าเราเป็นฝ่ายถูกกระทำก่อน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องไม่ผิดที่เราจะตอบโต้กลับ เพื่อเป็นการปกป้องเกียรติยศและศักดิ์ศรีของเราไว้ เป็นการให้เหตุผลของการทำสงครามว่าเป็นการป้องกันตัวเอง

- กลยุทธ์การให้ตัวละครฝ่ายตรงข้ามพุดยกย่อง

กลยุทธ์การนำเสนอด้วยรูปแบบของการให้ตัวละครฝ่ายตรงข้ามเป็นฝ่ายพุดยกย่องในคุณความดี และความกล้าหาญของฝ่ายเรา เพื่อเป็นการตอกย้ำถึงความเก่งกล้าสามารถของตัวละคร แม้แต่ข้าศึกศัตรูก็ยังให้การยกย่อง

- กลยุทธ์การผสมผสานภาษาต่างยุคต่างสมัย

รูปแบบของภาษาที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการเขียนบทละครนั้น ใช้กลยุทธ์ของการผสมผสานภาษาที่ต่างยุคต่างสมัยเข้าด้วยกัน กล่าวคือก็ยังคงรูปแบบของภาษาโบราณและคำศัพท์เก่าแก่บางคำไว้เพื่อให้กลมกลืนกับช่วงสมัยที่เรื่องราวดำเนินอยู่ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นที่เข้าใจของผู้ฟังในยุคปัจจุบันนี้ด้วย โดยผู้ประพันธ์ได้พยายามปรับบทสนทนาของตัวละครให้มีความทันสมัย เข้ากับยุคปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น

- กลยุทธ์การผลิตซ้ำ (Reproduction) เพื่อให้เกิดการยอมรับ

เรื่องราวประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ปรากฏอยู่ในบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นี้ มีการนำเสนอแบบซ้ำแล้วซ้ำเล่า จากการศึกษาบทละคร ผู้วิจัยพบว่ากลยุทธ์ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับอุดมการณ์ชาตินิยมของบทละคร จะใช้กลยุทธ์การเสนอแบบซ้ำๆ กล่าวคือในตัวของบทละคร จะมีการนำเสนอถึงความมุ่งมั่น ความตั้งใจ และความเสียสละของตัวละคร ในการที่จะทำสงครามต่อสู้กับข้าศึกศัตรู เพื่อเป็นการช่วยกอบกู้เอกราชของชาติให้กลับคืนมาอย่างซ้ำๆ

และที่สำคัญเพื่อเป็นการตอกย้ำถึงพระบุญญาบารมีแห่งองค์พระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งเป็นที่เคารพของคนไทยทั้งชาติ และเพื่อให้สถาบันพระมหากษัตริย์ยังคงดำรงอยู่ จึงได้มีการนำเสนอถึงพระปรีชาสามารถและพระบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์ไทยอย่างซ้ำๆ อีกเช่นกัน

(2) ผู้ควบคุมการแสดง

ผู้ควบคุมการแสดงในคณะละครวังสีม้นต์นี้ ไม่ใช่แค่เพียงการทำหน้าที่เป็นผู้กำกับการแสดงเท่านั้น หากยังหมายรวมถึงการทำหน้าที่กำกับรายการด้วย นั่นคือกำหนดยุทธวิธีรูปแบบของรายการทั้งหมด

- กลยุทธ์ของการควบคุมหรือกำกับการแสดง

ได้แก่ การให้นักแสดงได้มีโอกาสได้ซักซ้อมทำความเข้าใจ รวมถึงการทดลองเล่นรับ-ส่งบทกันก่อนในช่วงเช้า ก่อนที่จะได้เข้าห้องอัดและทำการบันทึกเสียงจริงในช่วงบ่าย เพื่อให้

นักแสดงได้ทำความคุ้นเคยกับบท ได้ทดลองพูด และที่สำคัญคือได้ทำความเข้าใจถึงอารมณ์ของตัวละครในช่วงจังหวะนั้นๆ เพื่อให้สามารถพูดได้อย่างคล่องแคล่ว รวมถึงสามารถถ่ายทอดความรู้สึกของตัวละครออกมาได้อย่างถูกต้อง และสามารถสิ้นไหลไปได้ตามอารมณ์ของตัวละครได้

- กลยุทธ์ของการควบคุมหรือกำกับรายการ

ได้แก่ กลยุทธ์การวางรูปแบบการนำเสนอรายการ โดยเริ่มเปิดรายการด้วยการให้ผู้ดำเนินรายการ (ซึ่งก็คือนักแสดงนั่นเอง) 2-3 คน มาพูดคุยกัน ประเด็นของการพูดคุยกันนั้นก็มีความหลากหลาย ทั้งในเรื่องของข่าวสารบ้านเมือง เหตุการณ์ปัจจุบัน รวมไปถึงเรื่องของละครที่กำลังออกอากาศอยู่ โดยการเล่าเรื่องย้อนถึงตอนที่แล้วที่เพิ่งออกอากาศไป เพื่อเป็นการย้อนความให้ผู้พลาดการติดตามได้รู้เรื่อง และสามารถติดตามเรื่องราวของละครต่อได้อย่างเข้าใจ

(3) ผู้แสดง

กลยุทธ์การใช้นักแสดงของคณะรังสีมณฑลนั้น มีการคัดเลือกนักแสดงที่เป็นเด็กรุ่นใหม่ อายุประมาณ 25 ปี ให้ใกล้เคียงกับอายุของกลุ่มเป้าหมายของรายการ โดยมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเล่นเป็นตัวละครต่างๆ เพราะละครอิงประวัติศาสตร์นั้นมีตัวละครหลักไม่มากก็จริง แต่ถ้านับรวมเอาตัวละครที่เป็นตัวประกอบเข้าไปด้วยแล้วก็นับว่ามีจำนวนที่ค่อนข้างมาก และก็ออกมาเพียงไม่กี่ฉาก เพราะฉะนั้นนักแสดง 1 คน จึงจะต้องสามารถทำเสียงได้หลากหลาย เพื่อให้สามารถเล่นเป็นตัวละครได้มากกว่า 1 ตัว และไม่จำกัดวัย

(4) ผู้ให้เสียงประกอบ

เสียงนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ

- 1) เสียงพูด (word) ได้แก่ เสียงผู้ประกาศ ผู้แสดง ผู้บรรยาย ฯลฯ ซึ่งทางคณะรังสีมณฑลก็ใช้นักแสดงที่อยู่ในคณะเป็นผู้ให้เสียง โดยการบันทึกเสียงลงในคอมพิวเตอร์
- 2) เสียงประกอบ (sound effect) หมายถึงเสียงพิเศษประกอบ เช่น คนเดิน เคาะประตู พายุ ฝนตก ช้างร้อง ฟ้าผ่าม้วน ฯลฯ

ซึ่งทางคณะรังสีมันต์ไม่ได้ใช้รูปแบบการอัดเสียงสดประกอบขณะกำลังทำการแสดงเหมือนคณะอื่นๆ ที่ยังคงทำกันอยู่ แต่คณะรังสีมันต์ใช้วิธีการบันทึกละครด้วยคอมพิวเตอร์ และนำมาตัดต่อใส่ Sound Effect(จากแผ่นซีดี) ด้วยคอมพิวเตอร์ภายหลัง

3) เสียงดนตรี (music) หมายถึง เสียงเพลงที่จะใช้ในโอกาสต่างๆ กัน เช่น เสียงจากแผ่นเสียงต่างๆ เทป หรือจากวงดนตรีจริงๆ เป็นต้น

ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

ก. เสียงดนตรีที่ใช้ประกอบรายการ ซึ่งเป็นเสียงดนตรีที่ไม่มีเนื้อร้อง แต่มีท่วงทำนองที่เข้ากับบรรยากาศของเรื่องราวที่นำเสนอในขณะนั้น ซึ่งมีทั้งอารมณ์รัก โกรธ ปลูกใจ ฮึกเหิม เศร้า ฯลฯ

ข. เสียงดนตรีอีกลักษณะหนึ่งคือ เพลงที่มีเนื้อร้อง โดยจะเปิดหลังจากยิง spot จบรายการแล้ว เช่น เพลงขวานไทยใจหนึ่งเดียว (รวมศิลปิน), เพลงของขวัญจากก่อนดิน (เบิร์ด ธงไชย แมคอินไตย์) เป็นต้น

(5) ห้องบันทึกเสียง

คณะรังสีมันต์ใช้การบันทึกละครด้วยคอมพิวเตอร์ และนำมาตัดต่อใส่ Sound Effect ด้วยคอมพิวเตอร์ภายหลัง และผลิตออกมาเป็นแผ่นซีดี เพื่อให้เกิดความละเอียด และสมจริงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยของการบริโภคความบันเทิงของผู้ฟังให้มากขึ้น

3.3.2 กลยุทธ์โครงสร้างของละคร

ศึกษาตามแนวคิดของ Fisher (อ้างถึงใน ทรงพล วงษ์คนดี, 2543) เรื่องโครงสร้างของละคร จะสามารถสรุปได้ ดังนี้

(1) สารสาระ (Theme)

สารสาระหรือแก่นของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” เน้นไปที่เรื่องของความรักชาติรักแผ่นดิน ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และจะกระทำทุกอย่างเพื่อรักษาสถาบันเหล่านี้ให้ดำรงคงอยู่ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินการจัดรายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” ของสถานีวิทยุกระจายเสียง

กองทัพบก ที่เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงของหน่วยงานราชการ นั่นคือกระทรวงกลาโหม ซึ่งมีหน้าที่หลักในการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ และการดำเนินการจัดรายการวิทยุกระจายเสียง ก็เป็นอีกหนึ่งยุทธวิธี ในการปลุกฝัง ส่งเสริม รวมถึงการปลุกใจ ให้ประชาชนคนไทยเกิดจิตสำนึกในความรักและความหวงแหนในประเทศชาติ ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อความมั่นคงของประเทศ

(2) เค้าโครงเรื่อง (Plot)

ละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ มีเค้าโครงเรื่องที่มาจากรื่องจริง เหตุการณ์จริง (based on true story) แต่ในส่วนของรายละเอียดปลีกย่อย อาจจะมีการสร้างเรื่องราวเพิ่ม เพื่อให้เกิดสีสัน และอรรถรสในการรับฟังเพิ่มมากขึ้น

ส่วนเรื่องของการลำดับเรื่องราว นั้น ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้กลยุทธ์การเล่าเรื่องแบบ Flash Back คือ เริ่มเรื่องที่ พ.ศ.2148 จากนั้นเรื่องราวจึงย้อนกลับไปเมื่อ 42 ปีก่อน ในช่วงที่สมเด็จพระนเรศวรมีพระชันษาเพียง 9 ปี แล้วเรื่องราวก็ดำเนินต่อไปเรื่อยๆ จนถึงตอนท้ายเรื่อง เมื่อทรงกระทำยุทธหัตถีมีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชาได้แล้ว ฝ่ายพม่าก็ไม่สามารถที่จะทำสงครามชนะฝ่ายไทยได้อีกเลยเป็นเวลานานนับร้อยปี โดยในระหว่างการดำเนินเรื่องนี้ ก็ยังมีการใช้กลยุทธ์การเล่าย้อนกลับมาที่ค่ายหลวงที่ประทับอยู่เป็นบางช่วง

(3) ความขัดแย้ง (Conflict)

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ ผู้วิจัยพบว่ามีกลยุทธ์ของการนำเสนอความขัดแย้งเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ

- กลยุทธ์การนำเสนอความขัดแย้งระหว่างชนชาติ

ความขัดแย้งระหว่างชนชาติ นั่นคือไทยกับพม่า ซึ่งฝ่ายพม่าเองต้องการที่จะขยายอาณาเขตประเทศของตนให้แผ่กว้าง เพื่อแสดงถึงแสนยานุภาพและความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าบุเรงนอง ผู้ชนะสิบทิศ จึงได้กรีธาทัพมาทำศึกสงครามกับกรุงศรีอยุธยา แล้วก็มีชัยชนะ สามารถยึดกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองประเทศราชได้ในที่สุด ส่วนฝ่ายไทยเองก็ต้องการที่จะตั้งตนเป็นอิสระ กอบกู้เอกราชแห่งชนชาติไทย ไม่ขึ้นต่อกรุงหงสาวดีอีกต่อไป

- กลยุทธ์การนำเสนอความขัดแย้งระหว่างคนในชาติ

ความขัดแย้งระหว่างคนในชาติเดียวกัน นั่นคือคนไทยแตกแยกกันเอง นั่นคือความขัดแย้งระหว่างพระมหินทราธิราช และพระมหาธรรมราชา ซึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจกัน ทั้งด้วยตัวของพระมหินทร์เอง และบรรดาผู้คนรอบข้างยุ่งแยง ซึ่งนับเป็นความขัดแย้งที่สำคัญ ที่นำไปสู่เหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1

ซึ่งสุดท้าย ความขัดแย้งนี้ก็สามารถคลี่คลายลงไปได้ด้วยการกระทำยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระนเรศวรและพระมหาอุปราช ซึ่งเมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงมีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชได้แล้ว ฝ่ายพม่าก็ไม่สามารถที่จะทำสงครามชนะฝ่ายไทยได้อีกเลยเป็นเวลานานนับร้อยปี

(4) ตัวละคร (Characters)

ด้วยเหตุเพราะละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นี้ เป็นเรื่องราวพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนเรศวรขณะ ดั่งนั้นตัวละครหลักของเรื่องก็คือ สมเด็จพระนเรศวรซึ่งทรงมีพระสุานันดรศักดิ์เป็นพระมหากษัตริย์ของไทย แต่รูปแบบการเขียนบทละครของผู้ประพันธ์ ก็ไม่ได้นำเสนอในด้านของการออกกว่าราชการตามภาพลักษณ์ของกษัตริย์โดยทั่วไปเพียงอย่างเดียว หากแต่ผู้ประพันธ์ได้เลือกนำเสนอเหตุการณ์ที่เป็นการสู้รบกันเป็นส่วนใหญ่ เป็นการนำเสนอพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนเรศวรในฐานะกษัตริย์นักรบ (Action King) ผู้ทรงเป็นจอมทัพของไทยในการออกทำศึกสงคราม สู้รบกับข้าศึกศัตรูเพื่อปกป้องเอกราชชาติบ้านเมืองจากฝ่ายพม่า

ในขณะที่เดียวกันกลยุทธ์การนำเสนอตัวละครสมเด็จพระนเรศวร ในบทละครก็นำเสนอในพระราชอารมณ์อ่อนหวานอีกด้านหนึ่งของพระองค์ คือ ในตอนที่ทรงเกี่ยวพาราสีเจ้านางมณีจันทร์ ตอนที่ยังทรงเป็นองค์ประกันอยู่ ณ กรุงหงสาวดีด้วย

3.4 กลยุทธ์การสื่อสารผ่านสื่อวิทยุ (Channel)

3.4.1 กลยุทธ์การนำเสนอด้วยรูปแบบของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์

เป็นกลยุทธ์การใช้อudioวิทยุกระจายเสียงของกองทัพบก นั่นคือการเลือกใช้กลยุทธ์การนำเสนอในรูปแบบของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ เป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่จะช่วยให้กองทัพบกสามารถทำหน้าที่ปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม โดยใช้วิธีการนำเสนอเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ในรูปแบบของละครวิทยุ เพื่อให้สามารถแทรกซึมไปสู่กลุ่มผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

3.4.2 กลยุทธ์การใช้อudioในรูปแบบของสารบันเทิง (Edutainment)

เป็นกลยุทธ์การใช้อudioวิทยุกระจายเสียงของคณะละครวังสัจฉริยะ โดยการนำเสนอในรูปแบบของรายการสารบันเทิง เป็นกลยุทธ์ของการใช้อudioวิทยุกระจายเสียงเป็นช่องทางในการนำเสนอความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจให้กับผู้ฟังในหลากหลายแง่มุม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้ฟัง และบรรลุตามเป้าหมายของการผลิตรายการ โดยนำเสนอในรูปแบบของละครวิทยุที่มีความสนุกสนาน เพื่อให้เรื่องราวสาระความรู้ที่เป็นเรื่องยากนั้น กลับกลายเป็นเรื่องที่ย่อยต่อความเข้าใจในรายละเอียดปลีกย่อย วัยรุ่นที่ได้ฟังก็ได้รับสาระความรู้ควบคู่ไปกับความสนุกสนานบันเทิงได้มากยิ่งขึ้น และนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ของการใช้อudioในรูปแบบของสารบันเทิง หรือ Edutainment

สถาบันวิทยุบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสังเกตรูปแบบการนำเสนอรายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” ที่มีการออกอากาศทุกวันตั้งแต่วันจันทร์-อาทิตย์ ทำให้เห็นถึงลักษณะความถี่ของการออกอากาศ นั่นคือการออกอากาศทุกวัน วันละเพียงครึ่งชั่วโมง เพื่อให้เหมาะกับพฤติกรรมกลุ่มผู้ฟังวัยรุ่นที่มีความใจร้อน ไม่ชอบรออะไรนานๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปองพรรณ พนมสารนรินทร์ (2541) เรื่อง “ปัจจัยทางการสื่อสารการตลาดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคฟาสต์ฟู้ดของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร” ซึ่งพบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่นิยมสั่งแบบชุดประหยัด บริโภคฟาสต์ฟู้ดเป็นอาหารว่าง โดยใช้เวลาในการบริโภค 30 นาที - 1 ชั่วโมง นอกจากนี้วัยรุ่นยังมีวัยรุ่นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับฟาสต์ฟู้ดว่ามีความสะดวก ความรวดเร็วในการให้บริการ เช่นเดียวกันกับละครวิทยุนี้ที่มีความถี่ในการออกอากาศทุกวัน ซึ่งจะทำให้ผู้ฟังวัยรุ่นพอใจที่จะติดตามฟัง ในขณะที่เดียวกันช่วงเวลาของการออกอากาศที่มีเวลาเพียงแค่ครึ่งชั่วโมงนั้น ก็นับเป็นเวลาที่ไม่นานจนเกินไป สอดคล้องกับพฤติกรรมของวัยรุ่นที่ชอบความสะดวกเร็วเร็ว รวมทั้งมีระดับของความสนใจในสิ่งต่างๆ สั้นด้วยเช่นกัน

ในขณะเดียวกันรูปแบบการนำเสนอรายการในลักษณะนี้ก็มีความแตกต่างจากรูปแบบการนำเสนอละครวิทยุของคณะอื่นๆ อยู่ในบางส่วน โดยมาณวิภา ตันติสุกฤต (2523) ได้กล่าวถึงโครงร่างหรือรูปแบบของละครวิทยุประจำวันในอดีต ซึ่งในปัจจุบันเองคณะละครบางคณะก็ยังคงใช้รูปแบบการนำเสนอแบบนี้อยู่ นั่นคือ

1. เริ่มต้นด้วยเพลงนำของคณะหรือรายการ ประมาณ 1 นาที
2. ประกาศชื่อคณะและเพลงนำเรื่อง 1 นาที
3. โฆษณา 1 นาที
4. ประกาศนำเรื่อง 1 นาที
5. เนื้อเรื่องต่างๆ ประมาณ 20 นาที
6. เพลงคั่น ประมาณ 2 นาที
7. บรรยายปิดท้ายเรื่องเป็นการสรุปอีก 1 นาที
8. ตัวอย่างเรื่องคราวหน้า
9. ประกาศคณะรายชื่อผู้แสดง ผู้ประพันธ์ ผู้กำกับ ผู้เสนอ และบอกเวลาแสดงในวันต่อไป อีก 1 นาที
10. เพลงปิดท้ายรายการ ซึ่งเริ่มด้วยเพลงในเรื่อง เพลงนำเรื่องอีก 1 นาที จึงจะจบละครวิทยุเรื่องหนึ่ง 30 นาที ใน 1 ตอน

ส่วนที่แตกต่างกันนั้นคือ คณะรังสีมันต์มีการจัดรายการเปิดหัวรายการก่อนนำเข้าสู่เนื้อเรื่องละคร ในขณะที่เดียวกันก็จะมีมีการประกาศรายชื่อทีมงานทั้งผู้แสดง ผู้ประพันธ์ ผู้กำกับ ผู้ให้เสียงประกอบ ก่อนเข้าละครเช่นกัน ซึ่งต่างจากละครคณะอื่นๆ ที่นำไปประกาศไว้หลังละครจบ และที่สำคัญคือ ละครคณะรังสีมันต์นี้ ไม่มีตัวอย่างของเรื่องครั่งหน้าให้ฟังก่อนเหมือนคณะอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการที่ละครคณะรังสีมันต์ไม่มีการนำเสนอตัวอย่างของตอนหน้าให้ฟังนั้น น่าจะเป็นการดีอยู่แล้ว เพราะละครวิทยุของคณะรังสีมันต์เป็นละครอิงประวัติศาสตร์ที่คนส่วนใหญ่รู้เรื่องราวคร่าวๆ โดยรวมอยู่แล้ว หากนำตัวอย่างของตอนหน้ามานำเสนอก่อน อาจจะทำให้ผู้ฟังคาดเดาเนื้อเรื่อง รวมทั้งรายละเอียดต่อไปได้ง่ายขึ้น ทำให้หมดความสนุกในการติดตามฟังได้

1. แนวคิดของผู้ผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ของคณะรังสีมันต์

1.1 เหตุผลที่มาของการผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์

จากผลการวิจัยในเรื่องของที่มาของการผลิตรายการนี้ ที่พบว่าคลื่นความถี่ FM103 ที่เป็นแม่ข่ายในการกระจายเสียงออกอากาศนั้น มีการปรับเปลี่ยนบริษัทที่เข้ามาทำงานร่วม จากบริษัท ทราฟฟิค คอนเนออร์ จำกัด ซึ่งดำเนินการจัดรายการเพลงไทยลูกทุ่ง มาเป็นบริษัท เวิร์จิ้น เเรดิโอ ไทยแลนด์ จำกัด ซึ่งดำเนินการจัดรายการเพลงไทยสากล แสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของสื่อวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบัน ที่มีลักษณะของการแข่งขันทางธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งก็ได้ส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตรายการ ในฐานะของผู้ส่งสาร (Sender) และที่สำคัญคือ การปรับเปลี่ยนบริษัทที่เข้ามาทำงานร่วมนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างสำคัญอยู่มากทีเดียว เพราะกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายของทั้ง 2 บริษัทนั้น แทบจะเรียกได้ว่ามีความแตกต่างกันในด้านของประชากรศาสตร์อย่างสิ้นเชิง สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือรสนิยมในการฟังเพลงของกลุ่มผู้ฟังเนื่องจากเพลงไทยลูกทุ่ง กับเพลงไทยสากล เป็นแนวเพลงที่มีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัด กลุ่มผู้ฟังคลื่น FM103 จึงต้องเปลี่ยนไปเป็นกลุ่มของคนรุ่นใหม่มากขึ้น เป็นวัยรุ่นมากขึ้น และสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกเอง ก็คงต้องคำนึงถึงปัจจัยเกี่ยวกับกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายที่เปลี่ยนไปด้วย จึงได้มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์รูปแบบการนำเสนอรายการรวมใจไทยเป็นหนึ่ง ให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายที่เปลี่ยนไปตามรูปแบบการดำเนินรายการของคลื่นหลัก

ดังนั้นกลยุทธ์ที่ทางกองทัพบกนำมาใช้ก็คือ จากที่เคยเปิดเพลงลูกทุ่งนำ แล้วสอดแทรกด้วยการสนทนาหรือการอ่านบทความที่มีเนื้อหาปลุกฝังจิตสำนึกของการรักชาติ เปลี่ยนมาใช้การ

นำเสนอเนื้อหาความรักชาติผ่านละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ โดยให้บริษัท รัชสิมันต์ เวดิโอ จำกัด เป็นผู้ผลิตละคร ส่วนทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกเป็นช่องทางในการนำเสนอ ตรงจุดนี้ ผู้วิจัยตีประเด็นได้ว่าเป็นรูปแบบใหม่ของความร่วมมือในการผลิตรายการวิทยุ นั่นคือเกิด Time Sharing ระหว่างสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกซึ่งเป็นผู้ให้ช่วงเวลาฟรีในการออกอากาศ กับบริษัท รัชสิมันต์ เวดิโอ จำกัด ซึ่งเป็นผู้ผลิตละคร ซึ่งจะส่งผลดีต่อคณะรัชสิมันต์ ในการที่จะลดแรงกดดันในเรื่องของค่าใช้จ่าย เพราะไม่ต้องเสียค่าเช่าเวลาในการออกอากาศ แต่เพียงแค่เสียค่าลงทุนในการผลิตเท่านั้น

สำหรับการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอ มาทำเป็นละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์นี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นความร่วมมือที่ดีระหว่างเจ้าของช่วงเวลาการออกอากาศคือกองทัพบก และผู้ผลิตรายการคือคณะรัชสิมันต์ ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็นำต้นทุนที่ตัวเองมีอยู่ออกมาใช้ เพื่อร่วมกันทำงานให้บรรลุตามเป้าหมาย เพราะลำพังกองทัพบกเองก็มีแต่ต้นทุนของเวลาในการดำเนินการกระจายเสียงออกอากาศ ในขณะที่ทางคณะรัชสิมันต์ก็มีต้นทุนในเรื่องของทีมงานและประสบการณ์ในการทำละครวิทยุ ดังนั้นจึงเป็นโอกาสดีของสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก ที่จะได้นำเสนอรายการในรูปแบบใหม่ๆ ที่แตกต่าง และสร้างสีสันให้กับหน้าปัดวิทยุ FM103 ได้เป็นอย่างดี นี้แสดงให้เห็นถึงข้อดีของการร่วมมือกันทำงาน หากทางกองทัพบกดำเนินการผลิตรายการเองเพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยคิดว่ารูปแบบของรายการต่างๆ ก็คงจะนำเสนอออกมาคล้ายคลึงกัน ด้วยข้อจำกัดหลายๆ อย่างของกองทัพบกซึ่งเป็นหน่วยงานราชการ เช่น ต้นทุนในการผลิต หรือบุคลากรของกองทัพ ซึ่งก็ต้องมีหน้าที่ตามตำแหน่งประจำที่ตนเองรับผิดชอบอยู่แล้ว อาจไม่มีเวลาที่จะได้คิดหรือดำเนินการผลิตรายการที่มีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินกว่าเครื่องมือและเวลาที่มืออยู่จะอำนวยให้ ดังนั้นการเปิดโอกาสให้บริษัทภายนอกได้เข้ามาทำงานร่วม จึงเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่กองทัพบกจะได้มีอาสาสมัครช่วยดำเนินการผลิตรายการที่แปลกใหม่ให้กองทัพบก ทำให้เกิดความหลากหลายของรายการ รวมทั้งได้รับความสนใจจากกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายเพิ่มมากขึ้น

1.2 ประโยชน์ของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ที่นำเสนอต่อผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่

ประโยชน์ของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ที่นำเสนอผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก ในด้านของการช่วยสร้างความภาคภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษของเราได้ร่วมกันสั่งสมมานั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ บรรเทา กิตติศักดิ์ (2543) ซึ่งกล่าวถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ว่า ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในอดีตเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ตลอดจนปรัชญาของมนุษย์ ที่ได้คิด ได้สร้าง และสั่งสมไว้จนเป็นแนวโน้มให้เห็นถึง

ความเจริญรุ่งเรือง และเป็นรากฐานของความเจริญในสมัยต่อมา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้เรื่องราวที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ไว้ เปรียบได้กับพวกเขาได้เห็นถึง hero ที่สร้างประโยชน์สร้างความดีให้ประเทศชาติ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่สามารถช่วยกระตุ้น และเป็นแรงพลังผลักดันให้คนรุ่นใหม่เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน และไม่ยอมที่จะทำลาย รวมถึงต้องการที่จะสร้างคุณงามความดีต่อ ให้เหมือนกับที่บรรพบุรุษได้กระทำไว้ เช่นเดียวกับหลักการสร้างเรื่องราว hero ในสื่อต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ ที่ทำให้ผู้ชมได้เห็นตัวอย่างของ hero ที่กระทำความดีเพื่อสังคมส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และเรื่องราวเหล่านั้นก็จะมีผลต่อผู้ชมที่จะทำให้เกิดความรู้สึกอย่างเท่เหมือน hero ในภาพยนตร์ พร้อมกับซึมซับในเรื่องของการทำความดีต่อไป

ประโยชน์ของประวัติศาสตร์ในแง่ของการให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักและเข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ Lavisse (อ้างถึงใน เฉลิม มลิลลา, 2533) ที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ว่า เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจอารยธรรมต่างๆ ของโลก มีความรู้เกี่ยวกับการตั้งตัว และความเจริญของบ้านเกิดเมืองนอน แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่โลกมีเกี่ยวข้องกับชาติของตน และความเกี่ยวข้องระหว่างชาติของตนกับโลก สอนให้มีปฏิริยาอันถูกต้องต่อชนชาติต่างๆ สอนให้มีความคิดกว้างไกล มีความเข้าใจสภาพปัจจุบันของชาติและของโลก รวมถึงเข้าใจหน้าที่ของตนเองที่จำเป็นต้องมีต่อชาติของตนด้วย ซึ่งจากการวิจัยพบว่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของแต่ละชาติจะช่วยให้เด็กรุ่นใหม่รู้ถึงรากเหง้าของตัวเองของสังคม ของประเทศชาติ เข้าใจถึงความสัมพันธ์และความมีส่วนร่วมในสายเลือดแห่งความเป็นชนชาติ ซึ่งมีความผูกพันอันแน่นแฟ้นต่อกัน ความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อเมื่อคนในชาติมีความรู้สึกของความเป็นพวกพ้องเดียวกันแล้ว ก็จะทำให้คนในชาติให้เกิดความรักและความสามัคคีขึ้นได้จริง ยกตัวอย่างเช่นเมื่อมีการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ ไม่ว่าจะเป็นซีเกมส์ เอเชียนเกมส์ หรือโอลิมปิกเกมส์ หรือแม้กระทั่งการแข่งขันหรือการประกวดอื่นๆ ทุกคนในประเทศก็จะให้ความสนใจในการตามเชียร์ ตามให้กำลังใจกับนักกีฬาผู้เข้าแข่งขัน หรือผู้เข้าประกวดจากชาติตนขึ้นมาเป็นพิเศษ ด้วยเพราะทุกคนมีความคิดอย่างเดียวกันว่า นั่นคือพวกของเรา นั่นคือผู้ที่ไปทำหน้าที่แทนคนทั้งประเทศ เพราะฉะนั้นเราก็ต้องเชียร์พวกเดียวกัน ด้วยหลักการเดียวกันนี้ การนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์เพื่อให้ผู้รับสารได้เห็นถึงความสัมพันธ์ ความผูกพัน และความมีเลือดเนื้อเชื้อไข เป็นพวกพ้องเดียวกันของคนในชาติแล้ว ก็ย่อมจะทำให้ทุกคนในชาติเกิดความรัก สามัคคีสามัคคีขึ้นได้เช่นเดียวกัน

ประโยชน์ของเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ในด้านของการเป็นเสมือนกระจกสะท้อนให้เห็นถึงภูมิหลังของชนชาติ อันจะนำไปสู่การนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตใน

ปัจจุบัน และการวางแผนต่อไปในอนาคตประโยชน์ที่เด่นชัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมชัย สายสุขสวัสดิ์ (2546) ซึ่งกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ที่แท้จริงว่า จะต้องทำความเข้าใจอดีตในฐานะที่เป็นกุญแจไปสู่ความเข้าใจปัจจุบัน และใช้คาดเดาอนาคตเพื่อให้นุษย์ดำรงชีวิตได้อย่างรอบคอบ โดยใช้ประวัติศาสตร์เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต และผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประโยชน์ของประวัติศาสตร์ในด้านนี้เป็นด้านที่สำคัญ และมีคุณค่ามากที่สุด เพราะนี่คือประโยชน์ของเรื่องราวในอดีตที่สามารถนำมาปรับใช้กับทุกเรื่องในชีวิตประจำวันของเราได้ เช่นเดียวกับคำพังเพยที่กล่าวไว้ว่า “ผิดเป็นครู” เรื่องราวในอดีตทั้งที่ผิดพลาดและถูกต้อง ต่างล้วนเป็นบทเรียนสอนใจให้กับคนรุ่นต่อๆ มา หรือเหตุการณ์ต่อๆ ที่เกิดขึ้นในทำนองเดียวกัน สิ่งที่เคยเกิดขึ้นในอดีตจะเป็นตัวอย่างให้เราเห็นถึงวิธีรับมือ และหนทางแก้ไขเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน รวมทั้งยังเป็นแนวทางให้เราใช้เป็นกรอบในการวางแผนชีวิตต่อไปในอนาคต ตัวอย่างเช่น เมื่อเราเห็นคลื่นในทะเลก่อตัวขึ้นสูงผิดปกติ เราจะรีบขึ้นจากน้ำ และขึ้นไปอยู่บนที่สูงให้เร็วที่สุด เพราะเราได้บทเรียนเรื่องคลื่นยักษ์สึนามิมาจากเหตุการณ์ในอดีตแล้ว ในขณะที่เดียวกัน เราก็คิดค้นหาวิธีในการป้องกันเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น เช่น การใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบสภาพพื้นดินใต้ทะเล และการสร้างหอเตือนภัย เพื่อเตรียมรับมือกับเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นอีกในอนาคตได้

2. เนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

2.1 เนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

2.1.1 วีรกรรมและความกล้าหาญของบรรพบุรุษไทย

จากการศึกษาละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหาราชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ พบว่าแม้จะเป็นละครที่มีเนื้อหาของการนำเสนอเรื่องราวอัตชีวประวัติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งทรงเป็นวีรกษัตริย์ของไทยในอดีต แต่ทั้งนี้ เนื้อหาในบทละครก็ยังมีมีการกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ รวมทั้งวีรบุรุษคนอื่นๆ ที่ได้สร้างวีรกรรมอันกล้าหาญและน่ายกย่องไว้เช่นเดียวกัน เช่น พระมหาธรรมราชา, สมเด็จพระศรีสุริโยไทและพระบรมดิลก เมื่อครั้งทรงกระทำยุทธหัตถี, สมเด็จพระสุพรรณหงส์ และสมเด็จพระเทพกษัตริ์ ที่เสด็จไปประทับ ณ กรุงหงสาวดีในฐานะองค์ประกัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการเอ่ยถึงวีรบุรุษและวีรสตรีพระองค์อื่นๆ นี้ ก็เพื่อช่วยในการอธิบายเนื้อเรื่อง เพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจในเนื้อเรื่องให้มากยิ่งขึ้น

รวมทั้งยังเป็นการสร้างความเข้าใจให้คนรุ่นใหม่รับรู้ว่าชาติบ้านเมืองเป็นของคนไทยทุกๆ คน มิใช่ของสมเด็จพระนเรศวรเพียงองค์เดียวเท่านั้น เพราะฉะนั้นประชาชนทุกคน ทุกชนชั้น ทุกเพศ ทุกวัย ต่างก็มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันรักษาเอกราชของชาติ และสร้างคุณงามความดีให้กับประเทศชาติได้ด้วยกันทั้งสิ้น

โดยเฉพาะในตอนที่สมเด็จพระนเรศวรทรงชองสุมกำลังทหารหนุ่ม เพื่อเตรียมที่จะต่อสู้เพื่อกอบกู้เอกราชคืนจากการเป็นเมืองขึ้นของพม่า นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการนำเสนอถึงอีกบทบาทหนึ่งของวัยรุ่นในช่วงนั้นได้เป็นอย่างดี ทำให้คนรุ่นใหม่ที่ได้ฟังละครในตอนี้ ได้เกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับตนเองได้ด้วยวัยที่ใกล้เคียงกับตัวละคร เหมือนเป็นการดูละครแล้วย้อนดูตัว ว่าในขณะที่บรรพบุรุษของเราที่เป็นคนรุ่นหนุ่มเช่นเดียวกัน ก็ยังมีบทบาท มีหน้าที่ในการร่วมสร้างวีรกรรม และคุณงามความดีเพื่อชาติ เพื่อแผ่นดินได้ เพราะฉะนั้นตนเองซึ่งเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ซึ่งก็มีหน้าที่ในฐานะพลเมืองคนหนึ่งของชาติ ก็ควรจะทำหน้าที่ตามบทบาทของตัวเองให้ดีที่สุดตามสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศ เพื่อให้บ้านเมืองคงอยู่อย่างสงบร่มเย็นเช่นเดียวกัน

2.1.2 เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์

เนื่องจากละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหาราชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นี้เป็นการนำเรื่องราวในประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในอดีต มาสร้างเป็นละครวิทยุตั้งนั้นในบทละครที่นำเสนอ จึงได้ปรากฏเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย โดยมีทั้งเหตุการณ์ที่คนรู้จักกันอยู่แล้ว นำมาอธิบายขยายความให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น และเหตุการณ์ที่คนยังไม่รู้ ให้ได้รู้ซึ่งเรื่องราวทั้งหมด ถือเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวเนื่องกับการดำรงคงเอกราชแห่งความเป็นชนชาติไทยมาจนถึงทุกวันนี้

เหตุการณ์ที่คนรู้จักกันอยู่แล้วอย่างเหตุการณ์ชนไก่กับมังสามเกียดเมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ และทรงเป็นองค์ประกันอยู่ ณ กรุงหงสาวดี หรือ เหตุการณ์ที่ทรงประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง หรือ เหตุการณ์ทรงยิงพระแสงปืนข้ามแม่น้ำสะโตง ถูกสุรกรรมาแม่ทัพของพม่าตาย หรือ เหตุการณ์สำคัญที่ทุกคนรู้จักกันดีอยู่ นั่นก็คือการที่ทรงกระทำยุทธหัตถี กับพระมหาอุปราชาแห่งกรุงหงสาวดี ณ ทุ่มมะขามหย่อง และสมเด็จพระนเรศวรทรงมีชัยชนะ ก็เป็นเหตุการณ์ที่เด็กรุ่นใหม่จะยังพอรู้จักและคุ้นเคยกันอยู่บ้างจากในหนังสือเรียน

ส่วนเหตุการณ์ที่คนยังไม่รู้ ก็ได้มีการนำเสนอผ่านเนื้อเรื่องของละคร เพื่อให้เป็นความรู้ใหม่สำหรับเด็กรุ่นใหม่ เช่น เหตุการณ์ที่สมเด็จพระนเรศวรทรงทำพิธีอาบว่านยา เพื่อให้อยู่ยงคงกระพัน ซึ่งการอาบว่านยานี้ จะทำให้สมเด็จพระนเรศวรทรงมีพระวรกายที่ดาคัลลาลงไป ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการนำเสนอในเรื่องของการอาบว่านยาเพื่อให้อยู่ยงคงกระพันนี้ ผู้เขียนบทไม่ได้มีเจตนาในการสื่อสารถึงเรื่องของการอยู่ยงคงกระพันแต่อย่างใด เพราะกลุ่มคนฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่ ไม่ได้อยู่ในวัยมีความเชื่อในเรื่องเหล่านี้อยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นอย่างนี้หรือฝังกี่เรื่องจริงอื่นๆ แต่การสักของวัยรุ่นสมัยนี้ จะเป็นเรื่องของแฟชั่นมากกว่าความเชื่อทางไสยศาสตร์ ดังนั้น การนำเสนอในเรื่องของเหตุการณ์การอาบว่านยาของสมเด็จพระนเรศวรนี้ จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมเสียดลพระวรกายของสมเด็จพระนเรศวร นั่นก็คือการยอมมีพระวรกายที่ดาคัลลาลงไป กล่าวในอีกแง่หนึ่งก็คือเพื่อภาระหน้าที่ในการปกป้องเอกราชของชาติ เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติโดยส่วนรวม พระองค์ทรงยอมแลกกับความสวยงามทางด้านร่างกาย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นนี้ จะทำให้วัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่กำลังสนใจในเรื่องรูปร่างหน้าตา และความสวยงามของร่างกายภายนอก ได้เห็นถึงความเปรียบของเหตุการณ์อาบว่านยา ว่าร่างกายผิวพรรณก็เป็นเพียงแค่เปลือกภายนอกของคนเรา หากเราต้องแลกกับการสูญเสียความสวยงามบางอย่างไป ในขณะที่สามารถสร้างสรรคสิ่งดีๆ ให้เกิดกับประโยชน์ส่วนรวม ก็นับว่าเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจเป็นอย่างมาก

2.1.3 จารีตประเพณี และวัฒนธรรมไทย

บทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นั้น ได้มีการสะท้อนให้เห็นถึงจารีตประเพณี และขนบธรรมเนียมไทย ที่ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงาม และคนไทยทุกคนยึดถือปฏิบัติร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน เช่น ประเพณีการไปทำบุญที่วัดในวันพระ, พระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา และประเพณีงดเหล้าเข้าพรรษา

ซึ่งจารีต ประเพณี ที่ปรากฏอยู่ในบทละครนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ผลิตมีความตั้งใจเลือกนำเสนอสาร (message design) ที่เป็นประเพณีที่ยังเชื่อมโยงมาถึงยุคสมัยปัจจุบัน ไม่ใช่ประเพณีที่สูญหายไปจากสังคมไทย แต่เป็นประเพณีที่ยังคงได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ทั้งที่ประเพณีไทยมีอยู่มากมายหลายประเพณี แต่ผู้ผลิตก็เลือกที่จะนำเสนอประเพณีที่คนรุ่นใหม่ยังคงรับรู้และได้เห็น ได้ยิน ได้รู้จักกันดีอยู่ในปัจจุบัน เป็นประเพณีที่คนรุ่นใหม่มีประสบการณ์ร่วม (shared experiences) ซึ่งจะทำให้คนรุ่นใหม่เข้าใจได้ง่ายขึ้น เห็นภาพชัดเจนขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็จะได้เห็นถึงวิวัฒนาการของสังคม ได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของชาติ ที่มีความเก่าแก่ และเป็นสิ่งดีงามที่ยังคงสามารถดำรงคงอยู่มาได้จนถึง

ปัจจุบันจากการที่คนในชาติร่วมกันยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา นั่นคือความภาคภูมิใจในร่วมกันของคนในสังคม อีกประการหนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่า การนำเสนอประเพณีที่มีมาแต่โบราณ และยังคงได้รับการยึดถือปฏิบัติอยู่จนถึงทุกวันนี้ จะเป็นเครื่องหมายทำให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นว่า ประเพณีเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ดี มีคุณค่าอย่างแท้จริง หากมิใช่สิ่งดีงามที่ควรค่าแก่การปฏิบัติแล้ว ประเพณีเหล่านั้นก็คงจะไม่มีการสืบทอดต่อๆ กันมา และก็คงจะสูญหายไปตามกาลเวลา แต่ประเพณีที่นำเสนอผ่านบทละครนี้ เป็นประเพณีที่คนรุ่นใหม่ก็ยังพบเห็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจ และสมควรที่คนรุ่นใหม่จะช่วยกันสืบสานประเพณีเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไป เพื่อคนรุ่นหลังจะได้ร่วมภาคภูมิใจกับสิ่งดีงามเหล่านั้นเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (2543) ที่ได้ระบุถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ควรเน้นให้นักเรียนเข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมถึงเข้าใจความเป็นมาของชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา มีความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

2.1.4 วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบสังคมไทย

วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทยที่ปรากฏในบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นั้น เป็นเรื่องของภารกิจ การอยู่ ที่เต็มไปด้วยภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของคนโบราณ ที่รู้จักนำเอาธรรมชาติใกล้ๆ ตัว มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การให้ความรู้ในเรื่องของพฤกษศาสตร์, วิถีชีวิตในเรื่องงานบ้านงานเรือนของหญิงไทยสมัยก่อน โดยเฉพาะการประกอบอาหาร, วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องของการค้าขายซึ่งเป็นอาชีพเก่าแก่ที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าขายกับพ่อค้าต่างเมือง นับเป็นเรื่องราวความสัมพันธ์กับต่างประเทศ รวมทั้งยังได้แฝงเรื่องราวของผลกระทบจากสงครามที่มีผลเดือดร้อนไปถึงวิถีชีวิต เรื่องเศรษฐกิจ และการทำมาหากินของคนในสังคมอีกด้วย

การนำเสนอในเรื่องของวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าผู้เขียนบทมีจุดมุ่งหมายของการนำเสนอเพื่อเสริมเกร็ดความรู้ที่เป็นเรื่องใกล้ตัว และมีความน่าสนใจให้กับคนรุ่นใหม่ เช่น เรื่องของความรู้ในด้านพฤกษศาสตร์ ซึ่งตามปกติแล้วการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในห้องเรียน หรือแม้แต่ในหนังสือประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ ก็ไม่ได้มีการนำเสนอในเรื่องของความรู้ในด้านพฤกษศาสตร์แต่อย่างใด แต่การนำเสนอเรื่องของต้นหมากจากไม้ในบทละครเรื่องนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการเชื่อมโยงสิ่งใกล้ตัวที่คนรุ่นใหม่มองข้าม หรือละเลยไป นำมาเสนอให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญในแบบที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่น ในเรื่องการมีสรรพคุณทางยา

สามารถรักษาโรค บรรเทาอาการเจ็บป่วย หรือช่วยบำรุงร่างกายได้ ซึ่งเรื่องของสุขภาพกับสารจากธรรมชาติ ก็กำลังเป็นกระแสสนใจของผู้คนในสังคมอยู่ในปัจจุบัน และกำลังได้รับความนิยมจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่รักสุขภาพเช่นกัน การนำเสนอในประเด็นนี้ จึงอาจทำให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจในภูมิปัญญาไทยที่มีอย่างยาวนานมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปรับใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพสุขภาพของตนเองต่อไปได้

2.1.5 สภาพบ้านเมืองไทยสมัยก่อน

ในบางช่วงของบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” ก็ได้มีการบรรยายถึงสภาพภูมิประเทศของกรุงศรีอยุธยา รวมไปถึงสภาพบ้านเมืองไทยในสมัยก่อนไว้ด้วย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่านอกจากจะทำให้คนรุ่นใหม่ที่ฟังละครได้เกิดจินตนาการตามเห็นภาพของเหตุการณ์ และสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ชัดเจนมากขึ้นแล้ว การบรรยายถึงสภาพบ้านเมืองว่าจะอะไรอยู่ตรงไหน เกิดอะไรขึ้นที่ไหน บริเวณไหนที่มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น จุดไหนที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ ฯลฯ จะทำให้คนรุ่นใหม่เกิดความสนใจมากขึ้น อยากรู้ อยากเห็น อยากไปดูสถานที่จริงว่าจะมีความคล้ายคลึง เหมือนหรือแตกต่างจากภาพในจินตนาการของตัวเองอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการบรรยายสภาพสถานที่ต่างๆ นั้น จะเป็นผลต่อไปถึงการจัดกิจกรรมเสริมการฟังละครของผู้ผลิตได้ นั่นคือเมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวย้อนรอยประวัติศาสตร์อโยธยาในครั้งต่อไปอีก คนรุ่นใหม่ที่สงสัย ใฝ่รู้ อยากจะไปเห็นสถานที่จริง ก็พร้อมที่จะร่วมเดินทางไปกับคณะผู้จัดรายการ

2.1.6 เกร็ดการศึกสงคราม

เรื่องราวส่วนใหญ่ของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ ประกอบด้วยเนื้อเรื่องของการทำศึกสงครามเป็นส่วนมาก ดังนั้นจึงพบเรื่องราวความรู้ในเรื่องของการศึกสงครามในสมัยก่อนปรากฏอยู่พอสมควร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าป็นธรรมชาติของผู้ผลิตรายการที่ต้องการนำเสนอในเรื่องราวหรือผลงานที่เกี่ยวข้องกับองค์ทรงของตน ในละครเรื่องนี้ก็ได้มีการสอดแทรกเกร็ดความรู้ได้เหมาะสมกับที่เป็นรายการของสถานีวิทยุกองทัพบก ซึ่งการเสริมเกร็ดความรู้ทางด้านทหารให้กับคนรุ่นใหม่ได้รับทราบนี้ ก็จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของทางทหารมากยิ่งขึ้น อันจะช่วยสร้างความเข้าใจ และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกองทัพกับประชาชน เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีระหว่างกันในการร่วมกันพัฒนาประเทศไทยต่อไป

2.2 เนื้อหาอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

จากการศึกษาบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” รวมทั้งสิ้น 175 ตอน ผู้วิจัยพบว่าบทละครมีการนำเสนออุดมการณ์ชาตินิยมในด้านต่างๆ ไว้หลายด้าน แบ่งเป็น

- การสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทย
- ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ
- ความเสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาติ
- ความสามัคคีของคนในชาติ
- การรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา

ซึ่งหากจะอธิบายตามแนวความคิดของ Althusser (แปลโดย กาญจนา แก้วเทพ, 2529) ซึ่งกล่าวไว้ว่า บทบาทที่เป็นจริงของอุดมการณ์ในการก่อตัวทางสังคมนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นจากความคิดของปัจเจกบุคคลคนใดคนหนึ่งขึ้นมาลอยๆ หากแต่ก่อตัวมาจากโครงสร้างทางสังคมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีระบบภาพตัวแทนทางความคิด (representation) ของสังคม เพื่อให้สังคมนั้นๆ ดำรงอยู่ได้ และกระทำการหล่อหลอม (equip) ความคิดทางสังคมดังกล่าวต่อประชาชนในประชาสังคมให้เป็นไปในรูปความคิด ความเชื่อเดียวกัน โดยอัลธูแซร์ เชื่อว่าเป็นการทำให้อุดมการณ์ดำรงอยู่ได้ และการคงอยู่ของอุดมการณ์นั้น สืบเนื่องมาจากการกระทำของสิ่งที่เรียกว่า “กลไกทางอุดมการณ์” (Ideological Apparatus) กลไกทางอุดมการณ์จะทำหน้าที่สืบทอดระบบสังคม โดยกำหนดกรอบพฤติกรรมความเชื่อของประชาชนในสังคม และทำให้ปัจเจกบุคคลรู้สึกเต็มใจที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ เพราะการกระทำเช่นนั้นจะทำให้พวกเขาสามารถดำรงตนอยู่ได้ในสังคม เช่นเดียวกับงานวิจัยชิ้นนี้ที่ผู้วิจัยพบว่า กองทัพบกได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ชาตินิยม” ไว้เป็น 6 แบบ คือ การสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทย, ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์, การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ, ความเสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาติ, ความสามัคคีของคนในชาติ และการรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา ซึ่งจากการสังเกต ผู้วิจัยพบว่าความหมายทั้ง 6 แบบ ล้วนเป็นรูปแบบของความคิด ที่จะเป็นกรอบความเชื่อและแนวทางพฤติกรรม ที่กองทัพบกต้องการให้ประชาชนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามในทิศทางเดียวกัน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชาติบ้านเมืองโดยส่วนรวม ขณะเดียวกันกองทัพบกเองก็ไม่ได้ให้นิยามความหมายเป็นไปในทางอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวทางปฏิบัติของทางกองทัพบกเอง เช่น

รักประชาชน ความซื่อสัตย์ การไม่คอร์รัปชัน ฯลฯ เพราะจุดประสงค์ของการผลิตรายการคือการนำเสนอเนื้อหาเพื่อเป็นกลไกทางอุดมการณ์ที่จะทำหน้าที่สืบทอดระบบสังคม และเป็นกลไกในการกำหนดกรอบพฤติกรรมความเชื่อของประชาชนในสังคม เพื่อประโยชน์ของกองทัพบกในการควบคุมดูแลและปกครองประชาชนนั่นเอง

2.2.1 การสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทย

การสร้างให้ตัวละครรู้สึกสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษในอดีตที่ผ่านมา ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการนำเสนอเนื้อหาเพื่อแสดงให้เห็นถึงวีรกรรมอันกล้าหาญของเหล่าบรรพบุรุษไทย ซึ่งไม่เพียงแต่เฉพาะพระมหากษัตริย์เท่านั้น แม้แต่ผู้หญิง หรือชาวบ้านธรรมดา ต่างก็ได้เคยกระทำความดีให้กับแผ่นดินมาแล้วด้วยกันทั้งสิ้น ทำให้ผู้ฟังได้เห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกเพศทุกชนชั้น ในการที่จะร่วมกันทำความดีเพื่อแผ่นดินเกิด ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเท่ากับเป็นการตอกย้ำถึงคุณความดีของเหล่าบรรพบุรุษที่ได้กระทำไว้เป็นตัวอย่างให้เราได้ดำเนินรอยตาม ในขณะที่เดียวกันก็ปลูกใจให้เห็นว่า ประเทศชาติและผืนแผ่นดินนี้เป็นของคนไทยทุกคนที่จะต้องมีส่วนหน้าในการร่วมกันดำรงรักษาไว้ตลอดไป

2.2.2 ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

การศึกษาบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ จะเห็นว่าบทสนทนาระหว่างตัวละครนั้นจะมีการกล่าวถ้อยคำที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ หรือแม้กระทั่งยอมสละเลือดเนื้อและชีวิตเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินและพระมหากษัตริย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล ทับจุมพล (2530) เรื่อง “การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง” ซึ่งพบว่า บทเพลงของทางราชการที่ได้มีการประพันธ์และเผยแพร่ต่อประชาชนนั้น เป็นเรื่องของการให้ความสำคัญต่ออุดมการณ์ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ควบคู่ไปกับบริบททางสังคมและการเมือง โดยบทเพลงของทางราชการในช่วง พ.ศ.2475 – 2500 นั้น จะเน้นการให้น้ำหนักต่ออุดมการณ์ และเนื้อหาของบทเพลงจะกล่าวถึงเกียรติภูมิ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศ ตลอดจนเรียกร้องให้ประชาชนแสดงความจงรักภักดีด้วยการเสียสละแม้ชีวิต เพื่อปกป้องประเทศชาติโดยถือว่าเป็นภารกิจของตน ส่วนลักษณะเนื้อหาของบทเพลงในช่วงหลังจะกล่าวถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยกล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติกับบทบาทขององค์พระมหากษัตริย์ในอดีต ตลอดจนพระราชจริยวัตร และการเสียสละเพื่อสภานิกของสถาบัน

พระมหากษัตริย์ โดยเรียกร้องให้ประชาชนถวายความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการปกป้องพระเกียรติภูมิ และสละชีพตนเป็นราชพลี เช่นเดียวกับบทละครวิทยุนี้ที่มีการนำเสนอในเรื่องของพระราชกรณียกิจที่สำคัญต่อประเทศชาติ และมุ่งปลุกฝังให้ผู้ฟังเกิดความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและร่วมถวายความจงรักภักดีเป็นการตอบแทน

2.2.3 การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ

การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นช่องทางในการตอกย้ำถึงบทบาทและหน้าที่ของประชาชนที่มีต่อประเทศชาติของละครวิทยุเรื่องนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นอีกบทบาทหนึ่งของสื่อมวลชนในการร่วมปลุกฝังในเรื่องของหน้าที่พลเมืองที่พึงมีต่อประเทศชาติให้กับคนในสังคม ซึ่งเป็นบทบาทของสื่อมวลชนในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือสถานบันการศึกษาต่างๆ เพราะการให้การศึกษาในแง่ของสื่อมวลชนนั้น เป็นการถ่ายทอดความรู้ ข่าวสารที่ง่าย ตรง และรวบรัด โดยผู้รับไม่ต้องมีทักษะพิเศษอะไรเลยในการที่จะรับรู้สิ่งที่เห็นและได้ยิน ซึ่งการให้คำสั่งสอนในเรื่องของบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติของละครวิทยุนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการให้การศึกษาในระดับชุมชนและระดับชาติ นั่นคือการให้ข่าวสาร ข้อคิด และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของประชาชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและประเทศ ที่จะต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ แต่จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าหน้าที่พลเมืองที่ถูกนำเสนอในบทละครนี้ เป็นหน้าที่แบบทหาร นั่นคือการต่อสู้เพื่อปกป้องอธิปไตยของชาติ หน้าที่ในการป้องกันการรุกรานจากต่างชาติ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นหน้าที่ของการพลเมืองที่ดีที่พึงมีต่อประเทศชาติ ในฐานะที่ประชาชนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม มากกว่าจะเป็นหน้าที่ในฐานะอื่นๆ เช่น หน้าที่ในการเป็นนักเรียนที่ดี หน้าที่ในการเป็นลูกที่ดี หรือหน้าที่ในการเป็นสามี / ภรรยาที่ดี ฯลฯ ซึ่งเป็นหน้าที่ในอีกสถานะหนึ่งในสังคม เพราะในบริบทที่แตกต่างกันนั้น ประชาชนคนหนึ่งก็มีหน้าที่แตกต่างกันออกไป แต่บทละครวิทยุนี้เลือกที่จะชี้ประเด็นไปในหน้าที่ของประชาชนในบริบทของการเป็นส่วนหนึ่งของชาติ ที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษา และปกป้องเอกราชของชาตินั้นเอง

2.2.4 ความเสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาติ

การนำเสนอในด้านของความเสียสละและการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาตินั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ สันต์ ธรรมบำรุง (2522) ที่ได้อธิบายถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ไว้ว่าประวัติศาสตร์สอนให้รักชาติ เห็นความอุทิศสละของบรรพบุรุษที่ได้สร้างสรรคสิ่งที่ดีงามไว้สำหรับ

บ้านเมือง วิจารณ์ของบรรพบุรุษช่วยปลุกใจให้มีความกล้าหาญ และเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การนำเสนอในเรื่องนี้จะทำให้คนรุ่นใหม่ได้นำเอาบรรพบุรุษที่ได้เสียสละตนเองและ อุทิศตนเพื่อประโยชน์ของชาติบ้านเมือง มาเป็นตัวอย่างในการดำเนินรอยตาม โดยเฉพาะการ นำเสนอถึงความเสียสละพระองค์ของพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งสามารถนำมาเชื่อมโยงกับองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลปัจจุบันนี้ได้ ถึงแม้ว่าการเสียสละจะมีใช่เป็นไปในทางการ รบพุ่งทำสงครามแล้ว แต่พระราชกรณียกิจที่ทรงอุทิศพระองค์เพื่อพสกนิกรชาวไทยทั่วประเทศ ก็ เป็นประจักษ์พยานได้ดีถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อปวงชนชาวไทยอย่างล้นพ้น ดังนั้นการ นำเสนอพระราชกรณียกิจในด้านนี้ จะช่วยให้ผู้ฟังเกิดสำนึกในพระเมตตาบารมี และยึดถือ พระองค์เป็นแบบอย่างในการทำประโยชน์เพื่อประเทศชาติต่อไป

2.2.5 ความสามัคคีของคนในชาติ

การนำเสนอเนื้อหาในเรื่องราวของความสามัคคีของคนในชาติที่ปรากฏในละครวิทยุเรื่อง นี้ เป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ การนำเสนอถึงความรู้สึกที่ใคร่สามัคคีของตัวละคร ในการที่จะร่วม แรงร่วมใจกันในการที่จะทำประโยชน์ให้กับบ้านเมือง ส่วนอีกลักษณะหนึ่งคือ การนำเสนอถึงการ แยกแยก และผลเสียของการขาดความสามัคคีของคนในชาติ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ สังคมในยุคปัจจุบันนี้กำลังต้องการเป็นอย่างมาก ความสามัคคีของคนในชาตินั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ ต่อเมื่อทุกคนในสังคมรู้สึกเป็นหมู่ เป็นพวกเดียวกัน การทำหน้าที่เพื่อสร้างความรู้สึกให้ทุกคนใน สังคมรู้สึกถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกันจึงมีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับบทบาท หน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงสังคม (Social Functionalism Theory) ที่ ฮาโรล ดาสเวลล์ (H. Lasswell) หรือ ชาร์ลส์ ไรท์ (C. Wright) ได้กล่าวไว้ว่า หน้าที่หนึ่งของสื่อมวลชน คือการเชื่อมโยงบุคคลให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่ม โดยหน้าที่ดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่ที่สำคัญมาก หน้าที่หนึ่งของการสื่อสาร เนื่องจากเป็นหน้าที่พื้นฐานของคำว่า “การสื่อสาร” ซึ่งต้องทำหน้าที่ เชื่อมโยงบุคคลเข้ามาร่วมกัน สื่อจะต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานระหว่าง “ผู้ส่ง” กับ “ผู้รับ” ให้เข้ามาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยอาจจะเริ่มเชื่อมตั้งแต่ให้มีการรับรู้ข่าวสารเรื่อง เดียวกัน มีการตีความร่วมกัน มีความเข้าใจร่วมกัน จนกระทั่งถึงมีความเห็นพ้องต้องกัน และ ทำที่สุดคือเชื่อมให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน หน้าที่ดังกล่าวของการสื่อสารนั้นกระทำได้ โดยผ่าน “ตัวเนื้อหาสาร” นี้เอง ซึ่งจากงานวิจัยนี้ สื่อวิทยุเองก็ได้ทำหน้าที่ในการนำเสนอเนื้อหาใน การทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่ามี ความเชื่อมโยงเป็นกลุ่มก้อน และมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นพวกพ้อง เดียวกัน ด้วยการต่อยอดถึงความเป็นคนไทย ที่มีสายเลือดแห่งความเป็นคนไทยร่วมกัน และ พร้อมที่จะกระทำทุกอย่างเพื่อให้พวกพ้องพี่น้องร่วมชาติไทย ยังคงดำรงอยู่สืบต่อไป

2.2.6 การรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา

หากมองในแง่ของการทำหน้าที่เพื่อพัฒนาสังคมของสื่อมวลชนแล้ว จะเห็นว่าบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นี้ มีส่วนช่วยปลูกฝังให้ผู้ฟังสำนึกในคุณค่าและพร้อมที่จะรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการใช้สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรม โดย ปรมะ ทัศนเวทิน (2547) ได้กล่าวไว้ว่า สื่อมวลชนช่วยทำนุบำรุง รักษา ส่งเสริม และถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดึงมาจากคนรุ่นเก่ามาสู่คนรุ่นใหม่ เช่น กิริยามารยาท การเข้าสังคม ศาสนา เอกลักษณ์ของชาติ ฯลฯ เพื่อปลูกฝังให้สมาชิกใหม่ของสังคมสามารถปฏิบัติตนได้สอดคล้องกับสภาพของสังคม เกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมของชาติ และไม่ทำลายล้างวัฒนธรรมที่ดึงมาจากชาติ ซึ่งจากงานวิจัยนี้ สื่อวิทยุเองก็ได้ทำหน้าที่ในการนำเสนอเนื้อหาการรู้จักรักษามรดกของชาติ ผ่านบทสนทนาระหว่างตัวละครในเรื่อง ซึ่งเรื่องราวของละครนี้ จะเกี่ยวเนื่องกับการเสียดวงศรียุทธยาให้กับพม่าในครั้งที่ 1 เหตุการณ์และตัวละครที่เกิดขึ้นจึงมุ่งเน้นไปในเรื่องของการทำศึกสงครามเพื่อกอบกู้อิสรภาพและเอกราชแห่งชาติไทยคืนมา เพราะฉะนั้นการรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา จึงถูกนำเสนอออกมาในแง่ของการสืบทอดเจตนารมย์ ความมุ่งมั่นในอันที่จะกอบกู้เอกราชของชาติคืนมา ดังนั้นคำว่ามรดกในบริบทของละครวิทยุเรื่องนี้ จึงมีความหมายถึง “เอกราช” ของชาติบ้านเมืองเท่านั้น ซึ่งก็จะนำไปปรับใช้ได้ว่าสิ่งต่างๆ ที่บรรพบุรุษได้สร้าง และสั่งสมไว้นั้น เป็นสิ่งที่ดึงมา และเป็นสิ่งที่ประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังสืบทอดมา เพราะฉะนั้นเราในฐานะที่เป็นคนรุ่นใหม่ของสังคม ก็ควรที่จะช่วยกันรักษาและสืบทอดสิ่งดีๆ ต่างๆ เหล่านั้นให้คงอยู่ต่อไปเช่นกัน

3. กลยุทธ์การสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมไปยังผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

3.1 กลยุทธ์การสื่อสารระหว่างผู้ส่งสาร (Sender)

เนื่องจากผู้ส่งสารหรือผู้ผลิตรายการละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์นี้ มี 2 ฝ่าย คือสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก และคณะรังสีมันต์ ดังนั้นจึงต้องมีกระบวนการทำงานร่วมกัน ตกลงสร้างความเข้าใจให้ตรงกันเกี่ยวกับเรื่องของการกำหนดเป้าหมาย ตัวเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ต้องการจะสื่อสารออกไปสู่ผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่ เพื่อให้สามารถตอบใจของรายการที่วางไว้ รวมทั้งเป็นที่พอใจของคนฟังด้วย การสื่อสาร

ระหว่างกองทัพบกและคณะรังสีมันต์จึงเป็นไปในรูปแบบของการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) นั่นคือ มีการโต้ตอบกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นกระบวนการทำงานที่จะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพแก่รายการละครวิทยุนี้เป็นอย่างมาก เพราะการสื่อสารแบบสองทางนี้ จะช่วยให้กองทัพบกและคณะรังสีมันต์ต่างก็สามารถรับและส่งข่าวสารซึ่งกันและกัน มีการเปิดโอกาสให้อีกฝ่ายได้ซักถามข้อข้องใจหรือข้อสงสัยต่างๆ ทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายสามารถที่จะตอบสนองต่อกัน เพื่อสร้างความเข้าใจกันได้อย่างชัดเจน และที่สำคัญ การที่ต่างฝ่ายต่างก็ร่วมกันแสดงความคิดเห็น มีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดผลดีต่อรูปแบบการนำเสนอรายการ คณะรังสีมันต์ก็สามารถผลิตรายการ สื่อสารเนื้อหา เรื่องราวประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมให้กับกลุ่มคนฟังรุ่นใหม่ได้อย่างถูกต้อง ถูกทาง ตามแบบที่กองทัพบกต้องการ ไม่ต้องเสียเวลาในการแก้ไขมาก ในขณะที่เดียวกันทางกองทัพบกเองก็จะได้รับทราบถึงความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ จากคณะรังสีมันต์ซึ่งเป็นมืออาชีพในการทำละครวิทยุ เพื่อสำหรับใช้ปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอรายการต่อไป

3.2 กลยุทธ์การสื่อสารของผู้ส่งสาร (Sender) เพื่อให้เข้าถึงผู้รับสาร (Receiver)

นอกจากการผลิตรายการละครวิทยุแล้ว ทางสถานีฯ ยังมีกลยุทธ์การสื่อสารด้วยการจัดกิจกรรมเสริมการจัดรายการวิทยุ เพื่อให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ คือ

3.2.1 กลยุทธ์การ Phone in

การเปิดรับสายให้ผู้ฟังได้โทรศัพท์เข้ามาร่วมพูดคุยในรายการทุกวันศุกร์ ซึ่งจะเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการให้ผู้ฟังได้ร่วมแสดงความคิดเห็นกับทางผู้จัดรายการ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปใช้ปรับปรุงรายการต่อไป ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นกลยุทธ์ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายวัยรุ่นได้อีกทางหนึ่ง เพราะรูปแบบของการโทรศัพท์เข้ามาร่วมพูดคุยในรายการวิทยุ นั้น เป็นรูปแบบของการจัดรายการวิทยุแบบสมัยใหม่ ที่คลื่นวิทยุต่างๆ ในปัจจุบันต่างก็มีช่วงเวลาที่ให้ผู้ฟังได้โทรศัพท์เข้ามาในรายการ ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุย ขอเพลง เล่นเกม หรือแสดงความคิดเห็นต่างๆ ฯลฯ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ตรงกับพฤติกรรมของวัยรุ่นที่ชอบการคุยโทรศัพท์ และมีความกล้าที่จะร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ผ่านสื่อ จึงนับได้ว่ากลยุทธ์การเปิดสายให้ผู้ฟังได้โทรศัพท์เข้ามาร่วมพูดคุยในรายการนั้น จะช่วยสร้างสีสัน และสร้างความน่าสนใจให้กับละครวิทยุเพิ่มมากขึ้นไปอีกทางหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันผู้วิจัยก็ยังเห็นว่าการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ร่วมพูดคุยกับทางผู้จัดรายการผ่านสื่อโทรศัพท์ ยังเป็นการสื่อสารแบบ

สองทาง (Two-way Communication) ที่ผู้ฟังสามารถถามข้อสงสัยและข้อข้องใจต่างๆ จากผู้ดำเนินรายการ ซึ่งผู้จัดรายการก็จะมีปฏิริยาตอบกลับ (Feedback) นั่นคือการตอบปัญหาที่ผู้ฟังสงสัย ช่วยให้เห็นทั้งสองฝ่ายเข้าใจในเนื้อหาของการสื่อสารที่ตรงกันมากยิ่งขึ้น และในทำนองเดียวกันผู้ดำเนินการจัดรายการก็จะได้รับฟังปฏิริยาตอบกลับ (Feedback) จากทางผู้ฟังด้วย ว่ามีความคิดเห็นต่อการจัดรายการอย่างไร ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการนำข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ นั้น มาใช้ในการนำไปปรับปรุงรายการให้ดีขึ้นต่อไป

3.2.2 กลยุทธ์การจัด Event

การย้อนรอยประวัติศาสตร์โยธยา โดยการจัดรถบัสพาไปชมสถานที่สำคัญ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่านอกจากจะช่วยให้ผู้ฟังได้เห็นภาพ ได้เห็นสถานที่จริง ในอันที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้ฟังได้ซึมซับและเข้าถึงเรื่องราวของละครได้มากยิ่งขึ้น ได้เรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวประวัติศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการต่อยอดถึงอุดมการณ์ชาตินิยมจากการที่ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นเหมือนกัน สร้างความรู้สึกเป็นหมู่เป็นพวกเดียวกัน เพราะทุกคนต่างก็สมัครใจที่จะมาทำกิจกรรมร่วมกัน แสดงว่าคนที่มานั้นก็คือคนที่มีความซาบซึ้งในเรื่องของประวัติศาสตร์อยู่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อได้มาร่วมกันทำกิจกรรมเป็นกลุ่มได้พบปะเจอกัน ก็จะได้ร่วมพูดคุยแสดงความคิดเห็นในเรื่องราวเดียวกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดการร่วมกันต่อยอดถึงความคิดเห็นในเรื่องอุดมการณ์ต่างๆ ให้มีความชัดเจน หนักแน่นมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญการออกไปทำกิจกรรมร่วมกันนอกสถานที่นี้ จะทำให้ผู้ฟังได้มีโอกาสพบปะกับทางฝ่ายผู้จัดละครได้โดยตรงอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ วัชรภรณ์ จิตต์อารีย์ (2545) เรื่อง “การรับฟังรายการกรีนเวฟกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสื่อสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม คือ ความน่าเชื่อถือของผู้ดำเนินรายการ ข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอ การนำเสนอในรูปแบบของ Format Station คือการพูดในประเด็นเดียวกัน เข้าไปเข้ามาตลอด 24 ชั่วโมงของการออกอากาศ และความสะดวกของผู้ฟัง นอกจากนั้นแล้ว ปรียบทางสังคมยังมีบทบาทต่อผู้รับสาร ผู้ส่งสาร ในเวลาเดียวกันด้วย ซึ่งตรงกับงานวิจัยนี้ คือละครวิทยุมีการพูดในประเด็นของการรักชาติเข้าไปเข้ามา จึงทำให้เกิดอารมณ์ร่วมในรายการ ไปจนถึงการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางรายการ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากลยุทธ์การจัดกิจกรรมพิเศษนอกสถานที่นี้ เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับพฤติกรรมวัยรุ่นได้เช่นกัน นั่นคือการไม่หยุดนิ่ง ชอบท่องเที่ยว หาประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับชีวิต ซึ่งการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์ การไปท่องเที่ยวตามโบราณสถานต่างๆ นั้น ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงผู้สูงอายุเท่านั้น วัยรุ่นที่มักจะชวนกันไปทำบุญตามวัดต่างๆ ก็ยังมีอยู่ให้เห็น เพราะฉะนั้นการจัดกิจกรรมพิเศษนี้

จะเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งในประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น

3.3 กลยุทธ์การนำเสนอเนื้อหาสาร (Message)

3.3.1 กลยุทธ์การเตรียมงานละครวิทยุ

ศึกษาตามแนวคิดของมานวิภา ตันติสุกฤต (2523) เรื่องการเตรียมงานละครวิทยุ จะสามารถอภิปรายได้เป็นส่วนๆ ดังนี้

(1) ผู้ประพันธ์เรื่อง

การเขียนบทของละครวิทยุนี้ มีแนวทางการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ดังนี้

- กลยุทธ์ Current Issues กำหนดเรื่องตามเทศกาล

เป็นกลยุทธ์การนำเสนอเรื่องราวในช่วงแรกๆ ของการผลิตละคร โดยเรื่องราวที่จะนำเสนอ นั้น จะนำไปตามเทศกาล คือจะดูว่าในแต่ละเดือนมีวันสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยอย่างไรบ้าง แล้วจึงนำมาเชื่อมโยงสร้างเป็นเนื้อเรื่องของละคร เช่น วันทหารอาสา ก็จะสร้างเรื่องยาโมหรือท้าวสุรนารี วันพระยาพิชัยดาบหัก ก็จะสร้างเรื่องขุนเหล็ก เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชัน สันติไชยกุล (2547) เรื่อง “รูปแบบการดำเนินชีวิต การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และการรับนวัตกรรมสินค้าแฟชั่นของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่ในสังคม (ร้อยละ 88.6) เป็นกลุ่มผู้ตาม (Follower) ทางด้านแฟชั่น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการใช้กลยุทธ์ Current Issues กำหนดเรื่องตามเทศกาลนี้ สอดรับกับพฤติกรรมของวัยรุ่นส่วนใหญ่ในสังคมในแง่ของการตามกระแส การทำตามให้ทันตามยุคสมัย ตามเหตุการณ์ปัจจุบันที่กำลังเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถสังเกตได้จากกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละเดือนเพื่อเอาใจวัยรุ่น เช่น วันวาเลนไทน์ วันคริสต์มาส ฯลฯ ซึ่งวัยรุ่นก็ให้ความสนใจกับกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามกระแส เพราะฉะนั้นเมื่อมีการนำเอาวันสำคัญที่เกิดขึ้นในแต่ละเดือนมาสร้างเป็นละครวิทยุ ก็อาจจะเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่สามารถจะดึงดูดใจให้วัยรุ่นสนใจที่จะฟังละครวิทยุนี้ เพื่อจะได้รู้ถึงความพิเศษของวันต่างๆ ในแต่ละเดือน ซึ่งจะทำให้เกิดการจดจำได้ดียิ่งขึ้น

- กลยุทธ์การสื่อสารแบบโฆษณา

กลยุทธ์การสื่อสารแบบโฆษณาในบทละครวิทยุนี้ ก็คือการใช้คำขวัญ คำกลอน หรือคำคมที่ฟังสะดุดหู แฝงลงไปในบทละคร เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการดึงดูดความสนใจ และสร้างการจดจำให้กับผู้ฟัง สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์คำขวัญในฐานะกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐในสมัย จอมพลป.พิบูลสงคราม” ของ นพรัตน์ ตฤณชาติวิถิชัย (2536) ซึ่งพบว่าคำขวัญถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการสร้างอุดมการณ์ เป็นตัวแนะวิธีการปฏิบัติตนของคนในชาติให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความเห็นพ้องต้องกัน และให้คำขวัญทำหน้าที่ปลุกเร้าความคิด ความรู้สึกของประชาชนให้จงรักภักดีต่อชาติ ด้วยการปฏิบัติตน เพื่อชาติและด้วยการเชื่อฟังและปฏิบัติตามผู้นำเพื่อชาติ โดยอาศัยรูปแบบและวิธีการสื่อสารคำขวัญ เพื่อให้คำขวัญเป็นที่ติดตามตรึงใจ สามารถโน้มน้าวใจประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากลยุทธ์การใช้คำขวัญจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการช่วยสร้างความดึงดูดใจด้วยถ้อยคำที่สะดุดหู ทำให้วัยรุ่นเกิดความสนใจ และเกิดการจดจำได้ง่าย เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่ชอบเล่นกับภาษา ชอบคิดคำแปลกๆ ใหม่ๆ ที่เรียกกันว่า “ภาษาสแลง” ซึ่งเป็นคำเฉพาะที่คิดค้นขึ้นมาใช้กันเองในกลุ่ม ในหมู่พวกเดียวกัน เพราะฉะนั้นคำพูดที่เป็นคำกลอน หรือคำคมที่นำมาพูดในรายการจะช่วยสะดุดหูวัยรุ่นให้เกิดความสนใจที่จะฟังรายการ และเกิดการจดจำในคำพูดและเนื้อหาที่นำเสนอได้ง่ายยิ่งขึ้น

- กลยุทธ์การผสมผสานภาษาต่างยุคต่างสมัย

รูปแบบของภาษาที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการเขียนบทละครนั้น ใช้กลยุทธ์ของการผสมผสานภาษาที่ต่างยุคต่างสมัยเข้าด้วยกัน กล่าวคือก็ยังคงรูปแบบของภาษาโบราณและคำศัพท์เก่าแก่บางคำไว้เพื่อให้กลมกลืนกับช่วงสมัยที่เรื่องราวดำเนินอยู่ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นที่เข้าใจของผู้ฟังในยุคปัจจุบันด้วย โดยผู้ประพันธ์ได้พยายามปรับบทสนทนาของตัวละครให้มีความทันสมัย เข้ากับยุคปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการปรับปรุงรายการเพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังคนรุ่นใหม่ได้มากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าการใช้ถ้อยคำภาษาโบราณและคำศัพท์เก่าๆ จะสามารถสร้างความสะดุดหูและดึงดูดความสนใจในครั้งแรก ทำให้คนฟังสนใจอยากรู้ และอยากฟังต่อได้แล้ว แต่ถ้าต่อมายังคงใช้ภาษาโบราณมากไปอย่างต่อเนื่อง คนที่ฟังแล้วไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่อง ก็จะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและอาจเลิกฟังไปเลยก็ได้ เพราะฉะนั้นเพื่อให้คนรุ่นใหม่สามารถรับรู้เข้าใจได้ง่าย จึงต้องมีการนำเอาภาษาสมัยใหม่มาปรับใช้ให้เข้ากับบทละครด้วย ทำให้คนรุ่นใหม่รู้สึกว่ละครวิทยุนี้ก็เป็นละครที่มีความร่วมสมัย ไม่ใช่เรื่องเขย ไม่ใช่เรื่องน่าอายที่จะฟัง

- กลยุทธ์การผลิตซ้ำ (Reproduction) เพื่อให้เกิดการยอมรับ

เรื่องราวประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมที่ปรากฏอยู่ในบทละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นี้ มีการนำเสนอแบบซ้ำแล้วซ้ำเล่า กลยุทธ์ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับอุดมการณ์ชาตินิยมของบทละคร จะใช้กลยุทธ์การเสนอแบบซ้ำๆ กล่าวคือในตัวของบทละคร จะมีการนำเสนอถึงความมุ่งมั่น ความตั้งใจ และความเสียสละของตัวละคร ในการที่จะทำสงครามต่อสู้กับข้าศึกศัตรู เพื่อเป็นการช่วยกอบกู้เอกราชของชาติให้กลับคืนมาอย่างซ้ำๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดเรื่องกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ (Ideological State Apparatus) ของอัลดูแซร์ (อ้างถึงใน วิชชุดา เทเวผลิน, 2536) ที่กล่าวว่า การผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางการผลิต เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการทำงานของอุดมการณ์ เป็นการทำให้อุดมการณ์ดำรงอยู่ได้ และการคงอยู่ของอุดมการณ์นั้น สืบเนื่องมาจากการกระทำของสิ่งที่เรียกว่า “กลไกทางอุดมการณ์” (Ideological Apparatus) กลไกทางอุดมการณ์จะทำหน้าที่สืบทอดระบบสังคม โดยกำหนดกรอบพฤติกรรมความเชื่อของประชาชนในสังคม และทำให้ปัจเจกบุคคลรู้สึกเต็มใจที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ เพราะการกระทำเช่นนั้นจะทำให้พวกเขาสามารถดำรงตนอยู่ได้ในสังคม และที่สำคัญเพื่อเป็นการตอกย้ำถึงพระบุญญาบารมีแห่งองค์พระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งเป็นที่เคารพของคนไทยทั้งชาติ และเพื่อให้สถาบันพระมหากษัตริย์ยังคงดำรงอยู่ ในบทละครนี้ จึงได้ใช้กลยุทธ์การนำเสนอถึงพระปรีชาสามารถและพระบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์ไทยอย่างซ้ำๆ อีกเช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการผลิตซ้ำนั้น เป็นการตอกย้ำเพื่อให้เนื้อหาเรื่องราวที่ผู้ผลิตต้องการสื่อแทรกซึมเข้าไปสู่ผู้ฟังได้อีกทางหนึ่ง เช่นเดียวกับคนที่ฟังเพลงซ้ำๆ อ่านหนังสือซ้ำๆ หรือดูหนังซ้ำๆ คนเหล่านั้นก็จะสามารถจดจำเรื่องราวต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้น เช่นกันกับการกล่าวถึงอุดมการณ์ชาตินิยมซ้ำๆ ในบทละครเรื่องนี้ โดยผู้วิจัยเห็นว่าสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกเป็นองค์กรหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของทหารที่ทำหน้าที่เป็นกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ (Ideological State Apparatus) และใช้กระบวนการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ผ่านทางสื่อละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ เพื่อให้การผลิตซ้ำทางอุดมการณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(2) ผู้ควบคุมการแสดง

ผู้ควบคุมการแสดงในคณะละครวังลิ้นจี่นี้ ไม่ใช่แค่เพียงการทำหน้าที่เป็นผู้กำกับการแสดงเท่านั้น หากยังหมายรวมถึงการทำหน้าที่กำกับรายการด้วย นั่นคือการกำหนดรูปแบบของรายการทั้งหมด

- กลยุทธ์ของการควบคุมหรือกำกับการแสดง

ได้แก่ การให้นักแสดงได้มีโอกาสได้ซักซ้อมทำความเข้าใจ รวมถึงการทดลองเล่นรับ-ส่ง บทกันก่อนในช่วงเช้า ก่อนที่จะได้เข้าห้องอัดและทำการบันทึกเสียงจริงในช่วงบ่าย เพื่อให้ นักแสดงได้ทำความคุ้นเคยกับบท ได้ทดลองพูด และที่สำคัญคือได้ทำความเข้าใจถึงอารมณ์ของ ตัวละครในช่วงจังหวะนั้นๆ เพื่อให้สามารถพูดได้อย่างคล่องแคล่ว รวมถึงสามารถถ่ายทอด ความรู้สึกของตัวละครออกมาได้อย่างถูกต้อง และสามารถลื่นไหลไปได้ตามอารมณ์ของตัวละคร ได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยในเรื่องของการลดต้นทุนการผลิตของคณะรังสีมันต์นี้เอง นั่นคือเมื่อนักแสดงมีโอกาสได้ซักซ้อม เตรียมตัวก่อนหน้าแล้ว เมื่อได้เข้าห้องอัดเสียงจริงก็มี ความคุ้นเคยกับบท และสามารถพูดรับ-ส่งบทกันได้อย่างคล่องแคล่ว ทำให้ช่วยลดต้นทุนในเรื่อง ของเวลาในการอัดเสียงไปได้ ทำให้ใน 1 วัน สามารถที่จะบันทึกเสียงเก็บไว้เป็น stock ล่วงหน้าได้ หลายตอน ในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่ตัดต่อ และให้เสียงประกอบก็จะมีไฟล์เสียงของนักแสดงที่ บันทึกไว้พร้อมอยู่แล้ว ทำให้สามารถทำงานได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

- กลยุทธ์ของการควบคุมหรือกำกับการรายการ

ได้แก่ กลยุทธ์การวางรูปแบบการนำเสนอรายการ โดยเริ่มเปิดรายการด้วยการให้ผู้ ดำเนินรายการ (ซึ่งก็คือนักแสดงนั่นเอง) 2-3 คน มาพูดคุยกัน ประเด็นของการพูดคุยกันนั้นก็จะมี หลากหลาย ทั้งในเรื่องของข่าวสารบ้านเมือง เหตุการณ์ปัจจุบัน รวมไปถึงเรื่องของละครที่กำลัง ออกอากาศอยู่ โดยการเล่าเรื่องย้อนถึงตอนที่แล้วที่เพิ่งออกอากาศไป เพื่อเป็นการย้อนความให้ผู้ ที่พลาดการติดตามได้รู้เรื่อง และสามารถติดตามเรื่องราวของละครต่อได้อย่างเข้าใจ ในขณะที่ รายการละครวิทยุอื่นๆ ในคลื่น AM นั้นไม่มีการเปิดรายการด้วยการพูดคุยกันของผู้ดำเนินรายการ มีเพียงแค่ spot นำเข้ารายการ แล้วต่อเนื่องด้วยตัวเนื้อละครเลย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากลยุทธ์นี้เป็นการ ใช้รูปแบบการดำเนินการจัดรายการวิทยุในแบบสมัยใหม่ มาประยุกต์ใช้กับรูปแบบของรายการ ละครวิทยุให้มีความหลากหลาย มีความน่าสนใจ และมีความทันสมัยมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับ พฤติกรรมวัยรุ่นที่ชอบสรวลเสเฮฮา ชอบความบันเทิง สนุกสนาน การให้นักแสดงซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ ที่มีวัยใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย มาดำเนินการจัดรายการก่อนเข้าช่วงของเนื้อหาละคร จะทำให้คนรุ่นใหม่ที่ฟังรายการเกิดความใกล้ชิดกับผู้ดำเนินรายการ ด้วยวัยที่ใกล้เคียงกันจะทำให้ ผู้ฟังเกิดทัศนคติในทางบวก และอาจมีความคิดเห็นคล้ายตามไปกับรายการได้แล้วครั้งหนึ่ง เหมือนเพื่อนคุยกับเพื่อน เพื่อนก็จะไว้ใจว่าเพื่อนจะบอกกล่าวและแนะนำในสิ่งที่ดีๆ ให้กับเพื่อน และท้ายที่สุดก็จะคล้ายตามเพื่อนไปได้

(3) ผู้แสดง

กลยุทธ์การใช้นักแสดงของคณะรังสิมันต์นั้น มีการคัดเลือกนักแสดงที่เป็นเด็กรุ่นใหม่ อายุประมาณ 25 ปี ให้ใกล้เคียงกับอายุของกลุ่มเป้าหมายของรายการ โดยมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเล่นเป็นตัวละครต่างๆ เพราะละครอิงประวัติศาสตร์นั้นมีตัวละครหลักไม่มากก็จริง แต่ถ้านับรวมเอาตัวละครที่เป็นตัวประกอบเข้าไปด้วยแล้วก็นับว่ามีจำนวนที่ค่อนข้างมาก และก็ออกมาเพียงไม่กี่ฉาก เพราะฉะนั้นนักแสดง 1 คน จึงจะต้องสามารถทำเสียงได้หลากหลาย เพื่อให้สามารถเล่นเป็นตัวละครได้มากกว่า 1 ตัว และไม่จำกัดวัย และที่สำคัญคือนักแสดงเหล่านี้จะต้องสามารถอ่านหนังสือได้แตกฉาน และคล่องแคล่วพอสมควร เพื่อให้สามารถลื่นไหลไปตามบทได้อย่างไม่ติดขัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรีรัตน์ พงศ์พัฒนาการ (2543) เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารและการพัฒนาของคณะละครวิทยุกระจายเสียงในเขตกรุงเทพมหานคร” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผู้ฟังละครวิทยุต้องการให้คนรุ่นใหม่มาร่วมในการทำงาน โดยเห็นควรให้ดารา นักร้อง นักแสดงที่มีชื่อเสียงมาร่วมแสดงละครวิทยุด้วยกัน เพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟัง โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นได้หันมาให้ความสนใจละครวิทยุมากขึ้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ากลยุทธ์ของการคัดเลือกนักแสดงของคณะรังสิมันต์นั้น สอดคล้องกับพฤติกรรมการรับฟังละครของกลุ่มผู้ฟังวัยรุ่นอย่างมาก อย่างแรกคือนักแสดงที่ถึงจะไม่ใช่ นักร้อง นักแสดง หรือคนที่มีชื่อเสียง แต่ก็เด็กรุ่นใหม่จะเป็นวัยที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ฟังวัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นไม่เกิดการต่อต้านที่จะฟัง เช่นเดียวกับพฤติกรรมการดูหนังฟังเพลงของวัยรุ่น ที่ต่างก็เลือกชื่นชมแต่ผลงานของศิลปินที่เป็นวัยรุ่นใกล้เคียงกับตัวเอง ถ้าให้วัยรุ่นไปฟังเพลงของผู้ใหญ่ เช่น สุนทราภรณ์ เด็กรุ่นใหม่ก็คงจะไม่ฟังอย่างแน่นอน เพราะฉะนั้นการเลือกใช้นักแสดงที่เป็นเด็กรุ่นใหม่นี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นการดีที่จะเป็นปัจจัยช่วยลดช่องว่างระหว่างกลุ่มผู้ฟังวัยรุ่นกับรายการละครวิทยุนี้ได้ทางหนึ่ง

(4) ผู้ให้เสียงประกอบ

การให้เสียงประกอบของการผลิตรายการละครวิทยุของคณะรังสิมันต์นั้น จะใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในทุกกระบวนการ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการปรับปรุงคุณภาพในการผลิตที่จะเกิดประโยชน์ต่อผู้ฟังเป็นอย่างมาก เพราะด้วยเทคโนโลยีความทันสมัยที่นำมาใช้ ซึ่งต่างจากในรูปแบบเดิมที่คณะอื่นๆ ยังใช้กันอยู่ นั่นคือการบันทึกเสียงพูดและ Sound Effect พร้อมๆ กัน ก็เปลี่ยนมาเป็นการบันทึกเสียงนักแสดงด้วยคอมพิวเตอร์ และนำมาตัดต่อใส่ Sound Effect ด้วยคอมพิวเตอร์ภายหลัง และผลิตออกมาเป็นแผ่นซีดี จะทำให้เสียงที่นำไปออกอากาศนั้นเกิดความ

ละเอียด และสมจริงยิ่งขึ้น เพิ่มอรรถรสในการรับฟังมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเลือกเสียงดนตรี ประกอบตามบรรยากาศและอารมณ์ของเรื่องราวในขณะนั้น ซึ่งมีทั้งอารมณ์รัก โกรธ ปลูกใจ อี๊กheim เศร้า ฯลฯ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผู้ให้เสียงประกอบสามารถเลือกเสียงดนตรีต่างๆ มาใช้ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกลมกลืนกับอารมณ์ของตัวละคร และเข้ากับบรรยากาศของเรื่องราวได้เป็นอย่างดี สามารถสร้างให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ร่วมไปกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมาก

การให้เสียงประกอบอีกลักษณะหนึ่งคือ เสียงดนตรีที่เป็นเพลงที่มีเนื้อร้อง โดยจะเปิด หลังจากยิง spot จบรายการแล้ว ซึ่งก็ยังเป็นเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอุดมการณ์ชาตินิยมอยู่นั่นเอง คือเพลงที่มีเนื้อหาของการสร้างจิตสำนึกรักชาติ ให้คนในชาติรู้จักสามัคคีกัน และจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งทางคณะรังสีมนต์ไม่ได้เลือกใช้เพลง ปลูกใจในแบบรุ่นเก่าอย่างในยุคของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เช่น เพลงรักเมืองไทย หรือเพลง สยามมานุสสติ หรือเพลงมาร์ชอื่นๆ ที่ให้ปลูกเร้าอารมณ์ให้อี๊กheim แต่กลับเลือกใช้เพลงสากลสมัยใหม่ เช่น เพลงชวานไทยใจหนึ่งเดียว (รวมศิลปิน), เพลงของขวัญจากก้อนดิน (เบิร์ด ธงไชย แมคอินไตย์) เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าจุดนี้ก็เป็นอีกจุดหนึ่งที่สามารถดึงดูดความสนใจวัยรุ่นได้ดี โดยการที่ผู้วางรูปแบบรายการจัดให้มีการเปิดเพลงเหมือนคลื่นอื่นๆ นั้น ก็เพื่อให้เข้ากับกลุ่มผู้ฟังที่เป็นเป้าหมายของรายการ นั่นคือกลุ่มวัยรุ่น เพราะเพลงเป็นสื่อบันเทิงที่เข้าถึงวัยรุ่นได้ดี การใช้เพลงจะช่วยสร้างอารมณ์ให้วัยรุ่นเกิดความคล้อยตามเนื้อหาของรายการได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของชัยวัฒน์ หอวรรณภากร (2544) ซึ่งศึกษาเรื่อง “การสื่อความหมายและอุดมการณ์ในเพลงมหาวิทยาลัย” โดยผลการวิจัยพบว่า มีการใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์รักในมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างความรู้สึกรักและผูกพันในมหาวิทยาลัย รวมถึงอารมณ์ภาคภูมิใจ และอารมณ์สนุกสนาน ขณะเดียวกันพบว่าในทุกเพลงมีการสร้างอารมณ์ ให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ในการสื่อความหมายโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อเพื่อสอดคล้องในการสื่อความหมาย นอกจากนี้ยังพบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีความเข้าใจในความหมายและอุดมการณ์ของเพลงมหาวิทยาลัยของตนในระดับดี และมีทัศนคติต่อเพลงมหาวิทยาลัยของตนในเชิงบวกอีกด้วย ดังนั้นการนำเพลงมาเป็นสื่อในรายการละครวิทยุนี้ จึงเป็นอีกกลยุทธ์การสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยให้ตัวเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยม สามารถเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นผู้รับสารเป้าหมายได้ง่ายขึ้น

(5) ห้องบันทึกเสียง

อย่างที่ได้อธิบายไว้ว่ากระบวนการผลิตที่สำคัญที่คณะรังสีมนต์ได้ปรับปรุงใหม่ ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น คือ การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการบันทึกเสียง จากในรูปแบบเดิมที่คณะ

อื่นๆ ยังใช้กันอยู่ นั่นคือการบันทึกเสียงพูดและ Sound Effect พร้อมๆ กัน ก็เปลี่ยนมาเป็นการบันทึกละครด้วยคอมพิวเตอร์ และนำมาตัดต่อใส่ Sound Effect ด้วยคอมพิวเตอร์ภายหลัง และผลิตออกมาเป็นแผ่นซีดี เพื่อให้เกิดความละเอียด และสมจริงยิ่งขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่จะสามารถช่วยลดต้นทุนทางการผลิตของคณะรังสีมันต์ได้เช่นกัน นั่นคือการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการผลิต จะทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็วในการผลิต ช่วยประหยัดเวลาในการผลิต สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงคุณภาพของงานที่ออกมาก็จะมีความละเอียด และสมจริงสมจัง สร้างอรรถรสให้การติดตามฟังได้เป็นอย่างดี

3.3.2 กลยุทธ์โครงสร้างของละคร

ศึกษาตามแนวคิดของ Fisher (อ้างถึงใน ทรงพล วงษ์คนดี, 2543) เรื่องโครงสร้างของละคร จะสามารถแยกศึกษาได้ ดังนี้

(1) สารสาระ (Theme)

สารสาระหรือแก่นของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอยุธยา” นี้เน้นไปที่เรื่องของความรักชาติรักแผ่นดิน ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และจะกระทำทุกอย่างเพื่อรักษาสถาบันเหล่านี้ให้ดำรงคงอยู่ เท่ากับเป็นการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมอุดมการณ์ชาตินิยมอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง” ของ นฤมล ทับจุมพล (2530) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า บทเพลงของทางราชการที่ได้มีการประพันธ์และเผยแพร่ต่อประชาชนนั้น เป็นเรื่องของการให้ความสำคัญต่ออุดมการณ์ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยบทเพลงของทางราชการในช่วง พ.ศ.2475 – 2500 นั้น จะเน้นการให้น้ำหนักต่ออุดมการณ์ และเนื้อหาของบทเพลงจะกล่าวถึงเกียรติภูมิ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศ ตลอดจนเรียกร้องให้ประชาชนแสดงความจงรักภักดีด้วยการเสียสละแม้ชีวิต เพื่อปกป้องประเทศชาติโดยถือว่าเป็นภารกิจของตน ส่วนลักษณะเนื้อหาของบทเพลงในช่วงหลังจะกล่าวถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยกล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติกับบทบาทขององค์พระมหากษัตริย์ในอดีต ตลอดจนพระราชจริยวัตร และการเสียสละเพื่อปกนิกรของสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเรียกร้องให้ประชาชนถวายความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการปกป้องพระเกียรติภูมิ และสละชีพตนเป็นราชพลี ซึ่งจากการศึกษารายการละครวิทยุนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินการจัดรายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” ของสถานี

วิทยุกระจายเสียงกองทัพบก ที่เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงของหน่วยงานราชการ นั่นคือ ทรูทวีกลาโม ซึ่งมีหน้าที่หลักในการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ และการดำเนินการจัดรายการวิทยุกระจายเสียง ก็เป็นอีกหนึ่งยุทธวิธี ในการปลูกฝัง ส่งเสริม รวมถึงการปลูกใจ ให้ประชาชนคนไทยเกิดจิตสำนึกในความรักและความหวงแหนในประเทศชาติ ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อความมั่นคงของประเทศ

(2) เค้าโครงเรื่อง (Plot)

เนื่องจากละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ เป็นการนำเอาเรื่องราวประวัติศาสตร์ชาติไทยที่เกิดขึ้นจริงในอดีตมาดัดแปลงทำเป็นละครวิทยุ ดังนั้นเค้าโครงเรื่องจึงเป็นเค้าโครงเรื่องที่มาจากรื่องจริง (based on true story) เหตุการณ์จริง แต่ในส่วนของรายละเอียดปลีกย่อยอาจจะมีการสร้างเรื่องราวเพิ่มเพื่อให้เกิดสีสันและอรรถรสในการรับฟังเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าไม่ใช่เรื่องเสียหายแต่อย่างใด เพราะการนำเสนอเรื่องราวในลักษณะของละคร fiction นี้ ผู้เขียนบทสามารถที่จะเพิ่มเติมสร้างสีสัน ความตื่นเต้น ความสนุกสนานลงไปได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจากบทละครวิทยุเรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ ก็ได้นำหลักการนี้มาใช้ เพียงแต่อาจจะปรากฏอยู่ไม่มากนัก เพราะเป็นละครอิงประวัติศาสตร์ มีเค้าโครงเรื่องมาจากเรื่องจริง (based on true story) ไม่เหมือนกับละครที่นำเอานิยาย วรรณกรรม หรือบทประพันธ์มาสร้าง ซึ่งสามารถใส่สีตีไข่ได้อย่างสนุกสนาน เพิ่มความบันเทิงให้กับผู้ฟังได้อย่างเต็มที่ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าในส่วนของสีสันที่เพิ่มเติมเข้ามานั้น อยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสมดีแล้ว

ส่วนเรื่องของการลำดับเรื่องราวนั้น ผู้เขียนบทใช้กลยุทธ์การเล่าเรื่องแบบ Flash Back ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นกลยุทธ์การเล่าเรื่องแบบสมัยใหม่ ที่จะช่วยทำให้การดำเนินเรื่องราวไม่จืดชืดน่าเบื่อ ต่างจากการเล่าเรื่องแบบเก่าที่เล่าเรื่องเรียงไปตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ฟังสามารถเดาทิศทางของการดำเนินเรื่องราวได้มากเกินไป จนทำให้การฟังละครวิทยุนี้ไม่เกิดความน่าสนใจเท่าที่ควร ซึ่งการเล่าเรื่องแบบ Flash Back นี้ ผู้เขียนบทก็มีเทคนิคของการนำเสนอที่จะไม่ทำให้ผู้ฟังสับสนว่าขณะนี้อยู่ในเหตุการณ์ช่วงไหนกันแน่ นั่นก็คือการมีเสียงบรรยายบอกช่วงเวลาก่อนที่จะย้อนกลับไปสู่เหตุการณ์ก่อน หรือกลับมาสู่เหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าจะช่วยทำให้ผู้ฟังเกิดความชัดเจน และไม่สับสนกับเทคนิคการเล่าเรื่องแบบ Flash Back นี้

(3) ความขัดแย้ง (Conflict)

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ มีกลยุทธ์ของการนำเสนอความขัดแย้งเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งระหว่างชนชาติ นั่นคือไทยกับพม่า และความขัดแย้งระหว่างคนในชาติเดียวกัน นั่นคือคนไทยแตกแยกกันเอง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้ง 2 ลักษณะจะเป็นชนวนสำคัญที่ทำให้ผู้ฟังเห็นภาพเรื่องราวดำเนินไปอย่างไร มีเหตุการณ์ความขัดแย้งอะไรเกิดขึ้น และตัวละครสามารถคิดหาหนทางแก้ไขความขัดแย้งนั้นได้อย่างไร โดยเฉพาะการนำเสนอในด้านของความขัดแย้งระหว่างคนในชาติเดียวกัน ผู้วิจัยเห็นว่าการนำเสนอความขัดแย้งในด้านนี้ จะช่วยให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นบทเรียนจากอดีต ได้เห็นถึงผลเสียของการที่คนในชาติเกิดแตกความสามัคคีและขัดแย้งกันเอง โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดความขัดแย้งขึ้นในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ และยังคงลุกลามมาถึงในกรุงเทพฯ ด้วย ซึ่งจะทำให้คนรุ่นใหม่รวมทั้งคนอื่นๆ ในสังคม ได้นำแง่คิดจากการฟังละครมาใช้รับมือ และร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม

(4) ตัวละคร (Characters)

ด้วยเหตุเพราะละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ เป็นเรื่องราวพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนเรศวรขณะ ดั่งนั้นตัวละครหลักของเรื่องก็คือ สมเด็จพระนเรศวรซึ่งทรงมีพระสุพรรณบัฏเป็นพระมหากษัตริย์ของไทย แต่รูปแบบการเขียนบทละครของผู้ประพันธ์ ก็ไม่ได้นำเสนอในด้านของการออกกว่าราชการตามภาพลักษณ์ของกษัตริย์โดยทั่วไปเพียงอย่างเดียว หากแต่ผู้ประพันธ์ได้เลือกนำเสนอเหตุการณ์ที่เป็นการสู้รบกันเป็นส่วนใหญ่ เป็นการนำเสนอพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนเรศวรในฐานะกษัตริย์นักรบ (Action King) ผู้ทรงเป็นจอมทัพของไทยในการออกทำศึกสงคราม สู้รบกับข้าศึกศัตรูเพื่อปกป้องเอกราชชาติบ้านเมืองจากฝ่ายพม่า ซึ่งต่างจากการวิจัยของ มณฑล ติลาวิเศษฤทธิ์ (2537) ที่ทำการศึกษารื่อง “การถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตยในละครโทรทัศน์จักรๆ วงศ์ๆ” ซึ่งพบว่า ละครที่สร้างจากนิทานหรือเรื่องราวดั้งเดิม เป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์เทวราชา หรือการที่กษัตริย์คือเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์เป็นอุดมการณ์หลัก โดยใช้เทคนิคทางโทรทัศน์ เช่น เทคนิคพิเศษ และคอมพิวเตอร์กราฟฟิก พระเอกนางเอกจะมีเครื่องแต่งสถานที่อลังการ มีอาวุธและของวิเศษที่ติดตัวมาแต่เกิด ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจาวุธที่ได้จากเทพเจ้าหรือการสืบสันตติวงศ์ ในขณะที่ผู้วิจัยเห็นว่าภาพลักษณ์ของสมเด็จพระนเรศวรในละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “มหाराชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” นี้ เป็นภาพลักษณ์ของ

พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเปี่ยมไปด้วยพระปรีชาสามารถ พร้อมด้วยพระเมตตาบารมี ทศพิธาธรรม และพระมหากุณาคิคุณที่ทรงมีต่อประเทศชาติและชาวไทยทุกคน ซึ่งเป็นลักษณะของธรรมราชา มากกว่าเทวราชา

ในขณะที่เดียวกันกลยุทธ์การนำเสนอตัวละครสมเด็จพระนเรศวร ก็มีการนำเสนอในพระราชอารมณ์อ่อนหวานอีกด้านหนึ่งของพระองค์ คือ ในตอนที่ทรงเกี่ยวพาราสีเจ้านางมณีจันทร์ ตอนที่ยังทรงเป็นองค์ประกันอยู่ ณ กรุงหงสาวดี ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการช่วยให้ผู้ฟังได้พักอารมณ์จากเรื่องรบ โดยนำอารมณ์อ่อนหวานโรแมนติกมานำเสนอค้น ซึ่งเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์อย่างมาก วัยรุ่นเป็นวันที่กำลังเรียนรู้ในเรื่องเพศ กำลังสนใจในเพศตรงข้าม และเป็นช่วงวัยที่มีความอ่อนไหวทางอารมณ์สูง การนำเสนอในเรื่องของหนุ่มสาว การเกี่ยวพาราสี หรือที่เรียกกันว่าจีบกันนั้น จะเข้าถึงอารมณ์ของวัยรุ่นได้ดี ทำให้วัยรุ่นเห็นว่าละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ไม่ได้มีแต่การนำเสนอในเรื่องที่เป็นสาระความรู้เครียดๆ เท่านั้น

3.4 กลยุทธ์การสื่อสารผ่านสื่อวิทยุ (Channel)

หากมองในแนวทางของทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงสังคม (Social Functionalism Theory) เราพบว่าบทบาทหน้าที่ของสื่อวิทยุที่ใช้ในรายการละครนี้สอดคล้องกับทฤษฎีดังกล่าว โดยฮาโรลด์ ลาสเวลล์ (H. Lasswell) หรือ ชาร์ลส์ ไรท์ (C. Wright) ได้ระบุหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงสังคมเอาไว้ว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่ต่างๆ ดังนี้

- 1) หน้าที่การให้ข่าวสารเพื่อตรวจสอบตรวจสอบเหตุการณ์ในสังคม
- 2) หน้าที่การให้ความรู้ / ความเข้าใจ ให้การศึกษา
- 3) หน้าที่การเชื่อมโยงบุคคลให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่ม
- 4) หน้าที่การสืบทอดทางวัฒนธรรม
- 5) หน้าที่ให้ความบันเทิงแก่คนในสังคม
- 6) หน้าที่แสดงออกซึ่งตัวตนของกลุ่มหรือสังคม
- 7) หน้าที่การขับเคลื่อนพลังเพื่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ในงานวิจัยชิ้นนี้พบว่า สื่อวิทยุ (Channel) ซึ่งจัดได้ว่าเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง และได้นำเสนอรายการละครอิงประวัติศาสตร์นี้ ได้ทำหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีหน้าที่เชิงสังคม

นิยมได้อย่างดี นั่นคือการทำหน้าที่ให้ความรู้ / ความเข้าใจ ให้การศึกษา ผสมผสานเข้ากับความบันเทิง นั่นคือการนำเสนอความรู้เรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ชาติไทยและอุดมการณ์ชาตินิยมให้กับผู้ฟังในรูปแบบของละครวิทยุ ซึ่งเราเรียกลักษณะการนำเสนอแบบนี้ว่ารายการเอดูเทนเมนต์ หรือ “สาระบันเทิง” คือ การผสมผสานข้อมูลข่าวสารและความรู้ในด้านต่างๆ เข้ากับความบันเทิง โดยนำเสนอผ่านทางสื่อบันเทิงรูปแบบต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ให้บุคคลได้รับความรู้ มีทัศนคติ และพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ และในขณะเดียวกันก็ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายกับการบริโภคข่าวสารดังกล่าว กลายเป็นการให้ความรู้ควบคู่ไปกับความบันเทิง

เมื่อผู้ผลิตรายการ (ผู้ส่งสาร) กับ ผู้ฟัง (ผู้รับสาร) รับรู้ข่าวสารเรื่องเดียวกัน มีการตีความร่วมกัน มีความเข้าใจร่วมกัน จนกระทั่งถึงมีความเห็นพ้องต้องกัน ทำยที่สุดละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์นี้ก็เชื่อมให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน นั่นคือความเป็นคนไทยและความรักผืนแผ่นดินไทย นั่นก็เท่ากับว่าละครวิทยุนี้ได้ทำหน้าที่ของการเชื่อมโยงบุคคลให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มขึ้นมา

นอกจากนี้ ละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ยังทำหน้าที่ของการสืบทอดทางวัฒนธรรม นั่นคือการนำเสนอถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่มีมาแต่โบราณผ่านเนื้อหาของบทละคร ซึ่งทำให้คนรุ่นใหม่ได้รับรู้ถึงสิ่งดีงามที่บรรพบุรุษได้ร่วมกันสร้างสรรค์และส่งสมมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ รัก และหวงแหน ตลอดจนพร้อมที่จะร่วมกันสืบสานสิ่งดีงามนั้นให้คงอยู่ต่อไป

และที่สำคัญคือการทำหน้าที่ขับเคลื่อนพลังเพื่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม กล่าวคือการเรียนรู้เรื่องราวในประวัติศาสตร์ของชาติที่ผ่านมา จะเป็นรากฐานความรู้อันสำคัญที่ทำให้เกิดทัศนคติ ค่านิยมที่ดีและถูกต้องในการดำรงชีวิต การเรียนรู้ ทำความรู้จัก และทำความเข้าใจถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ จะทำให้มนุษย์ได้เห็นถึงชาติพันธุ์ของตนเอง รู้ถึงการรวมกลุ่มขั้นพื้นฐาน ทำให้เกิดความรักชาติ ความภาคภูมิใจในชนชาติและบรรพบุรุษของตน สำนึกในบุญคุณจากเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เกิดความสมัครสมานสามัคคีและความจงรักภักดี นอกจากนี้เรายังสามารถใช้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการทำนายอนาคต เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ รู้จักการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และช่วยให้เรารู้จักปรับชีวิตของตนเองให้เข้ากับโลกปัจจุบันซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ

3.4.1 กลยุทธ์การนำเสนอด้วยรูปแบบของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์

เป็นกลยุทธ์การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงของกองทัพบก นั่นคือการเลือกใช้กลยุทธ์การนำเสนอในรูปแบบของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ชาตินิยมสู่คนรุ่นใหม่ ซึ่งกระบวนการสร้างและถ่ายทอดอุดมการณ์นั้นต้องอาศัยประสิทธิภาพของเครื่องมือ วิธีการหรือกลไกที่จะทำหน้าที่เป็นช่องทาง (channel) ของการสื่อสาร ที่จะส่งผ่านความคิดและอุดมการณ์ไปสู่กลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย เพื่อให้สามารถสร้างอุดมการณ์ให้เกิดขึ้นในหมู่คนในสังคม ดังนั้น สื่อหรือช่องทางสื่อสารที่ส่งผ่านความคิด และความเชื่อที่จะก่อรูปเป็นอุดมการณ์ในสังคมจึงมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าตัวเนื้อหาของสารที่แฝงอุดมการณ์ ดังที่ Althusser (แปลโดย กาญจนา แก้วเทพ, 2529) กล่าวไว้ว่า บทบาทที่เป็นจริงของอุดมการณ์ในการก่อตัวทางสังคมนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นจากความนึกคิดของปัจเจกบุคคลคนใดคนหนึ่งขึ้นมาลอยๆ หากแต่ก่อตัวมาจากโครงสร้างทางสังคมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีระบบภาพตัวแทนทางความคิด (representation) ของสังคม เพื่อให้สังคมนั้นๆ ดำรงอยู่ได้ และกระทำการหล่อหลอม (equip) ความคิดทางสังคมนั้นต่อประชาชนในประชาสังคมให้เป็นไปในรูปความคิด ความเชื่อ เดียวกัน ดังนั้น ความสำคัญของสื่อหรือช่องทางสื่อสารที่จะหล่อหลอมให้คนในสังคมยอมรับความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์นั้น ไม่เพียงแต่ต้องมีประสิทธิภาพในการเป็นตัวส่งผ่านเท่านั้น แต่ยังต้องมีประสิทธิภาพในการทำให้คนในสังคมยอมรับในอุดมการณ์นั้นว่าเป็น “ความเป็นจริง” หรือเป็นสิ่งที่ดีที่ควรยึดถือปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากลยุทธ์การนำเสนอด้วยรูปแบบของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์นี้ จะเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่จะช่วยให้กองทัพบกสามารถทำหน้าที่ปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม และสามารถทำให้อุดมการณ์ดังกล่าวแทรกซึมไปสู่กลุ่มผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นรูปแบบการนำเสนอที่แปลก แตกต่างจากรายการอื่นๆ ในขณะเดียวกันก็มีความสนุกสนาน และมีความน่าสนใจอยู่ตัวเอง

3.4.2 กลยุทธ์การใช้สื่อในรูปแบบของสาระบันเทิง (Edutainment)

เป็นกลยุทธ์การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงของคณะละครวังสลิมนต์ โดยการนำเสนอในรูปแบบของรายการสาระบันเทิง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง เอดูเทนเมนต์ หรือ “สาระบันเทิง” ซึ่ง Signhal and Rogers (อ้างถึงใน ปารีชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2541) ได้กล่าวไว้ว่า เอดูเทนเมนต์เป็นกลยุทธ์ในการผสมผสานข้อมูลข่าวสารและความรู้ในด้านต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนา อาทิ การวางแผนครอบครัว การป้องกันโรคเอดส์ การรู้หนังสือ สิทธิสตรี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ฯลฯ เข้ากับความบันเทิงโดยเจตนาและมีเป้าหมายชัดเจน ซึ่งนำเสนอผ่านทางสื่อบันเทิงรูปแบบต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ให้บุคคลได้รับความรู้ มีทัศนคติ และพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ และในขณะเดียวกันก็ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายกับการบริโภคข่าวสารดังกล่าว เช่นเดียวกับเรื่องของอุดมการณ์ชาตินิยมที่ทางสถานีวิทยุกองทัพต้องการที่จะถ่ายทอดไปยังกลุ่มผู้ฟังนั้น ก็เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกของการรักชาติรักแผ่นดิน โดยนำมาผสมผสานกับการนำเสนอในรูปแบบของละครวิทยุที่มีความสนุกสนาน เพื่อให้สามารถแทรกซึมไปสู่กลุ่มผู้ฟังวัยรุ่นได้ง่ายขึ้น

สรุปแล้วผู้วิจัยเห็นว่าภาพรวมของการผลิตรายการละครวิทยุนี้ที่ต้องการจะผสมผสานความแตกต่างที่ขัดแย้งกัน 3 สิ่งให้เข้าหากัน นั่นคือ

- **ประวัติศาสตร์** : ซึ่งเป็นเรื่องเก่าในอดีต และเป็นสาระความรู้หนักเกินไปในสายตาของเด็กรุ่นใหม่
- **ละครวิทยุ** : ซึ่งเป็นสื่อบันเทิงที่เขยสำหรับผู้รับสารกลุ่มคนรุ่นใหม่
- **คนรุ่นใหม่** : ซึ่งเป็นเยาวชนที่อยู่ในวัยของความต้องการความแปลกใหม่ทันสมัย

ซึ่งทางผู้ผลิตเองก็พยายามที่จะนำกลยุทธ์การสื่อสารต่างๆ มาผสมกับเรื่องของเทคโนโลยีในการผลิต เพื่อให้รายการออกมาสมบูรณ์ และสามารถตอบวัตถุประสงค์ของรายการให้ได้มากที่สุด ซึ่งทางผู้วิจัยเห็นว่าเป็นความพยายามที่น่าชื่นชมเป็นอย่างยิ่ง เพราะการนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ในรูปแบบของละครวิทยุนี้ ค่อนข้างจะเป็นเรื่องแปลกใหม่สำหรับหน้าปัดคลื่นวิทยุ FM ที่ส่งกระจายเสียงออกอากาศอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งหากมองดูในหลักการตามทฤษฎีแล้ว กลยุทธ์การสื่อสารต่างๆ ที่นำมาใช้เพื่อให้ตรงใจวัยรุ่นนั้นก็นับเป็นความพยายามที่ดี แต่ด้วยข้อจำกัดหลายอย่าง ทั้งในด้านของต้นทุนการผลิต ผู้สนับสนุนรายการ เวลาที่ได้ออกอากาศ หรือแม้แต่ตัวนักแสดงเอง ทำให้ในทางปฏิบัติไม่สามารถดึงดูดและเรียกร้องความสนใจจากกลุ่มวัยรุ่นได้ดีอย่างที่ตั้งใจไว้มากนัก

แต่อย่างไรก็ตามก็นับว่าการร่วมกันผลิตรายการละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์นี้ นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของวงการสื่อสารมวลชนไทย ที่จะได้มีทางเลือกใหม่ๆ ให้กับผู้รับสื่อ และจะเป็นตัวอย่างของความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ในการผลิตรายการวิทยุ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ฟังในสังคมโดยรวมต่อไป

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการวิจัย พบว่า ละครวิทยุที่ออกอากาศทางคลื่น FM ในขณะนี้มีความน่าสนใจมีคุณค่าอยู่เพียงคณะเดียวที่ดำเนินการผลิต และออกอากาศสถานี FM103 เพียงสถานีเดียวเช่นกัน แต่ก็ได้รับกระแสตอบรับจากผู้ฟังเป็นอย่างดี เห็นได้จากทุกวันศุกร์ที่มีการเปิดสายสดให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาร่วมพูดคุยกับผู้จัดรายการ ก็มีสายโทรเข้ามาเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่าบริษัทอื่นๆ หรือองค์กรอื่นๆ น่าจะได้นำตัวอย่างการนำเสนอรายการในรูปแบบของละครวิทยุไปปรับใช้กับการนำเสนอข้อมูลหรือเรื่องราวต่างๆ ในรายการของตน โดยเฉพาะรายการที่มีเนื้อหาสาระความรู้ ทั้งนี้เพื่อลดความเครียดในรายการ และอาจยังสามารถขยายฐานกลุ่มผู้ฟังไปสู่กลุ่มคนที่เลือกบริโภคแต่สื่อบันเทิงได้อีกด้วย
2. จากผลการวิจัย พบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกใช้รูปแบบการนำเสนอรายการด้วยละครวิทยุเพียงรายการเดียว ในขณะที่ขอบเขตความรับผิดชอบในการผลิตรายการภาคบังคับออกอากาศมีถึง 10 รายการ ซึ่งออกอากาศในช่วงเวลาที่แตกต่างกันไป และแต่ละรายการก็นำเสนอเนื้อหาที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีสาระหนักๆ ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นหากสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก นำรูปแบบการนำเสนอแบบละครวิทยุไปปรับใช้กับรายการอื่นๆ ที่มีความเป็นไปได้ในการผลิตรูปแบบละครวิทยุให้เข้ากับเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ ก็น่าจะสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ฟังเพิ่มมากขึ้นได้ และเนื้อหาของเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอ ก็จะสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายที่ต้องการได้ง่าย และมากยิ่งขึ้น
3. การนำเสนอรายการในรูปแบบของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์นี้ ยังจำกัดอยู่แต่คลื่น FM103 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่การออกอากาศอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลเท่านั้น หากสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกสามารถขยายสัญญาณในการออกอากาศไปยังคลื่น AM และครอบคลุมพื้นที่ทั่วทั้งประเทศ คนไทยทั้งชาติก็จะได้มีความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติตนเอง เป้าหมายของการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” ก็อาจจะขยายวงกว้าง สร้างความรักสามัคคีของคนในชาติได้มากยิ่งขึ้น วัตถุประสงค์ของการผลิตรายการก็จะสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น
4. กลยุทธ์ในการผลิตรายการเพื่อให้ตรงกับกลุ่มวัยรุ่นนั้น ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอมากนัก อาจจะต้องขอจำกัดหลายๆ อย่างของทางผู้ผลิต ดังนั้นเพื่อให้รายการละครวิทยุนี้มีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของรายการ ผู้ผลิตจึงอาจจะต้องมีการปรับปรุงในบางจุด เพื่อให้การสื่อสารเนื้อหาประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ชาตินิยมไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนรุ่นใหม่ สามารถดึงดูดความสนใจ และเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นได้มากกว่านี้

เช่น การนำดาราศาสตร์หรือศิลปะที่มีชื่อเสียงมาร่วมแสดง, การทำการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มวัยรุ่นได้รับทราบถึงวันเวลาที่ออกอากาศอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ เสริมการฟังรายการให้เข้ากับพฤติกรรมของวัยรุ่น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษารายการ “รวมใจไทยเป็นหนึ่ง” เพียงรายการเดียว จากรายการภาคบังคับที่ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกดำเนินการผลิตทั้งหมด 10 รายการ ซึ่งทำให้เห็นการถ่ายทอดอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านรูปแบบของละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เพียงรูปแบบเดียว จึงน่าจะมีการทำการวิจัยและศึกษารายการถ่ายทอดอุดมการณ์ชาตินิยม รวมทั้งอุดมการณ์อื่นๆ ของรายการอื่นๆ ที่เหลือของสถานีฯ เพื่อให้เห็นกลยุทธ์ของการนำเสนอรายการในรูปแบบอื่นๆ ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังได้ รวมถึงได้เห็นอุดมการณ์ด้านอื่นๆ ที่กองทัพบกต้องการถ่ายทอดสู่สังคมไทย เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ
2. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาละครวิทยุเรื่อง “มหาราชนเรศวร วีรกษัตริย์แห่งอโยธยา” เพียงเรื่องเดียว ในขณะที่คณะรังสีมันต์ยังผลิตละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์เรื่องอื่นๆ อีกมากมาย จึงน่าจะมีการศึกษาความรู้ทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ที่นำเสนอผ่านเนื้อหาของละครอิงประวัติศาสตร์เรื่องอื่นๆ บ้าง ซึ่งอาจจะทำให้ได้เห็นการนำเสนอความรู้ทางประวัติศาสตร์ในด้านอื่นๆ รวมทั้งอุดมการณ์อื่นๆ ที่ทางด้านผู้ผลิตรายการต้องการนำเสนอสู่ผู้ฟังในด้านที่กว้างขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. การวิเคราะห์สื่อ แนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไฮเออร์เพรส, 2547.
- กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, 2539.
- กาญจนา แก้วเทพ. “อุดมการณ์ แนวคิดและแนวการวิเคราะห์” วิธีวิทยาศึกษาศาสตร์ไทย ชุดที่ 1. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- แก้ว อัจฉริยะกุล. “ละคร” หนังสือคิดถึงครูแก้ว อัจฉริยะกุล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดาว, 2543.
- ชนิษฐา จิตแสง. บทบาทของรายการเรดิโอ โนพรีอบเบลิม ต่อการพัฒนาความรู้และทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษของผู้ฟัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์-พัฒนการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- คุณวดี อึ้งสกุล, พันโทหญิง. บทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือข่ายของกองทัพบกในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- จักรีรัตน์ พงศ์พัฒนาการ. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารและการพัฒนาของคณะละครวิทยุกระจายเสียงในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์, 2543.
- จารึก บุญไชย. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของนักศึกษาในสหวิทยาลัยศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- จิตราภรณ์ วนัสพงศ์. ชาติพันธุ์นิยมในการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับประเทศลาวในหนังสือพิมพ์ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ ภาควิชาการหนังสือพิมพ์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- จุฑามาส กীরติกสิกร. รูปแบบการดำเนินชีวิตของเด็กวัยรุ่นกับการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- จุฑามาส ศรีโมรา. การวิเคราะห์เนื้อหาภาพยนตร์การ์ตูนของไทยทางโทรทัศน์ในด้านการขัดเกลาทางสังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

- จุมพล เลขาพันธ์. ลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย ศึกษานโยบายชาตินิยมของไทยสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.
- จุมพล รอดคำดี. คู่มือการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- จุลลา งอนรอด, ม.ล.. กำเนิดและความเป็นมาของลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513.
- ฉลองรัฐ ทิพย์พิมาณ. "45 ปีกันตนา" หนังสือชุดความรู้โลกของสื่อ. กรุงเทพฯ : อินฟินิตี้เพรส, 2540.
- เฉลิม มลิลลา. เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.
- ชนิดา พรหมพยัคฆ์. ธงไตรรงค์กับการสร้างอุดมการณ์รัฐไทย พ.ศ.2459 – 2520. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ชัยวัฒน์ หอวรรณภากร. การสื่อความหมายและอุดมการณ์ในเพลงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวาทวิทยา ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ปัญหาการพัฒนาทางการเมืองไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2531.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. "อุดมการณ์ทางการเมืองไทย" อุดมการณ์ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : รวม ปาฐกถาสมาคมสังคมศาสตร์, 2514.
- ชูทิพย์ นาฏ. เรื่องสั้นของอังกฤษและอเมริกัน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.
- ณรงค์ จันทร์เรือง. บันเทิงไทยในอดีต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ท็อปแชน, 2539.
- दनัย ไชยโยธา. หลักการเรียนการสอนสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2534.
- ดิเรก ชัยนาม, ศ.. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์, 2509.
- เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์. หลักรัฐศาสตร์. พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์, 2512.
- ทองพล วงษ์คนดี. พัฒนาการของกระแสนิยมภาพยนตร์เรื่องบางระจัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดกระแสนิยมในสังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์-พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

- ทวัช บุญแสง. การศึกษาสมรรถภาพและความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถภาพของครูสังคมศึกษาในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ธีรยุทธ บุญมี. ชาตินิยมและหลังชาตินิยม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สายธาร, 2546.
- นพรัตน์ ตฤณชาติวณิชย์. การวิเคราะห์คำขวัญในฐานะกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481 – 2487). วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- นภาพรณ์ อัจฉริยะกุล. “การผลิตรายการละครวิทยุ” เอกสารการสอนชุดวิชาการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534.
- นฤมล ทับจุมพล. การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง : ศึกษาจากบทเพลงของทางราชการ (พ.ศ.2475 – 2530). วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- บรรเทา กิตติศักดิ์. “หลักการและกระบวนการเรียนประวัติศาสตร์” การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- บุญเกื้อ ควรหาเวช. การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน, 2533.
- ประมะ สตะเวทิน, รศ., ดร.. หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ปองพรรณ พนมสารนรินทร์. ปัจจัยทางการสื่อสารการตลาดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมกรรมการบริโภคฟาสต์ฟู้ดของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาการโฆษณา ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ปานชนก พาทีทิน. ประสิทธิผลของการใช้วิทยุกระจายเสียงเพื่อพัฒนาสังคม ในโครงการกองทุนบริจาคเงินเพื่อซื้อลิ้นหัวใจกับ จส.100. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์, รศ., ดร.. ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, ดร.. “เอดูเทนเมนต์ : กลยุทธ์การใช้สื่อสารมวลชนเพื่อการพัฒนา” วารสารนิเทศศาสตร์. ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน), 2541.
- พงศกร จิรา. หัวหน้าคณะละครวิทยุ บริษัท รังสีมันต์ เตรีโอ จำกัด. สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2549

- พวงเพชร สุรัตน์วิกุล และ สุพัตรา เพชรมณี. ความคิดเห็นของนักเรียนประโยคมัธยมศึกษาดอน
ปลายที่มีต่อการปลูกฝังความรักชาติ. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
2521.
- ภัทนิดา พันธุมเสน. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมวลชนของนักเรียนโรงเรียนสตรี
นนทบุรี ปีการศึกษา 2535. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสาร-
มวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- มัทนาลี ศิวาวิเศษฤทธิ์. การถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตยในละคร
โทรทัศน์ จักร ๆ วงศ์ ๆ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- มาณวิภา ตันติสุกฤต. “ละครวิทยุ” วารสารมนุษยศาสตร์. ปีที่ 10 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม - ธันวาคม),
2523.
- รังสิพันธุ์ แข็งขัน. การศึกษาบทเพลงทหารเรือในพระราชนิพนธ์ของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรม-
ศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.
- รัตติยา หงษ์สกุล. การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรู้และความตระหนักในประวัติศาสตร์
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยให้การสอนแบบเล่าเรื่อง. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- รัตนา ภัทรธนาภานต์. ปัจจัยที่ทำให้นิสัยดีของนักเรียนระดับมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร
สนใจรับฟังรายการกรีนเวฟ คลื่นเอฟเอ็ม 104.5 Mhz. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิตศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- เรวดี พริ้งวณิชย์. “ชาตินิยมกับการพัฒนาทางการเมืองในเอเชียอาคเนย์” วารสารสังคมศาสตร์.
2515.
- วรรณลดา พิรุณสาร. การสื่อความหมายในเพลงปลุกใจสี่เหล่าทัพ. วิทยานิพนธ์ปริญญา-
โทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวาทวิทยา ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะ
นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- วลัยลักษณ์ เศษฤทธิ์. รูปแบบและแรงจูงใจในการฟังวิทยุเจาะเฉพาะกลุ่มของผู้รับสารวัยรุ่น.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

- วัชรารภรณ์ จิตต์อารีย์. การรับฟังรายการกรีนเวฟกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ
ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- วิจิตรวาทการ, พลตรี หลวง. “นโยบายชาตินิยม” วิจิตรวาทการอนุสรณ์. พระนคร : รัชดาภิเษก
การพิมพ์, 2505.
- วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. พระนคร : โรงพิมพ์
คุรุสภา ลาดพร้าว, 2511.
- วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2543.
- วิชิตา เทวะผลิน, เรือโทหญิง. การวิเคราะห์ข่าวทหารจากสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ไทย : จะ
เรียนจะสอนกันอย่างไร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา, 2543.
- ศรัณย์ ทองปาน. “เมืองโบราณ : ฝันยิ่งใหญ่ของชายชื่อเล็ก” นิตยสารสารคดี. ปีที่ 17 ฉบับที่ 193
(มีนาคม), 2544.
- ศิวะพร หงษ์จินดาเกศ. วิถีชีวิตประจำวันที่แสดงออกทางวาทกรรมในละครวิทยุ คณะศัพทวิทยา
พ.ศ.2536. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิติศาสตร์-
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- สมควร กวียะ. สื่อมวลชนดลชีวิต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แก้วน้ำ, 2540.
- สมชัย สายสุขสวัสดิ์. “ประวัติศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ส่วนเสี้ยวของวิถีการดำรงชีวิต” วารสาร
วิทยาจารย์ 1. เมษายน – มิถุนายน, 2546.
- สมาคมจิตวิทยาความมั่นคงแห่งประเทศไทย. จิตวิทยาความมั่นคง 2538. กรุงเทพฯ : สมาคม
จิตวิทยาความมั่นคงแห่งประเทศไทย, 2538.
- สันต์ ธรรมบำรุง. “การสอนสังคมศาสตร์” เอกสารการนิเทศการศึกษา. ฉบับที่ 221. กรุงเทพฯ :
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2522.
- สิริรัตน์ พุ่มเกิด. อศวนากับการใช้วรรณกรรมเพื่อเผยแพร่แนวความคิดและอุดมการณ์ทาง
การเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

- สิริพงศ์ สุวรรณโกติน. พฤติกรรมและรสนิยมในการบริโภคข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ ของนิสิต
นักศึกษายุคเทคโนโลยีสารสนเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสาร-
สนเทศ ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- สืบแสง พรหมบุญ. “ปรัชญาประวัติศาสตร์” ใน ปรัชญาประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา-
 พานิช, 2527.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทยุและโทรทัศน์. นนทบุรี :
 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2540.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. ทฤษฎีและพฤติกรรมการสื่อสาร. นนทบุรี : สำนักพิมพ์-
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2547.
- สุทธิรัตน์ เลิศจตุรวิทย์. ผลของการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนชิปปาเพื่อการเรียนรู้ทาง
ประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการวิเคราะห์ และเจตคติของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถม-
ศึกษา ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- สุทิน สนองฝัน. “การสอนประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษา” วารสารวิทยากร 10. ตุลาคม,
 2540.
- สุภาพวรรณ พวงจันเพชร. กิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตหน่วย
ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- สุนมนมานย์ นิมนต์พันธ์. การละครไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2532.
- สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์, พ.อ.. รองเจ้ากรมกิจการพลเรือนทหารบก และหัวหน้าสถานีวิทยุกระจาย-
 เสียงกองทัพบก. สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2550
- หลุยส์ อัลลิสซาร์. อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ. แปลและเรียบเรียงโดย กาญจนา
 แก้วเทพ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- อภิรดี เจริญธัญสกุล. แนวทางการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับรัฐบาลในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ ภาควิชาวารสารสนเทศ
 คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- อรวรรณ วิจักขณะ. การเปิดรับและการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนของนิสิตนักศึกษา
มหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการ-
สื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

- อัศจรรย์รพ กมุทพิสมัย. อุดมการณ์ชาตินิยมของผู้นำไทย : เอกสารประกอบการสัมมนา “สองศตวรรษรัตนโกสินทร์ : ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย”. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- อัญชัน สันติไชยกุล. รูปแบบการดำเนินชีวิต การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และการรับนวัตกรรมสินค้าแฟชั่นของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการ-ประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- อุณาวดี คงมั่นวัฒนา. การสื่อสารและการสังคมประกิดด้านวัฒนธรรมทางจิตใจของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโสมษิต. “มองละครวิทยุ : ในฐานะสื่อพื้นบ้านจากอดีตจนถึงปัจจุบัน” นิตยสารศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 6 ฉบับที่ 11 (กันยายน), 2528.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายรังสิวุฒิ ทับทิมทอง เกิดเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ.2523 สำเร็จการศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ เข้าศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตในสาขาวิชาวิศวะ-
กระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เมื่อปีการศึกษา 2541 และสำเร็จการศึกษาวารสารศาสตรบัณฑิต เมื่อปีการศึกษา 2544 จากนั้น
เข้าศึกษาระดับปริญญาโทในสาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชา-
สัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2548 ปัจจุบันทำงาน
Event Organizer ในตำแหน่ง Creative Group Head บริษัท โกรเซอรี จำกัด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย